biblioteca școlarului

EMIL LOTEANU

CHEMAREA STELELOR

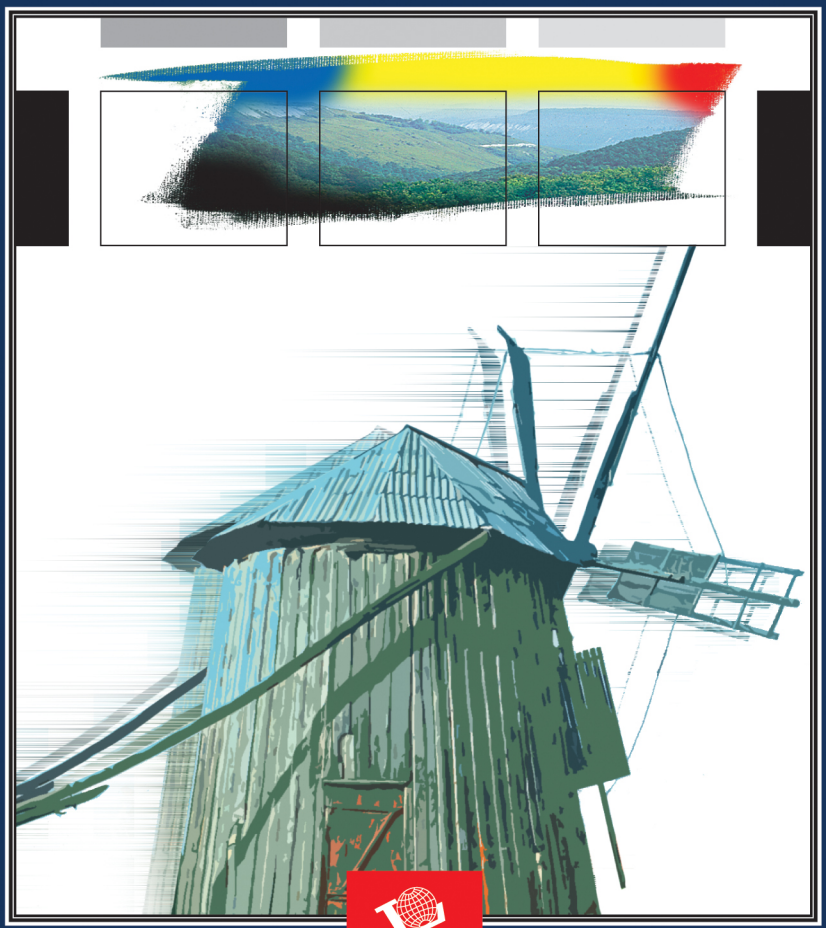

LITERA INTERNAȚIONAL

biblioteca școlarului

EMIL
LOTEANU

CHEMAREA STELELOR

București • Chișinău
LITERA INTERNAȚIONAL

Colecţie iniţiată şi coordonată
de Anatol Vidraşcu şi Dan Vidraşcu
Concepţia grafică a colecţiei şi coperta:
Vladimir Zmeev
Antologie de Anatol Ciocanu
Fotografii din arhivele editurii,
autorului şi a lui Nicolae Răileanu
Ilustraţii de Alex Ussow

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE:

Grigore Vieru, Ion Cuzuioc,
Alexandru Gromov,
Nicolae Dabija,
Leo Butnaru,
Haralambie Moraru,
Valentina Tăzlăuanu,
Tudor Chiriac, V. Diomin,
Boris Movilă, Iurie Colesnic,
Iulian Codău, Ion Gheorghiţă,
Mihail Dolgan, Eugeniu Cibotaru,
Chiril Kovalgi, Gheorghe Malarciuc,
Mihai Cimpoi, Vladimir Orlov,
Alexandru Cosmescu,
Svetlana Toma,
Anatol Ciocanu,
Aureliu Busuioc,
Nicolai Costenco,
Andrei Lupan

Editura „Litera Internaţional“
O. P. 61; C.P. 21, sector 1, Bucureşti, România
tel./fax (021) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera“
str. B. P. Hasdeu nr. 2, mun. Chişinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax (3732) 292 932, 294 110, fax 294 061;
e-mail: litera@litera.ro

Prezenta ediţie a apărut în anul 2003 în versiune tipărită
şi electronică la Editura „Litera Internaţional“
şi Grupul Editorial „Litera“.
Toate drepturile rezervate.

Editori: *Anatol şi Dan Vidraşcu*
Lector: *Irina Digodi*
Tehnoredactare: *Olesea Paşa*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic din Chişinău.
Comanda nr. 31254

CZU 821.135.1(478)-1-3
L 80

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii
Loteanu, Emil
Chemarea stelelor / Emil Loteanu; (Bibl. şcolarului; serie nouă/ col. iniţ. şi coord. Anatol şi Dan Vidraşcu; conc. gr. col. şi cop./ Vladimir Zmeev; nr. 473) – B.: Litera Int., Ch.: Litera, 2003 (Combinatul Poligr.). – 456 [p.]
ISBN 973-675-059-0 — ISBN 9975-74-691-8
821.135.1(478)-1-3

ISBN 973-675-059-0
ISBN 9975-74-691-8
© LITERA INTERNAŢIONAL, 2003
© LITERA, 2003

TABEL CRONOLOGIC

1936

La 6 noiembrie în familia învăţătorilor Tatiana şi Vladimir Loteanu din satul Clocuşna judeţul Hotin se naşte copilul botezat Emil, dezmierdat în primii ani de viaţă „Lulu“.

1930

Copilul Emil vizionează, împreună cu mama Tatiana, într-un cinematograf din Cernăuţi, primul film, *Diligenţa*, semnat de celebrul regizor american John Ford, peliculă de care avea mai apoi să-şi amintească toată viaţa, evenimentul marcându-i întrucâtva cariera de scenarist şi regizor.

1942

La vârsta de şase anişori Emil-Lulu este elev în clasa întâia a şcolii din sat. În familia Tatianei şi a lui Vladimir Loteanu se naşte al doilea fiu care este botezat Mircea.

1944

Familia se refugiază din faţa năvălitoarei armate sovietice la Rădăuţi, nu departe de Mănăstirea Putna. Continuându-şi şcoala în această localitate din judeţul Suceava, elevul Emil va frecventa cercul dramatic, va participa la escapade teatrale, la spectacolele organizate de copiii din şcoală. Căutându-şi un loc mai sigur în viaţă Tatiana Loteanu cu fiul Emil şi cu cel mic, Mircea, se va transfera în oraşul Râmnicu-Vâlcea şi de-acolo – la Bucureşti. În capitală Tatiana Loteanu va preda până la pensionare limba şi literatura rusă la institutul pedagogic „Maxim Gorki“. La Bucureşti Emil va studia la liceul „Sf. Sava“ (astăzi „Nicolae Bălcescu“), liceu unde au studiat încă în primele decenii ale secolului trecut marele revoluţionar-democrat Nicolae Bălcescu, vestitul actor şi director de trupă Mihail Pascaly, celebrul scriitor Ion Luca Caragiale, precum şi mai târziu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi şi mulţi alţii.

1948

Emil Loteanu, liceanul, debutează cu o poezie în revista *Contemporanul*. Poezia este inspirată din viaţa de la ţară. Corespondează cu Lucian, vărul său din Clocuşna, fiul Anastasiei, sora mamei. Vărul Lucian se laudă că este pioner, că a participat la Cernăuţi la o olimpiadă, a primit un premiu pentru recitirea unei poezii de Taras Şevcenco, după care este premiant şi al unei olimpiade din Kiev, unde ministrul culturii Pavlo Tâcina i-a acordat o bursă specială pe care a primit-o până

Cu Svetlana Toma

la absolvirea clasei a şaptea. În sufletul liceanului Emil Loteanu se naşte invidia şi dorinţa de a se întoarce în Basarabia, în Uniunea Sovietică. Prima încercare o face în 1949, dar moartea tatălui la Rădăuţi îl va opri pentru un timp.

1952

La 16 ani Emil Loteanu primeşte buletin de identitate şi se „repatriază" în Uniunea Sovietică, la Clocuşna, acum r-nul Ocniţa. Întâlnire emoţionantă cu vărul Lucian. În acelaşi an se va mai „repatria" de la Bucureşti încă un tânăr poet, pe nume Vitalie Tulnic (Manolescu), născut în satul Enichioi, lângă Ismail. Se vor întâlni, spre sfârşitul acestui an, la redacţia ziarului *Tinerimea Moldovei*, pe strada Şciusev, 65 din Chişinău, unde vor face cunoştinţă cu poetul Anatol Gugel, cel care avea a le dirija primii paşi în literatură. În ultima zi a anului, 31 decembrie, este publicată pe paginile ziarului sus-numit poezia *Cântecul marii iubiri* semnată de Emil Loteanu. Sediul redacţiei devine pentru descălecătorul de la Clocuşna a doua casă părintească. Poetul îşi va aminti peste ani: *„Una din cele mai dragi reminiscenţe biografice sunt zilele şi nopţile petrecute la* Tinerimea Moldovei – *dormitul pe masa de scris, naşterea ziarului, mirosul ameţitor de tuş tipografic, parcă a cuptor de pâine, a sărbătoare…"*. Tânărul poet va scrie fără oprire poezii, va apărea în faţa cititorilor din Chişinău şi alte localităţi ale Moldovei, alături de alţi tineri colegi; în calitate de corespondent al ziarului *Tinerimea Moldovei* va călători mult prin republică, va scrie reportaje la zi, cronici de carte, va susţine „poşta redacţiei" pentru începătorii în ale scrisului. Poeziile lui apar periodic în ziarul *Moldova Socialistă*, revista *Octombrie*, alături de cele ale lui Liviu Deleanu, Petru Zadnipru, Vitalie Tulnic, Valentin Roşca.

1954

Cu greu obţine, pe baza studiilor făcute la liceul „Sv.

Cu colegii de la „Moldova-Film“

Sava“ din Bucureşti, un atestat de absolvire a şcolii medii, eliberat la Chişinău. Cu acest atestat va pleca la Moscova şi se va înscrie la Şcoala Teatrală de pe lângă Teatrul Academic de Artă (MHAT), unde îl va avea de mentor la curs pe regizorul Vasilii Toporcov, artist al poporului din URSS. Tânărul sosit de la Chişinău care vorbea „într-un foarte ciudat dialect al limbii ruse“ de la prima întâlnire plăcu directorului şcolii Veniamin Radomâslenskii. Printre pedagogii şcolii erau renumiţi maeştri ai scenei sovietice: Masalskii, Livanov, Kedrov… Mai târziu Loteanu îşi va aminti: *„Am avut la Şcoală profesori care au stat la un ceai cu Cehov, care au fost prieteni cu Stanislavskii şi Nemirovici-Dancenco, care au discutat cu spume la gură cu marele Tairov… Noi, cei mai tineri – colegii mei au fost Oleg Tabacov, Valentin Gaft, Evgheni Urbanski, Maia Menglet – mari actori mai târziu – îi ascultam cu evlavie de învăţăcei“*… La această Şcoală Emil Loteanu va interpreta primele roluri în fragmente montate pe parcursul anului întâi şi doi: Loico Zobar din *Staruha Izerghil* de Gorki, Pavel Korceaghin din *Aşa s-a călit oţelul* după Nic. Ostrovski ş.a. Va avea cu sine un volumaş de versuri al lui Eminescu adus cu el de la Bucureşti şi de care nu se va despărţi niciodată: va mai citi cu nesaţ din poeziile lui Puşkin, Lermontov, Maiakovskii, Esenin, Omar Khayam, Burns, Whitman, Hikmet, poeţii francezi, cei din America Latină. Concomitent cu studiile la Şcoala Teatrală, tânărul însetat de cunoştinţe nu va pierde nici o ocazie să asiste, („chiulind“ de la orele de la MHAT), la lecţiile de la Institutul de literatură „Maxim Gorki“, ascultându-i vrăjit pe marii maeştri ai literaturii ruse Constantin Paustovskii, Nicolai Aseev, Ilia Slvinskii. Pe parcurs, îşi adună într-un manuscris poeziile publicate şi cele proaspete,

întitulându-l *Zbucium*.

1956

Apare la Chişinău prima culegere de poezii *Zbucium* care a constituit o adevărată explozie lirică. Pentru tinerii poeţi de la Chişinău acest volumaş a fost aidoma unui far, poetul Emil Loteanu fiind solicitat, căutat, admirat, invidiat, citit şi răscitit. Apar numeroase recenzii la volum.

În acelaşi an al debutului cu prima carte, 1956, Emil Loteanu susţine examenele de admitere la Institutul Unional de Cinematografie din Moscova (VGIK). Îşi va aminti pe parcurs: *„Intrarea mea la Institutul Unional de Cinematografie a fost uşoară şi plină de bucurii. Se vede că pur şi simplu aveam noroc în viaţă. Examenele parcă s-au susţinut de la sine: eu am fost primit în atelierul de creaţie al lui Grigorii Roşal, mare regizor. Şi pentru Institutul Unional de Cinematografie acei ani erau o adevărată înflorire. Profesorii Institutului erau nişte oameni pentru care cinematografia nu însemna o slujbă oarecare, ci chiar sensul vieţii lor – ei erau nucleul cinematografiei sovietice din perioada respectivă…“* Peste ani Emil Loteanu avea să-i dedice maestrului său Grigore Roşal povestirea *Vioara Albă*.

Studentul Emil Loteanu nu va scăpa ocaziile fericite să asiste la lecţiile altor profesori de la Institut precum marii regizori Mihail Romm, Grigori Kozinţev, A.D. Golovnea. Premierele filmelor de la Casa Centrală a Cineaştilor erau aşteptate oricând cu mare nerăbdare şi emoţie.

În aceşti ani Loteanu face cunoştinţă cu băieţii şi fetele de la studioul moldovenesc al Şcolii teatrale „Boris Şciukin“ de pe lângă Teatrul „Evgheni Vahtangov“. Aici studiau viitorii actori ai teatrului „Luceafărul“, scăpărătorii prin frumuseţe şi talent Ion Ungureanu, Sandri Ion Şcurea, Ilie Todorov, Dumitru Caraciobanu, Ecaterina Malcoci, Valentina Izbeşciuc, Dumitru Fusu, Vasile Constantin, Vladimir Zaiciuc, Nina Mocreac, Vera Grigore ş.a.

1960

Emil Loteanu realizează primul său film de scurt metraj, lucrarea de curs „Măria Sa Hora“. Pentru realizarea peliculei este angajat ansamblul „Joc“. Tot în acest an va realiza încă o lucrare de curs, ecranizând un fragment din *Amintiri din copilărie* după Ion Creangă. În rolul Smărăndiţei va debuta Lucica Dumitriu. Semnează a treia lucrare de curs, scurtmetrajul *Piatră. Timp. Cântec*.

1962

Finisează studiile la VGIK şi este repartizat la studioul „Moldova-Film“ din Chişinău în calitatea de regizor de filme artistice. Tot în acest an la editura „Cartea Moldovenească“ îi apare cea de-a doua plachetă de versuri – *Chemarea stelelor* primită aşijderi, precum prima *Zbucium*, cu entuziasm de către cititori şi critica literară.

1963

Editează cartea *Vioara Albă*. Este lansată pe ecrane pelicula *Aşteptaţi-ne în zori*, care constituie lucrarea de diplomă a tânărului regizor Emil Loteanu. Printre

protagonişti – prietenii regizorului de la Moscova: Dumitru Caraciobanu, Sandri Ion Şcurea, precum şi alţi actori – Petre Baracci, Vasile Buzatu, Ilie Guţu, Vasile Brescanu, Iulian Codău ş.a.

1964

Prestigioasa editură „Sovietskii pisateli“ din Moscova publică volumul *Belaia raduga* (Curcubeul alb).

1965

Apare la Chişinău a treia culegere de versuri intitulată *Ritmuri*.

1966

Este lansată pe ecranele republicii şi URSS-ului pelicula cinematografică *Poienele roşii*, lucrare considerată drept cea mai poetică nuvelă cinematografică din istoria filmului moldovenesc, precum şi a celui unional. Această baladă mioritică s-a bucurat de mare succes la spectatorii din mai multe ţări ale lumii. Grigore Grigoriu, Svetlana Toma, Dumitru Caraciobanu, Mihai Bădichianu, Victor Soţchi-Voinicescu au strălucit într-un film de-o subliniată coloratură naţională şi poetică. Emil Loteanu, regizorul, cameramanii Vlad Ciurea şi Ion Bolboceanu, actorii Svetlana Toma şi Grigore Grigoriu s-au învrednicit de premii – diplome speciale la cel de al VII Festival de cinematografie din Chişinău. Autorul muzicii, Serghei Lunchevici, este menţionat cu diploma „pentru cea mai bună muzică“. Filmul *Poienele roşii* devine pe parcurs o carte de vizită a studioului „Moldova-Film“ pentru întreaga Uniune Sovietică…

Cu A.Strâmbeanu, S.I.Şavrea, M.Bădicheanu, Gh.Dumitriu, G.Grigoriu, Sv.Toma ş.a.

Apare nuvela cinematografică *Bucolica*.

1967

La editura „Molodaia Gvardia“ din Moscova, în populara colecţie „Biblioteka izbrannoi liriki“ apare volumul *Versuri*.

1968

Se lansează pelicula *Această clipă* în care se evocă lupta unui detaşament basarabean plecat în Spania, contra regimului franchist. Protagonişti: Mihai Volontir, Svetlana Toma,

Maria Sagaidac, Mircea Soţchi-Voinicescu, Gheorghe Dumitriu, un grup de voluntari spanioli… Filmul este menţionat cu Premiul II la Festivalul interzonal de la Mensk (1970). La cel de al 10-lea concurs-trecere în revistă zonal al Republicilor Baltice, Belarus şi Moldova, *Această clipă* primeşte cel mai înalt premiu „Marele Chihlimbar“ pentru „o strălucită şi inspirată oglindire a temei internaţionalismului proletar“.

1969

Lui Emil Loteanu i se conferă titlul de Maestru Emerit în arte al RSSM.

1971

Scenaristul şi regizorul Emil Loteanu lansează pe ecran superba peliculă *Lăutarii*. *„Am vrut să fac un film prin care să aduc pe ecranul mondial geniul popular românesc, geniu colectiv, nemuritor. Mi-am asumat un mare risc, poate unic în cinematografie, pentru a obţine veridicul, adevărul, pentru a reconstitui şi a prezenta lumii un microunivers muzical: toţi actorii din film sunt muzicanţi-profesionişti – Haralampie Berdaga, Dumitru Mocanu, Serghei Lunchevici, Dumitru Hăbăşescu, Dumitru Scripcaru, Ilie Moschei… Tot ce am făcut până la* Lăutarii *au fost nişte trepte obligatorii pe care am păşit pentru a ajunge la acest film…“* – se va pronunţa regizorul despre această peliculă. Dumitru Caraciobanu, Grigore Grigoriu, Svetlana Toma, Victor Ciutac, Ion Arachelu, Sergiu Finiti, Valeriu Cupcea, Domnica Darienco, Andrei Băleanu, Mihai Curagău, Dumitru Fusu, Vasile Zubcu – actori minunaţi pe care Loteanu i-a prezentat unei lumi întregi, au dovedit măiestrie, dragoste şi talent pe parcursul *Lăutarilor*. Muzica lui Eugeniu Doga este cuceritoare în cele mai sensibile intonaţii folclorice naţionale. Serghei Lunchevici a făcut un irepetabil Toma Alistar. *Lupii marilor drumuri* (titlul iniţial al *Lăutarilor*!) au ieşit la lumina numeroaselor ecrane ale globului: filmul este distins cu „Scoica de Aur“ la Festivalul internaţional de filme de la San Sebastian (1972) Spania, cu Marele Premiu la Festivalul Internaţional de Filme ce dezvăluie tema artei şi

folclorului (Italia, 1972), Premiul „Nimfa de aur“ la Festivalul Internaţional de filme (Italia, 1972), Premiul spectatorilor şi al presei pentru cel mai bun film la Forul Cinematografic de la Milano (1978). Regizorul devenea consacrat. Şi se va mărturisi: *„Pe parcursul întregului film (al pregătirii) au fost încercaţi aproape cinci mii de muzicanţi profesionişti şi amatori, s-au făcut colecţii unicale de perle ale muzicii instrumentale lăutăreşti, de materiale iconografice. Pentru toată viaţa mi-a rămas în suflet plăcuta senzaţie că filmul* Lăutarii *a fost creat de întreaga Românie“*.

1972

Apare la editura „Cartea Moldovenească“ nuvela cinematografică *Lăutarii*.

1974

Apare la Chişinău la editura „Cartea Moldovenească“ al patrulea volum de versuri al poetului intitulat semnificativ *Sufletul ciocârliilor*.

1975

În colecţia „Mioriţa“ apare

Cu M.Cimpoi şi Gr.Grigoriu

la editura „Lumina“ volumul *Versuri*.

1976

La studioul „Mosfilm“ din Moscova realizează pelicula *O şatră urcă la cer*, inspirat din primele nuvele ale lui Maxim Gorki *Bătrâna Izerghil* şi *Macar Ciudra*, film aplaudat cu entuziasm de către spectatorii din numeroase ţări ale lumii. Şi aici favoriţii actori ai lui Loteanu Grigore Grigoriu, Svetlana Toma, consacratul şi el deja compozitor Eugeniu Doga îi vor fi în preajmă, contribuind valoros la succesul extraordinar al acestui film de excepţie. „Ţiganiada“ lui Loteanu devine expresia unei mitologii cinematografice moderne. Filmul este achiziţionat de peste 100 de ţări ale lumii, privit, admirat, întâmpinat cu ovaţii. Pentru rolul Radei actriţa Svetlana Toma a fost calificată drept cea mai bună actriţă a anului 1976, iar filmul este pe locul doi pe toată URSS… La cel de al XXIV Festival Internaţional al Filmului de la San-Sebastian (1976) pelicula *O şatră urcă la cer* obţine cel mai mare premiu – „Marea

scoică de aur“, iar în Iugoslavia, 1977 – aşijderi festival internaţional – premiul pentru cea mai bună regie. Premiul pentru cel mai bun film al anului la Praga, (1977), premiul pentru cea mai bună rezolvare a secvenţelor la Congresul XI UNITEX din Paris.

1978

Emil Loteanu, pasionat de una din povestirile lui Anton Pavlovici Cehov şi anume – *O dramă la vânătoare*, toarnă la acelaşi studiou „Mosfilm“ pelicula intitulată *Dulcea şi tandra mea fiară*. Comparativ cu filmul *Stepa*, filmat concomitent, tot după proza lui Cehov, de către S. Bondarciuc, care rula cu sălile goale, filmul lui Loteanu a fost bine apreciat de către spectatori şi critici. La festivalul celor mai bune filme din lume de la Belgrad (1979) filmul a fost foarte bine apreciat. Actori de prestigiu: Oleg Iancovskii, Galina Beleaieva, Grigore Grigoriu… Muzica lui Eugeniu Doga – splendidă, irepetabilă (nemaipomenitul Vals!) a adus ovaţii sincere marelui nostru compatriot, minunatului compozitor care se învredniceşte de înaltul titlu de Artist al poporului din Federaţia Rusă.

1980

Lui Emil Loteanu i se conferă de asemenea titlul de artist al Poporului din Federaţia Rusă. Regizorul şi scenaristul Emil Loteanu este în „prima falangă“ a regizorilor sovietici: Andrei Tarcovskii, Andrei Mihalcov-Koncealovskii, Gleb Panfilov, Tolomuş Okeev, Tenghiz Abuladze, Samşiev.

1983

Se lansează pe ecranele lumii marele film *Ana Pavlova*, peliculă care oglindeşte, metaforic şi real, viaţa marii balerine ruse care debutează la teatrul „Mariinsc“ din Sanct-Petersburg şi va dansa mai apoi pe cele mai mari scene ale lumii. Filmul este conceput în colaborare cu studiouri şi cineaşti din Anglia, Franţa, Cuba, R.D.G. Neobişnuitul film este distins cu Marele Premiu „Pentru cea mai bună contribuţie în arta cinematografică“, cu Marele Premiu pentru cea mai bună coproducţie, premiul „Pentru

cea mai bună lucrare de operator“, cu premiul „Pentru cel mai bun film străin“. Cinci ani sacrificaţi pe altarul cinematografiei – în acest răstimp autorul scenariului şi regizorul filmului Emil Loteanu a filmat un metraj cât pentru cinci serii, el propunându-ne numai două. Reprezentanţii Studioului „Poseidon Films“ din Anglia au „improvizat“ din materialul de cinci serii un serial din 10 secvenţe care au fost proiectate de nenumărate ori cu un mare succes la televiziunea din Londra. S-au evidenţiat Galina Beleaieva, Sandri Ion Şcurea, Gheorghe Dumitriu, Grigore Grigoriu, Serghei Şacurov, Piotr Gusev, Mihail Krapivin, Natalia Fateeva, Leonid Marcov, actorul englez James Fox, francezul Jaques Debory, americanul John Morrey. Cunoscutul regizor american Martin Scorseze se produce în rolul directorului Teatrului „Metropolitan“ din New-York. La turnarea filmului au participat peste o mie de actori din fosta URSS şi de peste hotare. La film colaborează cu totală dăruire compozitorul Eugeniu Doga, un maestru al camerei de luat vederi Evgheni Guslinskii, scenograful Boris Blank, costumiera Hana Hanevska.

Cu A.Lupan

„Pelicula noastră despre Ana Pavlova este o modestă încercare de a reînvia măcar pentru două ore şi jumătate câteva secvenţe din marea şi zbuciumata viaţă a legendarei balerine ruse, a acestei minunate femei a secolului nostru“, a spus regizorul la premiera filmului la Casa Centrală a Cineaştilor din Moscova. Discutată în contradictoriu, pelicula Ana Pavlova a lui Emil Loteanu a cucerit, ca şi celelalte filme, admiraţia spectatorilor de pe majoritatea continentelor lumii. Emil Loteanu va prezenta publicului spectator câteva portrete cinematografice ale colegilor săi: Eugeniu Doga, Svetlana Toma, Grigore Grigoriu. Mai amintim şi alte portrete cinematografice semnate de Emil Loteanu: scurtmetrajele *Frescă în alb* (1967), *Academicianul Tarasevici* (1979), *Ecoul văii fierbinţi* (1974).

6 iunie
La Opera Națională din Chișinău are loc premiera de mare succes a baletului *Luceafărul* de Eugeniu Doga după un libret de Emil Loteanu.

1986

Regizorul și scenaristul Emil Loteanu lansează pe ecrane filmul artistic în două părți *Luceafărul*, frescă dramatică a vieții și creației marelui nostru poet național Mihai Eminescu. Actorii Vlad Ciobanu (Eminescu în copilărie), Vasile Zubcu (Eminescu matur), Sandri Ion Șcurea (Vasile Alecsandri), Grigore Ciomârtan (Ion Creangă), Nicolae Sulac (Ocnașul în lanțuri), Glebus Sainciuc (Flașnetarul), Emil Loteanu (Dirijorul) au fost alături de creator, ajutându-l să pătrundă în tragismul vieții geniului. Svetlana Toma (Veronica Micle), Maria Sagaidac (maica Raluca) și-au dovedit încă o dată talentul de excepție. Muzica lui Eugeniu Doga a întrecut, ca întotdeauna, toate așteptările.

1988

La Televiziunea Moldovenească Emil Loteanu inaugurează emisiunea *La steaua care-a răsărit…*

1988

Pentru realizarea filmului artistic *Luceafărul* lui Emil Loteanu i se conferă Premiul de Stat al RSSM.

1990

La cinematograful moscovit „Rossia“ are loc premiera filmului artistic *Găoacea*, scenarist și regizor Emil Loteanu. Din cei peste 500 de protagoniști menționăm pe Silviu Stănculescu și Mircea Diaconu din București, regretatul Innokentii Smoctunovskii, Ecaterina Cazimirova, Veniamin Apostol, Boris Bechet, tânărul Anatol Pală, Emil Loteanu-junior, Alecu Croitoru. *„Filmul meu Găoacea este un bilanț de trei decenii ale mele în jungla cinematografică“* se va exprima Emil Loteanu. Filmul este un avertisment pentru toată societatea. Pelicula cheamă la speranță, cheamă la iubire universală. După o lungă perioadă de mari așteptări și deziluzii, cu speranța că ultimul său scenariu intitulat *Toată speranța pentru cei din șireang* va fi sponsorizat de către guvern, Emil Loteanu se simte total dezamăgit, neînțeles, neajutorat.

2001

În orașul Alma-Atî din Kazahstan vede lumina tiparului cartea de poezii în limba rusă *Zov liubvi* (Chemarea dragostei).

2003

18 aprilie
Cel care a fost și a rămas pentru noi toți Emil Loteanu – marele om de cultură, fulminatul regizor și scenarist, romanticul poet, neîngenuncheatul patriot, cel care ne-a lăsat moștenire o operă scrisă, o superbă operă cinematografică și, de urmat, o demnitate națională exemplară dorită azi de-a fi continuată de toate generațiile viitorimii – se stinge din viață la Moscova și este înhumat la cimitirul Novodevicie. Chipul lui luminos ne va însoți oricând – și la bucurie și la durere…

POEZII

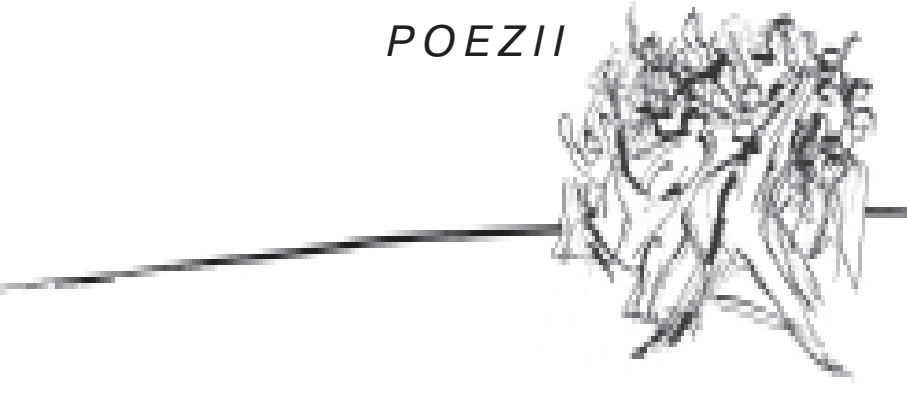

ZBUCIUM
1956

PATRIEI

Dacă plumbul duşman va zbura
Secerând pârguitele spice,
Trebui-va spre inima ta
Drum prin inima mea să-şi despice.

Nu sunt meşter de cântece, ştiu –
Însă, poate
Voi fi cândva…
Pân-atunci
Ca pe-un steag purpuriu
Ţine patrie
Inima mea!

CREDO

Vreau cântarea să-mi fie adiere de vânt
Când pe frunţile voastre adastă sudoare,
Alean şi nădejde în ceasul când
Cumpăna dorului se înclină prea tare.
Tărie şi vlagă să fie în clipa
Când luptă-n vâltorile apei luntraşul –
Şi plumbi vreau să-mi fie cântarea atunci
Când plumbi cere-n piepturi vrăjmaşul.
Dragei mele îi dărui dorul ochilor mei
Licărirea lor, limpezimea lor.
Bunei mele măicuţe mângâierea şi tihna
Mândria şi dragostea de fecior,
Vouă, semenii mei, vouă, oameni, vă dărui
Tot ce am pe lume mai scump, mai iubit:
Versul meu, viaţa pe care-am trăit-o
Şi viaţa pe care-o mai am de trăit.

CÂNTEC PENTRU BAŞTINA MEA

Dacă din nou înaripez cuvântul
Şi dacă dragostea făgaş îşi sapă,
Înseamnă că înmugureşte cântul
Şi nu mai poate pieptul să-l încapă.

Înseamnă – atunci, că se tot duce, zboară,
Prin alte inimi să mai ospeţească,
Prin alte inimi merge să tresară
Şi despre plaiul meu să le grăiască!

Să le cuvânte despre vremi bătrâne…
Cum primăvara, când albeau cireşii,
Suna din bucium straja din coline
Şi chiuind, zburau pe murgi plăieşii.

De vinul greu, ce-n butii se deşteaptă,
Cântarea mea o să v-aducă-aminte,

De spicul, ce-l prăvale holda coaptă,
Pe braţul dezgolit, ca să-l alinte…

Prea te iubesc şi prea îţi simt căldura,
Ca-n ziua ta să tac, să nu te cânt.
Senină, mândră ţi-i căutătura
O, volnicul, o dragul meu pământ!

Cu cei de ieri, de azi, cu cei de mâine,
Vin sfărâmând a timpului hotare,
Ca să urzim un cântec pentru tine
Moldova mea, cu ochii plini de soare!

* * *

Mi-i cântecul din vână de ţăran
A mirişte miroase şi-a izvoare.
De la străbuni îl ştiu şi-n gura mare
Îl spun şi-l port în mine an de an.

Iar inima de-o frâng acum în două
E ca s-o-mpart cu omul ce mi-i drag
Cu cei care se nasc şi cad sub steag
Şi-n sângele lor poartă vremea nouă.

Mi-i cântecul din vână de ţăran
Şi n-o să-l şteargă niciodată anii
Căci cântă îndârjiţi în el ţăranii
Ce dorm visând pământ
în câmp,
sub lan!

LA DOUĂZECI DE ANI NEÎMPLINIŢI

Sorbind adânc din apa amintirii
M-am revăzut pe prispa mea din sat…
Cu ochii mari, cam zvăpăiat din fire,
Cu părul ciufulit şi cârlionţat.

Şi n-a fost crâng să nu-mi cunoască pasul
Nici mirişte cu flori de alior,
Nici şipote să nu-mi ştie obrazul
De-atâtea ori muiat în valul lor.

Pe cărăruia dintre două dâmburi
M-am dus din sat să-mi aflu rostul meu.
Din clipa ceea ştiu că fără cânturi
E drumul vieţii negrăit de greu.

Eu am iubit pe lume-o fată
Cu farmece în glas, cu trup mlădiu
Şuviţe lungi de noapte-ntunecată
Îi împletesc cosiţa pân-la brâu.

I-am fost străin cu inima şi gândul
Cu visele pe care le-nchegam.
Frumosu-i chip adesea alintându-l
Uitam că mi-i străin… şi-l alintam.

Dezamăgirea pasu-ncet mi-l duce
La douăzeci de ani neîmpliniţi
Prin nopţile cu viscol şi cu zbucium
Cu străji de plopi voinici înzăpeziţi.

Durerea ca o arşiţă prin vine
Se scurge copleşindu-mă pe-ncet.
Vreau viscolul să-şi facă drum prin mine
Să-mi spulbere văpăile din piept.

Durerea mea se stinge-n bucuria
Pământului pe care m-am născut.
Da, eu iubesc – nespus iubescu-mi glia
Cu bulgărul din brazdă cald şi mult.

Da, eu iubesc! Şi dragostea aceasta
Dezamăgire nu va şti nicicând –
Eu sunt cu cei ce merg să urce creasta
Purtându-te în sânge şi în gând.

Eu sunt cu tine, sus, pe mii de schele,
În stepa largă prin nămeţi păşind
Şi-aş vrea ca toate cântecele mele
Să-ţi încălzească chipul ars de vânt.

BALADĂ DESPRE OAMENI ŞI CODRI

E ceasul când vreascurile cele din urmă
Le mistuie-n vatră văpaia,
Şi-o horă de umbre
Tresaltă şi dănţuie-n toată odaia.
Iar limbile focului
Se-nchircesc
Şi devin tot mai mici
Tot mai mici…
Şi-n locul lor
Din jăratecul vetrei se-ntrupă
Un roşu arici.
E noapte…
O noapte ca murele coapte!..
În vatră prinde să-ntunece…
Piere licărul jarului,
N-are ce să mai dumice
Vatra pădurarului.
. . . . . .
Zdravăn mai dorm tăietorii de lemne,
S-a prins osteneala de os.
– „Culai, vezi de foc, bre,
Nu-s vreascuri pe semne,
O cracă n-ar fi de prisos…“
Căscă moş Costache prelung
Şi sumanul
Şi-l trase pe el mai adânc.

Ieşi din odaie
Culai băietanul
Securea
În palmă strângând.
Porni cu pas mare
Croindu-şi cărare,
Prin iarba jilavă,
Naltă.
Pe obrazul unui tânăr alunec-o boare,
O boare mlădie şi caldă,
Şi boarea aceasta ce-i arde obrajii
Îi pare o buză de fată…
E sprinten Culai
Şi sprinteni i-s paşii
Prin iarba
Înrourată.
În calea lui pleata-şi înclină copacii,
Aduceri aminte trezind.
Revede flăcăul – pe umerii dragii
Tinere ramuri foşnind…
Se-opreşte Culai. –
În faţa sa,
Stă vechiul, bătrânul mesteacăn.
Prin şopotul lui nu demult desluşea
Întâiul său cântec de leagăn.

Copacul îşi nalţă din când în când
Făptura înrămurată,
Şi vrea să rămână cu pleata
În vânt,
Cu frunza de el frământată.
Dar cariul îi macină
Trupul zbârcit
Şi-l seacă de cânt
Şi de vlagă.
Şi piere mesteacănul gârbovit…
…Dar cea mai înnaltă
Cracă,
Îşi tremură frunzele
Tânără, vie,
Şi-i zburdă al frunzelor neam,
Şi-ţi pare frunza
O ciocârlie
Zbătându-se-n şagă pe ram.
Priveşte Culai copacul
Cu jele,
În ochii lui mari, adumbriţi –
Tremură, tremură două mărgele,
Două lacrimi fierbinţi.

De-un gând fulgerat
Tresări pădurarul,
În ochi bucuria ţâşni.
„Mesteacănul are vlăstar –
Deci vlăstarul,
Va creşte voinic,
Va trăi…"!
Sfârtecă fierul securii, sfârtecă,
Crăci putrezite, uscate.
Aşchii se-nfing
În mână,
Sub mânecă,
Sudoarea aleargă pe spate.
Tot ce-i putred,
Tot ce-i uscat
Securea nu iartă.
Tot ce nu cântă,
Tot ce nu freamătă,
În vetrele noastre să ardă.
…Tu vei rămâne creangă înaltă
Creangă din trunchi
De mesteacăn
Să creşti pe pământ
Cu noi laolaltă.

Cu zorii,
Cu lumea întreagă!
. . . . . .
Culai cu paşi rari
Înspre casă păşeşte.
La brâu doarme-n tihnă
Securea…
Ce viu
Şi ce omeneşte
Cântă
Pădurea!
O, codrul meu codru…
Tu dormi!
Zboară-ntrecere
Şi-adastă pe crengile tale
Hulubii,
De-amu, niciodată n-o să mai secere
Mlădiţele tale
Plumbii.
Las ciuta sprinţară
În zori să se scalde
În roua poienilor.

Patria mea
Cum nu mai sunt alte…
Patria cosânzenelor.
Codrul meu, codru…
Stăpânii tăi astăzi
Sunt eu şi Culai şi mulţi alţii,
Sunt cei ce veghează ca freamătul tău
Cutezător să se-nalţe.
Ca tu să poţi creşte
Ca tu să creşti volnic,
Mâna lor strânge securea…
Ce viu
Şi ce omeneşte
Cântă pădurea!
E bine Culai.
E bine!
Nespus de bine.
E mai
Şi pădurea vuieşte
Pentru tine.

LEGENDĂ NISTREANĂ

Ancuţa cânta în pridvor
Ascunsă de umbrele serii
Şi-n ochii ei negri ca mura
Văpaia uşor pâlpâia.

Văpaia ce doru-o hrăneşte
Demult se trezise sub gene…
Ascunsă de umbrele serii
Ancuţa cânta.
Din pragul pădurii răsare
Un tropot mărunt de copite
Se-nvolbură colbul şi creşte
În zare, un murg fără frâu…
Şi cântă Ancuţa mai tare
Când duce ulciorul pe umeri
Păşind pe cărarea ascunsă
Ce-o poartă spre mal de pârâu.
E iarba mlădie în iunie
Şi nopţile-s calde în iunie
Şi-i bine s-adormi alintată
Pe braţ de flăcău.

Îngânând o cântare ciudată
Aprinsele buze de fată
Şi-şi dăruie buzele fata
O dată cu cântecul său.
Când luna-şi topeşte arama
Şi zorii alunecă limpezi
Flăcăul se pierde spre Nistru,
Spre vad galopând.
Şi cântecul gingaş al fetei
Îl duce cu dânsul flăcăul
Îl duce cu dânsul flăcăul
Pe buzele arse de vânt.

Odată-l ajunse furtuna
În drum spre frumoasa Ancuţă
Iar Nistrul calea tăindu-i
Mugea înspumat.
Cine poate să ştie
Când se va stinge urgia?
Iar cruntul boier nu se-ndură
De nici un argat.

Avea el poruncă să fie
O dată cu zorii la curte…
S-avântă călare flăcăul
În Nistrul turbat!!!
Vâltoarea îl prinse în cleşte…
Se spune c-o fată frumoasă
Adesea venea lângă maluri
Pe drumul ce duce din sat.
Privirea ei aspră şi tristă
Mereu răscolea depărtarea…
Dar nu se-arăta călăreţul
Nici murgul în zbor,
Şi iar se-nturna ofilită,
Când zorii alunecă limpezi,
Când luna-şi topeşte arama
Pe ape cu moarte şi dor…

MAMEI

Mă auzi,
Mă auzi mamă blândă şi dragă?..
Glasul meu
Se-mpleteşte din nou
Cu al vântului glas.
Ca în zbor
Să cutreiere lumea întreagă
Şi oriunde vei fi
Să te mângâie lin pe obraz!

Îţi revăd
Ochii limpezi, ca bobul de rouă
Ce-au vegheat
Nopţi întregi
Lângă noul născut.
Mama mea, te cuprind
Cu braţele-amândouă
Şi şuviţa căruntă de păr
Ţi-o sărut.
Uite vezi,
Pâcla nopţii domol se destramă,
Zorii-aruncă
Pe dâmburi un roş curcubeu…
Mamă,
Cată în zări,
Vin cocoarele, mamă!
Să-ţi aducă în dar primăvara
Şi cântecul meu.

CÂNTEC DE LEAGĂN

Între ziduri de stâncă,
În temniţă-adâncă
Zornăie lanţuri arar…
Pe după zăvoare –
Lacrimi amare.
Şi inimi ne-nfrânte de jar!
Un prunc după gratii
Se naşte în noapte
O dată cu primele stele
Pe mâini vlăguite,
Înşerpuite,
De lanţuri puternice, grele.

Doi ochi supţi de chin,
Ca zarea senini,
S-apleacă-nsetaţi peste prunc.
Privesc scânteind,
Privesc lăcrimând,
Iar clipele nopţii se scurg.
Se-năbuşă mama,
În piept arde rana,
Prin ochi văl de negură trece…
Şi singur pe lume
Un prunc fără nume
Rămâne la pieptul ei rece…

În temniţa cruntă
Un cântec de luptă
Din mii de celule zvâcneşte.
El urcă în zare,
Mai volnic, mai tare,
Şi samănă-n inimi nădejde!

Prin ocnă străbate:
– Nu bate, nu bate!..
Loveşte în oameni călcâiul,
…De rouă se scutură
Şi frunza şi-o flutură
Prin părţile-acelea, lămâiul.

La pieptul de gheaţă
Întâmpină viaţa,
Pruncul în noaptea cea neagră…
Chemând spre izbândă,
Răsună un cântec –
Întâiul lui cântec de leagăn!

RÂNDURI DESPRE PRAF

Simt încă gustul prafului pe buze
Al prafului îngrămădit pe gene,
Pe care vântul poate îl aduse
De pe bătrâne şleahuri moldovene.

Eu l-am simţit trecând prin stepa largă,
Prin plumbi şuierători croindu-mi cale.
Oare se uită praful care-ncarcă
Postavul ciuruitelor mantale?

Amarul gust al prafului din drum
Întotdeauna să-l păstraţi în minte
Aşa cum îi păstraţi pe cei, ce-acum
Nu sunt cu voi să râdă şi să cânte!

În numele acelor ce căzură
Rădică-te pământ, ca niciodată
Să nu mai şteargă praful de pe gură
Sărutul cald al buzelor de fată!

FETEI DE PE LORELEI

Cu plete blonde pe grumaji răsfrânte,
Cu ochi sfioşi – curate zări de mai –
Aşa te ştiu! Ţi-aduci de mine-aminte,
Frumoasă fată de pe Lorelei?

Te-am scos din fumegândele ruine,
Printre văpăi pe braţe te-am purtat,
Iar noaptea, stând de veghe lângă tine,
Ţi-am şters obrazul alb, înlăcrimat.

Spre Lorelei, spre baştina ta dragă
Te-ai dus în zori pe margine de lan;
Şi vremea din uriaşa ei desagă
A risipit de-atunci atâţia ani.

Te văd cum urci cărarea şerpuindă,
Cum codri,-nfăşuraţi în ceaţă, tac,
Cum lunecând spre văi izvoare cântă,
Cum flori pe guri de peşteri se desfac.

Şi mă întreb: oare-ai să laşi vreodată,
Ca să se prăbuşească munţii suri,
Pădurea să se frângă secerată,
Ori să îngheţe cântecul pe guri?

Nu, n-ai să laşi! Alăturea de mine
Tu stai la straja păcii-n primul rând.
Frumoasă fată cu priviri senine,
Cu păr de aur, despletit în vânt.

DIN PRAG DE MAI

Cocori în rânduri negre lin plutesc,
Purtând sub aripi primăvara, zorii…
Din vârful nucului eu îi întrezăresc
Şi strig în gura mare: vin cocorii!

Sub streşină v-aşteaptă cuibul iar
Cu aşternut de ramuri şi petale,
Hai, poposiţi o clipă-n el măcar,
C-aţi ostenit, cocorilor, în cale.

V-aţi reîntors în scumpul meu meleag,
Când ghiocelul cupa îşi desface,
Al aripilor voastre freamăt larg
Mi-i tare drag şi tare mult îmi place.

Îmi plac sfioase răbufniri de vânt,
Ce-n plete de castan strecoară şoapte,
Îmi place apa din fântână, când
Or să coboare stele-n ea la noapte.

Crini albi îmi plac – flori de mărgăritar
Şi roua, fulgerându-le pe buze.
Când îi privesc în inimă tresar
Izvoare vii – cântările nespuse.

Frumoasă-i primăvara pe la noi!..
C-un cânt de fată o asămănară.
Veniţi cocori – înaripat şuvoi –
În ţara mea e veşnic primăvară.

IUBITEI

A tresărit mlădiţa de agudă
Şi mugurii alene legănându-i
Mi-a spus că-i primăvara începută
Şi cântecul de iarnă să mi-l mântui.

Pe şesuri iar mijeşte iarba crudă,
Plăpându-i fir vin ploile să-l scalde,
Eu m-am gândit, mlădiţă de agudă,
Să-i dăruiesc iubitei vorbe calde.

Să-i spun că azi e prag de primăvară,
Că apele vuiesc desferecate,
Că-n ochii ei luceferii coboară
Şi-aduc sub gene doruri necântate.

Te du, măi cântec, n-o lăsa s-aştepte
Şi paşii mei spre dânsa iarăşi du-mi-i,
Ca inimile să ne fie trepte
Spre cea mai mândră dragoste a lumii.

BALADA SOARELUI

Moscova… Învăţ… Stau lângă geam…
Ochii sorb cuvintele din carte.
Şi-a întins mesteacănul un ram
Să-mi arate noaptea-n zări cum arde.

Stelele se sting… se sting… se sting…
(Stelele-s pe cer vremelnici oaspeţi)
Şi domol pe boltă se preling
Din culcuşul roşu zorii proaspeţi.

Răsărind din plaiuri fără fund
Aşternându-şi drum prin zarea-albastră,
Soarele cu chipul său rotund
Râde blând în fiece fereastră.

Soare drag, drumeţ neostenit
Tu stăpân blajin şi cald al zilei,
Când răsai în straiu-ţi aurit
De pe dâmburi te privesc copile.

Te privesc, şi-n ochii lor curaţi
Licăresc crâmpeie mici din tine…
…Fata mea din codrii depărtaţi
Deseori se urcă pe coline,

Şi de-acolo cată-n depărtări
Şi de-acolo semn cu mâna-ţi face…
De aceea când privesc în zări
Întâlnesc mereu privirea dragei!

DESPĂRŢIRE

– De după-naltul gard al anilor trăiţi
Copilăria mea, vreau să mă uit la tine.
Desculţă-mi eşti, ţi-s anii adumbriţi
Şi-n părul ciufulit mijesc ciulinii.

Când noi ne-am despărţit, albuiau prin sălcii zori
Şi micul ied mă petrecea din urmă.
Dar ochii lui plăpânzi, ascultători,
Nu-nţelegeau, că joaca ni se curmă.

De-aş fi ştiut că n-am să te mai văd
Copilărie bună şi curată
Mai alintam o dată blândul ied,
Şi-n ochii lui mă mai priveam o dată!..

PASTEL

A tresărit izbindu-se de mal
Gemând prelung, cum geme iarna lupul,
În colţi de stâncă sfâşiindu-şi trupul
Din valurile Nistrului, un val.

Ca un condur cu inima de foc
Din miez de codru urcă-n zare soarele,
Şi se preling domol mărgăritarele
Pe firave tulpini de busuioc.

E-atâta pace-n zarea asta limpede
Ce-o clatină pădurea de stejari!
. . . . . .
Din albăstrimea ochilor tăi mari
Vin razele în zori să fure zâmbete…

CUVINTE DE DOR

Pasăre de codru,
Lie ciocârlie,
Poartă-mi lie
Dorul peste glie!
Pasăre de vale
Rândunea sprinţară
Poartă-mi doru-n lung şi-n lat
Prin ţară.
Pasăre de ape
Pescăruş ca neaua
Poartă-mi dorul
Până unde-i steaua.
Zori de zi curată,
Ce răzbeşti hotarele,
Poartă-mi dorul
Până unde-i soarele
Draga mea trăieşte
Undeva pe lume;
Obârşia dragei
N-o cunosc anume.
Am s-o prind odată
Sub frunziş de pruni
Săruta-voi zarea
Ochilor ei buni.
Şi-am s-o iau cu mine
Şi-am s-o duc pe braţe,
Ca să-mi fie cântec
Şi nădejde-n viaţă.

La culoare ochii
I-or fi ca de ghindă,
Braţele ei gâtul
O să mi-l cuprindă.
Ne-om porni cu zorii
La secerătoare,
Ne-om jura credinţă
Amândoi pe soare.
Vremea-şi mână valul
Draga nu se-arată.
Lumea asta-i lungă,
Lumea asta-i lată…
O aştept să vină
De trei ani şi-o ţâră,
Doru-i însă aspru
Junghi în piept îmi vâră.
O aştept să vină
De trii ani şi-oleacă,
Inima de cânturi
Dorul greu mi-o seacă.
Scrie-aceste slove
Gheorghe Sarăbună,
Slove plămădite
Pentru pus pe strună.
Purta-mi-le-ar vântul
Peste tot meleagul,
Ca să afle draga
C-o aşteaptă dragul…

LA RĂSCRUCE

Nu-ţi zăvorî privirile sub gene,
Vreau să mă uit în ochii tăi rotunzi,
Nu i-am văzut de-atât amar de vreme…
De ce-ţi fereşti privirea, nu te teme!
Tu, nu-i aşa, – nimica nu-mi ascunzi!

Las părul tău să-mi cadă lin pe faţă,
Genunchii tăi în braţe să-i cuprind.
De ce în ochii tăi i-atâta ceaţă?
În ochii ce i-am dus cu mine-n viaţă
Ca pe-un izvor de dor, nădejdi şi cânt?

Ce tulbure-i privirea ta albastră…
M-adie gerul ochilor tăi reci.
Simt viforul cum trece prin fereastră
Şi strânge-n braţe tari iubirea noastră,
Şi-n sloi o va preface dacă pleci!

* * *

Să-i mulţumesc…
Ani lungi l-am căutat,
Mi-s drumurile ţării mărturie…
Nu l-am găsit în viaţă pe soldat.
Să-i fie pomenirea veşnic vie!

Mi-au spus că a crescut la capul lui
Sub aprigul viforniţelor şuier
O salcie în largul câmpului.
Din creanga ei
Mi-am meşterit eu fluier!

* * *

Adumbrite-s drumurile Ocniţei
De semeaţa strajă a gorunilor.
Le străbat femei cu lapte-n doniţe,
Negri-s ochii lor, ca roada prunilor.

Vă cuprind azi iară cu privirile
Drumuri scumpe ale tinereţilor.
Nu mă ţineţi minte? Amintirile
Vi le-au şters picioarele drumeţilor?..

Oare poate-n ceasul înserărilor
Le-au bătătorit cu paşii turmele?
Drumuri, drumuri… Nu m-aţi dat uitărilor.
Prea adânci, prea calde au fost urmele!

* * *

Plaiule,
Când ziua va apune
Fetei mele busuioc aşterne-i,
Ca suflarea ei să se-mpreune
Cu suflarea ierbilor şi-a ţărnii.

În strânsoarea braţelor purtând-o
Orişiunde-aş fi,
De orice dată,
Faţa peste sânul ei plecând-o
Am să-ţi simt mireasma ta curată!

* * *

Draga mea de noapte nu se teme,
Nici de nesfârşirea ei tăcută,
Numai gura, tresărind, îi geme,
Când prea dulce dragul o sărută.

Arde faţa ei neprihănită
Sub prelungul foc al sărutării.
Eşti a mea, a mea de tot iubită,
De la ochi şi până-n largul zării!

* * *

Dragoste, îţi dărui totul ţie,
Bea din mine vâlvătaia toată –
Să-mi rămână inima pustie,
Când va înceta să se mai zbată…
Dragoste îţi dărui totul ţie!

* * *

Ochii mei lumina vor s-o strângă.
Dar de-o fi să aibă cruntă soartă,
Nu vreau întunericul să-i stingă –
Soarele mai bine să mi-i ardă!

* * *

– Şoim semeţ de munte
Pasăre măiastră
Spune-mi, mult ţi-i dragă zarea-albastră?
– Fecioraş de-o şchioapă, ce cutezi cu gândul,
Oare ţie nu ţi-i drag pământul?

PRIMĂVERILOR LUMII

Câteodată e prea strâmt cuvântul
Toată dragostea-n el s-o încapă,
Fraţii mei de pe-ntreg pământul,
Frăţiorii mei dragi de-o şchioapă!

Mult aş vrea să m-asemăn în viaţă
Cu uriaşii din basmele voastre,
Ca pe toţi să vă pot duce-n braţă,
Să vă legăn sub zările-albastre.

Ca să pot din străfund de izvoare
Să v-aduc apă dulce, curată,
Şi în clipa aceeaşi, din zare,
Să prind şoimul cu zbor de săgeată.

Ori din marea cu crestele-n spume
Să vă scot peştişori ca argintul!
Fraţii mei, primăverile lumii,
Eu vă pot dărui numai cântul.

El va fi lângă voi totdeauna
Cald ca razele, blând cum îs cerbii,

Şi atunci când mugi-va furtuna
Şi când lin va şopti firul ierbii.

Vă mai dărui o dată cu dânsul
Flori de câmp cu mirozna, flori roşii,
Ce răsar ani de-a rândul pe-ntinsul,
Unde dorm taţii noştri şi moşii.

Împletiţi cununie din ele
Pentru asta le dărui anume,
Ele cresc în dumbrăvi, prin vâlcele,
Pentru voi, primăverile lumii!

Azi e-al vostru pământul şi nimeni,
Nimeni n-o să vă tulbure jocul.
Creşteţi mari şi purtaţi lângă inimi
Flori de câmp, flori aprinse ca focul!

BASARABIA

Prin frunzare sfioasă miji
O şuviţă de zori sângerie,
Codrul prinde treptat a rări,
Părăsindu-mă-n prag de câmpie.

Înaintea mea – stepa, şi-un râu
Şerpuindu-şi departe, hăt, albia…
Ai rămas după-al codrilor brâu,
Basarabia mea, Basarabia!…

Prin înaltele ierbi zboară murgul,
Stropi de rouă se-anină pe buză,
Să mă-ntâmpine soarele urcă
Şi să-mi fie în drum călăuză.

Am strâns hăţul în mâini pentru-o clipă,
M-am oprit să privesc îndărăt.
Îmi părea cerul roşie-aripă,
Înmuiată în zări de omăt.

Ceva umed aleargă pe geană,
Ceva umed, fierbinte şi greu,
Pătimaşul tău glas mă recheamă,
Basarabie, leagănul meu!

Jur să-mi plec pe ţărâna ta faţa,
Să-i simt aburul viu, dogorând.
Pentru mine aceasta e viaţa…
Răsuflarea să-ţi simt, şi să cânt…

CELUI PENTRU CARE SCRIU

Să nu te plângi niciodată că viaţa e scurtă,
Să nu te plângi niciodată că rănile sunt prea adânci.
Viaţa înseamnă luptă. Deci mergi şi te luptă,
De vrei să fii om, să învingi!
Să nu crezi niciodată-n ursită, să nu crezi niciodată în moarte
Ci în ochii iubitei, în umblul Carpaţilor, în patria ta.
Să-ţi fie cântul ca un fulger în noapte
Şi oamenii nu-l vor uita.
Dragă să-ţi fie furtuna de mai, tânăra ramură
Tot ce-ai mai bun în tine du-i lumii în dar.
Şi de-i cădea ducând mugurii, ca pe o flamură,
Să ştii: n-ai trăit în zadar!
Să nu te temi niciodată de vifor, de ceaţă –
Numai iarba se culcă supusă sub lama coaselor.
Să treci prin lume, îndrăgostit de viaţă
Până-n măduva oaselor!

CHEMAREA STELELOR

1962

ZBOR

EMIL LOTEANU

Alege-ţi, primăvara drept mireasă,
Din dorul timpului alege-ţi dor –
Şi să te mistui ca o stea frumoasă,
Ce sensul vieţii l-a găsit în zbor!

CHEMAREA STELELOR

Eu v-am iubit
Şi acum o mie de ani
Ca şi astăzi…
Necontenit
V-am iubit,
Chiar dacă pieptul gemea –
Stelelor, stelelor,
Scumpe mirese albastre,
Ştiţi oare voi
Despre dragostea mea?

Fiind negrăit de departe,
Totuşi,
Mi-aţi fost aproape…
V-aţi coborât pe flamuri,
Şi pe frunţi de ostaşi –
În stihul poetului,
În ochii iubitei sub pleoape,
Lucind totdeauna adânc,
Pătimaş!

Dorul acesta de stele
Zvâcneşte în suflet,
În tâmple…

El trece din sânge
În sânge,
El trece din tată
În fiu.
Focul albastru al stelelor
Ochiul mi-l umple,
Coborând până-n fundul orbitei
Puternic şi viu.

Stelelor, stelelor,
Îmi voi întinde aripile,
Străbătând către voi
Câmpiile cosmice,
Reci,
În goana mea
Voi întrece clipele,
Eu – Fiul veacului meu
Douăzeci!

Bucuraţi-vă, stelelor!
Se apropie ceasul în care
Vom urca munţii voştri
Înalţi, sclipitori.

Vom sădi şi la voi
Cea mai frumoasă floare,
Floarea albă a vieţii
Ce răsare în zori…

Voi privi de la voi
Spre mult depărtata mea lume
Unde fraţii mei luptă
Ca o flacără vie
Arzând,
Şi mi-or fi pe o clipă ochii
Tulburi şi umezi,
Fiindcă inima mea
A rămas pe pământ…

HULUBII DE PE ULIŢA MEA

Încordându-şi aripile albe,
S-au ridicat şi s-au dus…
Unii spre soare-răsare,
Alţii – înspre apus.

În fâlfâiri liniştite,
Plutind peste cerul mut,
Ei s-au dus de aceia
Pentru că noi am crescut.

Mereu voi dori atingerea
Penelor calde şi moi. –

S-au dus.
Îi aşteaptă alţii.
Alţii mai mici ca noi.

În ochii lor mari şi limpezi
Desluşesc nerăbdare şi dor.
Coborâţi, coborâţi, hulubilor,
Coborâţi în palmele lor!

Ceasul sosirii voastre
E sfânt pentru dânşii şi scump.
Ei vă aşteaptă, hulubilor,
Cu boabe de orz şi porumb.

Ei au ca şi noi cucuie,
Au ca şi noi vânătăi,
Au suliţe poate şi arcuri,
Dar nu sunt vicleni şi nici răi.

Ei vă vor face cuiburi
Din simple mlădiţe de fagi,
Şi pantalonii rupându-şi-i
Îi vor sui în copaci.

Ei poate sunt negri sau galbeni,
Sunt poate flămânzi şi goi –
Şi totuşi la suflet, hulubilor,
Ei seamănă tare cu noi.

În paşnica voastră plutire,
Ei vreau să le duceţi în dar
O mie de ani fără neguri
Şi zâmbetul meu de ştrengar.

Mi-i teamă, însă, mi-i teamă,
Hulubule alb, sclipitor,
Grindina rece a morţii
Să nu te lovească în zbor.

Căci mâini ucigaşe în lume
Apasă din nou pe trăgaci,
Şi corbul negru iar croncăne
Şi străjuie-n vârf de copaci.

Eu vreau să cutremure lumea
Strigătul meu pătimaş:
„Nu trageţi!
Nu trageţi!
Nu trageţi!
În paşnicul meu poştaş!“

Hulubul acesta duce
Sub aripa albă de nea,
Inima uliţei noastre –
Copilăria mea!

GLOBUL

Ce poate fi mai banal
Decât globul de geografie,
Decât globul de geografie
Din clasa a cincea,
În jurul căruia
Se-mpletesc meridianele
Şi care seamănă mult cu mingea?
Seamănă chiar atât de mult,
Încât băieţii uneori sunt gata
Să-l ia de pe dulap,
Să-i smulgă coada
Şi vânt să-i facă-n veselul tumult
Al zecilor de mâini şi de picioare…

Şi ce l-ar mai goni de zor băieţii.
Ce l-ar pocni în ecuator şi pol,
Ca alb de var,
Izbit de toţi pereţii.
Să intre-n plasă,
Să marcheze gol!

Dar globul stă solemn şi nemişcat
De săptămâni întregi,
De luni de zile –
Copiii deseori l-au desenat
Pe tablă, pe nisip, pe albe file…

Copiii însă uneori îl coborau
Şi îl puneau pe geam
Să stea la soare,
Iar degete sfioase îl roteau,
Cercând să afle
Taina lui cea mare…

Globul se învârtea tăcut, uşor,
Ducând cu el în veşnica-i mişcare
Oceane, jungle, murmur de izvor,
Vulcani bătrâni şi păsări călătoare.

El se desfăşura în ochii lor
Şi li se dăruia cu tot ce are…
Copiii îl priveau cercetător
Cum se roteşte lin, scăldat de soare.

Globul –
În faţa mea se află globul…
Globul
Care demult m-a înfiat,
Globul,
Pe care se trezeşte robul,
Globul
Pe jumătate încă ferecat.
Globul,
Unde a fost să aflu
Ce-nseamnă a iubi nemărginit,
Bucuria de a păşi prin viscol,
Dreptul
De-a rămâne neclintit.

E pace-n lume.
Pe pământ e pace
E zi senină. Cer ca de april.
În clasă paşnic se roteşte globul,
Purtând cu el amprente de copil.

BALADA ZĂPEZII ALBASTRE

Zăpada e albă, albă,
Mai albă poate ca nufărul,
Mai albă poate ca lebăda,
Mai albă decât cireşii…
Nu căutaţi în baladă
Taine şi tâlcuri ascunse,
Totul e simplu. Simplu…
Mai simplu decât s-ar cere –
Ieri dimineaţă în crâng
S-au strâns copilandrii grămadă,
Cu gând să boiască zăpada.
Da, da,
Să boiască zăpada.
Băieţii au scos din ghiozdane –
Unii din buzunare –
Pachete albastre, mărunte,
Pachete cu praf de cerneală.
Le-au desfăcut atent,
Gravi, cu mişcări domoale.
Apoi, învârtindu-se roată,
Împrăştiară vopseaua.

O clipă trecu, doar una,
Şi neaua aprinse pe dată,
Sute de flori albastre,
Sute de *nu mă uita*!
Zăpada le dăruise
Sclipire uşoară de basm –
Surprinşi, uluiţi, copilandrii
Le culegeau cu privirea…
Le contemplam şi eu,
Şi-am tresărit deodată:
Memoria… Iarăşi memoria…
În creierul meu se trezeau
Privelişti prea dureroase…
Jucaţi-vă, dragi copilandri,
În liniştea blândă a zilei!
Şi fie zăpada albastră
Verde, ori aurie,
Portocalie, ori albă,
Numai nu roşie,
Numai nu roşie,
Numai nu roşie…

SUPREMA CHEMARE

N-am să ascund. Vreau să ştii tot,
Să ştie oricine din noi,
Stejarul acesta e mâine un ciot –
Dacă va fi război!

Şi buzele fetei ce visu-şi îngână,
Buzele calde şi moi,
Vor fi cel mult un fir de ţărână –
Dacă va fi război!

Vor pieri hulubii căutându-şi sălaşele
Prin fumul amar şi greoi.
Păduri de schelete urca-vor oraşele –
Dacă va fi război!

Fluierul n-o să mai cheme stelele
Să-şi dăruie-albastrul şuvoi,
Triste Sahare vor fi vâlcelele –
Dacă va fi război!

„Dacă…“ Ce groaznic răsună: „Dacă…“
Cântec,
Prin lume te du
Şi cerul lumii cuvântul „dacă“
Să-l uite.
Să strige: Nu!

ISTORIE

Vom deveni şi noi cândva baladă,
Şi despre noi mileniile vor spune,
Şi vremea noastră – flacără curată –
Va re-nvia în chip de cânt pe strune.

De aceea n-aş vrea pulbere să fiu,
N-aş vrea să trec cum trece umbra serii,
Ci să rămân necontenit şi viu
Ca vuietul vijelios al mării.

Aş vrea să las acestui veac de foc
Un vers, un dor, o stepă re-nviată,
O mladă firavă de busuioc,
Să poată creşte iarna din zăpadă.

Aş vrea să las un crâng cu duzi şi vişini,
Sădit de mine undeva pe-o stea
Şi crezul sfânt şoptit de cei ucişi-n
Războaie crunte pentru ţara mea.

Şi dac-aceste mari dorinţi vor cere
Să cad cum cad soldaţii în asalt,
Eu mă voi naşte iar şi iar voi piere
Ca să plătesc acest tribut înalt.

TĂIETORII DE PIATRĂ

Cioplim în piatră
Ziuă şi noapte,
Cioplim în piatră
Necontenit,
Cu dinţii strânşi
Noi cioplim în piatră,
Arşi de nesomn
Noi cioplim în granit.

Vrem granitul
Să râdă cu hohot,
Să plângă granitul,
Să geamă adânc.
Aprigă, muşcă
Dalta granitul,
Strânsă cu patimă-n
Pumnul stâng.

Plămădim în granit
Răsuflarea noastră,
Sufletul nostru
Plămădim în granit,
Spălăm în sudoare
Fierbinte granitul,
Să pară granitul
Din soare cioplit.

Cioplim în piatră
Ziuă şi noapte,
Lovim în granitul
Rece şi mut,
Mândri de slava
Noastră comună,
De slava soldatului
Necunoscut.

SINUCIGAŞUL

Lin de tot luneca,
Lin,
Ca vorba moşului meu…
Domol luneca –
Îngândurat.
Poate furat
De frumoase aduceri aminte…
Râul ducea cu el mereu
Cerul curat,
Peştii – scânteietoare junghere –
Şi jăraticul soarelui
Rotund şi fierbinte.

Râul ducea cu el
Mândria şi liniştea apelor,
Oglindiri de oraşe,
Oglindiri de păduri,
Oglindiri de cătune,
Melodia corăbiilor,
Melodia furnalelor,
Melodia sapelor,
Atingerea lină a sălciilor,
Atingerea lină a pletelor,
A pletelor negre
Ca un cărbune.

Vor mai trece o mie de metri –
Apoi va urma
Cascada.
Spre colţii de fier ai barajului
Lunecă râul
Lin,
Maiestuos…
Soarele – mii de ţăndări!
Cerul – mii de cioburi!
Mugind se aruncă râul
Cu capul în jos!

Vuieşte barajul!
Geme barajul!
Tună barajul!
Lumini… Lumini… Miriade…
Peste pământul întreg…

…Sinucigaşul?
Da, sinucigaşul, –
Unicul
Pe care îl înţeleg.

CERUL LA DOUĂ NOAPTEA

La ferestrele mele
Coboară cerul.
E ora două.
Mă gândesc la tine.
Imens şi albastru
Coboară cerul,
Coboară,
Şi-n fundul pupilei rămâne.

În liniştea nopţii
Atent desluşesc
Respiraţia zărilor,
Adâncă şi rară.
Ascult cum solul meu pământesc
Prin pulberea cosmică
Glasu-şi coboară.
Scurt, sacadat,
Îl aud cum răsună,
Îl simt în spaţiile negre vibrând.
Acesta e pulsul zării
Sau poate
O inimă trece prin noapte,
Bătând? –

…Cerul la ora două noaptea
Poate atâtea destăinui…
Priviţi cerul
La două noaptea,
Priviţi cerul
În fiece zi!

NECUNOSCUTEI

A trecut miezul nopţii.
Bat ore târzii.
Liniştea darnic se cerne.
Tu dormi.
Părul tău – ciorchini aurii –
Se revarsă pe albul pernei.

Ori poate veghezi?
Poate aştepţi
Să vină un om, să te cheme?
Sau poate în buchia vreunei cărţi
Vezi semnele mari ale vremii?

Nu te ştiu.
Însă chipul ţi-l văd ne-ncetat
În poeme, pe schele, în stradă –
În oraşul pe care l-ai ridicat
Cu braţele tale de fată.

Clădirile albe,
Etaj cu etaj,
De tine în zare urcate,

Îmi par corăbii de mare tonaj
Pe-o noapte
În port ancorate.

Eu ştiu că piatra acestor clădiri
Primeşte în scurta sa cale
Asemenea unei blagosloviri
Căldura palmelor tale…

Dormi.
E târziu.
Fie-ţi somnul uşor.
Fie visele tale senine.
…Pe albul hârtiei condeiul cobor
Şi-ncep un cânt despre tine.

TÂRG DE FLORI

Hai la flori!
Veniţi la flori!
La flori!
Hai la ghiocei şi la brânduşe!
Hai la cer necolindat de nori,
Hai la vânturi calde, jucăuşe!

Hai la flori, suite prin zăpezi,
Flori plăpânde, flori ce înfioară,
Mândre cum e soarele-n amiezi –
Hai la muguri! Hai la primăvară!

Coşuri mari din ramuri de alun
Les în cale şi îmi dau bineţe.
Târg de flori – în care se adun
Oamenii flămânzi de frumuseţe…

Îmi voi umple braţele de flori
Şi voi merge să împart prin lume
Ghioceii albi, tremurători,
Plăzmuiţi din albul joc al spumei.

Aplecaţi-vă de-asupra lor
Şi primiţi atingerea petalei
Ca pe-un lung sărut ameţitor,
Dăruit la început de cale.

Aplecaţi-vă de-asupra lor
Să vă-nvăluiască, să vă fure
Dulcele, fierbintele fior
Al pământului şi al pădurii!

…M-am născut pe viscol argintiu
Şi de-aceea astăzi poate, iară,
Mă voi logodi – la ceas târziu –
Cu turbatul dor de primăvară.

Hai la flori!
Hai, oameni buni, la flori!
Hai la frumuseţea dăruită
De pământul unde trec cocori
În plutire mândră, liniştită…

Primăvara veşnic va urca
Flori de soare peste flori de gheaţă,
O să-mi fie dor mereu de ea
Dincolo şi dincoace de viaţă.

COCOSTÂRCUL DIN LUNCA DORULUI

Uitaţi-vă,
Cocostârcul!
Uitaţi-vă!
Priviţi cum se urcă
În slava cerului!
Cocostârcul
Din lunca dorului,
Alb, alb de tot,
Ca floarea mărului.

Aripile mari au zvâcnit uşor,
Şi el a prins a sui
Tot mai sus,
Tot mai sus…
Suia, ca o îngânare,
Ca o doină de dor
Suia, la ceasul când ziua
Da în apus.

De câte ori am mers
Pe urmele lui…
Jinduiam să-l ating cu degetul

Măcar o dată –
El era însă hâtru.
Mă lăsa să vin aproape de tot
Şi apoi o zbughea,
Fâlfâindu-şi aripa sa mare
Şi lată.

Se plimbau totdeauna în doi:
El şi cu barza.
Barza era scundă,
Domoală şi dolofană –
Stăpâneau împreună
Lunca dorului…
Lui îi spuneam „cucon"
Iar ei îi ziceam „cucoană".

Şi iată-l acum
Ridicându-se sus,
Sus de tot,
Singur în zare –
Singur – de ce?
Nu-nţeleg. –
Asemenea unei corăbii
El despică apele serii…
Iar eu mut de-ncântare
Cu privirea-l petrec.
Deodată
Curmând liniştita plutire,
De acolo, din vârful cerului

Se repezi în jos.
Venea vijelios ca o săgeată, –
Iar eu îl priveam
Ce alb e
Şi ce frumos!

Pământul se apropia de el
Nespus de repede,
Şi am strigat de groază copleşit:
„Opreşte, cocostârcule,
Opreşte-te, opreşte!“
Iar el, –
El nu s-a mai oprit…

Cu mulţi ani mai târziu
S-a întâmplat să aflu,
Că dăinuie la cocostârci
Un obicei înalt şi sfânt:
Dacă unul din tovarăşii de viaţă
Moare,
Cel rămas, – se frânge de pământ.

După atâţia ani s-a întâmplat să aflu
Un adevăr
Ce m-a cutremurat:
Sălăşluia în cocostârcul cela
Ceva de om,
de om adevărat…

NIMIC NU SE REPETĂ…

Nu mai fac avioane
Din albastre coperţi de caiet
Şi nu mai alung cu praştia
Limpedul tril de graur…

Privesc atent, stăruitor,
În cărţile de istorie,
Şi noaptea târziu,
Le iau cu mine în vis –
Îmbrăc scut
Şi coif de aramă,
Căci mă cheamă la drum Garibaldi,
Ori plec să aprind
Palatul Burbonilor
În răsculatul Paris.

Îndrăgostit de hexametru,
De sonorul mers homerian,
N-am să-i îmbrac lui Homer
Ochelari
Şi n-am să-i mai pun mustăţi.
Voi sta uneori de vorbă
Cu Darwin, cu Newton,
Undeva pe Temza
În umbra vre-unei cetăţi.

Disec materia
Şi pătrund în lumea atomului
Asemeni lui Magellan,
Orizonturi noi deschizând.
Răspândesc în cosmos
Căldura din sufletul omului,
Planeta Marte la viaţă trezind.

Vreau să fiu Prometeu,
Vreau Prometeu să fie
Fiece om ce trăieşte în jurul meu.
Sfărâm icoane şi idoli,
Săpate în lemn şi piatră
Şi cred doar în om şi în luptă.
Omul e unicul zeu.
. . . . . .
În banca din clasa întâi
N-am să mă-ntorc niciodată…
Nimic nu se repetă –
Viaţă,
Îţi mulţumesc!
Îţi mulţumesc pentru legile aspre
Ce mă învaţă
Să pierd,
Să înving,
Să trăiesc.

ZURGĂLĂII

Cad fulgi de nea ori poate cad petale?..
Râd zurgălăii undeva în crâng,
Şi glasul lor e de argint, şi-i moale…
Râd straşnic zurgălăii… Râd şi plâng!

În jurul meu trei ţânci aleargă roată
Căpestre, clopoţei cu clinchet viu –
Eu nu voi fi de-acuma niciodată
Nici murg năzbâtios, nici surugiu…

O da! Desigur! Eu sunt mult prea mare
S-o iau cu dânşii razna prin tufari,
Ori să privesc înmărmurit în zare
Cum zboară şoimii cenuşii şi mari.

Eu sunt de-acuma plin de-nţelepciune –
Ca broaştele de păr – ba chiar mai mult!
Nu fac trăsnăi. Şi ca să vezi – minune –
De cei mai mari am început s-ascult.

Şi totuşi… totuşi… într-un colţ de suflet
Eu am rămas acelaşi pui de drac,
Flămând de stele, însetat de umblet,
Înverşunat şi dornic de harţag!
. . . . . .
Sunaţi, măi zurgălăi, să se audă-n stele!
Sunaţi, sunaţi! Să iasă foc şi fum!
În numele copilăriei mele
Ce trece-n pruncul ista de pe drum…

* * *

Îmi pare rău că toamna a trecut,
Că plopii lasă umbre pe zăpadă…
E crângul meu îngândurat şi mut
Şi nu mai vin cocoarele să-l vadă.

Iar undeva în inimă de trunchi
Se zămisleşte mugurul ce mâine
Îşi va desface-a frunzelor mănunchi
Şi va stârni o şoaptă pentru tine.

Vin viforele şi se culcă-n prag.
Mi-i dor cumplit de tine şi de soare…
…Iar plopii stau îngânduraţi şi tac
Şi tot visează strigăt de cocoare!

PLOPII

Plopii
Vor da frunză la primăvară
Şi iarăşi
Se vor despleti în vânt,
Plopii
Vor foşni seară de seară
Nopţile pământului fermecând.

Azi însă viscolul
Va veni să aştearnă
Peste plopii mei dragi
Al tăcerii semn.
Ce mândru şi demn
Trec plopii prin iarnă –
Ce mândru şi demn…

PEŞTII

Peştii au sânge rece…
E tot ce ştim despre ei.
Formula aceasta
A devenit pentru noi o lege.
Peştii au sânge rece…
Să coborâm la fundul apelor
Şi să-i privim de aproape,
Numai atunci vom putea reda
Exacta imagine
A lumii ascunse sub ape!
Poate că peştii ştiu să sufere,
Poate că peştii ştiu să plângă,
Poate şi lor le plac nuferii,
Sau luna ce vine cu raza să-i ningă…
Poate că peştii au lacrimi şi poate
Reci îi numim degeaba,
Poate că lacrima lor nevăzută
Se contopeşte cu apa?..
Să nu dăm verdicte atât de uşor…
Să ţinem, prietene, minte,
Că noi suntem oameni,
Oameni cu suflet,
Oameni cu sânge fierbinte!

ÎNŢELEPCIUNE

Ea a devenit – drumeţ împovărat
De aspra cale străbătută-n timp.
Şi chipul ei era de vânt brăzdat,
Şi nu purta cunună şi nici nimb.

Ea mi-a pătruns adânc. În grai, în minte,
Cum iernile în munţi pătrund.
Înţelepciunea sângelui fierbinte,
Înţelepciunea părului cărunt.

UMBRA ARCAŞULUI

Hoardele au năvălit dintre Buciag şi Mare
Şi s-au oprit în faţa cetăţii din Hotin.
Trei zile sfârâiră berbecii în frigare
Şi tot trei zile curseră garafele cu vin.

Sătul de bliduri scumpe şi de plăceri lumeşti
Sultanul până-n zori privea tăcut spre lună
Şi-l prevestiră semnele cereşti,
Că-i vreme de prinos, că-i vreme bună.

A fost de-ajuns un semn şi s-a iscat furtuna,
Şi sângele porni şiroaie pe pământ –
Prin bălţi de sânge trecea tăcută luna
Şi zorile prin sânge alunecau mijind.

Plăieşii au murit aşa cum se cuvine
Să moară cel ce-i vrednic a se numi bărbat –
Plăieşii au murit cu frunţile senine
Şi cu săgeţi în pieptul dârz şi lat.

Hoardele trei zile îşi îngropară morţii,
Trei zile se-nchinară şi tot trei zile-n rând,
Au jefuit, au siluit cu toţii
Şi-au ospătat cu râvnă-nfulecând.

În miezul prăznuirilor păgâne,
Când cheful se stârnea mai pătimaş,
Pe zidurile mute şi bătrâne
Apărea o umbră de arcaş.

Umbra avea arc cu ea şi braţă –
Umbra se purta pe ziduri dârz şi drept.
Arcul încordându-şi-l semeaţă,
Trimitea săgeata drept în piept.

În fiecare noapte ea apărea pe ziduri
Şi-n fiecare noapte câţiva plecau în rai,
Lăsând neterminate bucatele în bliduri
Şi-un stârv păgân, neîngropat pe plai.

Ea răsărea cumplită şi cruntă pretutindeni
În văi, în munţi, în codri, în bălţi şi văgăuni,
Ea răsărea din beznă pe cai sălbatici sprinteni,
Ducându-şi răzbunarea pe aripi de furtuni.

Ei se-ngrozeau de umbră
Şi o credeau cerească,
Ei nu ştiau că umbra e un popor întreg,
Ce nu se va smeri în lanţuri să trăiască –
Că oamenii aceştia grumazul nu-şi aplec!..

Şi cât au fost păgânii, a fost şi umbra vie
Şi n-o lua nici plumbul, nici ploaia de săgeţi.
Despre aceste toate în cronici lumea scrie
Şi în hrisoave prinse cu peceţi.

Eu mă închin arcaşului ce dăinuie în lume
Prin bărbăţia sa neclătinată.
…Sunt umbre care umblă, care au grai şi nume
Şi umbre care nu mor niciodată!

ZĂBRANIC

Zboară sania, zboară sania…
Doarme în sanie maica Melania.
Sania lunecă repede, repede,
Pe maica Melania merge s-o lepede
La ţintirim…
Va trece o clipă
Şi-n groapa scundă, săpată în pripă,
Va coborî cu fulgii o dată
Maica Melania, în lemn îmbrăcată,
În scândură jilavă, cioplită cu barda.
– S-o ierte domnul –
Aşa a fost soarta…
Zăbranicul rece şi greu a căzut
Peste maica Melania,
Peste groapa de lut.
Nimic, nimic n-a rămas ca să spună
Despre maica Melania, cea naltă şi brună,
Despre ochii ei mari,
Despre ochii ei buni,
Osteniţi de posturi şi rugăciuni.
Nimic n-a rămas. Decât mica icoană
Lăsată-n chilie, şi locul în strană.

Mâine sania iar se va duce
Cu un nou călător,
Cu un popă şi-o cruce.
Maicile mor câte una pe zi
Uneori câte două – n-ar mai muri –
Maicile – numai oase şi piele –
Se culcă-n pământul tăcutei vâlcele,
Lăsând după ele o mică icoană,
Patu-n chilie şi locul în strană.
…Pâine uscată şi peşte vechi,
Ciorbă chioară c-un fir de curechi,
Mătănii, mătănii, mătănii şi rugi
Posturi şi cruci. Sute, sute de cruci…
Frig în chilie şi-n suflet frig –
Nimic mai mult. Nimic, nimic!

Pământul acesta e dat tuturor,
Cu furtuni, cu dureri,
Cu iubiri şi cu dor.

Cu chinuri, cu zâmbete,
Cu bucurii,
Cu râuri muginde, cu ciocârlii,
Cu pruncul ce-n sângele tău se începe,
Cu arşiţi cumplite, cu mări şi cu stepe.
Cu vin şi cu sârbe jucate de zor, –
Pământul acesta e-al tuturor.
Raiul şi iadul sunt pe pământ.
În cer sunt doar stelele. Pun jurământ.
N-a fost nicicând, nicăieri, Dumnezeu –
E numai zăbranicul negru şi greu,
E numai credinţa deşartă şi sania
Care o duce pe maica Melania!

RĂVAŞ

Maică Minodora,
Maică Minodora,
Nu mai bate, maică,
Drumul înspre schit –
Ci cobori la vale
Să te prindă dorul
De câmpia unde-i
Spicul pârguit!

Tu treci gârbovită
În odăjdi ca bezna,
De priviri străine
Ochii ţi-i fereşti,
Treci în ceas de seară
Când se las-amurgul,
Treci ca o nălucă
Pe cărări hoţeşti…
Maică Minodoră,
Maică Minodoră,
Iar pui la icoană
Albe lumânări,
Ca să lumineze
– Tristă aurora –
Ale vieţii tale
Asfinţite zări…

Fugi de schitul negru,
Maică Minodoră,
Fugi, sărmană maică,
Încă nu-i târziu!
Trec flăcăi şi fete
Chiuind la horă…
Lasă schitul, maică,
Lasă-l că-i pustiu!

Maică Minodoră,
Trage cu urechea.
Auzi cum nechează
Murgul cel sirep?
Zboară vornicelul
Oamenii să-i cheme.
Auzi, maică, – nunţile,
Nunţile încep…

PAISIE

La curtea mănăstirii Căpriana
Se vindea în vara ceia vin
Cu vadra, cu clodirul ori cu cana,
Pe gustul fiecărui om creştin. –

Lângă poarta veche, bătrânească,
La un capăt strâmt de coridor,
În odăjdia călugărească,
Paisie trebăluia de zor.

Nalt şi rumen, cu ochi mici şi repezi,
Peste pântec cu-n chimir zoios,
El punea ulcioarele pe lespezi
Şi le-ndestula cu-n vin apos.

Pentru cei trimişi de stăreţie
Era-n fund de beci, la rece, jos,
Vin ales, de poamă rozachie,
Aburind la cald şi tămâios.

Dacă se-ntâmpla cumpărătorul
Ca să fie credincios de rând,
Paisie îi vârfuia ulciorul
Mai mult cu apă din izvorul sfânt.

Spre asfinţit era burduf chimirul.
Paisie privea spre sat şiret,
Şi umplând cu vin ales clondirul
Spre stăreţie o pornea încet.

Ajuns acolo, descărca pe masă
Toţi banii din chimirul ud, zoios,
Şi nimeni, nimeni nu era în casă!
…Numai Paisie, un stareţ şi Hristos.

LĂUTĂREASCA

(pe motivele unui vechi cântec lăutăresc)

Aolică, aoleu,
Vai de parastasul meu!
Ce-o fi peste mine dat,
Că parcă sunt blestemat –
Blestemat de mic din faşă
Să am viaţă pătimaşă,
Să trec târguri şi oraşe
Să-mi fie cobza naşă!
Când pun degetul pe ea –
Lacrima în ochi să-ţi dea,
Când îmi culc fruntea pe ea –
Să-ţi tresară inima.
Iar când prind şi eu să cânt –
Să intri de viu în pământ.
Cobză, cobză, lemn bătrân,
În braţele mele te ţin
Şi te strâng pân-ţipi că doare
Ca pe-un pui de fată mare.
Şi te-oi strânge şi mai tare
Cât o să mai am suflare,
Te-oi strânge cu dor cumplit,
Cobză, cobză, lemn vrăjit…

Cât o să fiu pe pământ,
Am să smulg din tine cânt,
Iar când m-oi muta în rai,
Am să cânt şi mai dihai!
Şi mi-oi strânge un taraf
Ca să facem raiul praf,
Ş-ai să joci, sfinte Ioane,
Sârba ceia-n trei ciocane.
…O să fie, bre, cu noi
Brebenuţ al lui Merloi,
Cel ce-i zice din cimpoi,
Leiba de la Ciuciuleni
Cel cu scripca din coceni
Şi Ghiţă a lui Păstramă,
Cel cu truba de aramă.
Ş-om face din raiul sfânt
O bucată de pământ!

NOUĂ GAROAFE ALBE

În noaptea de Anul Nou,
Eu şi iarna
Spre fiece casă ne vom face cărare
Şi vom lăsa la ferestre –
eu şi iarna –
Câte nouă garoafe
Albe, tăcute şi scânteietoare.

Ele vor înflori pe sticlă
Între viscol şi tine
Şi dornice de căldură
Vor fi fericite
Să-ţi primească răsuflarea fierbinte
În petalele lor cristaline –
Şi primind-o,
Să se lase topite.
Nouă garoafe cu ghioc cristalin…
Te rog,
Dăruieşte-le nouă secunde
Şi vei afla că fiece garoafă are
Un destin
Şi, în destinul ei vei pătrunde.

Prima
Este garoafa memoriei.
Ia din trecut tot ce e limpede şi curat.
A doua,
Este garoafa anilor paşnici.
Veghează cerul
Ca să rămână neîntinat.

A treia
Este floarea prieteniei,
A devotamentului nemărginit.
A patra – licăreşte ca o flacără vie –
Este floarea încrederii pătimaşe
În ţelul
Ce trebuie cucerit.

Garoafa a cincea
Este garoafa speranţei,
A şasea –
Garoafa dragostei cele mai frumoase
Şi zbuciumate,
Cea de a şaptea răsare
În numele celor răpuşi de gloanţe,
Celor căzuţi pentru soare şi libertate.

A opta
Este garoafa sincerităţii,
A sincerităţii aspre şi dureroase
Ca lovitura de spadă.
A noua
Este floarea zâmbetului –
Fie ca ea să nu se stingă
Niciodată.

Nouă garoafe albe,
Tăcute ca bobul de rouă
În noaptea aceasta o să răsară,
Prevestind în curând de tot
Alte nouă –
Nouă garoafe roşii, de primăvară!

CÂNTEC PENTRU TINE

În mine iarăşi dorul se aciuă
Te chem să vii, tu, cea în care cred,
Frumoasă ca un revărsat de ziuă
Şi blândă ca o inimă de ied.

În numele dumbrăvilor pletoase
Ce-ţi scuturară flori de tei în păr,
Eu smulg azi vălul vorbelor frumoase
Şi muşc adânc din crudul adevăr.

Ştiu, te-am iubit ca-n basmele străbune.
Ţi-am pus pe buze-al nopţilor viu grai,
Căci tu mi-ai fost şi vrajă şi minune
Şi soarele la care mă-nchinai.

Îmi ajungea privirea ta, alintul
Şi braţul tău născut din foc şi nea.
În ochii tăi se termina pământul
Şi tot în ochii tăi se începea.

Şi-a fost de-ajuns un singur val puternic,
Un val al vieţii, rece, de granit,
Şi toate-au devenit un vis vremelnic,
Un fulg ce poate fi oricând topit.

Cu ochi arşi de nesomn, cu fruntea-n cute,
Eu mă întorc la tine azi din nou,
Ca amintirea clipelor trecute
Să nu devină depărtat ecou.

Aş vrea să înfrăţim iubirea noastră
Cu frământarea semenilor mei,
Cu zborul omului în zarea-albastră –
Cu anii limpezi şi cu anii grei.

Eu vreau să mergi cu mine neclintită
La nuntă ori pe eşafod zâmbind.
Şi te-oi iubi nu ca în basm, iubită,
Ci simplu şi în veci,
Ca pe pământ.

* * *

Ochii care nu se văd, se uită,
Şi se pierd învolburaţi în fum,
Căci iubirii depărtarea nu-i dă
Decât dorul ce-l trăiesc acum.

Buni moşnegi cu pleata colilie,
Mult mi-i drag sfătosul vostru grai.
Vorbe mari, cu tâlc, fără hârtie,
Lângă voi pe prispă stând, aflai.

Voi mi-aţi spus că ochii care drumul
I-a luat şi-i duce-n depărtări,
Se topesc, se mistuie ca fumul,
Ca hulubul care suie-n zări.

De-i aşa, dalbi înţelepţi, înseamnă
Că o umbră dragostea mi-a fost
Şi că tot ce inima îndeamnă
N-are viaţă, n-are ţel şi rost.

De-i aşa, înseamnă că vor arde
În durerea mea atâtea seri
Şi albastrul lor n-o să mă poarte
În adâncul alb, sub crengi de meri,

Ochii care nu se văd, se uită…
Vorbă bătrânească, vorbă grea.
Dragostea mea tânără, ascultă,
Dă-mi tărie să nu cred în ea!

RITMURI
1965

AICI, ÎN STÂNGA…

Şi poate nu în spaţii cosmice pierdut,
Ci poate undeva aici,
În stânga,
În pieptul meu,
Tresare viu în stânga –
Încă arzând,
Fierbinte încă –
Se mişcă globul pământesc.
Şi meridianele care-l cuprind
Nu sunt deloc, deloc convenţionale. –
Le simt vibrând,
Le simt alunecând,
Le simt urcând
Şi iarăşi coborând în mine –
Artere sunt, – arterele prin care
Aleargă harnic sângele meu tânăr.
Aleargă sângele sau vântul roş al vremii?
Aleargă vântul vremii mele, aspru,
Amestecat cu năzuinţe, cu speranţe,
Impetuos ca turmele de cerbi,
Aleargă harnic sângele meu tânăr.

În stânga,
Da!
În pieptul meu, în stânga,
Pământul se trezeşte şi adoarme.
Şi dacă nu-i adevărat,
Atunci de ce
În mine zac durerile lui toate?
Atunci de ce
Când cade sec şi scurt
Cuţitul sclipitor al ghilotinei,
Când ard de vii copiii în cuptoare –
De ce atunci atât de crud
Mă doare?
Atunci de ce
Cu vuiet greu de mare
Din mine strigătul se smulge?
Aici, în pieptul meu, în stânga,
Încă mai fumegă oraşele şi satele
Şi urmele de tanc adânc brăzdate
Nu s-au încumetat
Cu ierbi să se acopere.

Aici,
În stânga,
Mamele aşteaptă,
Aşteaptă încă,
Mii de ani aşteaptă
Să se întoarcă înapoi copiii,
Cu alunele tuciurii pe gât, pe braţ,
Pe umeri…
Da,
Mamele de mii de ani aşteaptă…
Aici, în stânga,
Iarna ninge lin
Şi fetele zâmbesc timid în somn;
Poate visează straie de mireasă?..
În fiecare piept,
În fiecare,
Pământul se trezeşte şi adoarme,
Pământul moare şi renaşte
În fiecare piept,
În stânga!

POVESTE MUNTENEASCĂ DESPRE MINE

Tovarăşului meu de generaţie, poetului bucovinean Vasile Leviţchii

Nani… nani…
E glasul mamei?
Sau poate mă scaldă blândă şi lină
O ploaie caldă cu stropi de lumină?..
Hai, puiule, nani…
Coboară din ceaţă ciobanii,
Pe umeri cu negre sumane.
Ceaţa e caldă – abur de lapte.
Sumanele negre – ca miezul de noapte.
Baciul aburcă pe umărul lat
Un miel bucălat, un miel zvăpăiat,
Şi mi-l aduce taman de la strungă
Să am cu cine zburda prin luncă.
O să ne lege moş Păvălache,
Ca nimeni pe lume să nu ne deoache,
Câte un ciucure roşu la gât,
Că prinde bine şi nu stă urât…
Cobor de la munte trei ciobăniţe
Cu trei mănunchiuri mari de mlădiţe –
Mlădiţe fragede, moi, de alun,

Să fie leagănul moale şi bun.
Nu mi-au cântat din viori lăutarii –
Din munţi coborâră şapte izvoare
Cu undele lor jucăuşe, turbate,
(viori munteneşti, viori fermecate).
Când ele prelung şi duios glăsuiră,
Munţii,
Munţii spre mine veniră,
Se aplecară asupra mea,
Scoţându-şi cuşmele albe de nea, –
Munţii mi-au dat în dar o pădure
Plină cu zmeură,
Plină cu mure…
Noroc ca al meu mai rar pe la noi –
Şi oaspeţi aleşi şi daruri de soi,
Şi miel, şi leagăn frumos împletit,
Şi ciucure roşu legat la gât.
Sunt bun de cinste, de aldămaş –
O vadră de vin şi o roată de caş,
Colac împletit şi alb – cum se cere –

Şi două ulcioare pline cu miere!
Să-mi aduceţi aminte
Când o să cresc,
Să pun aldămaş bogat, muntenesc…

E o poveste… N-a fost nimic.
Când m-am născut era zloată şi frig.
Doar clopotarul, primind un argint,
În clopot lovi – de trei ori la rând.
N-a fost nimic… Numai glasul mamei
Şi dulcele „nani,.. hai, puiule, nani…“
N-a fost nimic… şi totuşi a fost.
Povestea aceasta are un rost,
Povestirea aceasta sfântă şi dragă
De munţii Carpaţi pe vecie mă leagă,
De jocul vâltorilor, de glasul izvoarelor,
De pasul ager al căprioarelor.

Carpaţilor, rudele mele de sânge,
Cu fiece munte mă simt înfrăţit,
Căci fiece munte semeţ şi sălbatic

Îmi pare a fi un haiduc împietrit.
Dârz şi puternic mă vreau – ca voi,
Statornic în toate mă vreau – ca voi,
De frumuseţe plin – ca voi,
Răzbunător şi crud – ca voi,
De dragoste darnic, de cântec – ca voi,
Şi tânăr,
Veşnic tânăr – ca voi!
… Coboară din ceaţă ciobanii
Pe umeri cu negre sumane…
Ceaţa e caldă – abur de lapte,
Sumanul negru – ca miezul de noapte.
Trece un cântec cu bacii prin văi –
Şoaptă de dragoste, imn, rugăciune,
Cântecul meu de leagăn, ce spune:
„Hei, munţilor! Munţilor!
Fraţii mei…“

PROMETEU

I

Mi-a fost prieten.
Sunt sigur, cel mai bun.
Pedepsele întotdeauna
Le ispăşeam în doi.
În strai de paparudă treceam aproape goi,
Piraţi ai rariştilor de alun.
A dispărut…
De-atunci şi până azi
Nu l-am văzut călcând pe strada noastră.
Întâmplător.
Într-un oraş, pierdut între păduri, de brazi,
I-am întâlnit privirea calmă şi albastră.

II

…L-am vizitat. În sala de operaţie.
Alb, înalt, cu mişcări socotite,
Părea un zeu atotputernic şi bun.
Am văzut cum ţine în palmă inima omului
Fără pulsaţie.
Omul acela trăieşte acum.
Am văzut cu ochii mei moartea şi învierea,
L-am văzut pe omul în alb devenind Prometeu.
Am văzut neîncrederea multora,
Batjocura şi tăcerea.
Ei nu puteau înţelege,
Că omul în alb e un zeu.

Ei nu ştiau,
Că după operaţia făcută
În pragul sălii, frânt, se prăbuşi
Şi că pe frunte, proaspăt, îi apăru o cută
Şi că pe tâmple iarna se ivi.
Omul plăteşte înmiit naturii
Pentru dreptul de a pătrunde
În labirintele ei.
Prometeu – tovarăşul copilăriei mele –
Ultimul dintre zei.

III

Omul în alb se va mistui şi va arde,
O dată, de zece, de sute de ori.
Braţele sale albe ca doi cocori
Vor pluti calm peste masa de operaţie.
Nedomolit, braţul împarte
Focul izbăvitor de moarte.
Îl puteţi întâlni câteodată în crâng.
Se plimbă singur la oră târzie.
Prometeu,
Are trei alunele pe obrazul stâng –
Le cunosc din copilărie.

„…erau mai toţi de prin părţile unde creşte stejarul lui Ştefan cel Mare“
(dintr-un articol de reptrospecţie literară)

PĂDURE NORDICĂ

Noaptea
Stejarii se frământă
Ca nişte cai hrăniţi cu lapte şi cu foc.
Noaptea
Stejarii se frământă
Şi bat pământul mânioşi pe loc.
Înfierbântaţi
Se smulg din rădăcină
Şi bezna o străbat în goană sprinteni,
Chemându-şi călăreţii ca să vină,
În şea să urce
Şi să-i strângă-n pinteni.
Dar călăreţii s-au lăsat de haiducie –
Schimbară codrul pe un petec de hârtie
Şi coama murgului tăcuţi o sărutară,
Schimbându-l pe condei şi călimară.
În ceas de ducă – ceas înalt şi greu –
Ajungă-ne pe toţi blestemul meu:
Să n-avem parte niciodată
De sânge stins, cu zbatere înceată,
De cuminţenie prematură
Cu şapte străji la păsuri şi la gură,
Să nu ne fie buni fârtaţi de cale:
Vulpile, corbii, lupii, papagalii…
Necunten să se zbuciume în noi
Stejarii nordici înăspriţi de ploi.
Eu toamna i-am văzut tăcuţi şi goi,
Gândindu-se la noi, băieţi,
La noi…

* * *

M-am logodit cu cea mai depărtată stea,
Cât mi-o fi veacul să tot urc spre ea –
Să-mi fie drumul nevoios şi lung
Şi niciodată, poate, să n-ajung.
Iar dacă s-or afla puteri în mine
În pragul stelei să ajung cu bine, –
Om face nuntă ca la gospodari;
Cu vornicei aleşi, cu lăutari,
Cu vin de la Moldova pus la mese
Scump şi curat ca lacrima miresei.
Cu maci înalţi din dalbele poene
Ce le-am aflat pe plaiuri moldovene.
Şi, veseli, oamenii vor închina,
Şi dar de nuntă oamenii mi-or da
Pământul tot şi cerul siniliu,
Şi dreptul de-a rămâne veşnic viu.

ALBA CA ZĂPADA

Fetei de douăzeci de ani,
călăuză în frumuseţile
graiului nostru –
rămasă în memoria mea
aşa precum urmează…

Am revăzut-o ieri
Pe Alba ca Zăpada
După aproape douăzeci de ani.
. . . . . .
Ţin minte prima noastră întâlnire –
Un clopoţel a tresărit subţire
Şi uşa clasei s-a deschis încet:
Păşea stingher şi moale ca o umbră…
În pieptul meu, în stânga, s-a zbătut
Un cintezoi furios
Ori poate inima?
Priveam la dânsa uluit şi mut.
(Nu te ştia în clasa noastră nimenea,
eu unul însă te-am recunoscut).
Şi ochii mei strigară îndrăciţi:
„Priviţi copii! E Alba ca Zăpada!"
Îndată după lecţii am fugit
Acasă, şi i-am spus lui tata
Şi tata blând a clătinat din cap
Şi a zâmbit.
Veneam la lecţii totdeauna primul,
Zburam pe străzi rivalizând săgeata,
Apoi în banca mea ca într-un jilţ
O aşteptam pe Alba ca Zăpada.
Şi mă temeam mereu că n-o să vină,
Şi-o căutam cu ochii de departe…
Ea apărea – făptură de lumină –
Iar părul ei bălai părea că arde.

Când ne vorbea, se aşeza la geam
Şi noi vrăjiţi de vocea-i blândă, lină,
Priveam, şi fiecare gest al ei
Părea o tresărire de lumină.
Intram cu ea timizi în alte lumi,
Unde trăiau voievozii şi haiducii,
La hanuri vechi cu lăutari vestiţi
Ce cântă zi şi noapte în răscruce…
Şi graiul nostru de atunci mi-i drag,
Fiindcă în glasul Albei ca Zăpada
Se frământau izvoare şi viori
Şi zvon de păsări – ascuţit ca spada.
O ascultam pe Alba ca Zăpada
Şi-n mine încolţea sfios
Ca un ghioc sub înveliş de nea
O taină scumpă, mare, de copil:
Să cresc şi să mă fac haiduc vânjos
Şi într-o bună zi s-o urc în şea
Pe Alba ca Zăpada şi s-o duc
Departe,
În sălaşul de haiduc.
Acolo mă voi însura cu ea
Şi vom trăi cu bacii sus la munte…
Nespus de mândru de aceste planuri,
Le-am scris pe o copertă de caiet
Cu litere stângace şi mărunte.
O, soartă nemiloasă de şcolar!
Caietul meu fu răsfoit de tata
Cu ajutorul cărui nimeri
Direct în mâna Albei ca Zăpada.

…Mi l-a întors tăcută înapoi
(copil neghiob – doar l-am putut ascunde!)
Explică-mi, Alba ca Zăpada, dacă vrei,
De ce m-ai sărutat atunci pe frunte?
. . . . . .
După aproape douăzeci de ani
Stau iar în faţa Albei ca Zăpada:
– Ce mare te-ai făcut, Emil! Ce mare…
Tac îndârjit. Aşa cum tac şcolarii,
Când vrei să afli cine dintre ei
I-a desenat lui Galileo Galilei
Joben, cravată şi mustaţă.
În faţa mea e Alba ca Zăpada.
Simt mâna ei alunecând pe faţă,
Şi ca un cald ecou
Aud din nou:
– Ce mare te-ai făcut, Emil, ce mare…
– Îţi cer iertare, Alba ca Zăpada,
Că n-a venit acel haiduc călare,
Că taina a rămas neîmplinită,
Că am crescut, că sunt de-acuma mare –
Îţi cer iertare, vis frumos,
Îţi cer iertare…

ÎNDEMN

Să nu vă jucaţi cu focul acesta, copii,
Să nu vă jucaţi – e crud,
Niciodată nu iartă.
Ascuns în ritmul celei dintâi poezii
Pe care o scrii,
Focul acesta, copii,
Trece în noi
Şi începe sălbatec să ardă.
Acolo, în ritmuri de stih,
Pâlpâie ademenindu-ne,
Pâlpâie un foc ucigător de frumos.
Impetuos, el pătrunde în gând,
În pupile, în sânge
Şi preschimbă în vreascuri de rug
Fiece os.
Ascultaţi-mi povaţa, copii!
Ascultaţi-mă,
Fără a-mi da ascultare,
Şi luaţi din focul acesta
Câte-un tain!
Pe rugul ritmurilor nimeni, nicicând nu moare,
Pe rugul ritmurilor inima devine o pasăre
Cu pliscul înfipt în soare,
Iar ochii devin
Cer necuprins şi senin.

BEAU VIN

Lui Andrei Lupan

Cu capul gol,
Smerit şi cuvios,
Precum stau în biserici credincioşii,
Beau vin.
Vin vechi, din hrubă scos,
Cu unduiri neliniştite, roşii.

Îl sorb domol
Şi-n piept îl trag adânc,
Cu fruntea sus,
De parc-aş bea din soare,
Şi flacăra cu buzele i-o sting,
Şi-i beau mirozna
Limpede şi tare.

Beau vin…
Beau arşiţă încinsă, grea,
Beau brumele din vii,
Beau ploi şi ceaţă,
Beau adunată în garafa mea
Răcoarea stelelor de dimineaţă.

Beau zâmbetul şiret şi înţelept
Ce-l port cărunţii meşteri de la cramă,
Beau fierbinţeala celei ce la piept
A strâns cândva ciorchinul de aramă.

Beau tremurul viorilor din sat,
Şi semeţia dregătorilor de vinuri,
Şi cântecele ce m-au legănat,
Şi beau lumina marilor seninuri.

Beau vin,
Căci vinului îi place când se bea,
Şi mă închin pământului din care vine,
Şi soarelui din fundul de ulcea
Ce urcă lin
Şi se topeşte-n mine.

HIROSHIMA ÎN MINE

O voi întâlni din nou la noapte în vis.
Străzile Hiroshimei duc toate spre mine.
Plutind ca un nor, cu mişcări mlădioase şi line,
Fata va răsări la noapte, în vis.

Vom coborî malul oceanului la fel ca şi-n alte dăţi,
Păşind desculţi prin nisipul fierbinte.
La fundul oceanului, printre morminte,
Hiroshima aşteaptă, la fel ca şi-n alte dăţi.

Cu mâna mea o să-i îndrept
Şuviţa de păr ce-i alunecă strengăreşte pe frunte…
O să-i povestesc despre Chaplin
şi zâmbetul va pătrunde
În ochii ei ca migdala, pe buze, în piept.

La capăt de noapte durerea va doborî visul
Şi făptura ei se va topi ca un nor.
. . . . . .
Morţii se întorc la locul lor
La capăt de noapte când durerea doboară visul.

ELEGIA MAJORĂ

Vuiesc pădurile,
Vuiesc nebune.
Voi auziţi?
Pădurile vuiesc!..
Eu nu ştiam
Că fragii şi gorunii
Au glas atât de viu
Şi omenesc.

Cad ultimele –
Ultimele frunze.
De vifor nordic
Doborâte cad.
În frunzele acestea
Bat ascunse
Neînfricate inimi de soldat.

Cad frunzele pădurii de aramă.
Ci nu e resemnare-n glasul lor!
Voi auziţi?
Acest din urmă freamăt
Răsună pătimaş
Şi sfidător.

Ce mit naiv
E stingerea naturii,
Ce mit naiv
Şi de minciună plin!
Stau nemişcat
În mijlocul pădurii
Şi vouă –
Vouă, frunze,
Mă închin.
Eu mă închin adânc
Tăriei voastre,
Sonore frunze
De stejar şi fag,
Aprinse frunze,
Nesupuse frunze
Ca un crâmpei învăpăiat
De steag.

Cad frunzele…
Acest din urmă vuiet
Este un recviem răscolitor
Pe care frunzele căzând
Îl suie
În amintirea dăinuirii lor.

AN NOU

Fulgii… Fulgii…
Vals orbitor.
Fulgii dansează vals.
Lent,
Larg,
Lin,
Calm,
Pământul dansează vals.
Băieţii – în negru,
Fetele-n alb,
Dansează… Totuşi, timid.
Valsul le pare străin.
Ciudat…
Vals!
Muzica,
Vals!
Băieţii şi fetele
Dansează timid.
E primul lor bal…
Primul lor bal…
Dansează copiii,
Dansează copiii
Ucişi în al doilea război mondial.

CERUL ÎN OCHII BĂRBAŢILOR

I

Sunt încă mic,
Miros a lapte şi a scutec,
Azi pleoapa mea a tremurat
Şi s-a deschis sfios.
În ochii mei coboară cerul vertical şi iute,
Coboară cerul ca un albatros.
În ochii mei coboară cerul prima dată
Şi se prefac în două cuiburi ochii mei,
În cuiburi de lumină albastră şi curată,
Cu ciocârlii albastre, câte vrei…
Am zece ani,
Am douăzeci,
Am două sute!
Nu, – ochii mei nu s-au schimbat de-atunci deloc
Ei nu se pot schimba, – nu.
Uite!
Ei sunt aceiaşi – ochii arşi în foc.
Trupul meu scund
Se mistu-n cuptoare
Şi se preface-n fum înecăcios şi greu.
„Ah, mamă! Doare!
Doare!
Doare!
Doare!
Şi fumul care urcă, eu sunt.
Eu!

II

… Numai ochii mei au mai rămas.
Ciocârliile albastre au plecat înapoi,
Iar cerul asemeni unui albatros
S-a smuls înapoi, în tării.
Astfel ochii mei
Continuă să trăiască.
E trist însă,
Ucigător de trist să nu ai braţe,
Pe care să le porţi prin iarbă moi,
Cu degete de vânt,
Să nu ai coapse puternice şi calde,
De care să se rezeme femeia
Şi dinţi în care să striveşti un sâmbure
de prună ori cais…
Spuneţi-mi, ce mai face bicicleta mea
Cu roata dinainte strâmbă?
Dar Moţ, căţelul meu,
El mai trăieşte încă?
Copiii de pe strada noastră
Mai scriu năzdrăvănii cu creta pe pereţi?

O, ce n-aş da ca să mă joc cu ei măcar un pic!
Un pic de tot…
Spuneţi-mi, cum mă cheamă? Poate mai ţineţi minte…
Eu nu mai am memorie, nici buze să-mi rostească
Numele,
Nu am nici vârstă.
Numai ochii. Ei mai există.
Mai trăiesc,
Cu toate că cerul din ei
E sfâşiat de explozii şi dor de oameni.
Cu toate acestea
Trăiesc ciocârliile mele albastre,
Ţâşnite din cuiburi albastre.
Ciocârliile mele albastre…

începută la Osvenţim – Polonia, 1964

RUG

Privesc la ei
Cu ochi străin şi rece.
Nu sunt ai mei
Nici idolii de piatră,
Nici idolii de lemn,
Nici idolii de bronz.
Băiatul avea picioare sprintene
Şi alerga prin lunca Prutului,
Stârnind plutirea berzelor
Asupra sa.
Apoi a crescut
Compătimit prea mult
Şi prea puţin iubit,
Plin de păcate şi de cântec,
Ca un om.
Crengile de brad
Ard frumos şi spornic,
Cu flacără înaltă.
Când le aprinzi în munţii Bucovinei,
Pe culme, sus,
Într-un amurg târziu,

Lumina rugului tresare peste codri,
Şi peste apele Siretului, până departe.
Doi tăietori de lemne, un plutaş
Şi un poet,
Îngenunchiaţi în faţa rugului.
Vorbeam cu flacăra
Şi ne înţelegeam cu ea atât de bine!..
Când potolită
Ca o clipă de răgaz,
Când iute şi zburdalnică
Precum picioarele băiatului din lunca Prutului,
Când răspicată-n trei şi răstignită
Pe negura amurgului –
Flacăra
Se plăzmuia statuie
A idolului meu de flacără –
Mihai Eminescu.

GORUNII

În memoria lui M. Lermontov

Eu am văzut cum cad gorunii,
Eu am văzut izbind în ei securea.
Eu am strigat,
Văzând cum cad gorunii,
Dar strigătul nu a trezit pădurea.

În ţara munţilor trăiesc gorunii,
Din cremene agonisind tărie.
Gorunii poartă veşnicii în ramuri
Şi glas de mări
Şi glas de ciocârlie.

Au trunchi înalt, cutezător, gorunii
Şi scoarţa grea, de vânturi dăltuită,
Şi cresc semeţi,
Păstrându-şi sfânt credinţa
Şi tinereţea lor necontenită.

Eu am văzut cum cad gorunii,
Cum scapără tăişul de secure,
Eu am văzut în munţi cum cad gorunii,
Înfăşuraţi în negurile sure.

Îi văd şi azi: înalţi, cu frunza deasă,
Plutind uriaşi prin nesfârşirea ceţii.
Gorunii cad.
Ei nu îngenunchează.
Ei cad străfulgeraţi cum cad poeţii.

SCRISOARE LUI BĂDIA ANISIM LIVĂDARUL, CARE NU I-A FOST NICIODATĂ TRIMISĂ

Lui I. Druţă

Cireşul cela ninge şi tot ninge…
Afurisit cireş – fudul şi dalb;
Răsare noaptea-n vis şi ninge, ninge
Şi visurile le îmbracă-n alb.

De-ar fi cireş!
– un pui de bogdaproste! –
Nu face o cireaşă, să-l omori!
Iar el – afurisit – tot ninge, ninge,
Şi nu vrea să se lepede de flori.

Prin fulguirea lui răsare-o tindă
Cu miros de gutui şi fân uscat,
Şi-o mână care-n mâna mea se zbate,
Tăcut şi cald, ca un hulub speriat.

O fi crescut copila ceea, bade,
Şi nu mai umblă fără de pieptar,
Iară mata, bădie, se prea poate,
Eşti alb demult – alb ca un cireşar.

Şi vorba tot cu ifos şi clonţoasă,
Şi plosca tot cu vin ales, bălai…
Îţi scriu, Anisim, rugăminte mare:
Să nu cumva acel cireş să-l tai.

Aşa mărunt şi zgribulit cum este
Să-l laşi să ningă în livada lui,
Că dacă-l tai, în vis o să se stingă
Şi chipul tău şi tinda cu gutui…

Cireşul ninge.
Clipe şi petale
Se culcă alb, tăcut şi uniform.
Cireşul peste mine ninge, ninge
Şi nu mă lasă noaptea să adorm.

Deschide încă o dată istoria străvechiului Egipt şi priveşte cu luare aminte chipul zeiţei Nefertiti…

* * *

Mi-e dor nebun de chipul tău, zeiţă,
Atât de viu, atât de pământesc,
Mi-e dor nebun, frumoasa mea zeiţă,
De ochii mari ce ard şi ţintuiesc.

Fecioara mea, zeiţă Nefertiti,
Ce mâini în piatră mi te-au înviat,
Ce mâini de om sălbatice, vrăjite
Mi te-au cioplit şi mi te-au mângâiat?

…Ce aprig te-a iubit bărbatul care
S-a mistuit în piatră ca să-ţi dea
În loc de ochi câte un negru soare
Şi frunţii curăţenie de nea.

Iar dragostea bărbatului acela
În mine trece vie dogorând,
Şi braţul meu tresare ars. Tresare.
Şi-n loc de piatră plămădeşte cânt.

SPUNE-MI, E NEAGRĂ CULOAREA CERULUI?

…Marie-Cler însă
Nu a murit, –
S-a cufundat pentru totdeauna în noapte.
Luncile au devenit negre,
Fluturii s-au înnegrit,
E neagră până şi ceaşca cu lapte.
Da, Marie-Cler, da!
Dimineaţa, la amiază şi seara
E negru cerul
Ca un blestem,
Şi bezna sa înfioară.

„RECENT LA PARIS
A EXPLODAT O BOMBĂ DE CALIBRU MEDIU
ORBIND O FETIŢĂ DE PATRU ANI.
UN NOU ATENTAT LA VIAŢA EMINENTULUI
SCRIITOR JEAN-PAUL-SARTRE.
PICTORUL DIEGO RIVERA ÎNTEMNIŢAT.“

…Marie-Cler, bomba nu era numai pentru tine.
O schijă a ei dibuia
Ochii şi fruntea mea.

Cuvântul, culorile, sunetul, – acum ştiu bine –
În ele se trage.
Da, Marie-Cler, da…
Peste mulţi ani iubitul tău
Te va cuprinde în braţe
Şi gura lui va apăsa fierbinte pleoapa ta.
În ochii tăi, înfiorată, va pătrunde dimineaţa.
Da, Marie-Cler, da.
Marile Bulevarde
Îşi vor aprinde din nou pentru tine luminile,
Întregul Monmart, pestriţ ca un pom de Crăciun,
Se va plimba cu tine prin noapte…
Orele zilelor vor veni spre tine
Albe, ca ceaşca cu lapte…
Albe şi calde
Ca ceaşca cu lapte…

ULTIMA ŞANSĂ

Cred în ultima şansă,
În unica, în imposibila,
Cred în ultima şansă
Ce păstrează în mine speranţa
De a pătrunde totuşi
În miezul marilor adevăruri.
Cred în izbândă, cred,
Şi atunci când există
O ultimă şansă,
Şi cred în crunta înţelepciune
A ultimei şanse!

* * *

Nu vă promit nimic,
Cei, ce veniţi cu mine.
Nu vă promit nimic –
Nici poate căldura pâinii,
Nici poate căldura femeii,
Nici poate căldura luminii
Şi nici reîntoarcerea, poate…
Nu vă promit nimic.
Nimic în afară de ziua
Când unul din noi, numai unul,
Se va opri o clipă orbit
De lumina unei noi galaxii.
Şi ostenit, pe genunchi aplecându-şi fruntea,
Nedesluşit va rosti
Cu buzele arse de sete, înfrigurate:
„Evrica, băieţi, evrica!“

PĂMÂNTUL

Uneori pământul îmi pare o zebră:
– Fâşii luminoase, albe,
– Fâşii în beznă pierdute.
Alteori pământul îmi pare
O frumoasă ecuaţie de-algebră
Cu milioane de necunoscute.

Dar va veni, pământule, o vreme când
Te vor asemui c-o dalbă căprioară aripată
Prin spaţiile cosmice zburând
De bucurie şi lumină beată.

ŢARCUL

Stâlpii
Au fost bătuţi cu râvnă în pământ,
Împlântaţi adânc în miezul gliei.
Orbi şi muţi
Ei stau zăgăzuind
Larga revărsare a câmpiei.

Şi încins cu creangă de stejar,
Ţarcul stă de strajă pe colnice…
Mânjii vin cu pas supus şi rar,
Îndemnaţi de chiot şi de bice.

Repetând al ţarcului ocol,
Alergând pe strâmta lui orbită,
Mânjii cresc cu suflet trist şi gol,
Cresc cu semeţia potolită.

Când se-ntâmplă câte-un vânt sălbatic
De prin stepă să se smulgă-n zări, –
Mânjii urcă ochii de jăratic
Şi-l adulmecă, cu tremurânde nări.

Şi tresare şi zvâcneşte mânzul,
Şi nechează pătimaş şi larg!
Se întoarce sufletul la dânsul –
Sufletul de dincolo de ţarc.

* * *

Primiţi-mă, păduri, în fiecare seară
Ca-n pacea voastră să cobor senin,
Ca să mă ningă fagi cu frunza rară
Şi paltinii cu foşnet lung şi plin.

Culcat pe muşchiul călduros şi moale
Să dorm cu ochii limpezi şi deschişi
Şi să ascult cum lunecă la vale
Un fir de vânt prin tufe de agriş.

Să nu mă socotiţi, pădurilor, străin,
Lăsaţi tăcerea-n mine să se toarne,
Să vină cerbi cu pas uşor şi lin
Şi să-mi aducă noaptea-n vârf de coarne.

MART

Paşii mei se cufundă în ultima zăpadă,
Paşii mei îşi fac drum în adâncul pădurii…
De pe crengi neaua cade pentru ultima dată
Şi se topeşte în arşiţa gurii.

Culeg un mănunchi de flori. Un mănunchi mare-mare.
(Florile ştiu să vorbească atât de bine)
Înţelepciunea pământului urcă în fiece floare,
Precum dorul urcă astăzi în mine.

Ş-o să las buchetul pe geam să-l găseşti dimineaţa –
În numele meu florile o să te aştepte,
În numele meu o să-ţi mângâie tăcute faţa.
Florile… florile sunt atât de înţelepte!

Crengile trosnesc sub picior, de parcă le taie securea,
Pe mii de petale tremură boabe mari, cristaline,
Nu ştiu, plânge de fericire pădurea
Sau poate primăvara s-a trezit în mine?

MÂINI DE PLEBEU

Da, iubito,
Mâinile mele sunt mâini de plebeu –
Grele şi mari
Ele visează pe umărul tău.
Brăzdate adânc,
Aspre şi grele,
De mii de ani mâinile mele
Duc piatră şi fier,
Duc bulgări de sare,
Duc pâine, vin
Şi mărgăritare.
De mii de ani încătuşate
Mâinile mele
Sfărâmă gratii.
Mâinile mele mari, sângerânde,
Sapă morminte…
Sapă morminte…
Acolo dorm
Căzuţi în război
Cei mai buni dintre noi…
Cei mai buni dintre noi…
Mâna mea,
Rătăcind prin ruine,
Te caută pe tine,
Te strigă pe tine!

Zi de zi,
Zi de zi,
Te caută şi nu te poate găsi.
…Mâinile mele
Duc piatră şi fier
Şi urcă oraşele
Până la cer,
Seamănă iarbă peste tranşee
Peste mormânt de bărbat
Şi femeie.
Ca două cosmice paralele
Mâinile mele
Aleargă spre stele.
Două flăcări
Ori două braţe
Aleargă prin beznă
Spre constelaţii…
Apoi se întorc
Ostenite de cale
Şi în palmele tale
Se culcă cuminte,
Se culcă-n zăpada palmelor tale
Atât de albă
Şi de fierbinte!

MONOLOG ÎN PRAGUL UNUI CRÂNG

Să mă aştepţi,
Să mă aştepţi totdeauna –
Peste o zi,
Peste un an,
Peste un veac…
Să mă aştepţi
Mâine şi totdeauna
Acolo, în crâng,
Lângă al şaptelea fag.
Adio, – băieţandrii pleacă în lume
De tainice visuri mânaţi.
Adio – băieţandrii pleacă în lume
Ca să devină bărbaţi.
Înapoi
Vor veni cu buzele aspre,
Cu braţele dure,
Puţin încruntaţi.
Înapoi vor veni cu urme de rană,
Înapoi vor veni bărbaţi.
Vor aduce pământul în braţele lor,
Vor aduce o lume mai bună,
Mai nouă.
… Prin luncile lumii
Vor hoinări
Fetele

Până la glezne în rouă,
Eu
Mă voi întoarce poate
Mai târziu decât toţi,
Zăbovind în căutarea
Unui cântec fără seamăn,
Geamăn celor şaisprezece ani ai tăi,
Duioşiei
Şi mândriei tale geamăn.

Voi alerga apoi spre tine
Zi şi noapte,
Neobosit ca o zvârlugă de lumină,
Şi nu mă va opri
Nici gratia, nici zidul,
Nici harnicul cuţit de ghilotină.
Îmi voi culca pe genunchii tăi capul
Acolo în crâng,
Lângă al şaptelea fag.
Să mă aştepţi.
Să mă aştepţi totdeauna –
Peste o zi,
Peste un an,
Peste un veac…

AMURG DUNĂREAN

Păreau în cremene săpaţi pescarii
Şi nemişcaţi priveau în depărtări…
În Dunăre se îmbăia amurgul
Şi tu treceai prin apele lui roşii
Ca un delfin, cu agere mişcări.
Nepotolită, începeai un dans,
Un dans ameţitor al bucuriei.
Ţâşneai din ape şi te cufundai,
Şi valul apei despicai cu palma
Şi roiuri mari de stropi scânteietori
Prindeau a dănţui şi ei de-avalma…
Pe urmă capul leneş ţi-l culcai
Şi lunecai pe legănări de ape,
Şi Dunărea pe braţe te purta
Cu grijă, nu cumva să mi te scape…
Şi râsul tău se răspândea sonor
Şi cobora cu Dunărea la vale,
Să întâlnească undeva în cale
Un cântec dur şi aspru de pescar…
În cremene păreau săpaţi pescarii
Şi numai ochii, ochii, ochii lor
Încinşi, ca două cuiburi de jăratec
Păstrau în ei fior şi tinereţe.
Erau bătrâni pescarii şi ades
Privirea lor se avânta în zbor,
Ca pasărea de dor înnebunită,
Spre ţărmul depărtat al tinereţii.
Acolo poposea privirea lor.

Iar tu ieşeai din ape şi apoi
Cu pas încet te îndreptai spre noi.
Pe gât, pe sâni, pe coapse, pe picioare,
Alunecau fărămituri de soare.
Priveau tăcuţi, evlavios, pescarii,
Cum calci pământul gingaşă, uşor,
Ei te priveau
Crezând că vii solie
Din ţara tinereţii lor…
Pescarii coborau apoi spre luntri
Şi cu mişcări puternice vâslind
Se contopeau cu negurile serii,
Cu Dunărea, cu propriul lor cânt.
Noi alergam pe mal în urma lor
Şi ne culcam în iarba naltă, moale,
Şi nemişcaţi până târziu priveam
Cum lunecă pe Dunăre la vale.
Ne înveleam cu noapte şi cu stele
Şi capul ni-l lăsam adânc pe spate,
Şi Dunărea curgea de-asupra noastră
Din lumi de basm, frumoase şi ciudate.
Pământul tot ni se părea o luntre,
Nestingherit plutind prin galaxii
Şi oamenii pescuitori de stele –
Nişte uriaşi cu inimi de copii.
Iar noi dormeam cu ochii mari, deschişi
Şi beam miresmele de miere coapte
Şi ne părea pământul zămislit
Din Dunăre, din dragoste şi noapte.

* * *

Mai întâi ochii,
Pe urmă buzele,
Braţele…
Braţele tale –
Meridiane dogoritoare,
Încrucişate pe umerii mei,
Pe gât şi pe frunte –
Pe urmă amurgul părului,
Apoi dimineţile obrajilor,
Şi la urmă de tot
Ploile de argint
Ale glasului tău…
E ca o spirală de sunete
Care cresc necurmat,
E asemenea muzicii lui Ravel
Din eternul său Bolero.
Aş vrea să uit.
Încerc să te uit.
Învăţ să te uit.

Strâng genele
Şi ferec pleoapele bine
Ca dincolo de pleoape să rămână
Frumosul tău chip,
Să se topească încet
Clipă de clipă,
Chipul tău.
Dar dincoace de pleoape şi de gene
E dimineaţă –
Dimineaţa obrajilor tăi,
Apoi se revarsă amurgul –
Amurgul părului tău,
Şi cad, cad,
Necontenit
Ploile de argint ale glasului tău!

* * *

De-asupra ta coboară bezna nopţii.
De-asupra ta întunecimi cobor…
Sunt ochii mei – fierbintea nopţii beznă –
Ce te privesc adânc, stăruitor.

Când vântul însetat mi te cuprinde,
Obrazul nu-l feri şi nu-l pleca.
E buza mea amară, tremurândă,
Fierbinte lunecând pe faţa ta.

Cărările cu pulbere de stele,
Ce le străbaţi în nopţile tăcute,
Sunt cele două braţe ale mele
Peste pământ şi ape desfăcute.

POEM ÎN RITMUL UNUI CÂNTEC DE LEAGĂN

Iria… Iria… Iria…
Numele tău îmi aminteşte
Un fâlfâit îndepărtat de aripi
A pescăruşilor vâslind prin ceaţă nevăzuţi
În urma cărora se cerne calm
Un fâlfâit îndepărtat de aripi.

Ci mersul tău îmi aminteşte, Iria,
Mişcarea ceţei peste marea Baltică…
Iar părul tău atât de alb, îmi pare,
L-au dus în ciocuri pescăruşii, Iria,
Şi l-au muiat în sclipitoarele zăpezi
Ce zac neprihănită în fiorduri.

Şi numai sângele tău tânăr, Iria,
Tot fierbe, fierbe ca o prevestire
A zilelor de arşiţă, încinse,
Ce peste mii de ani vor stăpâni
Îngânduratul ţărm al Mării Baltice.
Căci marele dezgheţ continuă, Iria…

NICIODATĂ

– Când să te aştept?
– Niciodată.
Minţi. Frumos şi dulce.
– Când ai să vii?
– Niciodată.
Apleacă-ţi fruntea, draga mea fată, –
Braţele mele
Ca două ancore grele
Să se cufunde în părul tău
Ca-ntr-un ocean auriu.
– Niciodată.
– Spune-mi, când ai să vii?
Nu tăcea!
E toamnă, auzi?
Frunzele ard. Pădurile ard.
Cărările fug înapoi din păduri.
Şi totuşi nu e târziu,
A mai rămas o poiană
Pentru mine şi tine.
Uitată, dorită
Şi iarăşi visată,
A mai rămas o poiană,
Eu ştiu.
– Niciodată,
– Umărul meu mai păstrează căldura frunţii tale.

Umerii ştiu să viseze şi să dorească
La fel ca degetele,
Ca inima,
Ca buzele.
– Niciodată.
– E prea crud.
Încearcă, dacă poţi, să mă ierţi,
Pătrunde în mine
Ca un vifor în codri şi vezi –
Sunt plin de tine
Ca mările lumii de vuiet.
Încearcă, dacă poţi, să mă ierţi.
– Niciodată.
Nu! De o mie de ori nu!
– Trebuie să te întorci.
Trebuie să cobori
Prin timp înapoi.
A mai rămas o poiană pentru noi
Amândoi.
Dragostea mea,
Întâia,
Nesăturată,
Uitată,
Întoarce-te,
Ascultă, întoarce-te!
– Niciodată.

INSCRIPŢIE CU NEGRU

În memoria Mariei Tănase,
cântec înfiorat
peste vreme, dragostea mea
şi a unei lumi…

Din palme făcui căuşe.
Le am pline cu brânduşe
Şi cu sare caldă, grea,
Strânsă din lacrima mea.
Eu te-am îngropat aproape
Lângă ochii mei, sub pleoape,
Talisman să am în cale
Părul tău negru şi moale
Şi arsura gurii tale,
Dulceaţa obrazului
Şi zbaterea glasului…

* * *

Veniţi, poştaşilor, la timp,
La timp.
Veniţi cocoarelor la timp,
La timp.
Descătuşaţi-vă, izvoarelor, la timp,
La timp.
Şi adevărul,
Cât de crud n-ar fi,
Să fie spus la timp!
Nu, niciodată,
Niciodată prea târziu! –
Atâta timp cât ochiul meu e viu,
Cât ochiul meu mai fulgeră şi arde,
Veniţi, cocoare, de departe,
Descătuşaţi-vă la timp, izvoare,
Poştaşilor străbateţi lumea mare
Ca să veniţi la timp, la timp…

TĂCEREA DE AUR

„Eu cânt dementa celor viteji…“
Maxim Gorki

Cumpăraţi,
Cumpăraţi tăcerea de aur!
În tomuri groase
Şi vorbe dulci
Înţelepţii cu inimi de şoarece
Au calculat formula
Eternei prosperităţi,
Formula longevităţii
Cristalizată laconic:
Tăcere… Tăcere… Tăcere…

Tăcerea înseamnă încuviinţare,
Tăcerea înseamnă negare,
Tăcerea înseamnă compătimire,
Tăcerea înseamnă înţelepciune,
Tăcerea înseamnă mărinimie…
Rămâne un singur lucru –
Să ştii a jongla dibaci.
Cu toată această puzderie
De sensuri ale tăcerii –
Ale tăcerii de aur…

Culcă-te cât mai adânc în nisipul
Cald ca un şold de femeie,
Bea lacom tăcerea nisipului fiindcă
Şi tu eşti un fir de nisip.

Îngenunchează cuminte
În faţa mării: ea tace!
Îngenunchează cuminte
Şi resemnat ca un sclav.

Sfâşietorul strigăt
Care ţâşneşte alături
Percepe-l calm, filozofic.
Şi mâna care te caută
Înfrigurată, cerându-ţi
Tainul modest de căldură
Şi omul care se frânge
Mult, disperat,
Toate acestea percepe-le
Calm, filozofic,
Atotputernic stăpân al tăcerii de aur.

Nopţile tale netulburate,
Zilele tale
Fără de remuşcări
Vor trece prin lume
Calme şi anonime
Ca un fir de nisip.
„Ce e dementa vitejilor?“

O simplă dementă
Ca multe altele
Şi mai mult nimic.
Dispreţuit vreodată
Şi mârşav numit vreodată,
Celor ce te condamnă
Explică-le calm, răspicat:
„Eu nu sunt Jordano Bruno,
Eu nu sunt Jordano!"
Şi lasă-i în plata domnului;
Pleacă şi taci.
Să se cutremure viii,
Să se cutremure morţii,
De felul cum ştii să taci!

* * *

Vin toamnele, prieteni, toamnele…
Cu ultimele frământări de frunză,
Cu ultimele danţuri nestăpânite, repezi
Ale copacilor cu strai aprins, pestriţ…
Apoi copacii îşi aruncă frunzele,
Precum ţigăncile, de danţ înfierbântate, straiul
Şi goi mai sună, ameţiţi de danţuri
Din tamburina trist zuruitoare
A ultimelor frunze arămii…

Vin toamnele, prieteni, toamnele…
Cu împlinirea rostului în roadă,
Cu sângele astâmpărat şi cuminţit
În rotunjimea roşie a mărului,
Cu crengile rotindu-se uşor,
Asemenea antenelor radar,
Atent pândind spre orizonturi
Venirea stingerii şi semnelor de iarnă.

Turnaţi cu sârg,
Căci vin avem pe zece vieţi
Şi o să bem doar una, din păcate…
Să bem
Şi prevestirea mea s-o răscolim
Cu râs puternic, cutremurător,
Căci toamnele sunt încă prea departe.

…Vin toamnele, prieteni, toamnele.

O LECŢIE DE ISTORIE

Vino cu mine.
Tot ce am pe lume mai scump, eşti tu,
De aceea îţi spun: vino.
Aici se intră totdeauna în doi.
Aici pentru unul singur
Povara e mult prea grea.
Aici, dacă intri de unul singur,
Să ştii, se vor frânge
Grumajii şi inima.
Aici să vii cu fiul tău, cu iubita,
Cu amintirile, –
Să vii totdeauna în doi,
Aici, în închisoarea-muzeu.
Vino cu mine vara,
Atuncea când se va coace caisul
Din colţul stâng al curţii,
Caisul crescut la 6 metri depărtare
De strâmta celulă
A condamnaţilor la moarte.
Cândva, de aici, a zburat prin zăbrele
Un sâmbure de cais,
Iar înăuntrul celulei
Degete însângerate au scris
Istoria acestui cais…
Ce albe şi moi sunt degetele tale…
Le simt în palma mea
Viu tremurând ca nişte petale.

Probabil, caisul e mai mare ca tine
Cu un an sau cu doi.
Tu te-ai născut mai târziu decât el.
Puţin mai târziu.
Dintre voi amândoi
Numai el, caisul, ştie ce-nseamnă război.
Rupe,
Rupe pentru noi amândoi o caisă.
Ce caldă-i şi grea…
Muşcă din ea
Şi dă-mi şi mie să muşc.
Şi să intrăm în celula deschisă.
Din ziduri coboară
Tăcere şi frig.
De ce nu coboară aici
Prin gratii, soarele?
Sau poate asemeni caisului
Soarele nu poate trăi după gratii?
Vino aproape de tot.
Pe patru ziduri –
ca patru pagini de caiet –
Au scris istoria acestui cais
Condamnaţii la moarte.
„ÎN FAŢA CELULEI NOASTRE A RĂSĂRIT
O MLĂDIŢĂ. NU ŞTIU E PLOP, CIREŞ ORI PALMIER?
AM AVUT TOTDEAUNA 2 LA BOTANICĂ.
MOARTE FASCISMULUI. DINU SAVA”.

Şi mai departe
Alt condamnat la moarte continuă
Cu litere mari, caligrafice:
„MAMĂ, ÎN CURTE A CRESCUT UN CAIS.
SEAMĂNĂ FOARTE MULT CU CEL DIN LIVADA
NOASTRĂ. MAMĂ, NU PLÂNGE, DUPĂ CUM NU
VOI PLÂNGE NICI EU. MAMĂ, VICTORIA VA FI A
NOASTRĂ".
Citesc mai departe.
Pe zid alt condamnat la moarte
A mai scris apăsat, cu litere mari de tot:
„PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!"
Pe zidul din stânga cineva în grabă a notat:
„AZI PENTRU PRIMA OARĂ A ÎNFLORIT CAISUL".
Iar dedesubt trei nume: „VICTOR, KIRIL, LEON".
Citesc, citesc mai departe.
Un alt condamnat la moarte
A zgâriat cu un vârf de cui, litere strâmbe şi mici.
Le-a zgâriat sus de tot,
De-asupra gratiilor:
„LILI, COPIL MIC ŞI DRAG, CÂND VEI CREŞTE
FRUMOASĂ ŞI MARE CA MAMA, SĂ VII AICI CU
IUBITUL TĂU ŞI CU MAMA. RUPEŢI CAISE DIN
POMUL ACESTA, LA CARE PRIVESC AZI PENTRU
ULTIMA OARĂ. TATA".

Citesc mai departe.
Iată ce scrie alt condamnat la moarte:
„ROAGĂ VOICU VASILE DIN SATUL POIANA: CINE O VA ÎNTÂLNI PE IUSTINIA NOR, SĂ-I SPUNEŢI, CĂ O SOCOTESC DE SOŢIE. IAR DACĂ SE VA NAŞTE UN BĂIAT, SĂ-I PUNĂ NUMELE MEU“.
…Pe scară se aud paşi.
Să fie oare ghidul,
Sau profesorul de istorie,
Ce va începe peste o clipă lecţia?
Sau poate sunt paşi tăi, Lili?
Tu ai crescut frumoasă şi mare
Ca mama
Şi alături de dânsa
Astăzi cobori pe scări?
Sau poate sunt paşii fiului tău, Iustinia Nor?
Sau poate eu sunt fiul tău, Iustinia Nor,
Şi poate Lili, tu eşti, iubita mea,
Şi amândoi,
Aici în celula condamnaţilor la moarte
Aşteptăm să înceapă
Lecţia de istorie.

OAMENII DIN CÂNTECELE MELE

S-au adunat laolaltă
Oamenii din cântecele mele –
Corăbieri cu obrazul muşcat
De vântul sărat al mărilor,
Fetele cu râs auriu şi sonor
De la fabrica de jucării,
Brutarii cu braţele vânjoase,
Care coc pentru mine pâinile rumene, moi,
Ţăranii, ce poartă în ochi
Tăcerea ogoarelor largi
Şi turnătorii de fontă,
Ce aduc în priviri
Spumegarea aprinsă a fontei,
Vrăjitorii cu degete lungi şi subţiri,
Care ştiu a trezi în viori
Tălăzuire de sunete, –
Bărbaţii cu părul cărunt,
Cu cicatrici pe obraz ori pe umăr,
Bărbaţii, care-au-rămas senini şi puternici
În faţa minciunii şi în faţa morţii.

S-au adunat toţi oamenii
Din cântecele mele
Să hotărască înţelept, gospodăreşte,
Ziua, când toate visele noastre
Vor da în pârg.
Oamenii din cântecele mele
Au luat soarele şi precum se împarte o pâine
L-au împărţit tuturor, –
Fiecărui din noi i-au dat un crâmpei.
De atunci
Fie noapte aspră de iarnă,
Fie vreme cu neguri,
Răsare în mine crâmpeiul acela de soare.

SUFLETUL CIOCÂRLIILOR

1974

SPAIMĂ

Am visat într-o noapte pământul
Surd ca o tobă de carton.
Cerul părea o mlaştină albă, vâscoasă,
Mirosind a săpun de spălat.
Bolnăvicios de grase şi roze
Ciupercile atomice
Urcau nesfârşite
Din mări de cenuşă galbenă.
Murise aerul. O dată cu el şi ecoul.
Dezagregarea materiei reuşise deplin.
Cancerul nuclear pătruns în celule
Nimicise memoria, spiritul.
Nimic nu mai putea regenera. Natura uitase.
Doar câţiva supravieţuitori
Îmbrăcaţi în costum de scafandru
Pluteam în vid, consumând
Aerul rămas încă viu
Pe fundul baloanelor de plumb
Prinse la spate cu două curele.
(Ca un sac de excursie.)
Era un vals somnambul,
Valsul martorilor condamnaţi
La spectacolul de adio
Al demenţei umane.

Indicatorul de aer coborî spre zero.
M-am gândit la noi toţi.
La cei ce nu mai eram.
Mi-am dat seama atunci
Că pământul continuă să trăiască
În memoria mea.
Că aici, în memorie, neatins,
Polul Nord mai pluteşte sub nori
Ca o pasăre albă,
Şi în pulberea ceţii mai curg
Colorado şi Dunărea.
Culorile – abia atunci mi-am dat seama –
Şi ele au glas.
Prietenoase, precum delfinii,
Culorile lumii alunecau în urma mea,
Şi toţi copiii din lume – ciorchine imens,
zgomotos, –
Cereau agăţaţi de mine
Nimic altceva decât aer.
O gură de aer!
O gură de aer dulce,
Mai dulce ca zahărul,
Mai dulce ca dezmierdarea,

Mai dulce ca cea mai dulce dorinţă, –
O gură de aer pământesc!
Am închis ochii –
Indicatorul balonului de aer
Se oprise demult la zero…
. . . . . .
A doua zi dimineaţă
Am descoperit pacea.
Cea de toate zilele. Minune neobservată.
Ca pâinea. Ca apa. Ca aerul…
Mă uitam la semenii mei.
Atotputernici. Ca zeii.
O răsucire lentă de braţ –
De braţ omenesc –
Şi pământul poate erupe în moarte.
Pentru totdeauna. Cu toate minunile lui.
Şi cu cea mai puţin înţeleasă – OMUL.

AICI

In memoriam poetului Vitalie Tulnic

Aici vin păsările înapoi să moară
Şi oamenii se nasc spre a iubi.
Pământul pentru noi aici începe
Şi-n noi coboară soarele aici.
Aici pământul pare mai aproape
De stele, de ninsoare, de cocori,
Şi ierbile, şi apele, şi vântul
Au rădăcinile aici, în noi.
Aici în aer fierb mirozne tari
De iarbă crudă şi de iasomie,
De cimbru, mirt şi trandafir sălbatic
Şi-n băutura aerului fierb
Tălăzuiri de grâie şi păduri.
Aici, în brazdă, sufletele noastre
Şi bulgărele aspru dezmierdat
De aburul suflării omeneşti…
Aici balade dorm în piatră seacă
Şi strugurii au rădăcini în soare
Şi-n trunchiuri de stejar se zbat viori.
Aici au casele pereţii albi
Ca somnul florii de cireş şi ca
Neprihănirea patului de fată.
Iar în ferestre ard neruşinate
Muşcate roşii mirosind a sân.
Gura femeii – pasăre de pradă,
Sărutul ei pecetluind ca moartea.
Aici bărbaţii îşi coboară faţa
Fierbinţi şi umezi în ştergare albe.

Duh de zăpadă şi răcoarea spaimei
În firele ştergarelor de in.
Răcoarea spaimei şi broboana rece
A fetelor ţesând ştergar de nuntă
Şi calul vornicelului plutind
În rotunjimea neagră a pupilei…
Aici colacii împletiţi în şapte
Au sarea plânsului de fată mare
Şi vinul are cearcăn vineţiu,
Şi chiotul tăişe de cuţite…
Aici ne răsucim în danţuri trupul
Ca flacăra pe rug când bate vântul
Şi ţipă în bătaie scurtă cizma,
Şi muşcă dârz călcâiul şi mărunt.
Aceste danţuri – praznic şi vâltoare,
Şi lepădarea noastră de păcate
Şi primeneala sufletelor noastre, –
Beţia sângelui întinerit!
Când tremură lăutele aici,
Ne frângem sub ecouri mari de jale
Şi morţilor le picurăm în somn
Alintul vinurilor noastre.
Când bucuriile lovesc în corzi,
Ţambalele îşi ies din minţi aici
Şi noi plutim cu suflete de păsări
În aerul mustind de ciripit…
Pământul pentru noi aici începe
Şi tot aici se termină. Aici.

DUBLA SPIRALĂ

Cine suntem?
Rude prospere
Ale maimuţelor antropoide?
Nedumeriţi până astăzi
Ne-am lipit ochiul de gaura cheii
Şi privim în NOI
Zguduiţi de spectacolul
De la fundul fântânii…
Ieri, încă ieri, la Roma
Urcată pe rug
Inima lui Jordano Bruno
Devenea o dată cu trupul cenuşă.
Trei sute şaptezeci de ani mai târziu
Privim cu sufletele la gură,
Cum luna ne inundă casele
Prin geamlâcul televizorului,
Pipăim cu mâinile noastre
Râvnitul bănuţ de aramă al lunii…
Răspundeţi, cucernici părinţi
Ai ordinului iezuit,
Slugile Domnului
Urcând în cârlige
Trupul demonicului Jordano,
Cardinali şi temniceri
Cu sutanele îmbibate de sânge şi strigăt.
Răspundeţi, cine suntem?

Setea, setea din ochii lui Bruno,
Potolită cu flacăra rugului vostru!
Dumnezeiască şi sfântă setea aceasta, –
Patima de a şti.
E setea cu care se nasc copiii,
E setea cu care descoperă sfârcul sânului
Şi somnul dulce din laptele mamei,
Mişcările galaxiilor,
Iubirea şi adevărul,
E setea
În numele căreia oamenii urcă pe rug
Şi apoi vă întreabă pe voi,
Inchizitori din toate vremile:
„Cine suntem?"
Pe cerul miliardelor de ani
Avem bărbăţia şi hazul
Să zgâriem cu vârful peniţei
Un infinit semn de-ntrebare –
„Cine suntem?"
Din Marele Puţin
Ne-am înfruptat cu câte ceva
Şi astăzi ne pare că ştim.
În orice caz
Niciodată nu am ştiut mai mult.

Omul –
Erupţie de lumină în timp.
Fulgerul clipei.
Venim de departe,
Din pulberea orbitoare
A spaţiului cosmic.
Venim de departe…
Roiuri de stropi incandescenţi
Răsuciţi în spirale,
Îngemănaţi până astăzi
Cu marile galaxii.
Structura spiralată a galaxiilor
Se repetă în noi,
În dubla spirală a cromozomilor.
Ameţitor de frumos adevărul acesta
Şi, totuşi, adevărat.
Alcătuiţi dumnezeieşte,
Suntem acelaşi cosmic univers.
Da, noi suntem aceleaşi galaxii,
Turnate în tiparul altor forme
Cu ceruri infinite
Şi prăbuşiri de sori,
Cu nebuloase constelaţii şi pulsari.
Imaginaţi-vă o clipă cromozomii:

A zecea mie parte
Din vârful unui ac.
În ei sălăşluiesc oceanele memoriei.
În dubla lor spirală cromozomii
Păstrează vie răsuflarea
Acelor cincisprezece generaţii
Din care vii şi-n care te cobori.
Şi astfel îşi adună veac de veac
Şi scoica cromozomilor ecoul
Mulţimii de femei şi de bărbaţi,
În care tu erai abia o presimţire.
Virtuţile şi viciile lor
Se regăsesc acum în tine.
Dârzenia, mărinimia lor, blândeţea,
Înţelepciunea şi mândria lor,
Iubirile şi patima cunoaşterii,
Dar şi bicisnicia lor asemeni,
Şi sufletul vândut şi căinat,
Şi pizma lor, şi viclenia,
Şi cugetul făţarnic, şi cruzimea,
Şi putregaiul adunat în sânge, –
S-au strămutat acum în tine, toate.
Nu te-ai gândit cutremurat vreodată
Din cine vii, din Iudă sau Cristos,
Din temnicerii lui Jordano Bruno
Sau din acei ce-au împărţit cu el
Coclita apă, lanţul şi osânda?

Păienjeniş de rădăcini în noi…
Apleacă-te în tine, ca să afli
Ce glasuri se iscară din trecut
Şi ce vei stăvili
Şi ce vei înmulţi
La rândul tău pentru acei ce vin.
Păienjeniş de rădăcini în noi…
Materie, torent vijelios,
Imensă muzică a energiei,
Descătuşarea formelor în spirit
Şi spiritul descătuşat în formă!
Materie – plutire de cocori,
Crâng de lămâi şi vână de uraniu,
Meteoriţi şi scorojit papirus,
Nisipuri, umed bot de căprioară,
Ninsori şi buburuze roşii.
Marmură albă, struguri şi delfini
Şi conceput dumnezeieşte
Vremelnicul şi omenescul trup.
…Stă înaintea mea desăvârşită
Femeia în lumină de amiezi.
Ce legi invoci, materie, atunci
Când te clădeşti aşa cum te clădeşti?
De unde părul arămiu şi cald –
vânt arămiu în blândă revărsare –
Căzut pe lobul palid al urechii,
Lucrat din frăgezimi şi arcuiri?

De unde pielea ta – minune smeadă –
Cu tremur de lumină dinăuntru,
De unde şoldul arcuit, robust?
Ori l-ai turnat anume în tipare
După mărimea palmei bărbăteşti?
De unde gâtul şi bărbia ta
Cu lunecuşuri albe şi plăpânde,
În care bat şi cântă şi zvâcnesc
Arteriile – corzi întinse?
Şi umerii – ca două sărbători,
Pe care cerul îşi găseşte reazem.
Măiastră şlefuirea lor;
Migala vântului fierbinte
Un milion de ani lucrând
La rotunjimea lor cuminte…
Şi genele întoarse, lungi,
Cu umbră moale în pupile,
De unde ochii – nopţi adânci,
Topite în amiaza zilei?
Materie, torent vijelios,
Imensă muzică a energiei,
În care dintre cromozomi
Ai ferecat cruzimea, violenţa?

În care dintre cromozomi
Musteşte strigătul „ucide"?
Privim în noi să ne cunoaştem
De mii de ani nedumeriţi,
Ne dibuim pe întuneric
Încă străini, încă străini…
Cine suntem noi, cei veniţi
Cândva, din pulbere astrală?
Materia e numai veghe.
Laboratoarele imense –
Enigmă şi dezlănţuire.
Detot* nu moare nimeni.
Nimeni.
Noi, oamenii, materii prime
În drum anevoios şi lung.
. . . . . .
Posibil spre desăvârşire.

* definitiv

CARTEA

Vremea s-a copt
Şi ora trage greu.
Un eşafod din scânduri nevopsite…
Preacumsecade bâlci,
E rândul meu –
Eu sunt înghiţitorul de cuţite!

Alunecă pe gâtiţă în jos
Metal cu muchii mirosind a moarte.
Cuţit şi om şi bâlciul mofturos –
Suntem zidiţi de vii aici în carte.

Vremea s-a copt şi ora trage greu.
Stau ca o herghelie mută anii.
Vor învia fierbând la semnul meu
Iubirile,
Prietenii,
Duşmanii.

Iubirile…
Gâtlejul meu întins,
Ca firul ierbii tremurând – făptura.
În palma lor şi astăzi ca un mânz
Îmi culc obrazul, sufletul şi gura.

Prietenii – o mie de viori –
Strune de-a lungul cerului întinse,
Vinuri de munte, rouă şi răcori
Turnate peste rănile încinse.

Duşmanii mei – aceiaşi ochii lor –
Smârcuri în care putrezeşte apa.
Duşmanii mei iubeau privighetori
Şi le săpau în miezul verii groapa.

…Vremea s-a copt
Şi ora trage greu
Şi podurile înapoi sunt arse.
Cobor în carte ca un curcubeu
Pe muchia cuţitelor întoarse.

DESCÂNTEC PENTRU ADUSUL COCORILOR

Cocorule frate
Şi cocori surate,
Zările toate
Cu ploaie spălate,
Crude şi curate
Şi nemăritate.
Albastru seninul
Ameţind ca vinul…
Iarba mocneşte,
Sufletul tânjeşte,
Aşteaptă să vină
Păsări de lumină,
Fâlfâire moale
Pe suflete goale…

Cocorule frate
Şi cocori surate,
Copila cea mare –
Dor şi aşteptare,
Copila cea mică –
În somn vă strigă!
Friguri şi arsură
Şi peceţi la gură,
Trupul mut şi veşted

Din talpă în creştet.
Boala aşteptării
În fetele ţării,
În luciul cosiţelor
Şi în sfârcul ţâţelor.

Cocorule frate
Şi cocori surate,
Parc-am auzit
Glasul ascuţit,
Lamă de cuţit,
Despicând în două
Zăpada de rouă.
Atunci m-am trezit
Şi m-am pomenit
Scriind în neştire
Răvaş de iubire
Cu pana cocorilor
Pe de-asupra norilor,
Răvaş de rugă
Pe voi să v-aducă!

VIŢA DE VIE

Dragostea pământului
Viţă de vie,
Făptură verde
Încolăcită,
Cu patimă straşnică,
Neîmblânzită,
Ca o iubită, ca o iubită…
Viţa de vie
Şerpuitoare
Pătrunde în piatra
Stearpă şi tare.
Arsă de sete
Nu cere apă,
Arsă de frig
Nu cere soare.
Viţă de vie,
Vână de viaţă…
Veveriţă verde
De cer se agaţă,

Muţenie verde
Nepătrunsă ca ceaţa.
Sărut cenuşa
Străbunului care
Duios te numi
„Viţă de vie"…
Parc-ar fi alintare,
Parc-ar fi alinare,
Parc-ar fi o suflare
Dogorâtoare
De fată mare…
Vână de viaţă,
Viţă de vie,
Lumină verde
Din funduri de glie.

REBELUL ALB

Eu m-am născut pe o planetă albă
Cu aer alb încremenit în ger,
Am fost la început o boare caldă
Şi m-am născut din dorul altui cer.

La început am fost o presimţire,
Un abur viu în funduri de pământ,
Dar am suit sălbatic şi subţire,
Ca să vedeţi ce pot şi cine sunt!

În ocna mea mai albă decât luna
Am fost de viu în zidul alb zidit,
Săpam zăpada cea de ceas, întruna,
Petala preschimbând-o în cuţit.

Urcam prin reci şi strâmte labirinte,
Urcam un trib întreg de ghiocei.
Zăpezile agonizau înfrânte,
Idolii albi se prăbuşeau şi ei!

Ce aprigă şi mânioasă lupta –
Se năruie zăpezile, se rup,
Şi cerul se apleacă brusc de-asupra
Rotund, sticlos ca ochiul unui lup.

Sfâşietoare, dulce ameţeală
A primei guri de aer liber, cald,
A stropului de ploaie din petală,
În care gol şi fericit mă scald.

O, câte mii de clipe pentru mine
Sunară lung şi dulce din viori,
Şi boabele de rouă toate-s pline
De ceruri, de cocoare şi de sori…

Alunecă spre mine umbra calmă
A unui braţ. Alunecă tiptil…
Un pui de fată m-a urcat în palmă.
E ca şi mine mică… Un copil…

Unde mă duci cu tine din pădure?
Cât de fierbinte e suflarea ta!
Atinge-mă din nou cu colţul gurii…
Tu creşti ca mine în pădure, da?

Culcuşul palmei tale cald şi moale.
Clipele mele sună din viori.
Eu simt cum urcă somnul în petale
Şi ameţit călătoresc spre nori…

OMUL CU LĂUTA

Dedic această poezie neasemuiţilor Haralambie Berdaga şi Dumitru Mocanu – alfa şi omega lăutăriei moldoveneşti

Mă istovesc în strune
Şi struna mi-i osândă.
Sunt omul cu lăuta,
Sunt umbra ta ce cântă.
Pe mine mă clădiră
Din ciocârlii şi patimi,
Din bâlciuri zgomotoase
Şi din pustietate,
Din poftă răscolită
Şi din durere goală,
Din vorba ce alintă
Şi vorba ce înşală,
Din foşnet de mătase
De trupuri de mireasă,
Din plesnitura coardei
Şi bulgărul de moarte.
Sunt paparuda noastră
Zănatecă, zăludă,

Sunt hramul ploii repezi
În pielea voastră udă,
Sunt ornicul şi drumul
Şi steaua lor târzie,
Sunt negura de toamnă
Mahmură şi saşie.
Sunt omul cu lăuta –
Urzeală diavolească
De patime şi coarde,
De cremene şi iască.
În chipurile voastre
Ca ploaia mă zidii,
Lăsând în fiecare
Un cuib de ciocârlii.

SCHIMBUL DE NOAPTE

Gestul mărinimiei supreme:
paşii de umbră ai schimbului de noapte.
Să nu vă tulbure somnul, somnul din zori,
inexistent pentru ei şi dulce
ca ţara făgăduinţei.
Fetele, cu ochi împăienjiniţi,
calde, mirosind a cuptor şi pâine,
coboară o dată cu ziua
şi toropeala primului vis.
Bidoanele cu lapte
călătoresc zgomotoase ca nişte cumetre,
şoferii trecând prin tunelele nopţii
intră o dată cu ele în zi.
Numai telefonistele schimbului de noapte
păşesc încordate ca ciutele
în luminişul pădurilor,
scrutând cu auzul
înfriguratele chemări ale oraşelor
rămase acolo, în cabluri.
Las o garoafă albă
la răscruce de străzi
pentru schimbul de noapte
care coboară solemn şi grav
ca un submarin
în orele de febră şi de veghe.

RELIEF

Înmlădiere de cerboaică albă –
dealuri basarabene,
vifor pieziş, aburii vinului fiert…
Păuni înfoiaţi –
dealuri basarabene
sclipind îmbelşugat şi verde,
vişine coapte,
stropii vinului de vară…
Blănuri de jder
pe umerii voştri toamna,
blănuri scumpe de vidră şi de samur
şi drojdia vinului clocotind
în măruntaiele voastre –
dealuri basarabene…
O singură dată pe an
miri şi mirese,
frământarea petalelor,
despuierea copacilor,
tăcerea adâncă a dragostei –
mierea pământului.
Poeme de piatră şi lut,
dealuri basarabene.

NECONTENIRE

Trei inimi zvâcnesc în pieptul meu,
Trei inimi bat
Apăsat şi greu:
Inima tatei,
Inima mea
Şi inima fiului meu.

Pe când eram mic,
Pe când zburdam,
Trei muguri roşii,
Apoi trei frunze,
Trei frunze roşii
În piept ascunsei.

De-atunci ele freamătă împreună.
Înmănuncheate se zbat în furtună,
Jinduitoare beau laolaltă
Ploaia de Mai, curată şi caldă.

Soarele meu
în trei se împarte –
E prea puţin pentru el
O singură moarte,
Căci bat în el
Trei inimi mereu:
A tatei,
A mea
Şi a fiului meu.

SOMNUL CU OCHII DESCHIŞI

Cel mai lung somn
Este somnul cu ochii deschişi.
E cald ca laptele
Şi la fel de dulce.
Somnul treziei
Cu ochii deschişi,
Dulce somn, nu te-ai mai duce…
Umblu pe la porţi
Ca umbra lunii,
Pribegesc în somnul celorlalţi.
Pace nopţii voastre,
Visuri bune,
Chipuri de femei şi de bărbaţi!
Nu ne-am mai văzut
De-un car de vreme.
De-i aşa, – măcar să ne visăm, –
Să intrăm în somn,
Să nu ne temem,
Şi tăcuţi
să ne îmbrăţişăm.

Răspândiţi la capete de lume,
Risipiţi în mărunţişul zilei,
Nu ne-am mai strigat de-un veac pe nume,
Fraţi-flăcăi şi agere copile…
Ce mai faci, moş Gheorghe al pădurii
Din pădurile prunciei mele,
Mai trăieşti în ostrovul poienei
Sau păzeşti pădurile în stele?
Sărut dreapta, vară-mea Catrina,
Căpetenie pe cuptor şi oale!
Am păcătuit ş-am dat uitării
Vorba dulce şi colacul moale…
Parcă ieri umblau precum cucoşii
După tine ţanţoşi peţitori,
Ai păstrat în păr gheranii roşii,
Te mai scalzi cu fetele în zori?
Dulce fie veacul vostru, lung!
Îmi iertaţi răvaşele nescrise,
Pe la voi mai lesne-i să ajung
Într-un somn cu pleoapele deschise…

VERTICALA

*

…Oriunde se vor găsi
Două puncte în spaţiu,
Drumul cel mai scurt între ele
Rămâne veşnic şi nestrămutat
Linia dreaptă.
Euclid,
Al treilea secol
Înainte de era noastră.

*

Drumul cel mai scurt
Între cer şi pământ
Este verticala ciocârliei.
Drumul cel mai scurt
Între două adevăruri
Este zborul mistuitor al ciocârliei.
Drumul cel mai scurt
Al iubirii către iubire:
Verticala de moarte a ciocârliei.
…Bulgăre cald,
Născocire dumnezeiască!

Ploile tale de sunet
Ne scaldă şi ne smintesc,
Stropii de sunet –
Cireşe în palma copiilor.
Bulgăre cald,
Născocire dumnezeiască!
Punct migrator
Pe cerul boit cu smalţ albăstrui,
Ochii deschişi –
Trupul tău mic – încordare şi patimă,
Meteorit prăbuşit
În fântânile cerului,
Până la fund,
Până la umplerea ochilor
De roşu topit al garoafelor,
Până la jilavul miros al morţii
Coboară verticala ta înaripată.
Iar pliscul în care porţi
Grăuntele de cer primăvăratec
Este punctul de tangenţă
Al zborului tău cu pământul

Şi ultim hotar
Între zbor şi zdrobire…
Acum înapoi!
Înapoi,
Înapoi în dumbrăvile cerului,
Suiş vertical
Cu soare topit în ochi.
Acum
Prăbuşirea inversă
În aburul stelelor,
Desfacerea moale şi calmă a penelor
Şi somnul răcorii
În trupul tău scund.
Acesta este jocul tău, ciocârlie,
Jocul „de-a moartea şi de-a iubirea",
Verticala sinucigaşă
La capătul căreia începe cântecul.

TOBE DE NUNTĂ

Nimic nu mai are margini,
Fiindcă e noapte.
Şoseaua, sârmă întinsă
peste arena imensului circ.
Jos, undeva, nevăzut
publicul meu,
ostroavele de lumini
pâlpâind în căuşele văilor.
Şoseaua, sârmă întinsă
între două ceruri.
De asupra plutind
Andromeda,
Centaurul,
Gemenii,
de desubt
Condriţa,
Ulmu,
Bujor,

Stejăreni, –
constelaţii terestre
sclipind a bucurie şi nădejde,
satele noastre,
vatra sufletului meu.
Răbufnire de aer fierbinte şi scurtă,
sălbătăciune scăpată din palmele omului,
bătaie de tobă!
Alunec pe sârma întinsă între două ceruri
în carapacea de tablă vopsită
cu alcoolul vitezei în sânge
şi strâng la piept
sălbătăciunea aspră şi nedomolită –
bătaia tobei de nuntă!

GUSTUL GURII

Geneză
…Şi toate s-au iscat la început
Din singurul fierbinte pumn de lut.

Tot din aceeaşi magmă arzătoare
Mă trag şi eu, şi Ursa Mare.

Iar coapsele iubitei mele
Au fost pe vremuri magmă pentru stele,
Amestecând sfinţenie şi păcat
În lut incandescent şi preacurat.

Solara magmă astfel ne uneşte
Cu mările, cu lupii şi cu peştii,
Cu galaxiile în spaţiu X pierdute,
Cu lumile pe cer neîncepute.

Osia marii rubedenii
Prin mine trece, străbătând milenii…

Când umbra peste chipul meu se lasă,
Poverile tristeţii mă apasă,
Eu poate că adulmec ca o fiară
O galaxie care stă să moară,

Că munţii par din înălţimea gândului
Imense cicatrici ale pământului,
Că zburdă pui plăpânzi de lup prin lume –
Sug lapte cald şi-nvaţă să sugrume.

Iubito, noi am fost bucăţi de soare,
Desăvârşiţi de timp şi de mişcare,

Schimbat-am chip de fiare şi jivine
Şi prin milenii am venit la tine.

Imensul drum parcurs, imensa cale,
Azi l-a închis arsura gurii tale.
. . . . . .
Răsare soarele
Şi soarele apune.
Materie.
Speranţă.
Timp.
Minune.

DEZLĂNŢUIRE

V. M.

Când braţele tale tac,
E încă noapte în lume,
Pământul e crud şi opac
Şi abia preistoric
Şi încă n-a răsărit
Pentru el niciodată soarele,
Şi încă nimic n-are nume,
Când braţele tale tac.

Bezna curge latent
Vid şi pulberi astrale
Şi aerul inexistent,
Când braţele tale tac.
Aerul
Se va naşte mult mai târziu
Din aburul viu
Desprins de pe buzele tale.
Când braţele tale tac,
Între noi veşnicie-i, şi vid
Şi pulberi astrale.

Se pare că ne găsim,
Când braţele tale tac,
La două margini de lume –

Incalculabile astre
Abia dibuindu-ne, vag.
Şi sufletul nostru erupe
În descărcările undelor
Şi astfel haotic lansăm
Înfrigurate pulsaţii,
Abia dibuindu-ne vag
În moartele spaţii.

Astfel în tine trecu
Sufletul meu de departe –
În zbaterea părului tău,
În umedul cerc al gurii,
În arcuirea fierbinte
Şi pură a buzelor tale,
În pielea neprihănită,
De nimeni atinsă încă,
În degete şi în umeri,
În pulpele moi şi prelungi
Şi în căuşul palmelor
Sufletul meu trecu.

Sufletul meu e ninsoare
Pe trupul tău gol şi în tine.
Imense şi calde
Braţele tale tresar.
Braţele tale acum – răsărituri de soare –
Larg desfăcute ca două hotare
Ale luminii
Braţele tale urcă spre mine.

Pe urmă se clatină cerul,
Se năruie cerul şi cade
Şi osia, veşnica osie
Se frânge în două.
Zmulşi din orbitele noastre,
Ne prăbuşim în lumină.
Braţele noastre întinse
Unul spre celălalt!
Ca două planete rebele,
Ca două fulgere oarbe,
Ca două păsări de pradă –
Unul spre celălalt!

Ca două urme de sanie,
Unite abia în cădere,
Ne prăbuşim în pierzanie,
În rouă şi mângâiere.
Adu-mi mai aproape suflarea,
Genunchii şi sânii adu-mi-i,
În arderea noastră deplină
Începe facerea lumii.
. . . . . .
Braţele tale apun pe umerii mei,
Braţele tale apun pe umerii mei…
Amurgul,
Roşie umbră a dragostei noastre,
Coboară peste pământ.

* * *

Femeile pe care le-am iubit
Răsar tăcute din nemărginit,
Călcând sfios şi aducând cu ele
Păr despletit şi tremur de mărgele.
Cu pas desculţ şi moale au venit
Femeile pe care le-am iubit…

Le-am pus în faţă pe un blid de lut
Sarea căinţei şi regretul mut
Şi braţele împreunând mănunchi
Am coborât cu fruntea pe genunchi.
Cocoare albe, plăzmuiri de nea,
Trecură mut peste căinţa mea
Şi se topiră în nemărginit
Femeile pe care le-am iubit.

Priveşte gol, cu irişii pustii,
Mărinimia remuşcărilor târzii.
Nu, nu se vor întoarce din ATUNCI
Femei frumoase, legănări de lunci,
Şi nu le umili şi ruşina
Cu sarbădă căinţa ta,
Cu danie bogată şi cu dări,
Cu banul sterp al sterpei remuşcări.

Ele rămân zăpezile eterne –
Lumină crudă peste ele cerne,
Ele rămân de nimenea atinse,
Contururi vagi de piscuri albe, ninse…

Legat în amintiri ca într-un lanţ,
Iscai din pulberi roşul de Bizanţ,
Acel eretic roşu de icoană,
Curat ca o atingere de geană,
Tremurătorul roşu aburit,
Ca răsuflarea omului iubit,
Înfioratul roşu-purpuriu,
Ca strigătul de om într-un pustiu.

Femeile pe care le-am iubit,
Răsar tăcute din nemărginit.
Le scriu desculţe, în cămăşi de in
Pe cerul meu, cu roşu bizantin,
În tinereţea lor fără sfârşit…
. . . . . .
Femeile pe care le-am iubit.

CEAS TÂRZIU

O. P.

Tu dormi atât de paşnic şi frumos
Cum doar în basm
Crăiţele mai dorm.
Cu fruntea sprijinită-n palmă,
Nemişcat,
Eu te privesc.
Cad clipele sonor.
De parcă ar cădea o ploaie de argint.
Eu te privesc.
Coapsele,
Ca două mlădieri de valuri,
Au încremenit
Şi s-au culcat supuse sub privirea mea.
Eu te privesc.
Pe chipul tău
A fluturat lumină,
Sau e un zâmbet, izvorât din vis,
Ce vine ca un alb hulub spre mine
Din lumi necunoscute depărtate!..
Eu te privesc.
Cândva din viaţa ta
Se vor desprinde alte vieţi.
Şi mă întreb:
Vor înţelege oare strănepoţii tăi,
Că în zburdălnicia lor eşti tu,
Că-n trupurile lor puternice
Şi zvelte,
În sângele lor aprig şi fierbinte
Eşti tu.

Şi că în prima lor iubire pătimaşă,
În şoapta buzelor nesărutate încă,
Ce tremurânde cheamă alte buze,
Eşti tu,
Şi tot tu eşti
În setea lor de vifor,
În neînduplecata lor dorinţă
De dragoste şi adevăr.
… Dormi, fata mea.
Eu ştiu, ai ostenit.
Ai ostenit, cercând o zi întreagă
Să pari mai mare decât eşti,
Mai înţeleaptă!
Eu ştiu,
Eu ştiu, că nu-i uşor
Să râzi la timp,
La timp să taci.
Să fii în toate cumpătat,
Să cauţi
Cuvinte iscusite, doldora de tâlc:
Cu un cuvânt,
Să pari un om în vârstă.
…Dormi, fata mea,
Pe chipul tău a fluturat lumina.
Atât de multă, c-a ajuns
Şi pentru stelele acestei nopţi,
Şi pentru mine.

METAMORFOZĂ

Înfiorat,
Te-am ridicat pe braţe
Şi te-am apropiat de ochii mei,
Să mă cufund adânc,
Cu toată faţa,
În albul somn al sânilor tăi grei.
Înfiorat,
Mi te ţineam pe braţe,
Iar degetele mele culegeau
Un tremur lin
Din glezne şi din umeri
Şi îmi părea că umerii cântau.
Iar părul tău
Se frământa, stârnind
Un surd şi depărtat ecou de strună,
Ba nu –
Era ecoul unui vânt
Încătuşat în fund de văgăună.
Pe braţul meu
Tu îmi păreai vioară,
Trezind tulburătoare melodii…
Eu te-am găsit – femeie şi vioară –
În lumea unei dragoste târzii.
Mi-s ochii arşi de frumuseţea ta
Şi în adâncul ambelor orbite,
Eu chipul ţi l-am ferecat pe veci
Ca în străfundul unei piramide…

Înfiorat,
Te legănam pe braţe,
Iar cugetul meu treaz înţelegea,
Că prea frumoasă eşti, prea pământeană,
Ca totdeauna să rămâi a mea.
Am mânuit de aceia
Cuţitul ceasuri lungi
Şi ţi-am cioplit din lemn asemănare,
Şi umeri ţi-am făcut,
Şi glas ţi-am dat,
Şi din suflarea mea ţi-am dat suflare.
Înfiorat,
Ridic pe braţ vioara
Şi tu apari
Cu pas mărunt şi moale,
Trecută prin păcatele lumeşti,
De patimi ostenită
Şi de cale.
Te speli tăcută-n sunet de vioară
Şi te apropii tânără, curată,
Ca să adormi din nou pe braţul meu,
A mea de tot,
A mea ca niciodată.

REFLUX

Astăzi femeia aceea
E mult prea departe…
Un milion de ani-lumină ne desparte.
Un milion de ani-lumină
Sau infinit mai mult –
O atingere de mână.
La ora refluxului
Pe nisipuri ivite din mare
Degetul meu desenează altare.
Pline de tot ce vrei,
Altare
Pestriţe ca nişte galantare.
Din apă sărată şi boieli amare
Am făcut culoare.
Am muiat în culoare adânc
Degetul mare şi ochiul stâng.
Am desenat cu vopsea amăruie-dulce,
Femeia care venea să se culce.

Şi cu amărui-întunecat
Femeia care a plecat.
Pe urmă am desenat
Cu amărui disperat
Trei ceşculeţe roşii de lapte,
O masă,
Un căţel cu mutră de amant părăsit,
O pereche de papuci de casă,
O femeie
Şi un copil ce mă privea atent
Din sfera timpului inexistent.
. . . . . .
Un altar pestriţ cu de toate cele.
Ora refluxului se stinge.
Peste nisipuri şi peste altare
Fluxul aduce mările de uitare.

ECOURI

Ecoul luminii în ape:
Scoica,
Peştele,
Alga.

Ecoul luminii aici, pe pământ:
Omul,
Fiara,
Jivina.

Ecoul pădurii:
Pasărea.

Ecoul frigului:
Moartea.

Ecoul pasului tău:
Iubirea.

COLINDUL NUMELUI TĂU

Părinţii te numiră Ana,
adânc, înfiorat ca rana.

Apoi în slava zării azurie
te-au ridicat şi te-au numit Marie.

Scutece moi – fâşiile de cer.
S-au aşternut sub tine luncile lăicer.

Barda îţi rotunjise leagăn
în trunchiul alb şi moale de mesteacăn.

Ochii tăi răsăreau peste lume
în legănarea celor două nume.

Rostogolişi de vânturi, Ana,
Ecou prelung sporindu-şi goana,
Desfacere de buze, lină
în sunet amplu şi lumină…

Inel de sunete, Marie,
bătute în aurărie,
nemărginire azurie,
Marie, limpede Marie…

Ana-Maria,
dulcea mea scriptură,
citită apăsat pe sân şi gură.

GUSTUL GURII

„Caut băieţaşul pierdut
În urmă cu treizeci de ani
La marginea unui oraş de provincie,
În pâcla pădurii de fragi.
Caut o fetiţă pierdută şi ea
În aceeaşi pădure.
Numele ei
Seamănă mult cu sufletul ciocârliilor.
Dacă vreţi,
Aş putea s-o descriu.
S-a cuibărit în memoria mea
Întreagă,
Deplină
De la catarama ştirbă a sandalei
Până la atingerea moale a genelor,
Până la ultimul bulgăre de zăpadă
Topit pe jumătate
În palmele ei".
Un anunţ pentru toate ziarele lumii.
Un anunţ care nu va vedea niciodată
Lumina tiparului.
Rubrica marilor disperaţi
E încă inexistentă.
Acest anunţ
Este punctul meu de plecare
Şi refrenul acestui poem
Scris pentru tine
În speranţa aproape nulă

Că, totuşi, cândva
Îl vei citi.
Ar fi mult prea trist
Ca lucrul acesta
Să nu se întâmple.

. . . . . .

„Dulce moartea copilăriei
În zodia gurii tale…
Şi-a fost pe urmă nimic niciodată
La fel de frumos.
Atingerea gurii tale – punct de plecare
În arderea mea pământească".

. . . . . .

Ultima noapte de august,
Ultima noapte de vară,
Ultima zi de vacanţă.
Steagul coboară pe tabăra noastră
Odată cu flacăra rugului.
Aerul dens şi fierbinte.
Fluturi de bronz
Ating în rotire obrajii –
Sunt primele frunze de toamnă,
Cu dâre de foşnet alunecând.
Pădurea coboară cu noi în apa tăcerii.
Pacific şi cald oceanul acesta de linişte,
În care plutim ameţiţi
Amândoi.
…Atingerea buzelor tale.

Culori şi contururi dispar, se topesc,
Şi dispar istovite cuvintele.
Un vuiet metalic şi pur
Se desface în mine şi creşte,
Punând stăpânire pe toată fiinţa.
Eu sunt ca un clopot acum
Plin de propriul vuiet.
…Atingerea buzelor tale.
Timpul electrocutat
Şi fagul înalt – marele preot
Al celui dintâi sărut.
Gustul gurii tale – sunet înfiorat,
Irepetabil sunet,
Ca însuşi întâiul sărut,
Irepetabil.
Ca viaţa.

Coaja bătrânului fag
Întipărită în palmele mele.
Desluşesc peste ani
Ieroglifele dulci,
Încrestate în palmă.
Fagul acela înalt
Umblă pe urmele mele şi astăzi,
Se gudură uneori,
Ca dulăii ciobanilor –
Straşnică pază
Sărutul meu dintâi.

„Dulce moartea copilăriei
În zodia gurii tale!"
…Atingerea buzelor tale.
Amintirile vin nechemate,
Ca zbirii celor puternici.
Răsucindu-mi la spate braţele,
Grăbite aduceri aminte
Mă poartă cu ele, mă leagă
De trunchiul acela de fag.
În pieptul meu gol
Adânc se implântă cuţitul,
Păstrând în tăişuri
Un sunet metalic şi pur.
Gustul durerii
Cald şi încins
Ca izul merelor putrede
Iarna în fundul beciului.
Gustul durerii
Şi gustul buzelor tale
Acum deseori
E acelaşi.

… Atingerea buzelor tale –
Punct intangibil.
Gustul gurii tale – august dogorâtor.
Fagul acela
Umblă din nou pe urmele mele,

Braţul meu stâng îl dibuie
Şi se lipeşte de el.
Dreapta, înfrigurată,
Scrie din nou anunţuri,
Lipsite de sens, naive,
Cu şansa aproape nulă.
Anunţuri, anunţuri, anunţuri,
Pentru toate ziarele lumii!
„Caut băieţaşul pierdut
În urmă cu treizeci de ani
La marginea unui oraş de provincie,
În pâcla pădurii de fragi.
Caut fetiţa pierdută şi ea
În aceiaşi pădure.
Numele ei
Seamănă mult cu sufletele ciocârliilor.
Dacă vreţi,
Aş putea s-o descriu.
S-a cuibărit în memoria mea
Întreagă, deplină,
De la catarama ştirbă a sandalei
Până la atingerea moale a genelor,
Până la ultimul bulgăre de zăpadă,
Topit pe jumătate
În palmele ei!"

* * *

Cu pliscuri lungi şi tari ca nişte cuie
Izbiră cocostârcii în pământ
Şi s-a prelins cu miros de gutuie
Laptele toamnei noastre cald şi blând.

Laptele toamnei greu de mângâiere,
De presimţiri, de patimi şi dorinţi,
Amestecat cu vin şi cu tăcere,
Răscolitor de suflete şi minţi!

Pământ moldovenesc – ciorchine dulce –
Toamnele tale, somn pe sânii goi.
Vor sufletul şi trupul să se culce,
Păcătuind cu toamna de la noi…

* * *

Ah, cerul, cerul! Ochiul meu uriaş,
Prin care păsări pleacă în surghiun.
Ţarina tunsă ca un puşcăriaş
Şi goliciunea tufei de alun.

Toamna: pierzanie şi dăruire,
Praznicul roadei aurind în pom
Şi clipele sunând a despărţire
De pasăre, de frunză şi de om.

Ah, ceaţă, băutură tremurată,
Vinuri de iarbă arsă şi de dor,
Corabie mă simt, naufragiată,
Şi-n vinurile toamnei mă cobor…

* * *

Suflete, suflete,
Eşti călător prin toamnă…
Ora logodnei are gust de zgură
Şi vulpile tristeţei adulmecă prin vii.

Suflete, suflete,
Călătorind prin toamnă…
Ca pâinea caldă – cerul în amiezi.
Ora logodnei picurând ca mierea
S-a scurs demult
Şi tu nu vrei să crezi.

Suflete, suflete,
Pasăre de abur,
Măr dulce sau grăunţe de porumb,
Iarba se preschimbă în rugină,
Iar ploile de Mai în ploi de plumb.

Suflete, suflete,
Te-am învăţat cu răul,
Cu răul frumuseţii, cu vin şi cu viori,

Te-am învăţat cu cerul
Şi te-ai scăldat acolo,
În apa lui albastră, cu vrăbii şi cocori.

Tulpini de fum din rugul frunzei urcă,
Păduri de fum spre cerul toamnei urc,
Şi râurile curg ghilotinate,
Şi apa lor coboară în amurg.

Ora logodnei picurând ca mierea
S-a scurs demult
Şi tu nu vrei să crezi.
Suflete, suflete, – cântec scris cu geruri
Pe crusta primelor zăpezi.

* * *

Îmi pare rău că toamna a trecut,
Că plopii lasă urme pe zăpadă…
E crângul meu îngândurat şi mut
Şi nu mai vin cocoarele să-l vadă.

Vin viforele şi se culcă-n prag.
Mi-e dor cumplit de tine şi de soare…
Iar plopii stau îngânduraţi şi tac
Şi tot visează strigăt de cocoare!

MIREASA

Pictoriţei Elena Bontea

Mătăsoase curg printre degete
Apele părului tău…
Capul tău de copilă
Încape în palmă întreg.
Ascuţite ca ţipătul fetei în noaptea nunţiei,
Penele de păun
Tremură falnic înfipte
În părul tău mătăsos,
În apele părului tău,
În care se zbenghuie iute ca peştii
Acum curcubeiele.
Restul din tine
Înfăşat în zăpezi
Se numeşte trupul miresei.
Picioarele tale încă aleargă
Prin lunca fetiei.
Sânii,
Încă de piatră,
Alunecă prin mătăsuri.
Tremurul din tine
L-au cules mărgelele, salbele,
Şi zuruie pur şi mărunt.
Pui de om
Înfăşat în zăpezi…

Din pădurea fetiei vine Mireasa spre noi
Mai tânără decât roua,
Mai tânără decât ţipătul roşu
Din noaptea nunţiei
Vine Mireasa
Din pădurea fetiei spre noi.
. . . . . .
Elena, spune şi tu un descântec
Să mă pot odată şi odată rupe
De pânza tabloului.
Ochii mei risipiţi în culoare,
Împrăştiaţi în albastru, în verde şi roşu
Ard fascinaţi de imaginea care
Halucinant se repetă pe pânză.
Acolo, pe pânză, Elena,
Trec mamele noastre
În alb,
Bunicile noastre
În alb,
Iubitele noastre
În alb,
Şi toate femeile lumii
Înfăşate în albe zăpezi
Au numai şaisprezece ani, Elena.

PASĂREA MĂIASTRĂ

Valentinei Rusu-Ciobanu, autoarea tabloului cu acelaşi nume

Ea de vie te-a zidit
În culori ca într-un zid.
Eu te-am pus la căpătâi
Ca pe-o dragoste dintâi,
Pui de pasăre măiastră
Scris cu flacără albastră…
Strajă stai asupra mea
Să nu-mi fure nimenea
Scrisele, nescrisele,
Sufletul şi visele.
Doamna şi stăpână-ta
Purta la deget o stea,
Stea în care îşi privea
Deseori răsfrângerea.
Mestecând ochii, suflarea
Făcea vrăji gătind culoarea
Şi isca văpaie-albastră
De scris pasăre măiastră.
Eu te-am pus la căpătâi
Ca pe-o dragoste dintâi.
Pui de pasăre măiastră,
Scris cu flacără albastră,
Să-mi aduci la bătrâneţe
Dragostea din tinereţe!

NATURĂ MOARTĂ

Pictoriţei Eleonora Romanescu, autoarea tabloului „Flori – natură moartă“

Rugul roşu – fierbere de sori,
Fire aprigă, dănţuitoare,
Cine te-a ademenit să mori
Răstignit, încremenit în floare?

Rugul roşu, lup neîmblânzit,
Patimă şi duh de răzvrătire,
Rugul roş al roşului cumplit
De blestem de moarte şi iubire.

Smalţul tău dumnezeiesc de viu
Îl va tremura tăcut petala
Până-n ceasul toamnei ruginiu,
Când tulpina va rămâne goală.

Roşu rug, de ce te-am mai născut
Luminând în noaptea mea eretic,
Veacul tău ca şi al meu e scurt,
Moartea noastră nu pot s-o împiedic.

Roşu rug sortit a putrezi
Dincolo de liniştea ţărânii,
Reaprins la asfinţit de zi
Din blagoslovitul gest al mâinii.

Oameni, codri, ape, cocostârci
Vin aici din nou ca să renască,

Înfrumuseţând lumescul bâlci
Dulcea panoramă pământească!

Din mişcarea mută de penel
Vei reizbucni în chip de floare
Roşu rug eretic şi rebel,
Duh şi patimă răzvrătitoare.

Multul e puţin. Puţinul – mult.
Cum le cântăreşti, în care talger?..
Veacul omenesc e, totuşi, scurt,
Timpul precum veveriţa – ager.

Sumbrul meşter neştiut de nimeni
Culcă flori şi chipuri în tipar –
Disperate transplantări de inimi –
Visul doctorului Cris Bernar.

Răstignire de culori şi patimi,
Chinul dulce fără de sfârşit
Al reizbucnirii din cenuşă.
Aer peste mările de vid.

CETĂŢILE DE PÂCLĂ

Lui Mihail Grecu

Copilărie, sarea pământului
cu cetăţi de culoarea vântului.

Ziduri de pâclă la marginea mării
pâlpâie ca mucul lumânării.

Copilărie, timp fără ore,
spaţiu al dorinţelor sonore,

Sarea ta o ciugulesc bătrânii
ca vrabia fărâmele de pâine.

Pulbere şi pâclă argintie –
vin cetăţile din copilărie!..

Aerul tăios ca adevărul
colorează peste ele cerul.

Aerul tăios şi tare,
mirosind a peşte şi algă de mare,

Sufletul mi-l spală de mâl,
întorcându-mi bărbăţia de copil.

Drojdie de pâclă argintie,
au venit cetăţile din pruncie.

Le-a adus un om îmbrăcat în sac
Şi mi-a dat şi mie câteva de leac.

Ochii omului acela aspri şi fierbinţi
se roteau ca scrânciobul ieşit din minţi

şi luceau bezmetic şi hain,
adăpaţi cu febră, fierţi în chin.

Avea picioarele şi mâinile crăpate, –
cărase multă piatră de cetate.

Sarea, curată ca un adevăr,
trecuse darnică în cuget şi în păr.

„Meştere, ai obosit şi tremuri…
Auzi, cetăţile cum sună din alămuri?

Iată-le, albe, la hotarul gândului!“
Copilărie – sare a pământului.

OVIDIU

Nisipuri sihastre, vântul pieziş, umerii
gârbovi.
Fruntea coboară în ger,
Ochii în Pontice ape,
Friguri uscate şi veghe.
Largul pustiu.
Şi nimic de la Roma…

Mila Cezarilor, unde e mila Cezarilor?
În zbârciturile feţei
Râsul tău strâmb şi amar.
Cezar e mort.
Augustul său trup între viermi.
Şi nimic de la Roma…

„Nici cerul, nici apa, nici aerul
Şi nici pământul
Aici nu-mi priesc.
Barbare aceste meleaguri.
Vedenia Romei îmi roade ochiul şi mintea.
Ceasuri şi zile şi ani zăbovesc
Pe ţărmul pustiu –
Şi nimic de la Roma…“

„Prieteni, eu v-am iubit
Ca nimeni altul vreodată.
Sufletul, ca pe un strugure,
În teascuri l-am pus pentru voi.
– Femeie, dă-mi apă fierbinte să beau,
E iarnă în oasele mele
Şi spune-mi, femeie,
Nimic de la Roma?"

„O, vremuri de caznă, prieteni şi umilinţă!
Am scris o fărâmă de cântec
În graiul sarmat.
Duhovnicii lor mi-au adus
O blană de lup
Şi un blid de secară
Şi o cunună de iederă aspră
Pe frunte mi-au pus…"

„– Femeie, dă-mi apă fierbinte,
În oasele mele – iarnă…
Mărinimie, romani, mărinimie!
O să mă târâi, de nimeni ştiut,
În genunchi şi în coate
Şi mort voi intra în cetate la Roma!“

Barbarii loviră adânc în tobele surde.
Săgeata romană pândeşte ritul păgân.
Buzele lor scorojite de crivăţ încheagă
Fărâmă de cântec în graiul sarmat.
Publius Ovidiu Nazo
Coboară în somnul său veşnic.
Barbarii loviră în tobe…
Şi nimic de la Roma.

RABELAISIANA

In memoriam marelui François Rabelais

Cinstire vouă, plăsmuiri de pâclă
Gargantua şi tu, Pantagruel!
Prin gura şipului burduhănos de sticlă
Rotund priveşte vinul şi mişel…

Sforăituri când aprige, când moi
Ba terfelesc, ba junghie tăcerea,
Căci somnul s-a împotmolit în noi
Şi se prelinge greu, vâscos, ca mierea.

O, dulce somn şi plin de erezie
Cu stareţe visate pe tăpşan!
Blagoslovim în rang de poezie
Ciozvârta fumegândă de cârlan!

Blagoslovim preaînţeleptul pântec,
Rărunchii noştri harnici şi vicleni
Şi falca falnic fluierând un cântec,
Pornit ca un păun prin buruieni!

O, posturi lungi şi neîndurătoare
Cu ghiorlăit de maţe străveziu!
Ne-am răzbunat crăpând ca nişte fiare
Şi am păcătuit. Prea bine ştiu.

Oricum, pe noi gheena ne aşteaptă.
S-a întâmplat să nu pupăm la timp
Atotputernica lor mână dreaptă,
Sus-puşi părinţi cu chipul grav şi tâmp.

Ne desfătăm cu trupul şi cu păsul
În fânul cu mirozne tolăniţi.
Ne-a înfrăţit ispita şi eresul
Şi suntem mulţi şi… toţi nelegiuiţi!

Vezi Adevărul? Despuiat de straie,
Învineţit de frig şi de bătăi,
I-am dat vinaţ şi fudulii de oaie
Şi doarme molcom printre nătărăi…

– Gargantua, să mergem în grădină,
E lună plină, noapte fără vânt…
Lumeasca uşurare e divină
În ierbile îmbietor foşnind!

Neruşinarea noastră margini n-are –
Să-ţi baţi în cuie limba ori s-o tai, –
Tot ce gândesc în taină cardinalii
În scârnava de gură prinde grai!

Cei mari au străji şi vajnice cadenţe…
Dar să-i lăsăm cu Dumnezeul lor…
Căci Dumnezeul nostru umblă-n zdrenţe
Batjocorit, flămând şi răbdător!

Arhimandriţi ai cugetului vesel –
Orice s-ar întâmpla, aşa ne vrem.
Vom dănţui, o da, urcaţi pe mese
În ceas de anatemă şi blestem!

Şi ne vom bucura mereu, mereu,
De ploi, de drumuri, de cârlani, de plante…
Oricum, să nu ne facem sânge rău
De dragul cutrelor molâi şi boante!

BOCET PENTRU GARSIA LORCA

Cinci plumbi în ţeasta lui, în care
Treceau ţigăncile călări
Şi crânguri coborau din lună,
Zvâcnind în coapse de chitări.

Cinci plumbi în gâtiţa, în care
Înmugureau suflări de rug,
Şi cântecul tăiase brazdă
Cinstit, ca fierul unui plug.

Cinci plumbi în trupul său, în care
Cirezi de tauri tremurând
Se prăbuşeau în dezmierdare
Cu sufletul şi cornul frânt.

Cinci plumbi în inima, în care
Se adunau la adăpat
Păduri şi tauri, cai şi oameni,
Oraş pestriţ şi sumbru sat.

Cinci plumbi în Spania!
Şi cade
Ucisă pasărea în cuib…

Tu l-ai ucis, Francisco Franco,
Şi hoitul încă viu ţi-l scuip!

Tu l-ai ucis, Francisco Franco!
Sub care pom l-ai îngropat
Cu şapte lespezi pe de-asupra,
Bătut în scânduri şi legat?

Ai, Federico, Federico!
Cocoşii albi au ciugulit
Din orzul ochilor tăi negri…
Garsia Lorca a murit.

Şi plâng ţiganii în Cordoba
Înnebuniţi cum plâng şi eu
Şi, sfâşiind cămaşa zării,
Cu hohot plânge Dumnezeu!

SADOVEANU

I

EL cobora din marile tăceri
premergătoare primului cuvânt.
Filmul acestei lumi
se derula încă mut
pe retina umană.
Tăcerile se coceau îndelung
în vetrele plămânilor.
Asemeni nebuloaselor cereşti,
cuvintele pluteau în sânge,
în fiere, în suflare, în auz,
în carnea trupului
şi în lăstunii văzului.
Marii poeţi ai primului cuvânt
în spaima facerii dintâi l-au modelat,
trecându-l prin gâtlejul necioplit şi
noduros.
EL cobora din ziua,
când a fost răstignită tăcerea.
Din ziua când trupul omului
devenise vioară.

II

…Şi s-au durat anevoios, prelung cuvântul,
cum ai dura cu palma goală, singur,
o mănăstire sau un cer.
Buzele grele
ca morile de piatră
au măcinat muţenia mărunt
şi s-a prelins înmiresmată
făina sunetelor moi şi aspre.

III

EL cobora din ziua când tăcerea
învăţase a grăi moldoveneşte.
Citea în sufletul cuvintelor
cum citesc astrologii în stele.
A pus cuvintele să ne mângâie,
să ne pălmuiască, să bolească în noi,
să ne legene, să ne dezmierde,
ne-a logodit cu ele, ştiind
că numai cuvintele nu se prefac în cenuşă.

„Am cântat lancea şi scutul tău,
şi tu ai murit,
Scutul şi lancea ta
cui să le dau?
Duhul tău
în cine acum pribegeşte?“
(Din ceremonialul funebru al indienilor araucani)

CLOPOTE PENTRU PABLO NERUDA

Trupul tău a murit de cancer.
Dar sufletul, Pablo,
Sufletul?

II

În ochii tăi încă deschişi
Pasărea agoniei
Cade lent şi spiral…
Plisc frânt,
Trup sfâşiat,
Pasărea agoniei.
Aripi de cenuşă,
Pene de plumb,
Pasărea agoniei.
Superbă, imensă,
Pasăre albă –
Republica Chile…
În ochii încă deschişi
Cade lent şi spiral
Pasărea agoniei
Republica Chile.

III

Veştile –
târâiş de ruguri,
vapoare greoaie de mare tonaj
cuprinse de flăcări –
intră pe rând
în inima ta.
Cândva în portul acesta,
asemeni pescăruşilor imaculaţi
săgetând apa şi aerul,
intrau veştile bune.
Ah, Pablo, Pablo,
beţia veştilor bune,
stea singuratică astăzi
abia luminând
pe cerul de smoală.
Şi însuşi cerul acum
scund şi pustiu,
apăsând ca o lespede grea
peste pleoapele tale.
Ah, beţia veştilor bune, Pablo,

gură de plăcintă cu vişini
scoasă abia din cuptor,
veştile bune, Pablo,
vigoarea trupului de copilă,
veştile bune,
mirosul de teasc al primului vers tipărit,
veştile bune,
batalioane de voluntari către Spania,
veştile bune, Pablo,
pasăre de aur planând pe Atlantic –
Republica Chile.
Veştile rele,
Pablo,
vapoare carbonizate,
inima ta –
port al ruinelor.
Tăcere şi zgură în port
şi fum lipicios
şi pădurea catargelor negre.
Veştile rele, Pablo,
vapoare carbonizate…
Cerul tău
e temniţă neagră acum,

în care se zbate febril
un singur punct luminos,
o singură albă mărgică,
rostogolindu-se frânt
pe cerul de smoală.
Ninge în beznă
cu foşnet de aer,
cu vagi fâlfâiri de aripi.
Tu, Pablo, eşti numai auz.
Pielea şi muşchii, şi mădularele,
părul şi ochii
sunt numai auz
înfrigurat absorbind
fâlfâitul aripilor.
E ultimul pescăruş
înscriind pe cerul de smoală
zigzaguri albe, haotice.
Orbit de atâta beznă,
pescăruşul neghiob al speranţei
brăzdează pieziş
cerul inimii tale.

E viu, încă viu
pescăruşul speranţei,
strop de lapte dulce şi cald
pe cerul de smoală –
pescăruşul speranţei.
O, cum se mai zbate
nesăbuitul de el,
pescăruşul speranţei,
Strigătul său crispat
în tine, Republică Chile,
în băieţii smoliţi
din cartierul cocioabelor,
în ultimii şi răzleţii tăi luptători,
aruncându-şi blestemul şi trupul
sub tancuri.
Veştile proaste, Pablo,
au miros dulceag şi greţos
de opium şi de morfină,
culoarea veştilor proaste,
pământie ca pielea ta,

pleoapele veştilor proaste –
continente de plumb
peste ochii lui Pablo Neruda.
Ah, veştile,
veştile rele,
secure izbind peste braţe
şi Victor Hara
cu dinţii rupând melodia din corzi.
Veştile rele, Pablo,
gură legată cu sârmă ghimpată
şi sufletul pângărit
al Republicii Chile.
Veştile proaste, Pablo,
ochelari aburiţi
şi tusa doctorului
în loc de răspuns,
capul femeii întors spre perete
şi corpul – gheţar legănat –
rătăcind pe Atlantic.

IV

„Muribundul vrea să vă spună ceva…“
Valparaiso şi Punta Arenas,
Antofagasta şi Consepsion,
Cochimbo şi Ciuchicamata,
Temuco şi Santiago,
Muribundul vrea să vă spună ceva!
Aplecaţi-vă, Cordilieri,
peste Pablo Neruda,
Muribundul vrea să vă spună ceva –
Aleargă, Araucarie,
cu luncile tale de aur –
tu l-ai ştiut de copil –
coboară, Cruce a Sudului,
ibovnică pură şi castă
a poemelor sale –
Muribundul vrea să vă spună ceva!
„Pablo Neruda, omul
ce nu v-a cerut niciodată nimic,
decât dreptul de-a vă iubi
astăzi vă cere
ARME şi TIMP.
Daţi-mi din veşnicia voastră
Încă trei zile de viaţă,
Trei zile de viaţă numai
şi arme!

Iar dacă vă pare prea mult,
o singură zi îmi ajunge,
o singură zi de viaţă
şi arme!
…Ei bine, vă pare mult.
Atunci
o singură oră,
o singură oră şi arme
pentru Pablo Neruda,
şi restul din veşnicie
pentru Republica Chile!

V

Scânteie şi freamăt
pe cerul de smoală,
mărgică şi strop de lapte,
pescăruşul speranţei
coboară în zbor pieziş
spre apele râului Bio,
spre Araucaria.
– Naftali, Naftali,
haide cu mine, Naftali,
să ne plimbăm cu trenul…
Auzi cum suflă întărâtat ca un taur?
Tata, ademenindu-l
cu vorbe şi cu jăratec,
îl aduce aici pentru noi.
Să ne urcăm, Naftali…

– Mamă, cât de frumoasă eşti, mamă,
lasă-mă să te privesc
până se va-nnopta.
Pielea ta netedă
luminează dulce.
Ştii, mamă, de cincizeci de ani
nimeni nu-mi spune Naftali…
Pune-mi mâina pe creştet,
să nu mă tem
de pleoapele mele grele.
Haide, mamă, să-nchidem ochii
şi să visăm că trăim.

VI

Somnul de veci
al poetului Pablo Neruda
se contopeşte acum
cu somnul vulcanilor tăi,
Republică Chile,
cu somnul potcoavei de cal,
rămasă pe câmpul de luptă,
cu somnul vijelios
al tribului arauco,
cu somnul dârzelor clanuri
al indienilor Ona.
Somnul tău, Pablo Neruda,
se contopeşte acum
cu somnul ultimei străji,

pătrunsă de febră şi veghe
la marginea râului Bio,
acolo unde începe
însângerată şi dulce
patria nesupuşilor –
Araucaria ta.
Somnul tău, Pablo Neruda,
se contopeşte acum
cu somnul liceului muced, cazon,
liceu de provincie,
cu somnul acelei doamne,
palide şi înalte
alunecând fără zgomot,
în rochie lungă, cernită
cu falduri asemeni sutanei.
Doamnă director,
ciudată şi palidă doamnă,
silabele numelui tău –
înfiorare şi cântec:
tu, Gabriela Mistral,
privighetoarea Americii,
febra copilăriei
şi prima blagoslovire
a primului vers.
Fie somnul tău blând
în asprul meleag
al Araucariei,
adânc şi limpede ca ecoul
versului tău, Gabriela Mistral…

Somnul poetului Pablo Neruda
se contopeşte acum
cu somnul minerilor împuşcaţi
la El-Teniente
şi Ciuchicamata,
cu somnul încrâncenat al aramei
care păstrează în porii adânci
sânge de om şi plumb;
cu somnul vânăt al foamei,
cuibărit în hamalii din Antofagasta.
Somnul tău, Pablo,
se revarsă ca o câmpie
hotărnicind cu rebelii
lui Emiliano Sapata,
cu somnul înverşunat
al cailor repezi,
al coamelor spumegânde,
al zăbalei muşcate.
Somnul tău,
plutind către Nord,
se varsă în somnul amar
al decimatelor triburi aztece,
în somnul de cremene neagră
al tribului inca.
Somnul tău, Pablo,
trece prin cele două Americi
ca o molimă roşie
cu rădăcini în somnul lui Walt Whitman…
Călător obosit,

somnul tău se întoarce acasă,
Fumegând
ca ruinele La Monedei,
şi aspru
ca pătura soldăţească,
în care
grabnic l-au învelit
pe Allende.
Somnul tău se întoarce acasă, Pablo,
Să se prefacă pe veci
În nesomn.

VII

„Aici duhneşte a mort,
sparge, Mighel, fereastra!
Aeru-i rânced aici şi stătut.
Afară boarfele mortului,
Cărţile toate pe rug.
Carabiner, scotoceşte în scrin –
scrisori, manuscrise, hârtiile toate
să le dai lui Mighel!"
„Zece carabineri pentru un mort
nu e prea mult, Gonzales?"
„Terfelitură dulce, Mighel,
tu l-ai ştiut de aproape,
te-ai înfruptat în casă aici
din vinul şi vorba lui –
găseşte, Mighel,

orice l-ar putea compromite,
legături dubioase, viciuri,
patimi trupeşti sau femei,
toate sunt bune, Mighel,
dulce terfelitură,
beletrist ca şi mortul!
El, ce e drept, excela în poeme,
tu – în denunţuri;
la mijloc, în fond,
diferenţă de genuri. Atât".
„Zece carabineri pentru un singur mort
nu e prea mult, Gonzales?"
„Doamne, atotputernic,
Îndurător şi blajin,
Mărinimos te-ai purtat,
cu mănuşi,
atotputernice doamne!
De nu-l păgubeai de zile,
Stăteam noi de vorbă cu mortul,
căci ne pricepem şi noi
în sculele lor şi în rime.
Doamne, îi ştii prea bine –
nemernici mâzgălitorii,
de la Homer încoace,
oriunde nu s-ar afla,
de bârfe buni şi gâlceavă, –
ar da şi în tine cu pietre…
Nicicum nu îmi vine a crede

Că tu i-ai croit!
E strâmtă, cum vezi, pentru ei
catapeteasma lumii.
Plăcuţi sunt rapsozii, doamne,
când stau în genunchi şi cântă…"

VIII

Glorie generalilor!
Glorie şi ruşine.
Soldatului brută
şi tancului „şerman",
denunţătorilor şi copoilor,
rachetelor „aer-sol" şi piloţilor –
glorie şi ruşine!
Când trec generalii rebeli,
lăsaţi-vă jocul, copii,
femeie, deschide fereastra
când trec generalii rebeli;
bătrâni, săltaţi-vă-n cârji
când trec generalii rebeli,
şi voi, bărbaţi rămaşi fără arme,
pe umerii cărora
a căzut sfâşiat
cerul Republicii Chile,
încordaţi-vă ochiul, priviţi scrutător,
cu luare aminte,
vânaţi-le chipul în goana maşinii,

fixându-l atent pe retină,
păstrându-l intact în memorie.
…Ploile vor spăla caldarâmul
şi oamenii, aplecaţi peste griji,
ca peste o ceaşcă cu ceai sau lapte,
câte puţin vor uita.
Iarba iubirilor înaltă şi moale
va creşte peste tristeţe
şi bucuriile vor inunda
sufletul, ieri pustiit.
Fie să bată din când în când
la poarta uitărilor
strigătul meu –
încrâncenat călător:
„Trăiască generalii rebeli,
până în ziua urcării în creangă,
până în ziua juvăţului jilav,
până în ziua glontelui harnic
şi al zidului scund,
trăiască, deci, până atunci
generalii!
Trăiască copoiul dus pe urma fugarului
până în ziua hingherului,
trăiască denunţătorul
până în ziua deplinei răsplăţi,
şi bruta-soldat, şi bruta-sergent
să trăiască şi ei
până în ziua de smoală fiartă
a judecăţii din urmă!“

IX

S-a clătinat emisfera sudică,
clopot imens, fără limbă.
S-a clătinat emisfera sudică
Ca un om ameţit de durere.
Nu mai părea să aibă glas.
Şi dacă l-ar fi avut,
la ce bun?
Am cuprins atunci cu braţele mele
înalta Cruce a Sudului
şi m-am făcut limbă de clopot.
Mă clătinam peste ape şi continente,
Lovindu-mi ritmic trupul
de Anzii Cordilieri.
În aerul lumii plutea
tânguirea
şi ochiul soarelui
se făcu pe o clipă negru.
…Dar nu,
emisfera sudică nu s-a clătinat
şi Crucea Sudului,
ibovnică pură şi castă
a poetului Pablo Neruda,
mult prea înaltă.
Aceste lucruri se pot întâmpla
numai în Ţara Poeţilor,
unde Pablo Neruda

îşi petrecuse
sorocul său pământesc.
Acolo bate acum
neîncetat şi prelung
clopotul pentru Pablo Neruda,
imensul clopot al emisferei sudice.
De ce nu bat niciodată,
dar toate, toate la un loc,
clopotele lumii?
O dată barem, la o sută de ani?..
Ar pluti atunci în aer
O strângere de inimă, un spasm comun,
ar fi ca o trecere prin eclipsă
a omenirii întregi.
Am ieşi din tristeţe,
aproape unul de altul.
Ca într-un poem
de Pablo Neruda.

POST SCRIPTUM

Ieri te-ai aşezat în faţa noastră şi ţi-ai aprins pipa. Priveai îngândurat şi tăcut spre noi de pe ecran. Din pipa ta urcau covrigi de fum, înmiresmaţi, rotunzi, gustoşi. Fumul aducea a lene, a pace, a vatră, a veşnicie…

În loc de sarcofag şi piramidă – bobinele de film. Acum ne îngropăm imaginea în jelatină – e mai bine aşa, – putem fuma ca tine, de dincolo de moarte, putem privi îngânduraţi în secolii ce vin…

Dar imaginea de pe ecran, oricât ar fi ea de grozavă, nu e în stare să răspundă la cea mai naivă dintre întrebări, ca, de pildă: ce mai faci, Pablo?

Nimic mai desăvârşit în natură ca moartea. Ireversibilă. Absolută.

Nestârpită rămâne dâra de fum a pipei tale – este ca fumul unui vigvam în stepele pustii ale Araucariei – dâra de fum mă poartă prin vânturi uscate pe cărările tribului arauco, în iarbă înaltă şi moale, până la glezne, spre luncile râului Bio-Bio. Acolo, în vigvamul cusut din piei de bizon, uscate şi sonore, mă duce dâra de fum, căci acolo, aplecat peste jăratec, invocă dumnezeieşte poemele sale Pablo Neruda.

EPITAFURI

* * *

Arhaică pădure de cuvinte,
Spre tine vin din secolii târzii
Şi te sărut nostalgic şi cuminte,
Iubita mea din anul două mii.

E ochiul meu ascuns aici în carte,
Iscoada stinsului demult străbun –
Şi te privesc de dincolo de moarte
Neruşinat de vesel şi de bun.

* * *

Eu am cântat aşa cum am ştiut
Din frunza aspră a iubirii mari.
Senin voi coborî să dorm în lut
Printre ţărani, voievozi şi lăutari.

PROZĂ

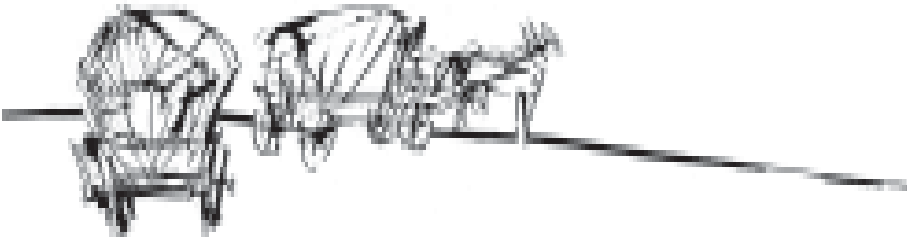

VIOARA ALBĂ

Lui M. I. Romm

…În semiîntunericul coridorului apăru silueta unui bărbat înalt. El păşea încet, fără grabă şi oarecum impunător. Gălăgia din coridor se potoli ca la un semn magic. Omul ducea în sinea sa o linişte neexplicată, o pace ale cărei unde se revărsau cu dărnicie în jurul său şi pătrundeau adânc în fiecare din noi.

Bărbatul ridică privirea, o clipă fixă numărul sălii de lecţii, apoi, convingându-se că n-a greşit, intră.

Ne-am aşezat în bănci cu sfiala unor şcolari de clasa întâia.

Îl vedeam pentru prima dată atât de aproape. Părea puţin obosit. Mă înşelam. Era felul său de a se concentra, când îşi studia interlocutorul.

Şi-a spus numele. O voce caldă, sigură, calmă. Puţin răguşită. Ni l-a întrebat pe al nostru. Ni l-am spus molipsiţi de simplitatea lui. Ni s-a părut la un moment că suntem aproape egali.

Îi priveam cu o atenţie încordată chipul, studiindu-i fiecare trăsătură. Îmi venea greu să fac acest lucru, deoarece înaintea mea răsăreau din clipă în clipă imagini din filmele acestui maestru, care stătea la câţiva paşi de noi şi părea atât de simplu, neobişnuit de simplu.

Gândurile noastre răzleţe fură întrerupte de vocea maestrului, care observă cu o uşoară nuanţă de ironie:

Prima noastră întâlnire ar trebui, în fond, să se petreacă undeva într-un templu… dat fiind faptul, că astăzi, stimaţii mei colegi, are loc logodna domniilor voastre cu ecranul!…

Se aşează mai comod în modestul fotoliu, ale cărui arcuri nu-şi mai îndeplineau de mult misiunea datorită lungilor ani de serviciu şi, rupându-şi meticulos ţigara în două părţi egale, o aprinse, trase cu poftă din ea şi îşi continuă gândul. (Părea că duce în fond o discuţie intimă cu un vechi şi binecunoscut prieten şi că în sala de cursuri sunt exact numai doi oameni).

– Ecranul… da, da… Ecranul… Ce reprezintă în fond ecranul? Dumneata, spune-mi dumneata… Hromcenco, mi se pare îţi spune?

– Da.

Aşteptam cu nerăbdare ce va spune „cel mai filosof" dintre filosofii cursului întâi. Hromcenco răspunse cu vocea gâtuită de emoţie: un ocean alb, pe care se pot perinda mii şi mii de întâmplări neuitate, zguduitoare…

– Se prea poate, se prea poate… Mulţumesc.

Gromcenco se aşează vădit nemulţumit de răspunsul dat.

– Dumneata…

– Eu? şi am simţit un val de căldură, urcându-se violent în mine, răspândindu-se prin tot corpul; punând stăpânire pe mine şi paralizându-mă. Şi unde mai pui, că eram socotit printre cei breji! Am prins a silabisi cu greu: – Nu ştiu, nu aş putea spune…

– Şi totuşi… totuşi…

Vocea maestrului, calmă şi sigură, îmi limpezi un pic capul, fierbinţeala şi sfiiciunea se potoliră puţin câte puţin.

– Ecranul… e un vulcan. Da, un vulcan, care poate erupe cu o forţă uriaşă, nebănuită. Acest vulcan trebuie însă trezit. E nevoie, probabil, pentru asta de un mare talent…

M-am aşezat convins că am vorbit prea mult, prea dezlânat şi prea patetic.

– Se prea poate… se prea poate… Mulţumesc. Cine ar mai dori să adauge ceva la cele spuse de tinerii mei amici?

În sală domnea liniştea. Maestrul îşi aprinse cealaltă jumătate de ţigară.

– Mie… (din nou se răspândeşte căldura şi siguranţa acestei voci în noi şi în jurul nostru şi o forţă magnetică ne face să prindem fiecare intonaţie, fiecare literă) mie mi se pare, că ecranul s-ar putea asemui cu o vioară… Albă, minunată. Vioara albă. Uneori ea învie, prinde suflet şi atunci… Cred că l-aţi auzit cu toţii pe marele violonist italian Niccolo Paganini… Viaţa lui…

Era un început de toamnă calmă şi frumoasă. Lângă geamurile noastre copacii îşi lepădau podoaba roşie a frunzelor într-un ritm lent, asemănător celui cu care maestrul îşi depăna firul povestirii.

Omul acesta ne luase de mână ca pe nişte copii şi ne ducea, iar noi îl urmam domoli, ascultători, într-o lume plină de frumuseţi necunoscute.

CALEA

Mai întâi pas de om, pe urmă cărare, – calea străbate depărtări… Începută, poate, într-un fund de vale sau în creierul munţilor, ea trece prin timp, se aşterne peste pustiuri, dealuri, lunci şi tot merge şi merge.

Ca şi povestea unui film. În câte luni se zămisleşte istoria ce va străbate ecranele lumii? Luni? Poate ani…

Da, mai curând ani.

Când eram mic, am fost cu tata la pădure, în poiana Zânelor. Zânele, probabil, nu aveau nici cea mai mică dorinţă să ne întâlnească şi de aceea în locul lor ne-a ieşit în cale moş Gheorghe Blându. Păstrez ca un sfânt ecou povestea lui despre Huţuleanu, haiducul din pădurile Ocniţei, pe care nimeni nu l-a văzut gârbov până la moarte, căci în faţa nimănui nu s-a plecat. A trăit aşa cum a crezut de cuviinţă, dreptatea lui era dreptatea celor obijduiţi. Şi când a simţit că se apropie ceasul stingerii, s-a întors în satul lui de baştină, s-a aşezat pe prispa casei, a scos şeaua de pe cal, iar murgul i l-a dăruit vecinului. A scos apoi din brâu cele două pistoale ghintuite cu argint, le-a pus în faţă şi a început să cânte jalnic, atât de jalnic, că plângea tot satul adunat în faţa porţii. Plângea Huţuleanu, groaza stăpânirii… Plângea de jale, că i-a fost prea scurtă viaţa, că n-a făcut tot ce a voit să facă. Jandarmii înconjuraseră ograda şi-l ţinuseră două zile sub bătaia armei. În ogradă n-au intrat. Se temeau.

Mă gândesc acum la cele auzite din gura lui moş Gheorghe. Să fi fost adevăr curat povestea lui sau istoria, contopindu-se cu păsurile moşneagului, a creat legenda?

Poate atunci s-a strecurat pentru prima oară în sufletul meu admiraţia faţă de vitejie, simţământ, rămas cu mine până astăzi, simţământ ce a contribuit, alături de altele, la apariţia filmului meu.

Paginile de hârtie acoperite cu scris nervos, care au adunat pe albul lor gânduri şi simţăminte de-a lungul multor zile şi

nopţi, alcătuiesc ceea ce noi numim scenariu. Acesta este fundamentul viitorului film.

El reflectă crezul autorului, îndoielile lui, căutările. Numai atunci, când cel ce le-a creat are ceva de spus lumii, în sala de spectacole coboară o linişte deplină şi oamenii îşi simt inima bătând puternic şi sacadat.

Când scenariul va fi gata, iar cei chemaţi să-l judece îi vor confirma dreptul la viaţă, va veni regizorul, omul care trebuie să-i pătrundă labirinturile, să-l înţeleagă, să-l îndrăgească, să-i dea grai şi imagine.

Regizorul va aduce cu el cunoştinţele sale, căpătate, de exemplu, într-un institut de artă cinematografică, va aduce propria sa experienţă de viaţă, va alătura scenariului retrăirile sale, fantezia sa, temperamentul său.

El îşi va căuta tovarăşii de breaslă. Îi va uni în jurul său, le va împărtăşi tot ceea ce gândeşte şi le va cere, la rândul său, devotament şi înţelegere.

Înconjurat de operatorul de imagine, de pictor, de compozitor, şi, în primul rând, de actori, el va începe să transpună pe banda de celuloid cele scrise de scenarist. Zeci de oameni îşi vor dărui talentul, cunoştinţele, nobleţea sufletului, ca timp de o oră şi jumătate să reînvie în faţa ta o frumoasă şi zguduitoare poveste. Vor face absolut totul ca să-ţi pătrundă în suflet, să rămână cu tine…

Dar… există un „dar" foarte serios şi problematic. Dacă dezlegarea celei mai complicate probleme de fizică sau matematică superioară te duc în adâncul cărţilor de specialitate, ori dacă răsfoind paginile tomurilor groase poţi până la urmă căpăta totuşi un răspuns, în cazul de faţă situaţia e cu totul alta.

Nimeni până acum nu a creat un sistem de pedagogie artistică sau cel puţin acele reguli sacre ce ar putea asigura reuşita deplină a operei concepute. Există viziuni estetice de ordin general, care pot educa gustul artistului, pot ajuta la formarea crezului său filosofic, dar nicidecum nu-i pot zice: „Fă ceea ce-ţi spun şi pasărea măiastră va fi a ta!"

Acest lucru este absolut normal. Altminteri ar dispărea frumuseţea şi pasiunea artei, tainele ei ademenitoare ar deveni egale cu o simplă ecuaţie de gradul întâi, care s-ar putea rezolva cu cea mai mare uşurinţă…

Artistul în clipa în care începe să creeze porneşte în necunoscut. Şi aşa de fiecare dată. Fiecare lucrare de artă îşi are legile ei: unice şi nerepetate.

Cât de naivi eram noi, studenţii cursului întâi al Facultăţii de Regie! Am fi putut cu o abilitate de maestru să răspundem în câteva clipe la cele mai complicate întrebări. Totul ni se părea atât de limpede, iar arta cinematografică – o luncă plină de flori, însorită, unde poţi zburda ca un miel nărăvaş cât îţi vine pofta. Şi tare ne mai miram atunci când profesorul nostru de măiestrie, al cărui nume era cunoscut întregului glob pământesc, filmele căruia le ţineam minte pe de rost încă din anii copilăriei, răspundea adesea la întrebările noastre: nu ştiu, trebuie să mă gândesc…

Profesorul nostru… Maestrul… Cât de mulţi oameni participă la crearea unui film! Alături de moş Gheorghe Blându aş putea adăuga numele maestrului meu, alături de aceste două aş mai putea înscrie încă multe altele…

În filmele noastre se răsfrânge câte o părticică din sufletul celor ce ne sunt dragi, şi gânduri din gândurile lor răsună pe buzele noastre.

Oare aş putea uita cândva omul zărit pentru câteva clipe pe peronul gării Cernăuţi? Era într-o uniformă de soldat, fără galoane. O femeie nu prea înaltă, cu un păr negru, revărsat cu bogăţie pe umeri, stătea nemişcată în faţa bărbatului.

Trenul fluieră strident de câteva ori şi femeia îmbrăţişă bărbatul. Desluşeam în braţele ei putere şi gingăşie. Bărbatul continua să stea nemişcat, aplecându-şi doar fruntea pe o clipă pentru a-i atinge cu buzele cârlionţii tuciurii şi lucitori. Bărbatul n-a îmbrăţişat-o. Nu avea mâini. Trenul părăsise demult gara. În faţa ochilor mei stăruiau cele două mâneci de manta, pustii, strânse la capăt în centură.

Voi face un film despre dragoste sau despre vitejii fără de seamăn, despre zborurile cosmice ori despre copiii aplecaţi pentru întâia dată asupra abecedarului, chipul acelui om va stărui în mintea mea.

Nu, scenaristul nu este unicul autor al celor scrise, după cum numărul de oameni, care creează filmul, este infinit mai mare decât cel ştiut de spectator…

Împreună cu pictorul căutam un loc pitoresc pentru o scenă din mica nuvelă cinematografică „A fost odată un băiat" închinată copilăriei lui Ion Creangă. Străbătuserăm aproape întreaga Moldovă fără a găsi cele dorite. Într-o casă scundă ţărănească, unde ne-am adăpostit pe o noapte de ploaia torenţială de afară, am stat până târziu de vorbă cu stăpânul, care s-a dovedit a fi un bun cunoscător al acelor locuri.

Ne-am pornit diz-de-dimineaţă împreună cu gazda spre satul vecin. La o cotitură de drum ne-a făcut semn să oprim. Am ridicat privirea şi am rămas uimit de frumuseţea şi măreţia ce se deschidea înaintea noastră. Stejari de câte patru şi trei sute de ani, asemeni unor giganţi încremeniţi cu fruntea în cer, îşi fremătau popoarele de frunze.

Aici i-am filmat pe Ionică al Petrei, pe Mogorgea şi pe Trăsnea, marii poznaşi ai Humuleştilor, în clipa în care o linişteau pe Smărăndiţa, ce făcuse pocinog „Sfântului Nicolai" celui din cui.

De multe, de foarte multe ori spectatorii au remarcat acel decor pitoresc, pe fondul căruia se petrece acţiunea. Stejarii centenari şi micuţii de o şchioapă… Acest simplu contrast se dovedise pe placul şi înţelesul spectatorului.

Eu îmi aduceam cu recunoştinţă aminte de acel inimos gospodar, fără de care poate nu am fi dat de acest bogat zăcământ de frumuseţe. Şi nu numai de el…

Ceaţa subţire, care învăluie stejarii noştri şi care dă o nuanţă caldă de basm acţiunii, n-a fost un dar al naturii! Maistrul nostru pirotehnic a fost nevoit să manevreze abil pachetele cu pulbere, să se împace cu vântul, să dozeze cu gust această ceaţă artificială.

Dar cel mai apropiat tovarăş al meu de lucru – operatorul de imagine? El se află în rolul unui pictor care în loc de pensulă manevrează cu raza de soare şi cu lumina reflectoarelor. Iar soarele – pârdalnicul de soare! Apare când nu trebuie şi tot când nu trebuie dispare. Îţi poate deveni aliat şi atunci treburile merg strună! Sau, dimpotrivă, poţi aştepta cu săptămânile un răsărit frumos de soare…

Deci în afară de talent, înarmează-te, prietene cineast, cu răbdare, tenacitate, cu o încredere nestrămutată că în urma celor aproape nouă luni de muncă – zi de zi – filmul va fi aşa cum l-ai visat.

…Actorul! Cine din noi nu-şi copia eroul preferat, umblând ţanţoş ca un curcan cu ifose şi imitându-l în cele mai mici amănunte. Purta eroul la brâu pumnal? Foarte bine! În trei clipe apărea la brâu o frumuseţe de pumnal, meşterit dintr-o scândură cu ajutorul cuţitului de bucătărie. Ori dacă eroul se întâmpla să poarte scut, atunci capacul vre-unei oale mai mari îndeplinea acest rol cu prisosinţă. Se întâmpla deseori, ca eroul iubit să ne apară în vis.

Pe atunci nu ştiam cât de multe se cer, pentru ca eroul să apară pe ecran… Nu ştiam că este căutat vreme îndelungată de un grup mare de oameni, că o dată găsit, este supus la cele mai minuţioase examene!

În primul rând, el trebuie să posede un real şi puternic talent, în al doilea – calităţile sale fizice, înfăţişarea; cu un cuvânt, trebuie să corespundă personajului, pe care scenaristul l-a conceput în scenariu. Actorul trebuie să îndeplinească tot ceea ce ar putea îndeplini eroul său. De pildă, să mânuiască cu abilitate bisturiul chirurgului, să călărească în mod desăvârşit…

Bineînţeles, că nu el cade de la al nouălea etaj, chiar dacă acţiunea filmului ar cere acest lucru, după cum tot nu el e atât de mic ca să poată fi luat în palmă de Guliver.

În asemenea cazuri avem de-a face cu maeştrii cadrelor combinate, care la ora aceasta au ajuns, cu ajutorul tehnicii moderne şi al nesecatei lor fantezii, să facă minuni.

De pildă, „masca lui Gorbaciov" – aşa se numeşte una din metodele filmării combinate – dă posibilitatea de a suprapune două imagini diferite. Pe prima peliculă se fixează, să spunem, un incendiu, pe a doua – actorul care trece prin flăcări. În realitate un asemenea epizod ar fi aproape imposibil de filmat. Viaţa actorului şi a celor ce participă la filmare ar fi evident într-un mare pericol. Pentru a evita acest lucru actorul este filmat pe fondul unui infra-ecran – razele infraroşii nu excită bromura de argint, cu care este acoperită banda de celuloid – şi pe prima peliculă vom căpăta imaginea actorului respectiv fără nici un alt detaliu. El va juca după indicaţiile regizorului, încercând să creeze impresia cât mai exactă a trecerii sale prin flăcări.

Această peliculă este suprapusă pe cea de a doua, pentru ca, recopiată, cea de a treia peliculă să dea imaginea definitivă, care fără îndoială vă va convinge. Eroul trece prin flăcări, ferindu-se cu greu de ele.

Cu cât mai exactă este suprapunerea, cu atât efectul căpătat este mai verosimil.

Fiecare cadru de film îşi are viaţa sa, istoria sa, rezolvarea sa. Într-un film sunt 500–600 de cadre. Fiecare din ele se naşte în sufletul şi mintea scenaristului, regizorului, operatorului, actorului, pictorului, compozitorului. Ceea ce se dovedeşte a fi mai desăvârşit, mai interesant este aşternut pe hârtie şi abia apoi întruchipat pe platoul de filmare.

Din cadrele turnate, după aproape cinci luni de producţie, este montat filmul. Regizorul devine în acele clipe un arhitect, al cărui construcţie trebuie să se înalţe armonios, folosind cu pricepere fiecare cărămidă, găsindu-i locul cel mai potrivit. Alături de imagine apare muzica, zgomotele, efectele sonore. Ele trebuie să textul, să-l sublinieze, să-i imprime un ritm anumit, cerut de dramaturgie.

Cât de mult înseamnă un detaliu sonor! În filmul „Taras Şevcenco", regizat de marele şi neuitatul cineast Igor Savcenco, un asemenea detaliu a făcut ca filmul să devină obiect de studiu pentru tinerii cineaşti din lumea întreagă.

Iată episodul:

Un agent-provocator al jandarmeriei ţariste, trimis cu misiunea de a-l şantaja pe Şevcenco, este pălmuit de acesta. Lovitura de palmă, însă, răsună pe un alt fond – ecoul ei îl auzim în una din sălile palatului imperial din Sanct-Peterburg, unde pe tron se află ţarul Pavel I. Un detaliu minuscul. Palma dată de Şevcenco este o palmă răsunătoare dată însuşi ţarului. Un gând adânc redat într-un detaliu sonor. Un detaliu genial.

…Iată, în sfârşit, cele aproape trei mii de metri de peliculă se află pe mesele laboratoarelor. Ele vor trece prin mâini dibace pentru a fi multiplicate şi sutele de copii îşi vor lua calea spre toate colţurile lumii. Acolo, în laboratoare, printr-o muncă încordată şi exigentă ingineri şi tehnicieni vor căuta ca nici o copie să nu piardă din frumuseţea originalului sau, în termeni tehnici, a copiei etalon. Cu părere de rău, ştiinţa în momentul de faţă nu a rezolvat această problemă şi copiile, care se difuzează – în special acest lucru se referă la filmele în culori, – suferă pierderi în ceea ce priveşte prospeţimea imaginii şi expresivitatea ei. Ziua de mâine, însă, viitorul, va rezolva fără nici o îndoială această problemă. Deja astăzi există aparate – încă foarte complicate şi foarte scumpe – care imprimă imaginea pe o simplă bandă de magnetofon. Acest lucru asigură efectuarea a zeci şi sute de copii fără nici o pierdere, – o mult mai lungă perioadă de exploatare a filmului pe ecrane.

Arta cinematografică este adânc legată de progresul tehnic, este un copil al secolului XX, care îşi trăieşte la ora actuală abia fragileda tinereţe. An de an această artă devine din ce în ce mai complexă, mai fină, mai bogată ca mijloace de expresie. Deceniile viitoare vor cunoaşte lucruri şi fapte a căror existenţă astăzi nici n-o putem bănui. Tot astfel şi cinematografia, muza căreia este cea mai tânără pe pământ, plămădind în sinea sa frumuseţea şi înţelepciunea cuvântului scris, vibraţia culorii şi a luminii, fiorul şi zbuciumul muzicii, va crea cea mai vie şi vrednică cronică a timpurilor noastre.

Generaţiile de mâine vor descifra pe banda de celuloid păsurile noastre, zbuciumul nostru, visele noastre…

Calea… Ea duce de la prima scânteiere de gând până departe în adâncul anilor. Dacă cei ce au zămislit şi crescut opera de artă, i-au dat viaţă şi aripi, împrumutându-i propriul lor suflet, propriul lor crez, ea va fi sortită să înfrunte timpul.

Adesea oamenii uită cine a scris cântecul. Melodia şi cuvintele însă continuă să fie cântate… Este cea mai frumoasă răsplată pentru autor. El rămâne în mijlocul oamenilor prin ceea ce a creat.

Când filmul este gata, el aminteşte pasărea, pe care ai ocrotit-o în timpul iernii, ai purtat-o deseori în palmă, dar care o dată cu venirea primăverii îşi ia zborul şi nu-ţi mai aparţine. Odată terminat, filmul aparţine de acum milioanelor de spectatori. Ei îi vor hotărî soarta.

În aceste clipe încerci un sentiment dublu: de bucurie şi de tristeţe. O dată cu lansarea filmului se încheie şi o etapă din viaţa celui ce l-a creat.

…Şi iarăşi toate trebuiesc luate de la capăt. Şi din nou calea va fi mai întâi pas de om, pe urmă cărare şi, răzbind prin desişuri, mlaştini, prin munţi şi nisipuri va învinge depărtarea ca să urmeze apoi largă şi plină de lumină. Fiecare film îşi are calea sa unică şi nerepetată.

MAESTRUL

Nu răsfoiţi nici o antologie cinematografică, nu vă atingeţi în nici un caz de enciclopedie! Numele lui nu-l veţi putea întâlni pe paginile acestora. Măcar din simpla pricină că maestrul a împlinit nu demult şaptesprezece ani, iar stagiul său de lucru este exact de zece luni…

Maestru… Cine i-o fi zis aşa? Probabil unul din cei câţiva zeci de prieteni ai mei, care la un loc formează echipa noastră de filmare.

La început îi spuneam Nuţă. Aşa cel puţin se recomandase dumnealui, când a apărut pentru prima oară pe platoul de filmare. Absolvent nu demult al clasei a zecea, Nuţă se hotărî

să-şi continue viaţa în calitate de simplu ucenic electrician. Şeful de brigadă îl privi atent, cercetător şi, trăgând o concluzie destul de pesimistă, îmi zise:

– Îl vezi? Peste două săptămâni ai să-l întâlneşti la secţia de cadre cu o cerere lungă cât o zi de post şi cu lacrimi în ochi, rugând să fie eliberat de la muncă!

– Eşti sigur?

– Îi ştiu eu, tovarăşe regizor! Când aud cuvântul „cinematograf", se fac galbeni ca turta de emoţie. Îţi promite câte-n lună şi-n stele numai să-i iei la lucru. Pe urmă, când află ce-i asta, dau bir cu fugiţii…

– Crezi că şi acesta seamănă cu ceilalţi?..

– M-oi mira mult să mă înşele ochii…

Trebuie să vă mărturisesc că şi curiozitatea mea era din cale afară de mare. Munca de electrician e foarte grea, cere calităţi fizice, îndemânare, rezistenţă şi, în special, o reacţie fulgerătoare. Din păcate, numele acestor oameni nu apare niciodată pe ecran şi totuşi de ei depinde calitatea fiecărui metru de peliculă filmată în aceeaşi măsură, în care ea depinde şi de actor. Aceşti oameni stau ca nişte santinele credincioase lângă uriaşele lor reflectoare, gata la fiecare moment să îndrepte raza lor acolo, unde va cere operatorul.

…A doua zi, de dimineaţă, după cum şi prevăzusem, începu să plouă. Aşteptam demult o vreme ca asta, pentru a realiza un episod al filmului nostru, acţiunea căruia se petrece pe vânt şi ploaie.

Maşinile noastre înaintau cu uşurinţă pe asfalt. Câteva sute de metri – şi situaţia se schimbă în mod brusc. Scena care trebuia filmată se petrecea în câmp, iar unica legătură cu acest loc o face un drum de ţară îngust, plin de gropi, în momentul de faţă desfundat şi noroios. Maşinile cotiră la dreapta, în câmp, roţile au prins a luneca pe loc şi, bineînţeles, caravana noastră se opri. Ne-am strâns cu toţii în autobus: şoferi, regizori, actori, administraţia echipei de filmare, operatorul cu asistenţii săi…

Discuţia n-a durat mult. Trebuia să ne întoarcem. Această părere o împărtăşea majoritatea.

– Păcat, am zis eu, un timp ca acesta o să-l aşteptăm cu săptămânile…

Afară, într-adevăr, cerul plumburiu de o stranie frumuseţe şi ploaia piezişă, măruntă, constituiau acel decor natural, pe care ni-l imaginaserăm cu toţii, gândind la scena ce urma să fie realizată azi.

Până la platoul de filmare mai rămâneau aproape trei sute de metri. Decorul, asemeni unui uriaş schelet negru, se profila pe cer. Părea atât de aproape şi atât de ispititor.

– Câţi metri de cablu avem? întrebă Ion, operatorul nostru secund.

– Aproape de trei sute, răspunse ca întotdeauna tărăgănând şoferul staţiei electrice volante, sau cum i se mai spune în limbajul cinematografic internaţional – lihtvaghen. El pricepuse gândul operatorului şi de aceea adăugase: – N-o să iasă nimic! La o distanţă atât de mare pierdem din tensiune…

– Vom lucra cu o parte de reflectoare. O singură jumătate mi-ajunge! pronunţă cu o voce hotărâtă operatorul principal. Şi, surprinzându-mi privirea mirată, se aplecă şi-mi şopti la ureche: – O să-ţi explic pe urmă! Am cam prevăzut eu…

M-am gândit în clipa aceea cu bucurie la bunul meu tovarăş de lucru, la Saşa cel slab şi taciturn, care avea întotdeauna la îndemână câte cel puţin două-trei soluţii pentru fiece situaţie sau problemă complicată. În meseria noastră acest lucru e o calitate de bază. Să ştii să te orientezi în noile condiţii, iscate când nu te aştepţi, şi să găseşti o ieşire justă fără ca să pierzi din calitate! Îl invidiam totdeauna pe Saşa pentru această trăsătură…

– Eu… şeful brigăzii de electricieni făcu o pauză destul de mare, care ne dădu tuturor de înţeles că ceea ce urmează e un lucru important, – eu nu-mi pot obliga oamenii să care cablul şi reflectoarele prin noroiul ăsta până la genunchi… Reflectorul e greu al naibii: mata, tovarăşe regizor, nu l-ai cărat niciodată! Alunecă omul şi e jale pe urmă! Cine răspunde?..

– De om? l-am întrebat brusc şi puţin enervat.

– De reflector, îmi aruncă înţepat şeful de brigadă. Râsul nostru general îl făcu să se oprească şi să-şi arunce privirea în jur. Câţiva rămâneau totuşi de partea lui. Din punct de vedere formal, şeful avea deplină dreptate.

Simţeam că hotărârea trebuie luată acum, în clipa aceasta. Peste o secundă va fi prea târziu. M-am ridicat, adresându-mă celor din jurul meu: – Cine merge să care reflectoarele?

Am ieşit din autobus. Ploaia pătrundea darnic prin gulerul deschis al cămăşii, asemenea unor mii de furnici argintii jucăuşe… M-am apropiat de autocamionul plin-vârf cu aparatură electrică. Noroiul se lipea de tălpi în sloiuri mari şi grase. L-am scuturat cât am putut şi am sărit înăuntrul maşinii. Trebuia să transmit cuiva primul reflector. Am ridicat privirea, căutându-mi din ochi ajutorul. Nuţă stătea în faţa mea şi, zâmbind stingher, rosti încet: – Mie… daţi-mi mie…

În urma lui se îngrămădiseră operatorul principal, Saşa, ajutorii lui, regizorul secund, câţiva administratori şi chiar vreo doi-trei actori.

Unul după altul într-un şir lung pornirăm spre platoul de filmare. Acum, când ne făceam cu greu calea spre el, îmi părea nespus de departe. Reflectorul îmi apăsa umerii în mod nemilos. Mi-l aşezasem, probabil, greşit şi acum era prea târziu ca să-i schimb poziţia. Mi-am adunat puterile şi, căutând să le economisesc la maximum, înaintam prin noroiul din ce în ce mai lipicios. În urma mea păşea Nuţă. Era mai slab ca mine şi-i simţeam respiraţia întretăiată, încordarea muşchilor. Mă gândeam, cum în râsul tuturor vom scăpa împreună reflectoarele, cum şeful de brigadă va povesti cu sarcasm acest episod, subliniind de fiecare dată că el „avusese dreptate"!

Unica îmbărbătare rămânea pasul apăsat şi rar al lui Nuţă. Îi eram recunoscător pentru dârzenia sa şi pentru faptul că mi-o transmitea şi mie. Ultimii mei paşi semănau mai mult cu o zvâcnire disperată înainte, spre platou…

Am coborât reflectorul. Braţele refuzau să mi se supună. Amorţite, lipsite aproape de viaţă, ele atârnau ca nişte cioturi. Am ridicat privirea. Înaintea mea stătea Nuţă. Broboane mari de sudoare îi acopereau faţa. Zâmbea. Ca de obicei, stingher.

– S-a făcut!.. Vedeţi?

Am dat din cap, negăsind un răspuns mai potrivit.

Peste aproape o oră a început turnarea primului episod. Ploaia între timp se înteţise. Aveam nevoie de o lumină moale, estompată şi operatorul folosea reflectoare cu becuri puternice. Lumina arcului voltaic, de care ne folosim de cele mai multe ori, ar fi adus în cazul de faţă o tonalitate mult prea contrastă a cadrului. Ploaia lovea sticla încinsă a becurilor şi în liniştea platoului de filmare răsunau din când în când scurte răbufnituri, amintind împuşcături de revolver. Pentru noi acest lucru era un chin. Numai ce mă pregătesc să comand „atenţiune, motor!" şi iar aud blestemata de explozie. Electricienii încercau să schimbe pe cât posibil de repede becurile şi totuşi pierderea de timp era uriaşă. Până scoţi reflectorul din funcţiune, până se răceşte fasungul, până scoţi becul stricat… În operaţia asta de schimbare a becurilor Nuţă s-a dovedit a fi un adevărat fachir. Abia răsuna explozia şi vocea sonoră a lui Nuţă străbătea platoul:

– Este!

În glasul lui se contopeau note de mândrie naivă, copilăreasc şi avânt ştrengăresc. Cineva i-a răspuns: „Bravo, maestre!" şi din clipa ceia lui Nuţă i se conferi pe veci acest titlu.

Se întâmplă să filmăm vreo scenă complicată, în zori de zi sau în amurg – în asemenea cazuri e nevoie de mare operativitate pentru a nu pierde starea naturii, proprie numai şi numai acestor clipe – Nuţă îndeplineşte cele mai complicate sarcini.

Operatorul-şef strigă: „Un gram" de lumină pe profilul actorului cutare!"…

Nuţă răspunde în aceiaşi clipă: „Este".

Peste o secundă aud vocea mulţumită a operatorului: „Bravo, maestre!"

În această expresie era fără doar şi poate o nuanţă uşoară de ironie, dar ea conţinea totodată stimă şi sinceră recunoştinţă.

Bineînţeles, lumina electrică nu se împarte pe grame şi miligrame, lucrul acesta îl ştie şi un copil de-o şchioapă. Însă între operatorul nostru şi Nuţă s-a creat un limbaj specific, care dădea rezultate uimitoare. De pildă: „Maestre, un sfert de miligram de lumină pe nasul actorului Ungureanu!"

Şi peste o singură secundă pe nasul actorului Ungureanu apărea o pată de lumină abia vizibilă.

Sunteţi, probabil, nedumeriţi – de ce atâta exactitate, că doar nu-i la farmacie! Trebuie să vă comunic, că am ajuns împreună cu Dumneavoastră în faţa unei probleme capitale a cinematografului.

Operatorul e şi el un pictor. Un pictor de mare vigoare, al cărui penel este raza de lumină. Şi dacă în faţa unui pictor obişnuit se afla paleta cu toate culorile necesare, iar obiectul pictat va poza atâta vreme cât e nevoie, în arta cinematografică e cu totul altfel.

În primul rând, izvorul esenţial de lumină este însuşi soarele. Razele lui sunt mii şi mii de penele, pe care operatorul trebuie să le stăpânească şi să le mânuiască pe cât se poate de exact. Apoi vin reflectoarele. Lumina lor este mai uşor de stăpânit, de aceea cu ajutorul razelor de reflector operatorul nuanţează cât mai precis imaginea pentru a-i da o expresivitate maximă, valoare artistică şi emotivă! Închipuiţi-vă că într-o scenă de mare încordare dramatică toţi interpreţii sunt luminaţi din cap până în picioare ca la sărbătoarea de Întâi Mai! Mai rămâne de adăugat o muzică jucăuşă şi avem o scenă, unde nici prin vis nu-ţi trece ideea că actorii vor să înceapă o acţiune tragică, de dramatism.

E de ajuns însă un puternic contrast de lumină şi imaginea devine încordată.

Bineînţeles, în realitate totul este mult mai complicat.

Nădăjduiesc, însă, că şi acest exemplu elementar demonstrează ce rol important joacă raza îndreptată exact şi la timp de „maestrul Nuţă"!

…Cu o lună mai târziu ne aflam într-o regiune deluroasă, presărată cu piscuri de piatră abrupte şi aproape inaccesibile. Trebuie turnat episodul, al cărui acţiune se petrece la intrarea unei peşteri. Platoul din faţa acestei peşteri era de vreo trei metri lăţime. Acest mic platou continua în jos, spre poalele dealului pietros în chip de cărare a cărei lăţime varia pe parcurs de la un metru la aproape doi metri.

Electricienii s-au legat cu otgoane groase, trecute pe după stânci, şi în pas lent o porniră cu reflectoarele pe spate în sus, spre peşteră. Ajunşi pe micul platou, ei transportau mai departe aparatura în interiorul peşterii. Totul pare a fi în regulă. Când deodată operatorul nostru, neliniştitul Saşa, observă că acest cadru ar fi fost mult mai impresionant dacă l-am filma din mişcare. Adică aparatul său să nu stea nemişcat la intrarea în peşteră, ci să între înăuntrul ei o dată cu eroul. Pentru a realiza mişcarea aparatului de filmare era nevoie de a întinde şinele de fier denumite „trauling", care asigură o deplasare lină a căruciorului cu aparatură. Unde să pui cei patru metri de şină, când tot platoul măsoară de abia trei. Saşa găsi şi de astă dată o ieşire – ce e drept, cam riscantă. Ultimul metru al micii căi ferate trebuia să atârne în aer. Capetele şinelor, legate cu cablu de oţel rezistent, urmau să fie fixate cu ajutorul unor piloni de fier în piatră. Era prea ispititor pitorescul cadrului şi am hotărât cu toţii să ne punem imediat pe treabă. Lucrul s-a dovedit a fi mult mai complicat decât ne aşteptam, dar cu răbdare şi insistenţă peste două ceasuri estacada era amenajată. Ce triumf! Ţopăiam cu toţii de bucurie. În special eu şi Saşa semănam ca două picături de apă cu Robinson Crusoe şi Vineri în momentul când cei doi şi-au dat seama că sunt observaţi de corabia salvatoare.

Pentru a începe filmarea multdoritului cadru mai era nevoie de un singur lucru; unul din izvoarele de lumină trebuia să se

afle în spatele aparatului de filmare. Unde? În aer? Pe platou nu încăpea traulingul, cu atât mai mult reflectorul! în timp ce stam pe gânduri şi ne frământam cum să găsim vreo ieşire, apare Nuţă înfăşurat în nişte otgoane groase cât degetul şi raportează, că totul e în regulă. „Maestrul" se obliga să ţină reflectorul în braţe în timpul filmării şi să se sprijine de una din ultimele traverse ale traulingului. Cu toată admiraţia mea faţă de acest gest nu mi-am putut da consimţământul. Era periculos. Mult prea periculos, cu toate că Nuţă pretindea că otgoanele, cu care se înfăşurase, îi asigurau sută la sută securitatea. De Nuţă însă nu poţi scăpa cu una cu două! Dacă l-aţi cunoaşte în persoană, sunt sigur că aţi fi de aceeaşi părere cu mine. După un sfert de oră de împotrivire fermă ne-am predat cu toţii. Maestrul biruise şi de astă dată!

…Ieri l-am întâlnit întâmplător în curtea studioului.

– Salut, maestre!

– Buna ziua…

– Ce mai faci?

– Am venit să-mi iau rămas bun…

– ?!

– Plec la Moscova. La cinematografie.

– Şi la ce facultate, mă rog?

– Aş vrea să devin regizor.

E bine să ai oameni ca Nuţă în dreapta şi în stânga ta. Ei sunt acei care trăiesc din marea dragoste pentru visul lor. Vor trece anii şi la casa cinematografelor se vor vinde bilete pentru filmul lui Nuţă. Printre cumpărători mă voi număra şi eu. Împăturind cu grijă biletul – îl voi păstra ca pe o scumpă amintire, – o să mă instalez comod în fotoliu şi, când lumina candelabrelor se va stinge treptat-treptat, voi şopti în virtutea vechiului obicei:

„Zii, maestre!"

CEL CARE NU SE VA ÎNTOARCE

Războiul franco-algerian luase nu de mult sfârşit. Ziarele apusene anunţau la rubrica marilor senzaţii cifrele celor ucişi. Arhivele militare erau din nou cercetate şi corectate în funcţie de ultimele informaţii primite. În dosare groase, aranjate meticulos, se păstrează numele şi prenumele celora care nu se vor întoarce niciodată.

Anii vor păstra şi ei pentru totdeauna imaginea acelor lupte inegale, disperate, care au acoperit de glorie poporul algerian în sângerosul său drum spre libertate. Vreau să povestesc istoria unuia din miile de luptători, istorie auzită pe scurt din gura unui bun şi depărtat prieten.

Numele acestui om a rămas o taină. Această taină continuă până astăzi. Îl vom numi convenţional: cel care nu se va întoarce…

…Pe drumul ce leagă oraşul Oran cu marea, mica sucursală a firmei „Standard-Oil" aprovizionează automobilele cu benzină, ulei, aer comprimat şi apă. În dreapta, o cărare strâmtă coboară şi se pierde în umbra câtorva portocali piperniciţi, unica vegetaţie a locurilor acestea.

Moviliţa pe care o vei întâlni în mijlocul copăceilor nu este altceva decât un mormânt. A avut la cap pe vremuri şi o cruce – simplă, meşterită în pripă – însă aceleaşi vânturi, care apleacă atât de nemilos portocalii, au dus-o undeva în pustiu, acoperind-o pentru totdeauna cu nisip.

Lucrătorii bazei vă pot fruniza o serie de amănunte în schimbul unei ţigări ieftine – de preferinţă „Gauloise".

După cum confirma şi permisul de liberă circulaţie în zona operaţiilor militare, găsit în portmoneul decedatului, evenimentul a avut loc în una din ultimele zile ale lunii mai 1958.

Camionul acoperit cu foaie de cort frână brusc în faţa cabinei de sticlă.

Yazid împinse ziarul în lături, şi, ridicându-se de la masă, se îndreptă cu paşi măsuraţi spre compresor. Omul care-i răsări în faţă era plin de praf, transpirat şi gâfâia adânc.

– Monsieur… îl întâmpină demn şi cu bunăvoinţă Yazid.

– Apă! Cât mai repede apă! îl întrerupse răsuflând cu greu omul în haine de doc – probabil şoferul maşinii.

Peretele din spate al camionului căzu cu zgomot. Trei bărbaţi coborâră corpul celui de-al patrulea. Îl purtau pe braţe cu mişcări atente, căutând din ochi un loc cât mai potrivit ca să-l aşeze.

– Aici, şi Yazid indică banca scundă, ferită de soare, din spatele cabinei de sticlă.

Îl aşezară. Fermoarul descheiat al hainei de piele lăsa să se întrevadă un bandaj proaspăt improvizat, îmbibat de sânge. Rănitul avea o faţă obosită, suptă, trăsături adânci, brăzdându-i fruntea şi obrajii. Şi totuşi chipul respira tinereţe. Poate din pricina părului care-i cădea îndărătnic pe frunte, şi a profilului energic, sculptural.

Omul în haine de doc îi descheie cămaşa, pe urmă căută atent, şovăind, capătul bandajului. Îl desfăcu încet, petrecându-şi de fiecare dată braţul pe sub spinarea rănitului.

Yazid stătea nemişcat, ţinând bidonul cu apă rece de asupra rănitului, gata să îndeplinească orice poruncă.

Şoferul puse jos pe ciment bandajul mototolit, plin de sânge, scoase un colţ de cămaşă, îl rupse şi mormăi printre dinţi:

– Toarnă…

Tot în aceeaşi clipă unul din cei prezenţi rosti cu precauţie, apropiindu-se de şofer:

– Poate domnul are nevoie…

Bondocul scoase cu un gest larg din buzunarul de sus al hainei o batistă albă de mătase şi o întinse şoferului. Acesta o mototoli între degete şi fără a întoarce capul comandă scurt:

– Încă!

Urmă o batistă în careuri vii şi un maiou cu monogramă, scos în grabă din rucsac.

Yazid spăla fruntea rănitului cu mişcări rare, cumpătate, căutând să surprindă în vârful degetelor fiecare tresărire a muşchilor. Clipele treceau greu, într-o încordare supremă. Şoferul

termină de legat bandajul şi, ştergându-şi sudoarea de pe frunte, rosti vinovat, de parcă ar fi încercat să se îndreptăţească:

– Dacă aş fi ştiut… bineînţeles că nu-l luam. Nu-l luam, domnule! Întinse palmele spre Yazid, le făcu căuş şi mormăi din nou stingher, vinovat:

– Toarnă!

Bondocul îşi dădu în şoaptă cu părerea:

– Trebuie dus cât mai repede în oraş…

– Credeţi că rezistă? se informă amabil uscăţivul, o persoană cu un exterior tipic negustorilor de zarzavaturi.

Rănitul gemu scurt şi, încordându-şi muşchii gâtului, încercă să-şi ridice capul.

– Liniştiţi-vă, monsieur… liniştiţi-vă… rosti Yazid răspicat, accentuând fiecare silabă.

– Dumneata, şi privirea rănitului fixă şoferul, te rog, apropie-te… Cuvintele se desprindeau cu greu, abia descifrabile, de pe buzele rănitului.

Şoferul se înclină deasupra muribundului şi-i acoperi cu umbră faţa. Ochii rănitului licăreau intens, aruncând din fundul pupilelor o lumină puternică, pătrunzătoare.

– Orice s-ar întâmpla… Vă rog, pachetul… Pachetul trebuie înmânat. Cu orice preţ.

– Da, monsieur… răspunse scurt şoferul. Vocea părea a fi sinceră şi pe chipul rănitului se aşternu o nuanţă de linişte.

– Adresa e scrisă pe pachetul care…

– Da, monsieur. E în regulă.

– Mulţumesc.

Din cauza efortului, probabil, chipul rănitului deveni mai palid ca de obicei şi broboane reci de sudoare îi acoperiră fruntea.

Yazid îi petrecu stângaci batista umedă pe obraji, pe frunte, simţind intuitiv, că săvârşeşte un lucru de prisos.

Chiar şi un doctor de mâna a patra ar fi pus diagnosticul în câteva clipe: hemoragie pulmonară în ultimul stadiu.

…Seara, la unul din comisariatele poliţieneşti din oraş, ofiţerului de serviciu i s-au înmânat o serie de documente aparţinând

unui oarecare Charles Dubresson, de origine francez, în vârstă de douăzeci şi nouă de ani, corespondent al televiziunii franceze. Două săptămâni mai târziu compania de televiziune franceză a comunicat comisariatului respectiv că persoana cu acest nume nu figurează pe lista colaboratorilor şi nici nu a figurat în ultimii zece ani. A fost confirmat şi faptul, cum că Charles Dubresson nu locuieşte pe strada Mirabeau 12, mai mult chiar, în Paris după datele poliţiei nu a locuit nici un Charles Dubresson. Unica persoană cu acest nume se odihneşte la cimitirul „Miutualité" de vreo douăzeci de ani. Poliţia intrigată îşi continua cercetările.

În timpul acesta şoferul s-a dovedit a fi om de cuvânt – a transmis pachetul printr-o rudă de a sa, care părăsea Algeria pe bordul unui vas de pasageri. Nu prea mare, dar destul de greu, pachetul trebuia înmânat la Lion unui oarecare Henry-Michel Bigo, după cum indica adresa.

La sfârşitul anului 1958 presa europeană semnala apariţia unui zguduitor document referitor la eroica luptă a poporului algerian. Filmul, oprit de cenzură în Franţa şi totuşi în mod ilegal demonstrat, aducea pe mii de ecrane adevărul despre Algeria. Filmul cutreiera întreaga lume, trezind în inimile spectatorilor cele mai vii şi mai puternice sentimente.

Fiecare metru de peliculă te aducea în mijlocul acelor oameni neobişnuiţi, te făcea să fii alături de ei atunci când, unul contra zece, biciuiţi de vântul fierbinte al pustiurilor, cu buzele arse de sete, continuau să meargă înainte, uriaşi şi nevătămaţi, asemeni unor fantome ale răzbunării.

Nu veţi citi niciodată pe pânza de proiecţie numele operatorului; în 1958 în Franţa acest lucru era de prisos. Dificultăţile cu poliţia, cu cenzura l-ar fi putut lipsi de posibilitatea de a-şi continua munca. Dar am descifrat pe albul ecranului, după cum arheologul descifrează pe lespedea piramidelor tainele unui trecut depărtat, istoria acestui om care a fost şi a rămas mai presus de glorie.

Cel ce nu se va întoarce era un om de mare talent. Priviţi peisajele filmate în amurg… Ca o dungă argintie apar la

orizont dunele de nisip luminate intens de ultimele raze ale soarelui. Un cer imens cu nori grei şi nemişcaţi, nişte păsări uriaşe, plumburii, încremenite în zbor. Dintre dune răsar una câte una siluetele soldaţilor. Iată chipurile lor…

Operatorul păşeşte alături de ei. În braţele lui puternice aparatul se mişcă lin, trecând pe neobservate de la om la om. Razele piezişe ale soarelui dezvăluie cutele adânci, buzele crăpate, obrajii aspri, nebărbieriţi ai soldaţilor. Ochii lor atenţi scrutează depărtările. Duşmanul poate ataca pe neobservate. Mitralierele îşi pot încrucişa rafalele în orice clipă. Operatorul păşeşte liniştit, el trebuie să uite aceste lucruri, el trebuie să creeze o imagine profund artistică, egală ca forţa celor obţinute în pavilioanele moderne, prevăzute cu cel mai perfect utilaj. El îşi face acum datoria aşa precum o să şi-o facă aceşti soldaţi câteva ore mai târziu.

El va rămâne şi atunci cu dânşii… Iată imaginile unei lupte date corp la corp. Aceste cadre au fost filmate cu obiective de o scurtă distanţă focală, având capacitatea de a crea o imagine dinamică, sculpturală. Rezultatul acesta se poate obţine însă numai atunci când operatorul e la câţiva paşi de obiectul ce urmează a fi filmat. Poate acest mercenar din legiunea neagră ţinteşte în pieptul operatorului? Da, iată-l apăsând pe trăgaci şi operatorul se prăbuşeşte, continuând să ţină aparatul în braţe, continuând să apese pe declanşator. În dreapta şi în stânga lui, sărind peste el, se aruncă în atac ostaşii tinerei armate algeriene. Mulţi dintre ei n-au atins încă vârsta de douăzeci de ani. Operatorul se ridică şi prin ploaia de gloanţe păşeşte alături de ei…

Aparatul a tresărit în mâinile lui o singură dată. Atunci când filmase lângă Casbé execuţia unui grup de prizonieri algerieni. Poate printre ei erau şi cei cu care se ridicase nu demult în atac? Poate…

Ofiţerul comandă: Foc! Pe chipul lui – nimic omenesc. Aparatul se întoarce brusc spre condamnaţi. Iată-i strigând din toată puterea, încleştându-şi pumnii, acoperind răpăitul carabinelor:

Moarte cotropitorilor! Trăiască Algeria liberă! Trăiască Frontul de Eliberare Naţională!

Ei cad, neînduplecaţi în faţa morţii, continuând să trăiască în memoria oamenilor, în metrii de peliculă, care vor rămâne ca cea mai înaltă mărturie a bărbăţiei lor.

Operatorul va trece din nou frontul – a câta oară? – şi din nou alături de detaşamentele Armatei de eliberare naţională va păşi prin oaze, pustiuri, prin munţi…

El se va opri să filmeze coloanele lungi şi obosite ale refugiaţilor în drum spre Tunis, se va opri să fixeze pe peliculă satele algeriene arse până la temelie…

Şoferul pe care-l oprise în drum rugându-l să-l ducă până la oraş, a predat comisariatului de poliţie în afară de acte şi un aparat de filmare sistem „Mitchel-portativ". În procesul verbal a fost semnalat faptul că unul din obiective este în întregime distrus, iar aparatul posedă numeroase zgârieturi.

Ei nu aveau de unde să ştie că acest aparat trecuse nu de mult prin lupte şi că din iureşul de gloanţe două s-au îndreptat spre el: unul a nimerit în obiectiv, al doilea în operator.

Nu, acest lucru domniile lor nu şi l-au putut imagina… „Soldaţii se întorc împreună cu victoria pe care au dobândit-o" – spune un vechi dicton francez. Acest tânăr, al cărui nume astăzi mai rămâne o taină, a luptat nu numai pentru libertatea poporului algerian, ci şi pentru patria sa, pentru o Franţă liberă, pentru Franţa lui Victor Hugo şi Joliot-Curie. El a luptat, ţinând în braţele sale una dintre cele mai puternice arme ale timpului nostru: aparatul de filmare.

CHARLES, DRAGUL MEU CHARLES!

Se grăbeşte toată familia: mama, tata, bunica, mătuşa, eu şi fratele meu, mezinul, care a pierdut în forfota dezlănţuită unul din cei doi pantofi. Tata controlează încă o dată buzunarul de la spatele pantalonilor pentru a se încredinţa că cele şase bilete nu au căpătat între timp aripi şi nu şi-au luat zborul într-aiurea.

Iată-ne, în sfârşit, ieşiţi în stradă. Cu paşi mari şi ritmici cortegiul nostru se îndreaptă spre cinematograful central. Ne alipim şuvoiului de oameni care în marea lor majoritate sunt solidari cu noi în ceea ce priveşte scopul apariţiei lor pe bulevard. Domneşte în noi un spirit ciudat de sărbătoare, şi în ochii noştri, probabil, joacă roiuri de scântei. Cheia acestei stări: Chaplin! Da, mergem să-l întâlnim pe Charles, mergem să întâlnim o veche şi bună rubedenie, dragă şi mult aşteptată.

Pe buzele noastre stă gata să înflorească un zâmbet vesel, nespus de vesel.

Iată-ne ajunşi în sala de spectacole. Ne aranjăm cât mai comod în fotolii pentru a rămâne nemişcaţi timp de două ore sub vraja lui Charles… S-a făcut întuneric…

Pe ecran apare un om de statură mijlocie cu joben pus strâmb pe cap, învârtind un baston de pe timpul când mama-mare era domnişoară, cu pantofi scâlciaţi, a căror bombeuri privesc în două părţi contrar opuse: unul spre polul sud, celălalt spre polul nord. Charles, dragul meu Charles…

Şi aşa, ne cufundăm tăcuţi în fotoliu. Suntem gata în orice moment să izbucnim în râs. Pe ecran se perindă cadrele filmului *Goana după aur*. Fără să vrea bunul nostru Charles devine posesor al unei uriaşe comori, devine, cum niciodată nu visase, arhimilionar. Pe bordul unui vapor transatlantic Charles se întoarce din nou în Statele Unite. Reporterii dau năvală pe puntea vasului, aparatele fotografice ţăcănesc cu furie, lenotipiştii sunt gata să culeagă senzaţionalele ştiri, care vor comunica lumii întregi apariţia a încă unui miliardar. Charles vrea să fumeze. Caută cu insistenţă prin buzunare şi… nimic. Bietul nostru arhimilionar nu poate găsi nici urmă de ţigară. Gâtuit de emoţie, fostul muritor de foame vrea să tragă şi el un fum. Însă şi de data aceasta norocul nu-l părăseşte pe Charles. La un pas de el fumegă un muc de ţigară, aruncat de unul din reporteri. Şi iată că Charles, spre marea mirare a celor din jur, se aruncă disperat spre mucul de ţigară, îl strânge victorios în dinţi şi ţanţoş coboară pe scara vaporului…

Sala râde zgomotos. Da… E greu să devii aristocrat într-o secundă, mai ales când toată viaţa ai flămânzit, ai sperat şi ai fost înşelat în speranţele tale, ai împărţit cu dărnicie ultima bucăţică de pâine şi ai fost nevoit ca în chinurile foamei să-ţi fierbi propriii tăi bocanci şi să-i mănânci cu aceeaşi poftă, cu care un hipopotam sfâşie un picior de vacă.

Trec câteva secunde şi sala izbucneşte într-un râs zgomotos. Râd şi eu cu lacrimi. Orice s-ar întâmpla, eu rămân cu Charles, eu rămân de partea lui! El este întotdeauna cel mai vesel, mai omenos, mai cinstit, mai bun la suflet.

…*Timpuri noi, Luminile marelui oraş, Goana după aur, Luminile rampei, Un rege la New-York*, zeci de schiţe cinematografice – iată întâlnirile mele cu Charles, cu neuitatele sale melodii, cu magicul său haz…

– Rostiţi-mi un alt nume de artist în lumea întreagă, a cărui existenţă să se fi împletit atât de strâns cu viaţa fiecărui din noi?

– Cunosc unul singur: Charles Spenser Chaplin.

Umanism fără margini – Chaplin; dragoste de adevăr – Chaplin; talent de o necunoscută originalitate şi forţă – Chaplin; vitejie şi curaj neasemuit – Chaplin.

Cine altul decât el a realizat, în anii când Adolf Hitler atinsese apogeul puterii sale, geniala satiră *Dictatorul* – palmă usturătoare la adresa tuturor celora ce au încercat şi vor mai încerca să îngenuncheze popoarele, să strivească sub talpa cizmei dreptul fiecărui om de a gândi. Cine altul, simţind atât de bine pulsul vremii, a realizat filmul *Timpuri noi* – tragica comedie a omului devenit automat, robot, a omului pe care societatea îl reduce la modestul rol al unei biete piese de schimb.

Cine altul decât el şi-a ridicat pătimaş glasul în apărarea omului mic, opunând marele suflet al acestuia celor aflaţi „sus", la cârmă. Oare *Luminile marelui oraş* nu este un strigăt disperat, menit să zguduie milioane de inimi şi să spună: „Oameni, treziţi-vă!"?

Săracul Charles!!!

De unde să ştie el că în postura sa de mare bogătaş ar fi fost de ajuns să pronunţe: hello, piciule, fă-te ţigară şi, bineînţeles, oricare din cei aflaţi în jur ar fi îndeplinit în doi timpi şi trei mişcări dorinţa stăpânului. „Legea vieţii este legea junglei". Cel care are cu o monedă de aur mai mult decât tine, se află cu o treaptă mai sus pe întortocheata şi nesfârşita scară a existenţei! Şi Charles, râzând şi plângând, strigă de-a lungul filmelor sale: Nu, nu! În nici un caz nu! Rămâneţi nobili! Păstraţi-vă inima mare şi senină!

Vecinul meu, Costel trebuie să vă mărturisesc e un amator de plăci, spre marea părere de rău a părinţilor mei, care suferă de o permanentă insomnie datorită muzicii ce se revarsă cu o nebănuită putere în fiece noapte prin ferestrele larg deschise ale lui Costel. Odată însă…

Închipuiţi-vă un geam obişnuit, nu mai lat de un metru jumătate, la pervazul căruia apare pe la miezul nopţii o persoană solidă, cu chelie şi pijama, cu o expresie a feţei care impune respect. Această persoană nu este altcineva decât propriul meu părinte. În spatele tatei – mama şi în completarea acestui trio – bunica.

Ei, mi-am spus în gândul meu, s-a zis cu Costel. I-a venit sfârşitul. Cât o fi el de băţos, dar de data asta să ştiţi că a rupt cuiul… Trecu o clipă-două-trei şi… nimic. Mama, tata şi bunica continuă să stea nemişcaţi la fereastră.

Răspândindu-se ca un vânt uşor în liniştea nopţii, sunetele calde ale unei melodii necunoscute intrau în odaie şi, ajungând până la mine, mă făceau să le ascult cu atenţie.

Era un vals lin, îmi părea că cineva zâmbeşte şi în acelaşi timp plânge şi râde printre lacrimi…

Un pic mai târziu mi-am adus aminte: era valsul din *Luminile marelui oraş*. Dacă aţi văzut acest film, este imposibil să nu-l ţii minte. Melodia aceasta apare de fiecare dată, când sărmana florăreasă oarbă trece în zorii zilei de-a lungul marelui oraş. Ea nu ştie, – o, de unde ar fi putut să afle, – că persoana din faţa ei, care cu dărnicie îi înmânează cei câţiva dolari căpătaţi

printr-o serie întreagă de şiretenii şi peripeţii din portmoneul unui adevărat milionar, nu e altcineva decât bietul şi jerpelitul Charles. El, din dragoste pentru fiinţa aceasta lipsită de fericire, de lumina zilei, de culorile florilor pe care le vinde zi de zi la colţuri de stradă, a îndurat umilinţă şi durere, şi-a înfrânt mândria, a rămas senin în faţa batjocurei, a muncit din răsputeri şi totuşi a găsit banii necesari pentru a o vindeca.

La sfârşitul filmului fosta florăreasă, ochii căreia sorb din nou cu nesaţ lumina zilei, întâlnesc pe trotuar în faţa vitrinei un biet cerşetor, nu demult ieşit din închisoare, unde îl adusese întâmplător soarta. Copiii râd zgomotos de el şi-l trag ba de o mânecă, ba de cealaltă, adesea rămânând între degete cu câte un petec. Da, e Charles. E omul datorită căruia această fată şi-a recăpătat vederea.

Da, acesta este Charles, el este pe deplin fericit. El nu şi-a oprit nici un ban din sutele de dolari pe care i le-a dăruit fetei. El nu are nevoie de bani pentru a fi fericit. Ochii lui înseninaţi, plutind în lacrimi, privesc prin vitrina magazinului de flori. Şi fata îl observă. Ea rupe o floare mare, frumoasă, pe a cărei petale mai tremură încă roua dimineţii. Ea nu ştie că acesta este Charles. Ea vrea să facă pur şi simplu o faptă bună, la fel cum faţă de ea a făcut-o cândva un oarecare om bogat, a cărui nume şi înfăţişare ea nu le-a ştiut şi nu le va cunoaşte niciodată. Fata s-a apropiat de Charles şi i-a întins crizantema. Charles i-a mulţumit, şoptind cu o voce tremurată: mulţumesc…

Fata tresări! Unde mai auzise această voce? O, nu se putea! Nu putea să fie „el". Şi totuşi acesta era adevărul. În faţa ei se afla Charles. Salvatorul. Sărmanul. Bunul Charles.

– Acum vedeţi? întreabă cu aceiaşi voce Charles.

– Da, văd, răspunde fata uluită.

Da, ea vede, văd milioane de oameni mărinimia lui Charles. Fata vede acest suflet mare şi frumos. Ea vede şi află la fel ca şi noi înaltul preţ al faptelor bune. Ea vede şi nu va uita, după cum vedem şi noi şi nu vom uita niciodată.

Micul Charles, slabul Charles, bunul Charles, veselul Charles, marele Charles, eternul Charles!

…Pentru mine n-ai fost niciodată artist, ai fost unul din milioanele de oameni ce împânzesc străvechiul nostru glob, viaţa căruia a fost înveşnicită pe banda de celuloid. Măiestria ta e atât de înaltă, încât atinge culmile perfecţiunii şi depăşeşte hotarul obişnuitului talent. Poate numai cuvântul geniu ar putea reda mai exact forţa talentului tău. Ba nu, acest cuvânt e prea sec şi mult prea banal pentru a putea istorisi şi destăinui măcar ceva despre tine.

Am crescut şi te-am păstrat într-un colţ de suflet. Şi dacă mâine pentru a mia oară pe afişele viu colorate voi întâlni numele tău, sunt gata să mă îmbulzesc la casa cinematografului şi să cer cu insistenţă un bilet pentru Charles. Pentru dragul meu Charles.

Ştiu, acest lucru îl vor face şi alţii.

CRONICA STUDIOULUI „ALBATROS“

(din spusele unui cineast de şase ani)

După cum relatează însuşi Goguţă, campania electorală s-a desfăşurat sub semnul unei încordări generale şi totale. Faptul, că Nicuşor nu s-a ales cu vânătăi sub ochiul stâng, se datoreşte numai şi numai butoiului care, răsturnându-se la timp, a redus la zero intenţiile agresorului.

Votarea a fost secretă. Rezultatele confirmă încă o dată cele semnalate de mine mai sus. Trei voturi contra două. În asemenea cazuri tata zice că lupta a fost „la cuţite“! Iar tata ştie ce spune… Cât despre mine, vreau să vă asigur de la bun început, voi fi absolut obiectiv. Ca orice cronicar ce se respectă.

După ce buletinele au fost scoase din urnă – în acest scop s-a folosit şoşonul lui ma-mare – Goguţă a dat citire rezultatelor. Trei minute mai târziu începea prima şedinţă a Consiliului de conducere.

Pentru a fi scurt – tata zice, că formularea scurtă şi precisă a ideii este dovada unui talent real, iar eu după nenumăratele afirmaţii ale lui ma-mare sunt doldora de talente – nu voi povesti în mod amănunţit această primă şedinţă. Comunic numai rezultatele:

Preşedinte al consiliului – Goguţă. Ales în unanimitate. A fost semnalată doar mutra acră al lui Petrică, care probabil, în semn de protest şi-a suflat de trei ori nasul. Petrică e fratele mai mic al lui Goguţă şi împlineşte abia la toamna cealaltă patru ani.

– Vice-preşedinte – Mişu-microfon, poreclit astfel din motive foarte întemeiate. Trăncăneşte toată ziua.

Restul, adică Lică, Mircea şi Costel au fost numiţi miniştri.

Mai concret:

– Costel – director al „filmelor de râs".

– Lică – director al „filmelor de plâns".

– Mircea – director al „filmelor unde se trage cu pistolul".

Posturile fiind împărţite, băieţii se apucară de treabă. Pentru a vă da mai bine seama de situaţie, ţin să menţionez, că preşedintele şi vice-preşedintele învaţă în clasa a doua, iar directorii au intrat nu demult într-a-ntâia. Votarea furtunoasă, de care v-am povestit la început, era în legătură cu denumirea studioului. Cu trei voturi contra două, după cum ştiţi, i s-a decernat romanticul „Albatros" împrumutat şi el la rândul său din cărţile lui Jules-Verne.

– Şi de ce, mă rog, studiou şi, în genere, ce-nseamnă studiou? vă întrebaţi Dumneavoastră.

Studiou înseamnă studiou. E o instituţie mare. Ba chiar foarte mare. Mai mare decât o grădiniţă de copii, dar mai mică decât zece grădiniţe de copii. Ei, bine, şi ce vrea, mă rog, acest studiou? O clipă. Ca să vă lămuriţi pe deplin, redau în modul cel mai fidel cuvântarea preşedintelui Goguţă, ţinută cu ocazia inaugurării studioului „Albatros".

„Gura, Costel, auzi! Aşa… Petrică, dacă mai tragi o dată pisica de coadă, o ei la cap şi te mai spun şi la mama! (Cu greu cei prezenţi se domolesc. Ce credeau marii, că numai ei

pot face filme? Las-că le arătăm noi lor! O să facem filme, de care vrem noi. Şi de râs, şi de plâns, şi de-alea, unde se trage cu pistolul! Uite-aşa!…"

Cuvântarea a fost laconică şi cei prezenţi au primit-o cu entuziasm.

Şi acum, după ce sunteţi la curent cu scopul studioului, cu componenţa lui, daţi-mi voie să-mi continui cronica.

Cu entuziasmul propriu oamenilor de la trei la nouă ani, cei cinci prieteni plus Petrică s-au apucat de treabă.

Pentru a crea o industrie cinematografică e nevoie – de ce? În primul rând, de aparatură. Aparate de filmare, aparate de proiecţie şi multe alte aparate…

În al doilea rând, e nevoie de o sală, unde pot fi proiectate aceste filme, că doar n-o să te uiţi la ele ziua-n amiaza mare, cocoţat în vârful nucului! Nu-i aşa?

Şi, în al treilea rând, de peliculă. Banda, pe care se fixează imaginea! Ce vă explic eu Dumneavoastră degeaba, ce, parcă Dumneavoastră nu ştiţi?..

Mişu-microfon, vice-preşedintele, a propus să se înceapă cu sala, argumentând într-un mod foarte convingător că, dacă n-ai filme, cel puţin să ai măcar sală. Nu te plouă.

Cu cinci voturi pentru – Petrică nu votează, e prea mic – s-a hotărât ca în momentul de faţă să fie problema numărul unu.

– De unde facem rost de sală? Goguţă s-a îngândurat. Da, e greu să fii preşedinte… Trebuie să te gândeşti. Mult şi bine. Că de aia eşti preşedinte. Nu fiecare poate fi preşedinte…

Şi cu cât mai mult se îngândura Goguţă, cu atât mai puţine îi păreau şansele de a găsi vreo ieşire.

– La noi în baie! exclamă victorios Mircea. E duşul stricat şi tata a zis c-o să vină meşterul să ni-l repare când şi-o vedea el ceafa.

– Dar dacă tatăl tău o să-şi vadă ceafa peste două zile, zise Lică, rămânem fără sală, da?

– Nu merge… mormăi Goguţă.

– Nu merge! confirmă uscat Mircea, directorul filmelor „unde se trage cu pistolul".

Şi iarăşi, pentru o vreme îndelungată, Consiliul se cufundă în tăcere.

Deodată, Goguţă, ridicându-se de pe locul său, cât ai zice „peşte" dispare după şirul lung de garaje aliniate în fundul curţii.

O secundă, două, trei şi capul lui Goguţă apare la geamul din fund al penultimului garaj. Goguţă strigă triumfător cât îl ţine gura:

– Trăiască albatroşii!

Cei patru plus Petrică răspund prin îndelungate şi furtunoase urale şi o zbughesc grămadă spre reşedinţa studioului, descoperită în mod atât de operativ de către onoratul lor preşedinte.

Petrică însă nu rezistă vitezei şi, împiedicându-se de propriii săi pantaloni, face un triplu salt mortal de-a latul curţii, adăugând la gălăgia stârnită un „Mamăăăăăă!" sonor şi interminabil.

…Nenea Ponomaru, ca şi toţi oamenii de pe suprafaţa acestei planete, îşi are slăbiciunile sale. Una din ele, ce e drept, în stadiu de dispariţie, este automobilismul. Nenea Ponomaru se jură de zece ori pe zi, că el, Ef. Ef. Ponomaru, a fost născut automobilist şi de aceea va muri automobilist. Ce om caraghios! Parcă nu-i totuna, cum o să deie ortul popii!…

Dă! V-am spus, fiecare cu păsărica lui. Eu sunt însă un simplu cronicar, rolul meu nu este cel de a comenta, ci de a fixa evenimentele. Aşa că pe nenea Ponomaru îl las în pace. Vreau numai să spun că tratativele duse cu dumnealui de către Goguţă şi întregul său guvern au fost pe cât se poate de scurte. Şi – vă rog nu vă miraţi – s-au încununat de succes.

Nenea Ponomaru, vrând să scape de tot ceea ce i-ar putea aminti luminoasa imagine a carierei sale de automobilist, căzu de acord să predea în exploatare temporară studioului „Albatros" spaţiosul său garaj.

Da… Uitasem să vă comunic motivele ce l-au făcut pe nenea Ponomaru să rupă cu gloriosul său trecut.

Acum o jumătate de an, în curtea noastră apăru o „Volgă" nouă-nouţă. Ţi-era mai mare dragul s-o priveşti. Sclipea în

razele soarelui asemenea unui glob de argint din cele ce se agaţă de obicei în crengile pomului de iarnă. La volan se afla, bineînţeles, însuşi Ef. Ef. Ponomaru.

În prima lună au avut loc numai şapte accidente, în următoarele două cifra crescu vertiginos, făcând astfel posibilă apariţia „salvării" în curtea noastră. Destul de des şi cu intervale destul de scurte.

„Automobilismul e frumos, dar viaţa e şi mai frumoasă", – a exclamat nenea Ponomaru şi „Volga", spre marea noastră părere de rău, a fost vândută. Toate acestea sunt în fond nişte detalii, principalul rămâne obţinerea sălii. Putem astfel înscrie în cronica studioului „Albatros" o primă şi serioasă izbândă.

– Înainte, spre urgenta dobândire a aparatelor! a comandat Goguţă.

Toţi o porniră înainte cu paşi mari şi apăsaţi. După câţiva metri însă, întregul consiliu în frunte cu onoratul preşedinte se opri. Goguţă stătea în mijlocul curţii, înconjurat de credincioşii săi tovarăşi şi, aşa lung şi deşirat cum era, amintea un semn de întrebare pus pe o pagină goală de caiet.

– Pentru a face rost de aparate e nevoie de…

– De bani, spuse piţigăiat Costel.

– Întocmai, continuă calm Goguţă. De cerut nici nu încape vorbă. Nimeni nu trebuie să afle tainele studioului „Albatros". Şi, privindu-l pe fiecare în ochi, adause cu voce scăzută: Juraţi că veţi păstra până la moarte taina „Albatrosului"!

– Jurăm! răspunseră în cor prietenii, copleşiţi de solemnitatea momentului.

– De jurat am jurat, observă abătut Lică, directorul „filmelor de plâns", da cu aparatele cum rămâne?

Trebuie să vă spun că raţiunea umană nu cunoaşte obstacole ce n-ar putea fi luate cu asalt şi spulberate! Aşa s-a întâmplat şi în cazul de faţă.

După două zile de discuţii aprinse s-a hotărât să fie adunate toate tinichelele, cutiile de conserve şi fierul vechi, pentru a fi predate contra numerar celui mai apropiat centru de colectare.

În cea de a patra dimineaţă din ziua înfiinţării renumitului studiou, căruciorul lui Petrică era încărcat plin-vârf. Să nu credeţi că lucrul acesta a fost chiar atât de uşor! Membrii consiliului au dat dovadă de mult curaj şi eroism. De pildă: Goguţă a lansat pe fereastră cu ajutorul a zece perechi de şireturi legate cap în cap primusul, pentru care bunica sa nutrea o dragoste mare şi eternă. Ce-i drept, primusul nu era folosit de vreo patru-cinci ani, dar totuşi… Sentimentele bunicii aveau să treacă printr-o grea încercare.

Petrică a participat şi el în mod activ. Vrând să şterpelească ligheanul de aluminiu, în care-l înbăiase pe vremuri bunica, fusese reţinut chiar atunci când încerca să dispară neobservat. Fiind ameninţat vehement şi scăpând cu greu de urecheală, Petrică a rămas în casă pentru a-şi ispăşi pedeapsa – trei zile de arest la domiciliu.

La punctul de colectare metalul a fost primit cu multă satisfacţie. Când la plată, tovarăşul casier, o persoană, care ar fi putut cu succes ocupa nu unul ci patru scaune dintr-o dată, a spus:

– Nu putem efectua plata. Eşti minor!

– Eu nu sunt minor, eu sunt Munteanu Goguţă! răspunse plin de indignare preşedintele.

Discuţiile au fost zadarnice. Casierul rămânea neînduplecat. Rugăminţile fierbinţi ale lui Goguţă n-au avut nici cea mai mică înrâurire asupra domniei sale.

Şi când totul părea pierdut, interveni un vlăjgan mustăcios şi zâmbăreţ, cu umerii laţi-laţi de tot:

– Scrie paşaportul meu!

– Tovarăşe!.. şopti cu spaimă grăsunul de la ghişeu, îţi dai seama, tovarăşe, ce răspundere îţi asumi?

– Hai scrie. Scrie mai repede… Pierdem vremea degeaba, îi răspunse calm tânărul.

Şi – să vezi minune – casierul s-a supus fără a mai scoate o vorbă…

Întinzându-i lui Goguţă banii, mustăciosul zise prieteneşte, de la egal la egal:

– Am încredere în dumneata, tovarăşe. Foloseşte banii cu chibzuinţă, că doar nu eşti copil!

„Albatroşii" o rupseră la fugă, ameţiţi de bucurie, uitând să-i mai mulţumească vlăjganului.

Aici cronica se întrerupe. Cronicarul socoate de cuviinţă, spre o mai mare forţă de convingere, anexarea la dosar a unei pagini din jurnalul de zi a lui Goguţă.

28 octombrie. A fost cumpărat un aparat pentru proiectarea dispozitivelor.

29 octombrie. A fost obţinut după lupte lungi şi înverşunate o jumătate din cearşaful lui Petrică pentru a servi drept ecran. Mama a spus că ruinăm familia şi că eu şi Petrică suntem „barbari". L-am întrebat pe tata ce înseamnă „barbari". Tata a răspuns: băieţi de treabă.

30 octombrie. Costel a adus de la studioul de filme o cutie întreagă de peliculă colorată. Am spălat-o în patru ape calde şi s-a făcut străvezie de tot. De mâine începem să desenăm filme pe ea.

1 noiembrie. S-a hotărât de către întregul guvern turnarea a trei filme. Primul – „De râs". Despre nenea Ponomaru şi „Volga" lui cea turtită în douăzeci de locuri. Al doilea – „De plâns". Despre arestarea lui Petrică de către bunică-sa. Al treilea – „Din cele, unde se trage cu pistolul". Se va numi „Tigrul de la etajul şapte".

Dragii mei cititori! Sunt nevoit să las cronica neîncheiată. Am auzit că Lică s-a adresat tuturor locatarilor din bloc cu rugămintea de a da o mână de ajutor studioului cinematografic „ALBATROS". Fiecare pe cât poate şi pe cât se pricepe! Pot eu oare rămâne în lături?..

O singură clipă, Lică. Sosesc!..

BUCOLICA

…Mioriţă laie, laie bucălaie…

Obsesia acestui mănunchi de vorbe, trează şi permanentă, a trecut în mine din rădăcina vremurilor, urcând spre tâmple, ameţindu-mă.

…Iar la cap să-mi pui
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag.
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc.
Fluieraş de os,
Mult zice
duios…

Mă simt bogat şi viţă de neam vitejesc, când prind a rosti cuvintele acestea. Ele m-au adus în lunca Prutului, şi în valea Nistrului, la un rug ciobănesc cu vorbă ageră şi iz dulce de caş, şi tot cu această vorbă am urcat aspre povârnişuri carpatine ca să mă contopesc cu freamătul stejarilor, cu zvonul de fluier şi cu cerul bucovinean.

Am spus baciului Mihai rămas bun şi mi-am simţit inima strânsă. Ceilalţi ciobani se porniseră în sus cu turmele, spre păşune. Baciul Mihai m-a petrecut cu urmă de lacrimă pe obrazul lucrat ca în lemn de fag, aspru şi însemnat de lama vânturilor de munte.

Simţind rubedenie de sânge cu oamenii aceştia, m-am aşezat la masa de scris.

Pe un picior de plai,
Pe o gură de rai…

…Dar parcă eu le spun pe toate acestea?…

Emil Loteanu

UN PROLOG CARE AR PUTEA SĂ PARĂ DE PRISOS

Trei luni de ev mediu, nu-i aşa?

– De-asupra mea treceau zilnic avioane supersonice.

– …Cafea sau vin?

(Înţeleg, am început să mă plictisesc. Rezistă, bătrâne leu… Eşti unica fiinţă capabilă de a supravieţui confidenţele mele. Rezistă deci…)

– Vin. Mai târziu însă…

– Trei luni de zile între ciobani şi linişte. …Dă-mi manuscrisul.

– „Bucolica"?

– Exact.

– Crezi că e o temă a timpului?

– E tema mea.

– Eşti liber în fond să alegi. Totuşi…

– Nu eu hotărăsc.

– Cine atunci?

– Ioana. Şi ceilalţi. Prin faptul că au existat.

– Încep să te înţeleg. O mare pasiune!.. Apropo, pasiunile mari ţin până la şase luni, ştiai?

– Au trecut doi ani…

– Atunci e un caz patologic!

– Ironizezi în postură de cinic…

– Ce a putut însemna Ioana pentru tine în aceste luni de autoizolare? La fel ca şi pentru ceilalţi – unica femeie între cinci bărbaţi la un capăt de lume…

– Ioana a însemnat totul.

– „Madona rustica"… Îţi place?

– Nu. E mai bine Ioana.

– Unde e acum?

– Aici… Pe străzile oraşului… În pădurile din Valea Albă… E o constantă a mea.

– Spiritul unei realităţi pierdute?

– Nu. Prezenţa realităţii.

– Aş vrea să mi-o imaginez. Încearcă s-o descrii.

– Nu cred că voi reuşi.

– Încearcă.

– …Păr alb şi mult. Luceşte stins, a platină… Aminteşte-ţi de aerul cald şi moale din fundul hrubelor cu vin, aerul acela vrăjit, pătrunzător, aproape material – e atingerea braţelor ei. Îndârjirea, vibrând în colţul strâns al buzelor, muchia de cuţit care scapără sub geana lăsată, erupţia glasului la miez de noapte, amintind ţipăt de cocor – împreunează-le şi le numeşte pe toate Ioana.

– Tonul mi se pare prea romanţios, lasă-mi, totuşi, manuscrisul…

– E ceea ce vreau să fac, bătrâne leu.

– Leii, îmbătrânind, devin şi ei o ţâră sceptici. Nu mi-o lua în nume de rău. Sceptici, copile, dar îngăduitori. Şi fiindcă veni timpul cafelei, hai să bem un vin…

I

E păcat să mori fără să-l cunoşti pe Burtă-mocanu. Cu atât mai mult că însuşi Burtă e de aceeaşi părere: „Apăi zău că-i mare păcat să se sfârşească bietu om şi să nu ştie de mine…".

Arsene Duca sau Burtă-mocanu – aşa îi zice lumea muntelui de om – îşi înmoaie buzele în cana cu vin. O clipă mai târziu împietreşte cu capul întors spre şesul Călimanei, scăpând cuvintele unul câte unul, tărăgănat. Cuvintele sunt calde şi grele ca merele coapte. Burtă-mocanu cântă. Asta e slujba lui de fiece seară. În dreapta lui Burtă – o cană cu vin, în palmele mocanului – armonica, pripăşită prin părţile acestea încă din război, de la un călăreţ cazac, şi el mare meşter la cântări şi băutură, rămas cu osemintele dincolo de deal, într-o văgăună căreia îi zice de pe atunci groapa cazacului…

„…Îţi tremură balamalele sufletului, când oi zice eu de jale, maiul mă-sii…"

Aşa mi-a zis mie în seara noastră dintâi Burtă-mocanu. Cântecul avea gust amărui, de pelin:

„Măi ciobani fârtaţi.
Să nu mă lăsaţi
În câmp afară
Clonţului de cioară,
Ci mă îngropaţi,
Măi ciobani fârtaţi,
La strunga de oi,
Să dorm între voi,
Învelit cu ploi,
În iarba vâlcelei,
Învelit cu stele,
Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai…

Burtă s-a oprit. Ochiul său stâng, cel fără albeaţă, s-a întors spre mine şi m-a pironit. Mi-a cercetat faţa, hainele şi s-a oprit o clipă asupra celor două aparate „Zenit" aruncate pe umăr. Plictisit, ochiul s-a întors spre cana cu vin. Mâna grea, brăzdată de vine umflate, împinse spre mine cana. Nu m-am grăbit s-o iau.

– Ăsta e sângele pământului nostru, taică, şi e bine când se împreunează cu al nostru…

Am băut vinul, simţind praful strâns pe buza căniişi la fundul ei. Praf galben, lipicios, intrat în gâtlejuri şi plămâni, în ochi şi piele, înnăbuşitor şi aspru. Praf cu miros de arşiţă.

– Ce ai prăpădit pe la noi, orăşene?

Burtă mai băuse câteva căni şi avea chef de vorbă, cu toate că nu prezentam pentru el nici un interes.

– Mai nimic, l-am informat şi eu cu jumătate de gură.

Burtă îşi trecu palma peste faţa colbăită, alungând broboane grele de sudoare.

– Ai venit să ne tragi în poză, după câte pricep eu. Este? se interesă de data asta, respectuos, mocanul.

– Este, i-am răspuns eu în acelaşi ton.

– Şi cât ceri pe-o scoatere?

– Nimic. Mă plăteşte ziarul.

– I-ote bre! ochiul mocanului se umflă şi scapără uluit peste măsură. Pe daibojală care va să zică… gratis? repetă Burtă, nevoind să creadă.

– Gratis.

– Băi neică, Burtă se scoală, îndreptându-şi straiul cu mişcări grăbite, gâfâie mulţumit şi mă ţine în bătaia ochiului stâng, îndoindu-se de buna mea credinţă. Ce stai, neică? Zi-i, că om mai frumos ca Călimana nu se află…

Urmam să apăs pe declanşator, când Burtă îşi mişcă disperat dreapta, iar stânga şi-o duse la buze confidenţial: pssst!

Mocanul se răsuci în călcâi, pornind cu pas clătinat către un colţ de curte. Se opri în faţa coteţului, îşi trase vajnic pălăria pe ochi şi smuci piciorul în uşiţa de lemn. Orătăniile ţâşniră afară mai puţin gălăgioase decât aşteptam, obişnuite probabil cu asemenea proceduri. O băbuţă, în strai pestriţ, răsări înaintea namilei de mocan.

– Ce faci, procletule, că doar n-o dat strechea-n tine!

– Gura, babă Tilimoană!.. Nu fă scandal, că-ţi iau bilet de tren până rai!.. Pe gratis! Zi-i, îmi răcni Burtă întunecat la faţă, scoate-mă cioban la curci şi la găini… că eu cioban mor şi-n raclă tot cioban mă culc! Aşa cred eu, babă Tilimoană…

Baba Tilimoana bodogăneşte în jurul mocanului, crucindu-se resemnată.

– Scoate-o şi pe tuşa Tilimoana! îmi porunci Burtă cu glas înmuiat. Apoi:

– Hai, babă, că ai fost harnică la dragoste în tinereţea matale… ştiu eu… tot satul ştie… o ameninţă blând mocanul, punându-i mâna pe umăr cu o mişcare imperială.

Baba Tilimoana îşi arătă gingiile şi se aşeză alături de mocan, în dreapta.

Păstrez fotografia. Albă până la rădăcina părului, baba Tilimoana încearcă un zâmbet. Ochii lui Burtă, mari şi trişti, de copil obidit, poartă urmă de lacrimă. Din străfundul lor urcă spre mine, chinuitoare şi grea, nedumerirea.

Omul care avea s-o risipească se numea Lie Cruntu. Era baciul Călimanei. Aveam să-l cunosc abia a doua zi. Atunci, în clipa ceea nu l-am observat, căci trecuse pe dinapoia mea. I-am auzit numai glasul şi mi-a părut că vine din fund de piatră. Glas înnăbuşit, uniform.

– Las-că tot cioban la oi mori tu, măi Burtă… Eu zic!..

II

Mielul se desprinde mai întâi de grosul turmei, apoi îşi încetineşte pasul, se frânge moale pe picioarele din faţă şi se culcă în pulberea fierbinte a văii. Şade la pământ cu ochii deschişi, limpezi în tot adâncul lor. Îi tremură nara umedă, mirosindă a lapte, iar visuri scurte de foame pun stăpânire pe toată fiinţa lui. Se uită în ochii tăi, cuminte şi înţelegător, până îşi dă duhul. Iar duhul şi-l dă ca de obicei în braţul mocanului, care îl duce cu pas apăsat spre târlă, mâniat de neputinţa sa, de arşiţă, de uscăciunea pământului şi zgârcenia ploii. Baciul Lie Cruntu îl duce într-un singur braţ, căci numai cu stângul s-a întors în 45…

Nu prea ajung mieii la târlă. Îi îngroapă ciobanul pe drum, desprinzându-şi toporişca din oblânc. Opinteşte de câteva ori în pământul pietros şi neprimitor şi le face loc mieilor cât mai departe de ciori şi de lupi. Ulii se rotesc calmi, adulmecând stârvul cu ochi ageri, de sus, din înălţimi. Îl simt acolo, sub pământ. Iar dacă-l simt, se prăbuşesc asupra lui, răscolind pământul cu pliscuri puternice şi lungi.

Ca să-şi uşureze sufletul, baciul Lie Cruntu suduie lung şi îndesat.

Moş Iluţă Suflet are alt obicei. Îşi fierbe mahna în tăcere. Bea ţigară cu fumuri lungi. Mai lungi decât se cade. Îl pătrunde gustul amărui până la rărunchi şi-i trece puţintel supărarea.

Acasă pune lumânări şi se roagă de ploaie. Pe urmă moş Iluţă scoate din beci o vadră cu vin. Umple ulceaua, o cântăreşte în palmă şi, deşertând-o fără grabă, chibzuieşte între patru ochi cu domnul-Dumnezeu despre grijile lumeşti…

Arsenie Duca sau Burtă-mocanu, spune-i cum vrei, nu se supără. Are năravul său. Ajunge la târlă, scoate de sub cojoace jerpelitura de armonică, se lasă într-o rână în umbra bordeiului şi umblă ceasuri întregi cu degetul pe clape. Când piere vreo mioară ori vreun miel, Burtă-mocanu cântă de jale şi de inimă albastră…

Lui Sava Milciu îi place să umble cu capul ras ca puşcăriaşii şi să tacă. Obicei din născare, tot neamul Milcenilor are limba

priponită. Şi la necaz şi la bucurie lui Sava Milciu îi place muţenia. Şi de ce i-o fi plăcând lui atât de mult muţenia asta?..

Alt soi de om e Sârghe. Când moare, doamne fereşte, câte-un miel, Sârghe a lui Sârghe se face candriu nevoie-mare. Îl păleşte sângele la cap şi-l slăbeşte cu firea. Se întunecă la faţă Sârghe, smulge hlujanul de răsărită din pământ cu tot cu rădăcină şi-l învârte pe deasupra capului de trei ori ca pe o ghioaghă. Apoi îl sloboade în soare şi răcneşte cât îl ţin baierele pieptului: „Ajunge!.. Ajunge, afurisenia mă-tii de soare!". Iar dacă s-a potolit, merge vreme lungă cu capul plecat. Nimeni nu l-a văzut plângând pe Sârghe a lui Sârghe. Ce e drept, o lacrimă, două, dar nu se prea văd nici ele… şi mai ales când se topesc într-un colţ de geană. Câte una mai grea se aciuează pe obrazul de fată mare al lui Sârghe, dar o zvântură curând vânturile uscate şi repezi. Iar dacă n-a mai rămas urmă de lacrimă, ochii lui Sârghe pâlpâie din ce în ce mai domol, iar tremurul luminilor albastre se cuminţeşte în umbra adâncă a genelor sale stufoase şi negre...

A mai picat un miel. Sârghe se uită şi tace.

– Ăsta e cu sufletu-n rai, lămureşte Sava Milciu, apropiindu-se. Pipăie mielul în grabă şi-l aruncă pe umăr.

– La condică îl treci pierit…

Mieii se îmbulzesc în jurul lui Sârghe. Îi ling palmele. Aerul ţiuie înfierbântat. Sârghe caută cu privirea printre miei. Îl alege pe cel mai slab şi-l aburcă pe umeri, aşa cum face Sava.

III

Sprijinit de bârnele ţarcului, aşteptam venirea ciobanilor. Omul din stânga mea se căznea să aprindă o rămăşiţă de ţigară. Mucul era prea mic pentru degetele lui mari, butucănoase, arse de nicotină.

I-am oferit o ţigară din pachetul meu. A luat-o, fără să spună ceva. Mult prea obosit pentru a folosi eticheta, preşedintele se concentrase în sinea sa cu speranţa de a găsi un echilibru frământărilor.

O dată cu înserarea veneau şi turmele călimănenilor, aducând cu ele o boare de vânt proaspăt. Dulăii simţiră urmă de străin şi se repeziră spre ţarcuri. Ciobanii iuţiră pasul, chemând dulăii cu porunci răstite.

Lie Cruntu, baciul Călimanei, se opri în pragul ţarcului şi deschise poarta.

– Tovarăşul Gruia… de la gazetă, mă recomandă omul în haine uzate, cu obraz supt.

– N-avem noi mutre de gazetă, tovarăşe… rosteşte într-o doară omul, văzându-şi de treabă.

Nu i-am răspuns. De altfel, nici preşedintele nu se crezu obligat de a reacţiona într-un fel oarecare.

Omul vorbise sincer. Mă simţeam, totuşi, stânjenit. Atitudinea celor doi mă făcea să înţeleg că eram de prisos. Mi-am acumulat o doză de bărbăţie, rezumându-mă deocamdată la rolul de observator.

– Mâine dimineaţă ai scăpat de ele. Preşedintele stăruia să imprime celor spuse o notă de optimism, dar nu reuşi. Se văzu nevoit să adaoge imperativ:

– Treci deseară pe la mine! Să iei hârtiile!

– Ce să fac cu ele? îi aruncă peste umăr Lie, îndemnându-şi turma. Eu ce am avut de zis, am zis.

– E ordin de sus, se grăbi să se justifice preşedintele.

– De sus, de jos, de unde mă-sa n-o fi, eu unul nu dau nimic, îi reteză vorba Lie.

– O să le ducă Sava atunci…

– N-are decât… aruncă Lie, văzându-şi de treabă.

Ciobanii puneau pripoane la porţi. Care mântuise, se pornea spre locul unde Lie şi preşedintele schimbau vorbe.

– Pe mine, om bun, mă cheamă Lie, Lie a lui Nucu Ciobanu…

– Ştiu, încearcă să-l întrerupă preşedintele.

– N-ai de unde şti, că numai de-o lună te-o înscăunat. Pe ăsta rasu pe cap îl cheamă Sava a lui Milciu Ciobanu…

– Mie Burtă îmi zice, Burtă-mocanu. Ori mocan ori cioban, tot una e… tărăgănă namila de om, săltându-şi iţarii. Mulţumit

de sine, Burtă tuşi grav: spusese tot ce avuse de spus. Îşi roti apoi privirea şi dădu cu ochii de mine. Mă recunoscu şi, în semn de salut, mai tuşi o dată, la fel de grav.

– …Noi suntem ciobani din neam în neam. Tot satul e os de cioban! ochii lui Lie scăpărară. Glasul i se înăspri. Să băgăm turma sub cuţit? Noi cu ce rămânem?

– Cu numele şi cu aia, conchide grav, fără grabă, Burtă.

– Aşa-i, tovarăşe preşedinte, aşa-i, încuviinţară ciobanii, clătinându-şi domol frunţile.

– Tu ce crezi, măi Sava? preşedintele spera un sprijin din partea celui ce părea mai stăpânit.

– Eu ce văd aia cred.

– Şi ce vezi tu, măi Sava?

– Ce vezi mata, aia văd şi eu.

– Duci turma? îl întrebă direct preşedintele.

În loc de răspuns Sava scuipă printre dinţi, strivind saliva cu vârful papucului.

– Măi oameni, ce naiba nu pricepeţi?! Păşuni n-avem. Unde-au fost, le-am arat şi punem vie. E mai cu venit.

– Dealul e numai piatră. Nu se prinde via. În vale poate ar merge, cine ştie… Ciobanii încuviinţau în tăcere cuvintele baciului. Sus, pe colnice, n-o să crească vie… repetă înfundat Lie.

– O să crească, făcu mecanic preşedintele, sperând totuşi să-i convingă pe eretici.

– O să crească, bodogăneşte Burtă-mocanu. Cât ţâţa berbecului o să crească.

Ciobanii rânjiră mulţumiţi.

– Cu ce hrănim noi oile?.. Fără păşuni – nici lapte şi nici miei la primăvară, preşedintele pusese în joc supremul său argument.

– Aşa-i, că nici berbecului nu-i arde de dragoste cu maţele goale, bodogăni Burtă.

Ciobanii tăcură o clipă.

– Acu vreo cinci ani – Lie ştie – am mers noi după fân la Nistru… zise îngândurat, ca pentru sine, moş Iluţă Suflet. La Nistru e păşune multă.

– O fi. Ordinul e ordin! rosti dur preşedintele. Deseară veniţi la cârmuire…

Încheind vorba, omul se porni spre sat.

Simţeam încordarea cuibărită în oameni. Am încercat, totuşi, să leg capăt de vorbă.

– N-avem noi mutre de gazetă, repetă mai îmblânzit parcă Lie. Moţ!…

Câinele baciului se apropie supus şi se lipi de picioarele stăpânului. Lie îşi trecu leneş palma prin blana stufoasă:

– Hai, Moţ, acasă…

IV

Înapoia mesei lungi de brad, al cărei lemn răspândeşte miros de răşină şi pădure, stă Lie Cruntu, baciul Călimanei, cu cei cinci tovarăşi ai săi.

Tăcerea din odaie a trecut în ciobani, s-a strecurat pe feţele lor încordate, pironindu-le privirea spre omul aflat de cealaltă parte. Niculae Panta şi-a rezemat bărbia în piept şi, desfăcându-şi larg braţele, a pus stăpânire pe masa de brad.

Lumina palidă, mirosul de răşină şi liniştea se amestecară cu vorbele rare şi glasul răguşit al omului din stânga mesei. Aerul încins coboară în plămâni, atinge buzele crăpate, înfierbântându-le. Bobul sudorii, greu şi plin de sare, lunecă pe frunţile oamenilor, împreunându-se cu pulberea adunată de pe drumurile şi văile Călimanei.

Niculae Panta ştie, că arşiţa a ucis iarba. Ştie, că turmele umblă cu botul în ţărână, cercând stăruitor să răzbească la rădăcina ciulinilor. Ştie, că n-a fost ploaie la Călimana de cum s-a desprimăvărat, că turmele se frământă ameţite de foame şi aşteptare zadarnică. De nutreţul adunat de pe tarlale nici nu poate fi vorba – e pentru iernat. Bruma cea de nutreţ mai mult de o lună jumătate nu ţine… două, dacă-i împuţinezi tainul oii.

Acestea toate le ştie Niculaie Panta. Şi bacii le ştiu. Iar de prea multe ştiute se înăspresc gândurile lui Niculaie Panta, cap peste gospodarii din Călimana.

– A mai picat vreo una azi?

– Trei, răspunde scurt din înţepenirea sa baciul Lie Cruntu.

– Ieri… două şi alaltăieri două… adaugă din colţul mesei Sârghe a lui Sârghe, cuviincios, aşa cum i se cade omului la cei paisprezece ani ai săi.

– Eu aşa zic, reia Lie Cruntu. Acum doi ani m-a dus moş Iluţă cu el în sus pe Nistru să cosim fân pentru iernat. Oameni buni, păşune grasă – cât vede ochiul. Iarba – mai sus de genunchi… o strângi în pumn – ţâşneşte lapte din ea. Şi apă… apă berechet, oameni buni… Nu prea ştie de păşunile alea nimeni, că-s prinse între stufării. Un fel de baltă le închide de jur-împrejur… Cu turma e cale de o săptămână până acolo…

Ochiul lui Ilie Cruntu a scăpărat îndârjit. Răsuflarea baciului, încinsă ca şi vorba lui, a pus stăpânire pe liniştea odăii, pe fiinţa oamenilor, aplecându-i mai aproape unii de alţii. Oamenii cearcă să pătrundă dincolo de vorbele baciului – acolo, în lumea pe care Lie Cruntu o înfăţişează înaintea lor magică şi ademenitoare.

– Să faceţi bine şi să-mi daţi crezare, oameni buni şi tovarăşe preşedinte, că eu n-am dormit nopţi multe şi am trecut prin suflet şi prin minte aceste vorbe. Eu pun capul pentru ele. Cum dă prima ninsoare, suntem şi noi înapoi. Cu turma teafără şi oile dolofane! Ne întoarnăm cu oile miţoase, cu caş mult, cu bucurie pentru lume… Până atunci taman bine se limpezeşte vinul cel nou, prinde putere şi se face ca lacrima… picăm bine, aşa zic eu… Lie Cruntu a mântuit vorba. A rămas nemişcat cremene în aşteptarea răspunsului.

– E treabă lungă la mijloc, măi Lie, şi încurcată… a răspuns, zăbovind o clipă, Niculaie Panta. E musai de scris la stat, să ne dea statul ordinul cu pecete la mână! Nicidecum altfel… Şi cei de la raion să se mai gândească cu capul nostru şi n-o să zică ba! rânji întărâtat baciul.

Niculaie Panta şi-a desfăcut braţele cioturoase pe masa de brad şi s-a cufundat în sinea lui. Nu s-a urnit când a sunat telefonul. A lăsat ţigara între degete să se fumeze şi să se irosească. A cântărit îndelung.

– E nevoie de ordine, de hârtii. Ce pot eu face?

– Ciobanul fără de oi îi ca Dunărea fără apă. Glasul lui Sava se înfipsese în liniştea odăii adânc, ca un jungher ciobănesc.

V

– Este un obicei sfânt la Călimana, izvorât din străfunduri de vreme pentru a împlini peste ani voia buneilor şi străbuneilor. În noaptea când pleacă ciobanii la păşunat se deşartă mult vin din cel mai bun şi mai vechi, se frige carne pe cărbune de tei (aşa sfârâie mai dulce carnea, se rumeneşte mai frumos) şi le umblă gura la oameni ca morişca, tot spunând năzdrăvănii. Veselie la drum greu ce trebuie să ţină până la căderea stelelor, spre obişnuinţa ciobanilor cu somn scurt şi grijă multă.

– Întru pomenirea morţilor, că le-o plăcut şi lor vinul, şi oameni au fost… rosti moş Iluţă, vărsând un degetar de vin. Aşa făcură şi ceilalţi, deşertând apoi cănile până la fund.

Burtă-mocanu îşi înfoaie armonica. Burtă-mocanu cântă pentru o bălăioară cu inima nestatornică, cântă cu nădejde, să priceapă şi ea ceva din zbaterea clipelor, din arşiţa glasului. Bălăioara stă la masă, ţinându-şi căpşorul într-o parte. Ar vrea să-l vază pe Burtă flăcău chipeş, subţire la mijloc, cu faţa smeadă şi sprâncenele încondeiate. Că tot ce are frumos Burtă-mocanu e numai ochiul blajin şi darul cântecului. Şi încă o poreclă „Arsene-Slutu".

La Călimana gospodarii au mesele lungi, fapt care-i înlesneşte omului să-şi găsească cât de cât un loc, căci la un chef cu vin vechi şi sporovăieli noi se adună lume multă.

– Asta nu-i agheazmă, auzi, taică, şi nu se bea cu stropu… mă dăscăleşte moş Iluţă Suflet. Vinul să-l bei domneşte, căci

dacă te cutremuri şi te oropseşti în faţa lui, te pune, măi taică, în genunchi…

Moş Iluţă ştie să bea frumos, ca la carte. Paharul parcă saltă singur în palma lui, se ridică uşurel spre gură şi se deşartă lin şi cuminte.

Aici, la masă, împărţind râsul şi vinul cu aceşti oameni, mă simţii mai puţin înstrăinat. Aflat în grija lui moş Iluţă (el mă adusese aici, de guler, ca pe un şcolar obraznic şi încăpăţânat) îmi îngăduiam sentimentul unei depărtate rubedenii.

La al nu ştiu câtelea pahar apăru Sârghe în pălărioară strâmtă, cu clopoţei la boruri, cu iţari strâmţi şi iar clopoţei mai jos de genunchi. Încălţase opinci uşoare cu câte trei clopoţei la fiecare vârf.

– Fraţilor, ortacilor,
Care-i craiul bacilor?

răcni scurt Sârghe făcându-i semn lui Burtă şi se porni o dată cu muzica în pas lin:

Hăi uşor, uşor, uşor,
Învârtita bacilor!..

Se ridică de la locul său Lie Cruntu şi se aşează-n capul rândului, apucându-l de brâu pe Sârghe. Se mai scularã vreo câţiva şi tot de brâu se prinseră. Cu paşi repezi şi mărunţi, oamenii încearcă să ţină piept ritmului care creşte vertiginos. Sudoarea şiruie darnic pe feţe, fulgerând în bătaia luminii. Sârghe tot îndeseşte piciorul şi tot mărunţeşte pasul. Dansatorii se desprind câte unul, nemaiputând rezista ritmului. Iar Sârghe, blestematul, tot rupe pământul şi râde sfios ca o fată mare…

Gabjă-ţiganu umblă printre meseni cu farfuria:

Strângerea pitacilor
Pentru craiul bacilor!…

– Mai fii şi tu crai, măi Sârghe, că eu am fost destul!

Lie Cruntu râde blajin, scoţându-şi braţul din cingătoarea mocănaşului. Sârghe mai bătu de câteva ori pământul şi se domoli şi el. Zamfir îi înmână farfuria:

– Îi numeri şi-i dai lui mă-ta, auzi, craiule?..

Eu şi Burtă-mocanu ne-am dus să dormim la stână… Prin satul pustiu şi adormit armonica a mai îngânat o vreme, stârnind din când în când supărarea vreunui dulău somnoros…

…Înspre soare-răsare stelele încep a se stinge. Sunete ciudate călătoresc prin noapte. Chemări de păsări, fâlfâit de aripi, freamăt de ierbi… Ciobanii stau îndelung cu ochii deschişi, obişnuiţi cu somn scurt, fără vise.

VI

…Maică, rău m-ai blestemat,
Să nu stau cu voi în sat,
Şi mi-ai dat, maică, de mic
Ţâţă cu lapte frăgit,
Să mă arză-n piept, mămucă,
Dor de câmp şi dor de ducă,
Şi să mă topesc de dor
În puterea nopţilor,
De dorul copilelor
În puterea zilelor…

Turmele s-au pornit spre Nistru o dată cu stingerea stelelor. Numai luceafărul a mai stat ţintuit un ceas de vreme în slava cerului şi le-a însemnat drumul spre miază-noapte.

Era răcoare şi oamenii păşeau zorit. Lie Cruntu se vedea de departe în fruntea turmelor, înalt, puternic, săltându-şi bâta în palmă, mânuind-o cu mişcări largi. Mergeam alături de Sârghe, puţin zgribulit, cu mâinile adânc înfundate în buzunarele pantalonilor. În stânga, mai departe de noi, se profila silueta lui Burtă, iar la vreo zece metri înapoi, cu pas măsurat, înainta Sava Milciu. Tot undeva în spate, sporovăind cu măgarul, venea moş Iluţă Suflet:

– Hai, Faraoane, hai… Hai cu moşu…

Dig-tum, dig-tum, iala-ra-ra, dig-tum, ţiganii se îndeamnă, cântând. Roiuri de scântei ţâşnesc de sub baros, jucând viu în semiobscurul „Drum bun, drum bun…".

– Mo, didilică, mo! Ia-ţi marfa, strigă Tunea fierarul, săltând tălăngile înşirate pe colacul de sârmă.

– Nu ne mai trebuie, strigă Sârghe din mers. Le ducem la tăietoare.

– Du-te şi le ia! rosteşte calm, dar hotărât, Lie.

– Păi, ce facem cu ele?

– O să le poarte Burtă la gât, de zile mari!

Am trecut de muchia dealului. Călimana nu se mai zăreşte. A rămas dincolo, în vale.

– Mai treziţi-vă şi voi!… se răsti cineva în spatele meu. Nu fără mirare descoperii că era o voce de femeie. Se amestecă cârlanii… adăugă mai blajin aceeaşi voce. Fata trecu în fugă pe lângă noi. Opinti oile lui Sârghe în stânga, împreunând pe loc turma.

Sârghe o privi de sus. Fără s-o învrednicească cu vreun răspuns. Îşi scoase apoi tacticos harapnicul de la brâu, îl desfăşură cu o mişcare fulgerătoare şi izbi cu sete.

Oile se înghesuiră ascultătoare, continuându-şi cu pas sporit calea.

– Cine-i?

– Ioana… lui moş Iluţă.

– E fata bătrânului? am întrebat uluit.

– Că n-o fi a mea! mormăi Sârghe.

Cu cât soarele se apropia mai mult de amiezi, cu atât frigea mai puternic. Îmi amorţiră picioarele. Sângele nu mai alerga prin artere, ci părea a se târî, ca un şarpe de plumb.

Lie nu-şi domolea pasul. Urmând pilda lui Sârghe, mi-am scos mai întâi scurta, apoi cămaşa. De câteva ori trecu pe lângă noi Ioana. Apucasem să-i văd ochii mari, catifelaţi, adânciţi în umbra genelor. Ochii fetei aveau licărirea unei muchii de cuţit. Nu mă înşelam. Simţisem aproape fizic acest lucru. Ioana îşi îmbrobodise pe de-a-ntregul faţa, după obiceiul femeilor de la şes care-şi păstrează albeaţa obrazului ca pe o virtute de seamă, apărându-se de focul soarelui de vară. Înrămaţi cu alb, ochii Ioanei luminau mai adânc şi mai puternic.

Turmele ieşiseră la şoseaua de beton.

M-am apropiat de baci cu oarecare sfială. Lie supraveghea trecerea oilor peste şosea. Moţ îşi străjuia stăpânul.

– Nu e bine că insist prea mult. Însă te rog să mă-nţelegi: fără ajutorul dumitale n-o scot la capăt. Te rog, aceste două zile până ajungem la oraş, să-mi povesteşti câte ceva despre ciobanii din Călimana, despre dumneata… Altfel, îţi torn un pui de reportaj, că adoarme contemporanul nostru cu ziaru-n mână la jumătatea primei fraze…

Lie mă privi cu luare aminte.

– Noi… la oraş nu mergem.

Am tăcut. Eram convins că-şi bate joc de mine şi mă pregăteam pentru o ripostă demnă. Între timp, Lie fluieră prelung.

Ciobanii se adunară în jurul baciului.

Numai moş Iluţă şi încă cineva – crezusem că e Sârghe – îşi continuau calea spre miază-noapte. Burtă le strigă din urmă:

– Nea Iluţă, ia fă-te-ncoa!…

– Nu e nevoie… îl domoli baciul. Se întoarse spre mine şi mă anunţă cu un respect pronunţat:

– Mata o iei peste vale şi ieşi taman bine la autobus…

– Da noi? întrebă Sârghe neînţelegând rostul expulzării mele subite.

– Noi… mergem la Nistru.

Lie îşi desfăşură harapnicul şi, îndemnând ultimele oi, trecu şoseaua.

Ochiul lui Burtă, cel sănătos, fără albeaţă, se umflase mai să crape de uimire: „Io-te bre, Lie! Al naibii Lie!" repeta mocanul fără noimă.

Sârghe, împăunat ca un cocoş pintenog, dădu mâna cu mine, urându-mi cale bătută.

– Şi dacă mă ţin de voi? i-am aruncat obraznic în faţă.

– …Vezi matale… Sârghe picura de somn văzând cu ochii. Se simţi pentru câteva clipe cel puţin buricul pământului, ciobanii umblă mult pe jos… tare mult…

Caraghiosul de Sârghe! Naiv, ca un pui de bogdaproste, era departe de a întrezări altceva decât o simplă curiozitate.

Prevedeam o dezlănţuire vertiginoasă de evenimente şi pasiuni, în care intram pe de-a-ntregul electrizat de bucuria neobişnuitului. Sentimentul acesta îmi dădea dreptul să merg alături de ei, egal întru toate ce vor urma.

VII

Soarele izbea necruţător în ochii noştri. Prin genele îngreunate de sare aerul părea şi el scânteietor.

Oile sufereau de foame şi mergeau mai greu ca la început. Încercau să smulgă urma de iarbă din mers şi, nereuşind, se opreau, adulmecând locul, înfundându-şi botul în ţărână, căutând neostenit hrană.

Poposirăm la o apă în coasta unui sat. Ne-am răcorit feţele. Apa era tulbure şi caldă. Ioana îşi scosese broboada, risipindu-şi părul pe umeri. L-a strâns în grabă când m-a zărit.

– Cum te cheamă?

Nu mi-a răspuns. Părea că nu m-a observat sau cel puţin se făcea.

– A… Eşti mută?… Iartă-mă, nu ştiam…

Făcui o mină serioasă, continuând discuţia cu ajutorul degetelor. Peste câteva clipe am obţinut efectul dorit. Fata zâmbi.

– Nu vrei să-mi spui? am întrebat-o cu toată seriozitatea.

– Mai fă o dată… pe urmă îţi spun.

– Bravo, domnişoară! Şi eu care credeam că eşti mută…

Moş Iluţă se căznea să scoată desagii de pe măgăruş. Sava se apropie să-l ajute. Coborî desaga, zicând într-o doară parcă:

– Ne înrudim la toamnă, moş Iluţă?

Bătrânul nu-i răspunse.

– Vezi chimirul ăsta? e plin!

Mândru de sine, Sava îl bătu cu palma:

– Îi fac viaţă de crăiţă, casă nouă…

– O dau la şcoală la oraş, Sava. Are minte… Aşa a vrut şi mă-sa, Dumnezeu s-o ierte.

– De la oraş, ochii lui Sava scăpărară înrăiţi, se întoarce ea sătulă şi de carte, şi de dragoste…

– Ce, nu-ţi găseşti tu muiere?… rosti bătrânul împăciuitor, negăsind alt răspuns. Fă numai semn din sprânceană şi vezi câte se grămădesc.

– Ţi-o fur, moş Iluţă! îi scurtă Milciu vorbele.

Bătrânul nu desluşi în glas nici urmă de şagă. Îşi ridică domol capul şi Sava făcu o jumătate de pas înapoi. Ochii bătrânului pâlpâiau nestăpâniţi. Sava nu-i văzuse nicicând sticlind cu atâta înverşunare.

Cu o mişcare iute moş Iluţă smulse cuţitul din chimirul lui Sava. Un cuţit scurt, ciobănesc, cu muchiile ca briciul. Îl cântări o clipă în palmă, se aplecă apoi peste capra de lemn şi-i scurtă cureaua. Scoase capra de pe spinarea măgăruşului, înapoindu-i liniştit lui Sava cuţitul: – Ţine-l…

Mă spălam fără grabă, gândindu-mă la fetişcana de adineaori. Nu avea trăsături specifice formulei clasice şi tocmai acest lucru îi făcea frumuseţea inedită. Linii proeminente, moi, dovedeau o fire blândă, dar nu lipsită de energie.

Ceea ce o evidenţia însă erau ochii – neobişnuit de mari. Privirea fetei mărturisea o ardere lăuntrică, intensă. Se uita la om drept în faţă, deschis, cu acea graţie şi simpleţe pe care cronicarii o atribuie în scrierile lor crăiţelor şi soaţelor de domn, dar şi acestora cu multă zgârcenie.

M-am întors ultimul cu un braţ de mărăcini uscate. Le-am aruncat în foc, suflând în spuză, ca să mai înviorez flacăra şi m-am culcat alături de Sârghe, punându-mi sub cap scurta.

Noaptea era senină. Stelele pâlpâiau de-asupra noastră, coborâte la un braţ de om. Faraon-măgăruşul înţepenise lângă rug, aţintindu-şi fruntea în lumea de dincolo de stele, cercetând-o minuţios şi cu pasiune – Faraon din Călimana, unicul astrolog din neamul său…

Am încercat să adorm. Nu-mi era somn. Oboseala trezise organismul, mobilizându-l pe timp îndelungat. Alături, în stânga, dormea Ioana. I-am surprins întâmplător privirea şi,

fără să vreau, m-am înclinat spre fată. Mi-a răspuns cu aceeaşi mişcare.

– De ce nu vrei să-mi spui cum te cheamă?

În ochii fetei alunecă o urmă de zâmbet. Degetele Ioanei le imitară pe ale mele. Dănţuiau vesele, jucându-se „de-a vorba muţilor…". Când degetele îşi conteniră danţul, am improvizat câteva clipe de concentrare adâncă pentru a şopti apoi cu o expresie victorioasă: am înţeles!… Te cheamă… Ioana?!

În ochii fetei se cuibări pentru o clipă uluirea.

– Îţi place să umbli cu turmele?

– Îl ajut pe tata… şi mai câştig şi eu ceva parale.

– Şi cu şcoala?…

– O jumătate de lună, mai mult nu pierdem…

Ioana îşi culcă frumos obrazul pe braţul stâng şi închise pleoapele:

– Noapte bună…

Părul alb al fetei, răsfirat larg pe sumanul negru, juca în sclipiri vii. O şuviţă lunecă aproape de braţul meu.

– Ai păr frumos, Ioană…

Fata deschise pleoapele. Cu mişcări repezi, îşi adună şi-şi cântări părul în căuşul palmelor:

– E alb… alb, ca la baba Tilimoana…

În Sârghe s-au trezit treizeci şi trei de draci. S-au trezit şi nu-i dau pace să doarmă.

– Orăşene, …Mata ştii limba măgarului?

– Încă nu, răspunsei amuzat.

– Iaca vezi, măgarul ştie, da mata nu ştii… Uite-ncoa, zise Sârghe, ridicându-se în capul oaselor, scoţând şi câteva sunete guturale.

Spre marea mea mirare Faraon îşi ciuli urechile. Sârghe repetă semnalul. Măgăruşul îşi aplecă fruntea cu supunere, se uită la băiat şi făcu câţiva paşi în lături.

– Eşti teribil, Sârghe!

– Aia zic şi eu, fu de acord băiatul şi, mulţumit de laudă, închise ochii.

Burtă-mocanu îşi usca obelele la foc, tărăgănând un capăt de cântec.

– Nu mai boci şi tu, că nu eşti la mort, rosti printre dinţi Sava. Burtă nu-l luă în seamă.

Nu doarme nici Lie. Stă cu ochii deschişi, cântărindu-şi gândurile…

– Savo, mă tem, că n-or ţine oile până la păşune…

– Nu ţin…

– Un crâmpei de luncă, barem… E musai…

– Musai… căzu de acord Sava.

Burtă răscoli jăratecul, întoarse obelele şi, privindu-le cu luare aminte, o luă de la capăt, tărăgănat ca de obicei;

„Peliniţă, lin-pelin,
Ciobanul doarme puţin.
Singurel cu dorul lui
În inima câmpului,
În bătaia vântului…"
. . . . . .

VIII

Oamenii umblau posomorâţi. Turma abia îşi mai trăgea sufletul. Ciobanii o îndemnau zadarnic să-şi sporească pasul. Câte un cârlan mai tânăr se frângea din picioare şi, dacă nu-şi da sufletul, ciobanii îl urcau pe umeri şi-l hrăneau cu pâinea lor: aspră, pătrunsă de colb şi arşiţă.

– Mai iute, mai iute, Sava!..

– Care mă-sa mai iute, că zdohnesc până la Nistru cu toatele, bodogăni Sava, negru la faţă.

A treia zi dimineaţă dormirăm mai mult ca de obicei. Tot atât dormi şi turma. Oamenii ştiau că n-a rămas mult şi se gândeau că puţinul acesta e lung şi nu se mai vede sfârşitul…

Trecurăm vadul unui râu cu maluri largi, nu prea adânc, revărsat peste o vale nisipoasă, presărată ici-colo cu tufe scunde de soc şi salcie. Apa venea limpede, puteai număra prundişul pietricică cu pietricică. Oamenii îşi răcoriră trupurile

înfierbântate. Primul zărise apa Sârghe şi tot el primul se îmbăiase, scoţându-şi din mers cămaşa şi pantalonii. Se culcă pe spate în prundiş, cu straiele lui Adam pe el. Apa trecea peste Sârghe cu o jumătate de palmă mai sus, curată ca bobul de rouă. Cu braţele date în lături şi ochii închişi, băiatul se bucura de căldura soarelui, care acum ajungea până la el îmblânzită.

– Ce stai, bă, cu fuduliile la soare?! Obraz ai?!! îl mustră Burtă pe băiat.

Sârghe fu de acord. Peste numai o clipă Burtă-mocanu îl văzu cu fundul întors la soare.

Bărbaţii intrară şi ei în apă. Ioana rămăsese singură să aibă grijă de oi. Turmele s-au dat în umbra tufelor de răchită şi boz. Nisipul era umed şi cald. Câteva oi, scuturate de un tremur mărunt, zăceau fără vlagă.

Ioana se apropie de ele. Aveau ochii injectaţi, plini de o licoare gălbuie. Nările oilor tremurau. Ioana întoarse speriată capul.

Oile una câte una tresăriră, se ridicară anevoie în picioare, prinzând a se roti pe loc mute, fără răsuflare.

Ioana le privi speriată şi neputincioasă.

– Tată!..

– Tată! se auzi pentru a doua oară vocea Ioanei. Moş Iluţă întoarse brusc capul.

Bărbaţii se îmbrăcară din mers. Treceau în fugă, lăsând urme adânci în nisip.

– …Că n-o fi dat strechea-n ele… încercă să curme tăcerea Burtă.

– Mai repede dă ea în noi pe arşiţa asta! bombăni Sârghe în unison.

– …S-au sleit de foame, făcu într-un târziu moş Iluţă, nu se mai mişcă de-aici.

– E musai să se mişte. Lie rostise vorbele calm, dar hotărât, ca o sentinţă nestrămutată.

Moş Iluţă îşi puse ochelarii de sârmă pe nas, cercetând minuţios oile.

– Nea Iluţă cată microbii! şopti Sârghe ironic la urechea mea.

– Gura, bă! Microbu fără ochelari nu se vede! zice savant Burtă-mocanu şi-i arde lui Sârghe un picior în spate, ca să-şi mai răcorească şi el sufletul.

IX

Băteam cu putere în uşa unui modest apartament de la etajul doi, pe care o placă, iscusit gravată, anunţa: „Leopold Calomfirovici, doctor veterinar". Gemuleţul protejat de gratii se dădu la o parte şi în sfârşit apăru faţa proprietarului:

– A început deja? se interesă persoana în halat vărgat şi ochelari cu ramă de un deget.

– Ce să înceapă?

– Războiul… Întreb dacă a început războiul…

– Nu, nu, am bâiguit eu nemaiînţelegând nimic.

– Dacă nu, te rog, să baţi mai încet. Uşa se deschise şi în pragul ei apăru un om de vreo şaizeci de ani, înalt, poate prea plin, cu o privire atentă şi bune maniere.

– Tovarăşe doctor…

Numele îmi scăpase, încercam febril să mi-l reamintesc.

– Leopold Calomfirovici…

– Scuzaţi-mă, vă rog. Exact…

– Nu face nimic. Dă-i înainte…

– E urgentă nevoie de intervenţia dumneavoastră.

– Dacă nu mă înşel, azi e duminică?…

– Doctore, vedeţi dumneavoastră, unele animale, ca, de pildă, oile, se îmbolnăvesc şi în zile de sărbătoare…

– Serios?…

Peste numai un ceas doctorul Leopold Calomfirovici cerceta animalele.

Îşi şterse mâna cu un şerveţel extras din servietă, declarând magistral:

– Simptomele nu prezintă o natură specifică maladiilor epidemice. O surmenare, cauzată de un supraefort fizic plus inaniţie.

– Adică?… bodogăni Burtă.

– Adică au obosit şi vor să mănânce… îl lămuri puţin contrariat Calomfirovici. Nu este exclusă o dicroceliozâ în stadii primare. Voi putea confirma faptul în urma disecţiei.

– Vă mulţumim, Moş Iluţă îşi aplecă fruntea.

Doctorul Calomfirovici îşi îmbrăcă haina şi vru să închidă servieta. Se opri însă la jumătate de mişcare.

– Personalul a făcut inoculări contra febrei oftoase?

– Nu…

Doctorul Calomfirovici îşi desfăcu cu mişcări abile catrafusele dumisale, dând la iveală lampa cu spirt şi seringa.

– Suflecaţi-vă mânecile, vă rog…

Ciobanii veneau câte unul, gravi şi tăcuţi.

– Oile trebuiesc hrănite şi odihnite, îi preveni categoric doctorul în timp ce le făcea injecţia.

– Trebuie. Noi mai avem însă cale lungă de mers… Până sus pe Nistru… explică Lie respectuos.

– Ceea ce faceţi e o dementă… o crimă…

– E musai să ajungem sus la Nistru. Altfel nu se poate.

Sârghe protestă vehement împotriva inoculării:

– Eu nu vreau! Să le facă oilor. De ce să-mi facă mie? Nu vreau!

Burtă îl înşfăcă ca pe un copil de ţâţă şi-l duse plocon medicului. Sârghe se zbătea disperat, dând din mâni şi din picioare…

– Dragul meu… ai o faţă de intelectual rafinat… şi te porţi ca un birjar de pe la începutul secolului… Nu te înţeleg.

Cu toate protestele sale, în râsetele zgomotoase ale oamenilor Sârghe fu vaccinat şi el. Spre marea mirare a ciobanilor mi-am suflecat şi eu mâneca.

Nu prea departe se auzi înfundat sirena unui vaporaş. În jos pe Nistru trecea o caravană de şlepuri.

– Nea Lie, cam câţi chilometri mai e de mers?…

– V-o sută să fie…

– Am eu o idee… începui precaut – o fi bună, o fi rea, nu ştiu… Mata te-ai plimbat cu şlepul vreodată?…

X

Doi cetăţeni, instalaţi pe două lăzi etichetate pestriţ, joacă şah. Primul îşi vopseşte pantoful, muind cu multă atenţie pensula în farfurioara cu vopsea albă. Al doilea – un pici nostim cu urechi clăpăuge şi nas interminabil – mută pentru amândoi.

Cetăţeanul înarmat cu pensulă şi pantofi îşi dictează mişcările, sorbind din când în când dintr-un pahar al cărui conţinut era greu de precizat.

În jur – ţipenie de om. Bine că am dat de ăştia, mă gândesc. I-am salutat jovial şi am început tratativele.

Întregul echipaj al şlepului – cei doi amatori de şah.

Cel cu pantof (căpitanul) îmi aminti că e duminică, sărbătoare.

– Ei şi?

– Duminică forţele navale se odihnesc, îşi revin…

Cred că niciodată în viaţa mea nu voi mai atinge acele culmi oratorice, pe care le-am cucerit în sfertul de oră dedicat tratativelor.

Până la urmă, căpitanul cedă…

Peste două ore privea cu gura căscată, desigur, căindu-se, la puzderia de oi care-i luau cu asalt şlepul.

Era însă prea târziu.

„No, dihanie! Un-te bagi! Ho, maică, ho!".

Se făcuse seară şi vocile ciobanilor răsunau înfundat.

– Combustibil pentru motonavă – 62 ruble 31 copeici, combustibil pentru echipaj – 5 ruble 27 copeici, ori bani gheaţă,

ori cumperi singur coniacul… „Ca Ve Ve Ca" – e clar? întreabă grav piciul. Coniac vechi, veritabil, super.

– Facem, oftează Lie nu prea în apele sale.

Privesc tărăboiul mulţumit de mine.

Sava, care nu ştiu de ce nu mă prea înghite, se apropie de mine şi, dându-mi de înţeles că a sosit momentul despărţirii, face pe mărinimosul, mulţumindu-mi cu jumătate de gură pentru ajutor.

Motorul duduie nepăsător şi vesel.

Doctorul Calomfirovici urează ciobanilor cale bună.

Oaia lăsată pentru disecţie se uită lung spre şlep. Întinde botul spre suratele sale şi behăie lung. De mine au uitat cu toţii. Până şi oaia doctorului Calomfirovici.

Şlepul se desprinde de ţărm. Sar în ultima clipă pe bord, neobservat. Mă instalez între nişte lăzi înapoia cabinei de comandă. Ce mutră o să facă Sava peste vreun ceas de vreme!

Ciobanii s-au strâns roată.

– Fiecare cât îl lasă inima… făcu destul de acru Lie. Sava scoate cu gesturi împărăteşti şase hârtii a câte cinci ruble.

– I-ote, bre! Sârghe face ochi mari…

Secundul şi căpitanul stau la cârmă, uitându-se la oi ca la nişte arătări de pe lumea cealaltă.

– Corabia lui taica Noe… îşi dă cu părerea căpitanul.

– Ne mai lipseşte potopul, îl completează secundul.

Cineva se apropie de locul unde mă aflu. Pas moale, pas gingaş. Îmi pare că paşii aceştia vorbesc. Vorbesc cu mine.

Ioana se apleacă peste bord şi mâna ei încearcă să atingă apa. Cu tot întunericul din jur, îi simt privirea. Îi aud respiraţia. Cât va sta ea în faţa mea? Aş vrea să nu plece.

XI

Turmele se adânciră în valea îngustă, împânzită de stânci şi tufe de agriş, când şlepul mai vui o dată prelung dispărând după un cot al Nistrului.

Respiram adânc aerul tare şi umed. Călcam încet, zăbovind câte un pic pentru a ne arunca privirea asupra dealurilor înalte, ascuţite – numai piatră, de jos până sus. Nistrul se pierdea în stânga prin desişul imens al pădurilor de stejar. Eram în nordul Moldovei…

În stânga se profila, în aburul dimineţii, cetatea Hotinului. Strigătele păsărilor îmi păreau chemări de corn, şi fantezia în galopul său nestăpânit mă purtă o vreme printre ilăieşi, pârcălabi şi voievozi…

Pe neaşteptate tălăngile prinseră a zurui cu o putere întreită. Mi-am aruncat privirea spre capul turmei. De acolo venea zgomotul.

Lie Cruntu îşi scosese harapnicul din brâu şi izbea cu putere în berbeci. Aceştia turbaseră parcă. Se îmbulzeau unul peste altul, trecând pe lângă Lie în goană nebună spre coasta dealului.

– Ţineţi stânga! tună baciul smulgând arma de pe umăr şi apăsând din fugă pe trăgaci.

Oile tresăriră şi cârniră spre dreapta. Pentru o clipă-două. Apoi se năpustiră din nou mai înverşunat, îmbătate de mirosul lucernei.

Ciobanii se grămădiră de-a latul puhoiului, lovind orbeşte. Eu numai cu bâta, ceilalţi mânuiau şi câte un harapnic. Coasta dealului cobora lină, până departe, unduindu-şi lucerna spălată de ploi, grasă.

Trecută prin pasul turmei, din lucernă s-ar fi ales praful şi pulberea. Înţelegeam acest lucru. Nu pricepeam însă altul, mai înfricoşător. Oile flămânde şi-ar fi umplut pântecul cu lucernă, iar peste câteva ceasuri, umflate de iarba jilavă şi mustoasă, ar fi acoperit valea cu stârvuri.

Ciobanii pricepeau acest lucru. Pricepeau, că cei cincizeci, pe urmă patruzeci, pe urmă douăzeci de metri erau hotarul vieţii. Dincolo – verde şi ademenitoare – juca moartea.

Nereuşind să zăgăzuiască turma, ciobanii îi ieşeau din nou înainte. O dată, de două ori, de trei… Dulăii se cuibăriseră la

picioarele stăpânilor, dând glas prelung, cutremurător. Măgăruşii, asemeni unor luntri fără cârmă şi pânze, se roteau neputincioşi, prinşi de vârtejul cârlanilor, adăugându-şi glasurile lor răguşite la cele ale dulăilor. Mirosul de lucernă întârâta din ce în ce mai tare turma.

Cu ochii pe jumătate orbiţi de praf şi de sudoare, am desluşit cu greu, la câţiva paşi de mine, silueta lui Sârghe.

– Ce brânză mare, dacă se-nfruptă şi ele din lucerna aia? Că nu moare nimeni de atâta pagubă, vedeam, că oile nu se mai potolesc şi nu înţelegeam ce rost mai are împotrivirea aceasta când până la tarlaua de lucernă au mai rămas câţiva paşi.

– Se umflă şi crapă! Crapă cu toatele!..

Mă înşelasem. Nu era Sârghe. Am desluşit vocea Ioanei.

– Dă-i mai vârtos! Mai vârtos! Parc-ai fi o fată mare… se auzi aceeaşi voce.

Într-adevăr, mă fâstâcisem, şi, ca să-mi răscumpăr pasivitatea, începui să izbesc orbeşte, rotind bâta în stânga şi-n dreapta.

O ţineam pe Ioana tot timpul în dreapta ochiului. Scundă, până la sâni între coarnele berbecilor, fata stârnea în mine un sentiment de grijă părintească. Ioana se războia cu râvnă, când două lovituri concomitente o făcură să-şi piardă echilibrul şi să cadă. Fata nu-şi pierdu cumpătul şi se sprijini în cădere în genunchiul stâng. Lovind cu o furie oarbă animalele, îmi făceam cale spre Ioana. I-am întins mâna. Fata nu mă observă. Strângând cu amândouă palmele coarnele unui berbec trupeş, Ioana aştepta ca el să facă mişcarea de atac. Atunci fata se lăsă ridicată. Înfingându-şi picioarele în pământ, trecu fulgerător în dreapta berbecului, neutralizând lovitura. Cu tot tragismul situaţiei, nu mă puteam debarasa de gândul că asistasem la o spectaculoasă coridă cu participarea unui faimos torero în fustă.

– Izbeşte odată! răcni Ioana, văzându-mă c-o secundez. Ţine stânga! porunci înverşunat glasul fetei.

În spate răsunară câteva împuşcături. Turma şovăi o clipă, ca s-o pornească apoi din nou la drum, dar nu atât de furtunos ca mai înainte.

Turbarea oilor se risipea cu încetul. Lie, Sârghe şi Sava – dintr-o parte, Burtă, moş Iluţă, eu şi Ioana – de cealaltă le împingeam înapoi, depărtându-le de hotarul verde al lucernei.

Biruiserăm. Eram însă prea obosiţi ca să ne bucurăm. Mânam turmele cu pas greoi sus spre coama dealului. La jumătatea drumului ne-am oprit să răsuflăm un pic, rezemându-ne în bâte.

Ciobanii scuipară colbul adunat pe buze şi în cerul gurii. Se culcară apoi care pe spate, care pe-o coastă.

– Te-am şi botezat cioban, nenică… îmi zise Lie binevoitor.

– Lasă, nene… Laurii sunt pentru Ioana!

Fata roşi. Îi părea bine însă.

– Os de cioban! o laudă Lie, rostind cuvintele cu evlavie.

– Că doar la târlă am făcut-o cu mă-sa! întări moş Iluţă.

Ioana se supără foc şi se burzului:

– N-ai pic de obraz, tată!… Umbli cu…

– La şcoală, până şi-n fundul buricului vă uitaţi, neruşinaţilor, iar aici faceţi pe niznaiu, se întărâtă moş Iluţă.

– Pe Ioana a adus-o cocostârcul învelită în foiţă de ciocolată, îşi dădu cu părerea Sârghe.

Fata, în loc de răspuns, îi cârpi una peste ceafă.

– Ioana… Ioana… matador din Călimana… îmi adusesem aminte de recenta coridă şi, fără să vreau, am zâmbit.

– Cum adică: „mantador"? se interesă moş Iluţă.

– Ăia de se luptă cu taurii, face Lie cu mândrie de cunoştinţele sale.

– Ce-o căpiat, de chinuie bietele dobitoace?.. se indignă moş Iluţă.

– Sunt viteji, plini de bărbăţie… îl linişti Lie.

Am hotărât să împart cu ei o pagină din Hemingway, pe care o ştiam pe de rost: „Începe corida cea mare! Locurile, ca

de obicei, sunt ocupate până la ultimul. Printre staluri se strecoară vânzătorii de îngheţată şi răcoritoare. E linişte… O linişte de moarte…

Lupta se apropie de sfârşit.

Figura galbenă a matadorului a încremenit în mijlocul arenei. Priviţi-l pe invincibilul Alvares… Tăişul spadei a scăpărat scurt în soare. Străpungându-l cu ochii săi injectaţi, taurul negru stă înaintea lui Alvares…

Toro! Toro! Toro! Taurul ca o săgeată neagră se năpusteşte spre toreador. Aaaa!

Aaa! vuiesc tribunele. Taurul a mai încercat o mişcare, picioarele s-au frânt însă, refuzând să-l mai asculte. Alvares! Alvares! – aclamă tribunele înnebunite. – Bravisimo! Bravisimo! Trăiască invincibilul Alvares!…

– Şi mai departe?.. Ioana mă pironi cu ochi înfierbântaţi.

– În timpul acesta în grajd plângea un băieţaş cu capul plecat pe genunchii bătrânului grăjdar… Fusese ucis taurul negru Amango, prietenul său cel mai bun, cu care crescuse împreună,... cu care hoinărise prin lunci şi pe dealuri şi care de acum nu mai exista.

– Păi bine, bre oameni, tâlhărie în amiaza mare?! răcni cineva înapoia noastră.

Omul în haină de piele şi pălărie de fetru cu boruri largi venea în mare grabă, gâfâind şi, după cât se vede treaba, nu cu prea multe gânduri dulci, ceea ce Lie pricepu, scrutându-l din ochi.

– Tâlhărie, ai? Jecmănim ţara?

Ciobanii tăcură, măsurându-l cu privirea. Avea o faţă făcută parcă din bardă – trăsături grosolane, nas mare, încovoiat, bărbie grea. Şi vorba tot grosolană îi era, iar ochii negri, fără de lumină, şterşi. Burtă nu rezistă până la urmă, cât era el de Burtă, de zgârcit şi leneş la vorbă:

– Ce ne iei pe noi aşa, bre cuscre, că doar n-am belit prazul împreună.

Altă dată ciobanii ar fi râs. Acum însă nu. Îl încuviinţară pe Burtă prin tăcerea lor. Omul îi aruncă lui Burtă o căutătură

înveninată, înţelegând însă din privirea acestuia, că e mai bine s-o lase moartă.

– Dute-n lucernă şi număr-o fir cu fir. Pe urmă stăm de vorbă, îl sfătui Lie.

Omul se răsuci, făcându-şi cale spre tarla.

– Am cam stricat brânza cu el, se amărî Lie Cruntu, altminteri, cine ştie, puteam face treabă bună…

– Pe ăsta l-o făcut mă-sa toamna, rosti plictisit Burtă.

– De unde ştii tu? îl descusu moş Iluţă.

– Proştii făcuţi vara sunt mai zâmbăreţi…

De la tarla omul se întoarse parcă mai bun, mai îmblânzit.

– Aveţi noroc… Mi s-a părut mie de pe motoţiclă…

– Nu face nimic, îl linişti Lie Cruntu, scuipând printre dinţi.

– Fumează careva?..

I-am întins un pachet de ţigări nou-nouţ, lucrat cu eleganţă.

– Dintre cele scumpe… constată omul cu „motoţicla". Pe la noi nu se vând… Se poate două?

– Serveşte-te.

– Vezi, nene, începu dojenitor Sârghe, tovarăşul e de la oraş. Om mare! A venit la noi cu trebi speciale, iar mata dai satu-n petic… strigi la oameni degeaba… încheie Sârghe mai să pufnească în râs.

Motociclistul încercă să schiţeze un zâmbet.

– Cer scuzare! Dar… ştii şi mata… răspundere! Răspundere grozavă la tot pasul… Pe mine Turcalete mă cheamă. Brigadir-şef… aici, la colhoz… Matale de la raion eşti? se interesă cu un vădit respect Turcalete.

– Din capitală.

– Din capitală… repetă Turcalete, întreindu-şi respectul. E bine… bine… Omul trase cu poftă din ţigară. E fainã, tovarăşe… Fainã… Dar să avem iertare, ochii brigadirului sclipiră hâtru, hoţeşte, şefii cu turma nu umblă! Şefii cei mari umblă cu otomobilu!… încheie biruitor Turcalete.

– Eu, dacă mă satur de maşină, mai umblu şi cu turma… i-am explicat pe un ton imperial.

– O fi… Nu zic ba… o fi, se grăbi să confirme Turcalete.

Oamenii zâmbeau mulţumiţi în sinea lor şi trăgeau cu poftă din ţigări.

– Tovarăşe Turcalete… brigadir-şef… îi enumeră Lie sârguincios titulatura. Noi suntem tocmai de la Călimana şi mergem la Nistru la păşunat. Uite ce te rog eu pe matale: nişte lucernă. Atât.

Brigadirul îşi scoate pălăria, o pune pe genunchi şi-şi suflă cu grijă praful. Şi tace.

– Măsurăm douăzeci de paşi. Şi-ţi dăm chitanţă scrisă ori bani gheaţă. Cum vrei matale…

Turcalete îşi petrecu palma peste frunte, îşi şterse grumazul asudat şi numai într-un târziu răspunse sec:

– Nu pot.

– Cine poate atunci? îi aruncă scurt Andrei.

– Preşedintele, locţiitorul…

Lie Cruntu oftă adânc, îşi legă o nojiţă desfăcută şi hotărî:

– Mergem la preşedinte…

– E dus… la oraş.

– Locţiitorul…

– L-au dat afară mai alaltăieri… Fura.

– Bine! Lie nu se mai putu stăpâni. Are gospodăria asta om în capul ei ori n-are?

– De ce să n-aibă? Până se-ntoarnă preşedintele, eu răspund de toate…

Lie tăcu. Moş Iluţă se apropie de Turcalete:

– Pică oile de foame… Dacă ştii să numeri până la zece – numără-le coastele. Se văd de-aici…

– Nu pot, răspunse cu voce spartă brigadirul.

– Oile acestea aparţin oamenilor din Călimana, dar nu numai lor. Ele aparţin în aceeaşi măsură statului, deci şi dumitale. Oricare cetăţean al acestei ţări răspunde moral de fiece bun al ei. E limpede? făcui eu îndârjit.

– Poimâine vine preşedintele şi…

– Poimâine să vii să ne ajuţi la îngropat, bodogăni Burtă.

– Pentru colhozul vostru lucerna care v-o luăm noi e cât negru sub unghie, lămuri fără chef Lie, dându-şi seama că cu acest turc de Turcalete n-o mai scoţi la capăt.

– Nu pot. Un capăt de aţă nu dau fără preşedinte. Căci eu cu capul răspund!

– Ca să răspunzi cu capul, trebuie să-l ai, i-o reteză Lie.

– Ce zici matale?

– Nu te-a pus preşedintele în locul lui de frumuseţe şi nici să faci umbră pământului. Să te gândeşti te-o pus! Să-ţi baţi capul…

– Băi călimănenilor, glasul lui Turcalete era numai mânie. Ia căraţi-vă de pe moşia noastră. Chiar acum.

– Las-o mai moale, fecioraş, că nu-i moşia mă-tii… îi răspunse calm şi fără grabă moş Iluţă.

– Bine…

Brigadirul îşi trase pălăria pe frunte, se răsuci în călcâie şi plecă.

Jos, în vale, lângă motocicletă, mai apăru un om. Purta armă în spate şi venise din stânga, dinspre livezi. „E paznicul… se gândi Lie. O să se întoarcă în doi, să ne mâie cu forţa. Ăsta e în stare de orice…".

– Măi orăşene, ia scoate o bucată de hârtie curată şi ceva de scris, tot eşti matale scriitor, şi să ticluim noi o patalama, zise Lie, înveselit pe neaşteptate.

– Aşa, scrie!.. „Dată de baciul Cruntu Lie din satul Călimana, colhozul „Patria", că a păscut cu turmele 20 metri lucernă…".

– Ce vrei să faci, Lie? întrebă cu teamă şi presimţire rea Sava Milciu.

– Să satur oile barem o dată la zece zile. Îi dăm lui Turcalete hârtia, continuă bine dispus Lie, măsurăm douăzeci de paşi în lung şi-n lat…

– E lucru de puşcărie. Eu nu mă bag, rosti dârz Sava.

– Nu fi muiere, bre Sava!

– Călcăm legea, încuviinţă moş Iluţă.

– Pierdem capul pentru niscaiva lucernă, mormăi şi Burtă indispus.

– Tu, orăşene, ce zici? Calc eu legea?

– Formal, da. O calci.

– Scrie matale mai departe: „…Pentru aceste toate răspunde baciul Lie Cruntu, el şi numai el…".

Lie se opri o clipă, petrecându-şi privirea peste chipurile tovarăşilor săi.

– Lui Sava i-s dragi oile ca sarea-n ochi. O ştiu, dar tu, măi Burtă, tu cânţi patru nopţi de jale când moare un miel. Când se duc oile la abator, trei zile fugi de la stână şi nu te arăţi…

Lie Cruntu îşi trecu palma peste faţă, peste barba aspră, trei zile uitată de brici: – Ai scris?

– Nu te grăbi… Lie, dumneata n-ai avea nimic împotrivă dacă alături aş pune şi eu semnătura mea?..

– N-ai dreptul. Eşti străin de turmă, se înverşună Sava.

– Mai degrabă tu eşti străin, reteză Sârghe. Poţi să mă scrii şi pe mine!

Se făcu o tăcere adâncă. Ioana se uită cu coada ochiului la tătâne-său. Îşi petrecu mâna prin blana unui miel şi spuse parcă într-o doară:

– Tată… şi noi.

– Noi mai chibzuim, fato… Cu legea nu se face şagă.

– Aşa rămâne cum am zis…

Lie apucă hârtia, o împături cu grijă, apoi se sculă în picioare, pornind la vale spre cei doi.

Turcalete îl ascultă cu băgare de seamă, apoi dădu cu îndărătnicie din cap.

– Păcat… Baciul nu zise mai mult nimic. Măsură douăzeci de paşi în colţul tarlalei – în lung şi în lat. Bătu semne şi se întoarse la ai săi.

Turcalete umbla din urma lui, repetând una şi aceeaşi: „Ce faci, bre omule! Astâmpără-te!" Lie nu-i răspundea. Din clipa aceea pentru el nu mai exista nimic în afară de cele şase mii de oi condamnate la foame şi poate chiar la pieire.

– Sârghe, întri primul… Ceilalţi staţi pe margine, să nu se bage oile dincolo de semne…

Ciobanii îşi scoaseră harapnicele şi se rânduiră între semne.

– Măi Lie, să nu iasă rău… îl preveni din nou Sava Milciu.

– Turma ta o pasc eu, îl linişti baciul, fără supărare în glas.

Sârghe îşi apropie oile de hotarul verde. Alături de el păşea Lie. Turcalete şi paznicul stăteau înfipţi în pământ – stavilă turmei.

– Înturnaţi-vă! rosti scurt brigadirul.

Sârghe îl întrebă din ochi pe Lie ce să facă. Baciul nu-i răspunse, ci păşi mai departe în fruntea turmei.

– Scoate arma şi sloboade piedica! porunci Turcalete. Paznicul se supuse.

Turma continua să se apropie de tarla. Lie mergea calm în capul oilor. Sârghe, care nu se prea simţea în apele sale, se ţinea aproape de baci, păstrându-l tot timpul în bătaia ochilor. Berbecii din capul turmei culegeau de acum primele fire de lucernă, când, scos din fire, Turcalete tună:

– Înapoi, că tragem!

Lie parcă nici nu auzi somaţia. Călca liniştit, cu fruntea adusă puţin înainte.

– Trage! porunci Turcalete cu voce înnăbuşită.

– Tovarăşe brigadir, moarte de om pentru niscaiva lucernă? se împotrivi paznicul.

Turcalete îi smulse arma din mână.

– Daţi-vă înapoi!

Şi iarăşi somaţia rămase fără nici un răspuns.

Turcalete ridică arma şi apăsă pe trăgaci. Împuşcătura cutremură văzduhul, urmată de răcnetul înfricoşat al Ioanei.

Lie surprinsese într-o frântură de secundă mişcarea armei – Turcalete nu era trăgător de clasă, şi acest lucru baciul îl văzuse de la o poştă. Totuşi, glontele îi însemnă umărul stâng, cel fără de braţ. Lie simţi arsura. Îşi privi umărul. Un fir de sânge şerpuia harnic, înroşind cămaşa. Baciul se aplecă şi smulse un pumn de lucernă. Îl lipi de rană, oprind sângele.

Moţ, câinele baciului, se smunci spre beregata brigadirului, Lie însă îşi încleştase mâna pe zgardă, ţintuindu-l pe loc.

Burtă răsări namilă de om, în faţa brigadirului. Îşi trase capul îndărăt, pregătindu-şi lovitura. Aşa lovea Burtă când lovea, haiduceşte, de moarte, cu capul între ochi. Turcalete citi sentinţa în ochii ciobanului şi păli. Încercă să spună ceva, dar buzele nu-l ascultară.

– Arsene! răcni baciul, încercând să-l oprească pe mocan.

Întârziase însă. Tot ce putu face Burtă-mocanu spre ascultarea baciului, făcu. Cu o supremă sforţare îşi stăpâni pumnii, trecându-i ca un fulger pe lângă faţa de piatră a brigadirului şi-i opri în patul armei. Acesta trosni, iar puşca zbură din braţele lui Turcalete undeva departe, în lucernă.

– Ai tras degeaba, măi Turcalete… Mâna asta mi-o luat-o neamţul lângă lacul Balaton, rosti greu, stăpânindu-şi mânia, Lie Cruntu.

– Lasă… lasă… Miliţia o să ne dezlege… Miliţia… bâigui brigadirul.

– Mergem noi şi la miliţie, n-avea grijă, îl repezi Lie, simţind că-l părăseşte stăpânirea de sine. Nu mişti de aici până nu trec toate oile prin lucernă.

Trei ceasuri la rând au păscut turmele patratul de lucernă. Şi tot trei ceasuri ciobanii au tăcut, aruncând din când în când câte o frântură de vorbă. Trei ceasuri nu s-au urnit din loc Turcalete şi paznicul său.

Turma lui Sava a păscut-o Lie.

– Nu de dragul tău, măi Sava, trebuie musai să rămână careva neamestecat în treaba asta. Răspunzi de turmă până s-or limpezi la mine lucrurile…

Peste trei ore Lie s-a dus în sat cu Turcalete şi paznicul. Am vrut să merg şi eu, şi Burtă-mocanu – poate va fi nevoie de martori. Însă Lie se împotrivi.

– Duceţi turma la păşune. Eu vă ajung din urmă.

Oamenii s-au uitat vreme lungă după cei plecaţi. Turcalete s-a urcat pe motocicletă şi a dispărut cu mare viteză, stârnind

pulberea drumului. În urma lor, gustând din colbul adunat pe buze şi răsucindu-şi câte o ţigară, veneau Lie Cruntu şi paznicul.

Sava Milciu a pocnit din harapnic, ieşind cu turma sa înaintea celorlalţi.

– Să stai în dreapta mea şi să-mi arăţi drumul, îi spuse el aspru lui moş Iluţă Suflet.

Au mers până noaptea târziu, păstrând în minte cele petrecute şi revăzându-le o dată, de două, de trei ori…

Fiecare căuta să-şi găsească locul său în această istorie, să-şi atribuie o parte din vină sau, dimpotrivă, să se împace cu gândul nevinovăţiei.

Ne-am oprit dincolo de miezul nopţii pe muchia unui deal. Departe de tot, abia ghicindu-se prin ceaţă, venea la vale, cenuşiu şi îngândurat, Nistrul. Bătea un vânt răcoros, care aducea prospeţimea apelor până aici pe muchia dealului.

Oamenii, deşi frânţi de oboseală, au stat vreme lungă cu ochii deschişi. S-au trezit de la atingerea ierbii plină de rouă, lucru de care uitaseră, deoarece de pe vremea ultimelor brânduşe roua nu-şi mai arătase sclipirea sa gingaşă, curată, prin părţile Călimanei.

Cu ochii cârpiţi de somn, Sârghe dispăru în fundul unei râpe. Se propti în faţa unui scaiete, deschizându-şi cu mişcări repezi pantalonii.

– Să trăiţi, tovarăşe Turcalete, mormăi Sârghe cu dinţii încleştaţi. Daţi-mi voie să mă… pe nasu-mneavoastră… Pe matale şi pe toţi Turcaleţii din lumea asta… Uite-aşa, de sus până jos!

XII

Moş Iluţă Suflet mergea primul, cu pas mai ager ca de obicei. Îl chema parcă ceva într-acolo, unde stufăriile încă nevăzute îşi trimiteau freamătul lor până la urechea ciobanilor.

Trecurăm două văi strâmte, adâncul unei râpe şi, în sfârşit, răzbirăm spre largul şesului.

– Tăiem balta şi suntem la Valea Albă, rosti moş Iluţă din inimă, oprindu-se în faţa păpurişului.

– Cum trecem prin stuf? ceru să i se lămurească Sava Milciu.

– Trecem bine, îl asigură moş Iluţă.

Stufărişul era acoperit de apă până la genunchi, iar pe alocuri, şi mai sus. Într-un loc, însă, pe care îl ştia moş Iluţă, apa nu se ridica mai mult de două-trei palme. Pe acolo aveau să treacă turmele. Ciobanii ascultară sfatul lui moş Iluţă şi călcară stuful cu picioarele, aşternându-l în calea oilor.

Stuful era înalt, şfichiuia obrajii, lăsa dâre subţiri şi roşietice pe faţă, pe mâni, pe gât.

Prin stufării răzbirăm destul de anevoios, urmând cu atenţie întreită pasul turmelor. Câte o oaie se cufunda mai adânc şi, speriată, intrând în nămol până la pântec, începea a se zbate. Ciobanii o ridicau sus cu braţe puternice ca nişte macarale.

Stuful se rări. Oamenii simţiră cum pământul se face din ce în ce mai tare sub picioarele lor…

Unduindu-şi iarba înaltă şi moale, împestriţată cu albăstrele şi siminoc, Valea Albă se întindea până departe, liniştită, uitată de vânturi.

Oamenii băură cu sete din aerul proaspăt, înviorător. Turmele se treziră din încordarea şi amorţirea lor. Aducându-şi aminte de zburdălnicia din primăvară, mieii, oile şi berbecii o luară razna, împrăştiindu-se de-a lungul şi de-a latul întinsului.

Ciobanii căutară un loc mai ferit pentru bordei şi ţarcuri.

Îl găsiră între nişte arţari bătrâni cu frunza lată cât palma. La vreun kilometru-doi începea pădurea. Acolo aveau să-şi găsească cele trebuincioase pentru facerea bordeiului şi împrejmuirea ţarcurilor.

Trebuiau să se grăbească, căci ploile veneau adesea în ospeţie aici, în Valea Albă. Şi apoi, fără strungă, nici oile nu puteau fi trecute la muls şi nici strecurătoarea n-o puteai ţine agăţată la soare.

Două zile ciobanii aproape că nu închiseră ochii. Turmele, mai mult singure, se învârteau în jurul arţarilor, înfruptându-se din bogăţia fără margini a păşunii.

În vale dimineţile erau răcoroase şi acoperite de ceaţa lăptoasă şi grea care venea dinspre Nistru. Mai aproape de amiază răbufneau căldurile, topind pâcla albă. Oamenii îşi aruncau straiele şi rămâneau goi până la brâu. Aşa era mai îndemână să joace topoarele în palmă, să doboare trunchiurile copacilor, să împrejmuiască ţarcurile.

Bordeiul îl făcură cu două încăperi. Acoperişul şi pereţii i-au durat din mănunchiuri de stuf strâns legate între ele. Cozorocul acoperişului l-au tras cu câţiva metri mai în faţă şi l-au proptit în doi stâlpi. Au strâns iarbă cu fir lung şi au pus-o la uscat pentru a le fi moale sub cojoace.

Iar când aceste toate treburi fură, în sfârşit, împlinite, ciobanii se aşezară la o masă cu bucate calde şi gustoase, dumicate fără grabă, în tihnă şi stropite nu o dată cu vinul adus de la Călimana.

Apoi au dormit în iarbă, pătrunşi de căldura soarelui şi cufundaţi în dulceaţa şi pacea unui somn lung.

La păşunat s-au pornit o dată cu amurgul. Soarele cobora devreme între piscuri. Pâcla albă se furişa la început neobservată, apoi, ştergând liniile orizontului se cuibărea între oameni, copaci, turme…

Lung îi drumul dorului,
Cât calea ciobanului…

Vocea puternică, de bas a lui Burtă-mocanu spărgea liniştea, tăia ceaţa şi pătrundea în adâncul ei.

…Şi-am lăsat muierile, măi,
Şi-am ales cărările, măi,
Să cutreier zările, măi,
Şi să uit muierile, măi…

Burtă se tânguia cântând larg, legănat. Mai mult vorbea, pare-se. Când ajungea să zică „măi", îl zicea cu năduf, din tot plămânul, şi, uşurat, o lua iar de la capăt.

Sârghe pocnea din harapnic cât îl ţineau puterile, căci îi plăcea să asculte cum ecoul revarsă plesnetul din vale în vale, trecându-l dincolo de Nistru, pe alte plaiuri.

Turma lui Lie se împreunase cu cea a lui Sârghe. Băieţandrul le purta de grijă ajutat de mine, sârguinciosul învăţăcel.

– Ai să mergi cu cârlanii lui Lie, că-ţi place pare-mi-se de baci, îmi porunci Sava Milciu privindu-mă cu viclenie drept în ochi. I-am răspuns la fel de arţăgos:

– Îmi place baciul. O să merg.

. . . . . .

– No, cârlanii! Noo!.. un-te vâri, afurisenia mă-tii!

Sârghe aleargă înainte. Se mistuie în ceaţă, scund şi spătos, iute ca un titirez. Lui Sârghe îi place să-şi tragă tichia pe sprânceană, să vadă tot omul că Sârghe e bărbat în lege, cu toţi cei paisprezece ani ai săi şi cu obrazu-i rumen de fată mare!

Încă nu mă prea împac cu răcoarea nopţii în straiele mele de orăşean. Umblu zgribulit, cu gulerul ridicat, încercând să uit de umezeala care mă pătrunde prin talpa cizmelor.

Turmele urcă spre coasta pădurii.

Îmi întorc capul, fascinat de priveliştea care mi se deschide. Turmele vin din ceaţă şi se contopesc cu ea. De acolo, din miezul pâclei, izvorăşte tremurul cald şi calm al tălăngilor.

Patru oameni, în sumane negre şi largi, păşesc în mijlocul turmelor. Par patru arătări răzleţe, plutind spre coama dealului, acolo unde începe pădurea. Sumanul ciobanului se desfăşoară în mers şi omul aduce mai mult a pasăre. A pasăre neliniştită, uriaşă. Pasăre de ceaţă…

Mă simţeam în postură de Columb. Toate cele cinci simţuri ale mele, asemeni unor antene radar, încercau să surprindă şi să fixeze imaginea acestui univers nou, cu totul necunoscut pentru mine.

Umblam cale lungă prin iarba umedă, înrourată. Când mai departe, când mai aproape cobora spre noi glasul înfiorat al armonicii. Burtă-mocanu umbla cu degetul de-a lungul

clapelor, apăsându-le lung, tremurător. Sârghe îşi împreună glasul cu melodia şi începu să cânte ţanţoş, plin de ifose:

Câte drumuri am umblat,
Multe fete-am sărutat,
Şi pe toate le-am uitat!
Numai una n-am uitat-o
Şi tot umblu cu oftatul!

– Botu pisicii, aia ai sărutat tu, măi Sârghe, răsări de aproape glasul Ioanei. Fata se apropie de mine şi-mi întinse o scurtă de lână neagră, miţoasă:

– Ţine.

Se uita atentă în ochii mei, încercând parcă a-mi descifra gândurile.

– Orăşene, orăşene, o să mori de urât la noi.

– N-o să am când. Vezi că umblu noaptea să iau lecţii de ciobănit!

– Ţi-o arătat Sârghe cum să tragi cu harapnicul? Măcar atâta te-o învăţat?..

– Poate îl învеţi tu? o luă peste picior Sârghe pe Ioana.

Fata nu răspunse. Numai sprânceana îi zvâcni supărată. Cu o mişcare ageră smuci harapnicul din braţul lui Sârghe. Rosti scurt „fereşte", apoi îşi aruncă braţul, rotind harapnicul.

Trosnetul se răspândi până departe.

– Ţine!

Luai harapnicul. Fata se răsuci brusc şi se topi în ceaţă.

Departe se arătă silueta lui Sava. Îi aţinea calea Ioanei. Fata se opri o clipă, apoi cele două figuri se topiră în ceaţă.

XIII

Nici în prima şi nici în a doua zi Lie nu s-a arătat. Oamenii aveau bănuieli întunecate şi le socoteau îndreptăţite.

– Nu e bine că s-o dus singur, îşi dădu cu părerea moş Iluţă Suflet.

– Nu e bine să te îndârjeşti la rău, făcu Sava, ridicând strecurătorile în cuie.

Ciobanii îşi spălară mâinile până mai sus de coate şi se porniră fiecare la strunga lui.

Mă uitam cu luare aminte la mâinile lui Burtă-mocanu. Ele roboteau sprintene şi oile se lăsau supuse la muls. Săreau câte una din ţarc şi încăpeau tocmai bine în braţele ciobanului.

– Au ţâţa grea şi ugerul fierbinte, îmi explică Burtă. Semn bun de lapte mult…

Am dat din cap, încuviinţând.

– Azi punem cheag la caş, fraţilor, continuă mulţumit Burtă. Să scrii în cartea matale că aşa caş ca la noi, la Călimana, în lumea toată nu e! Să mă crezi. Am primit noi scrisori de departe, din oraşe cu nişte nume lungi, că nici dracul nu le mai ţine minte, unde rugau să le trimitem marfa noastră, anume a noastră… Noi punem cimbru în caş, să miroase frumos a câmp şi a pădure!.. încheie Burtă, mândru de cele spuse.

– Învaţă-mă şi pe mine, m-am arătat gata de a însuşi pe deplin treburile ciobăneşti.

– Du-te la Ioana, te învaţă ea, că are oi mai puţine. La mine e lucru mult şi fără zăbavă…

Ioana nu se arătă prea primitoare. Îmi făcu semn din cap:

– Stai jos şi te uită…

Am ascultat-o cuviincios. Mă uitam, totuşi, mai mult la capul ei aplecat înainte, la cârlionţii strânşi cu grijă, la pieptul ei zvelt, rotund, care se ridica şi cobora repede, împungând cămeşuica cu doi muguri plini şi tari.

– La mână uită-te, zise apăsat fata, căci îmi pândise privirea cu coada ochiului. Văd că-ţi pare lucru uşor…

– Nu, dimpotrivă, i-am răspuns, roşind şi fâstâcindu-mă.

Peste vreo zece minute fata îşi îndreptă şelele, răsuflă adânc şi, sculându-se, îmi făcu semn să trec în locul ei.

– Să te văd!

Prima oaie sări din braţele mele şi o rupse la fugă. Mă luai după ea. Ioana se prăpădea de râs. Burtă-mocanu şi Sârghe făceau acelaşi lucru.

– Las-o în pace şi treci înapoi, mă sfătui Ioana, potolindu-şi cu greu hohotele. Uşurel, orăşene… Sperii oaia degeaba şi te mai sperii şi mata pe deasupra – copăcel, copăcel…

Puţin câte puţin m-am dat la brazdă, arătându-mă ucenic silitor. Fata era mândră de rolul ce i se atribuise. Peste un sfert de ceas însă îmi simţii mâinile amorţite, degetele grele, de plumb. M-am sculat de pe locul meu ud leoarcă şi, scuturându-mi mâinile, am zâmbit vinovat… „Mai mult nu merge…"

– Ei, orăşene, mă întrebă biruitor Ioana, ce e mai greu – să scrii cărţi ori să mulgi oile?

– Să mulgi oile, urâto! îi făcui pe plac Ioanei.

La amiază oile se odihneau, căci soarele frigea prea tare şi apoi păscutul de noapte era mai cu mană.

Când nu mergeau noaptea la păşunat, odihna de zi era mai scurtă şi turmele porneau pe la patru, ca să se întoarcă târziu seara.

Încă nu mă obişnuisem cu cei zece-cincisprezece kilometri obligatorii – cât măsura calea străbătută de turmă în timpul unei zile. Veneam frânt de oboseală. Mă spălam cu apă rece până la jumătate. Acest lucru mă înviora, îmi împrospăta muşchii osteniţi, creierul înfierbântat peste zi.

Mă obligasem a scrie în fiecare seară. Măcar o pagină. Acest lucru mă disciplina, deşi îmi cerea totodată un efort supraomenesc.

Scriam afară, cub cozorocul de stuf, la lumina „lămpii magice", pe care o meşterise Sârghe: un bostan cu nas, ochi şi gură şi o lumânare la mijloc.

Gândurile veneau şi plecau diforme şi răzleţe, mai bine zis, frânturi de gând.

Alături, în încăpere, dormea Ioana. Dincolo – bacii. În întunericul rudimentarei odăi albea faţa Ioanei şi braţul alb, dezgolit într-o parte…

Mă obişnuisem cu Moţ, câinele lui Lie, ba chiar ne împrieteniserăm…

Pleoapele cădeau grele peste ochi şi mă simţeam neputincios să le mai ridic. „O clipă de răgaz, numai una, şi pe urmă…". Cuvintele ca nişte descărcături electrice se topeau şi se divizau din ce în ce mai slabe în celulele extenuate ale creierului.

Am simţit o smucitură puternică. Moţ, dulăul, se repezi de lângă mine, şi mâna îmi alunecă de pe zgardă, lovindu-se de muchia ascuţită a băncii. Abia avusem timp să-l văd pe Moţ cum se afundă în stufării.

Dispariţia câinelui mi se păru suspectă. Am intrat în bordei fără zgomot. Dibuind arma, o aruncai pe umăr, pornindu-mă pe urma lui Moţ. Păşeam cu băgare de seamă, încercând să trec neobservat prin trestia înaltă. Priveam atent în jur, căutând să surprind fiecare zgomot, fiecare tresărire a stufului. Intrasem destul de adânc şi simţeam apa pătrunzându-mi în cizmă. Deodată mi se păru că aud respiraţia câinelui. Întorcându-mă brusc, am tresărit: silueta unui om se profila în umbră, la numai câţiva paşi de mine.

– Noroc, orăşene! Lie zâmbea cu toată gura, dezvelindu-şi dinţii albi, sănătoşi. Zâmbea ca un ştrengar mulţumit peste măsură de năzdrăvănia făcută. M-am gândit că nu-l văzusem niciodată zâmbind astfel.

– Te-ai speriat?

– Noroc, Lie, am bâiguit venindu-mi în fire şi strângând cu putere mâna baciului.

Lie îmi povesti cu de-amănuntul cele întâmplate… Turcalete i-a pus în cap toate păcatele lumeşti, acuzându-l, în primul rând, de crimă. Ofiţerul de la miliţie, care luase afacerea în primire, nu se arătase prea dispus să-şi bată capul cu ea. Umplu vreo zece pagini cu un proces verbal cam tras de păr şi-i spuse să stea acolo la miliţie.

– Cât? îl întrebase Lie.

– Cât va trebui, îi răspunse tăios ofiţerul. Lie îi lămuri că nu poate să lase turma în plata domnului, şi că, la urma urmei, dacă va fi nevoie, îl găseşte la Valea Albă, căci el răspunde de oi şi numai el. Ofiţerul nici nu vru să audă de aşa ceva.

Atunci Lie, folosind un moment prielnic, o ştersese prin fereastra deschisă.

– Da, le-am lăsat eu ţidulă în scris că mă întorc cum se termină sezonul… Dacă o fi nevoie!

– Al naibii mai eşti matale, nea Lie! eram plin de admiraţie pentru baci. Al naibii!.. Hai să mergem, nea Lie… să vezi ce mai tămbălău se iscă! Ni s-a făcut dor la toţi de dumneata!

– Nu… Lie clătină fruntea hotărât. Nu merg.

– De ce?

– Nu… repetă şi mai dârz baciul… Vă bag pe toţi în belea… Iese că sunteţi părtaşi la fugă… cu toţii…

…De atunci în fiecare zi împărţeam mâncarea cu Lie. Nu ne prea ajungea la amândoi, dar ne făceam că nu observăm. Între timp îi adusesem sumanul şi bunda, instrumentele de bărbierit. Pe la bordei baciul nu se arăta…

A treia zi după întâlnirea cu Lie, pe când stam la masă, le-am citit ciobanilor o petiţie bine închegată, pe care aveam de gând s-o trimit în două locuri: la Chişinău şi la secţia de miliţie din satul cu pricina.

– Nu e nevoie. Le dezleagă pe toate miliţia şi fără noi, îmi zise Sava Milciu.

– Cine ştie… am răspuns mirat de intervenţia ciobanului.

– Mata nu ne băga pe noi în bucluc şi nu tulbura apele.

– Pe dumneata personal nimeni nu te obligă să iei parte la chestiunea aceasta.

– Ascultă ce zic: eu aici dictez, cât lipseşte Lie.

– Ce te înfoi, măi Sava, ca un cocoş în bătătură? îl puse la punct moş Iluţă.

Rămase vorba ca deseară să merg în sat şi să las la poştă petiţia. Mâncarăm cu poftă ciorba pregătită de Ioana. Fierbinte şi proaspătă, cu abur ce gâdila plăcut nările. Burtă-mocanu se uită lung la lingura cu care nu-şi umplea nici un sfert de gură:

– Cine te-a mai născocit aşa măruntă?

XIV

Dimineaţa de tot se auzi prin pâclă uruitul înfundat al unui motor de motocicletă. Câteva minute mai târziu motocicleta frână greoi la câţiva paşi de ciobanii strânşi grămadă în faţa colibei.

Fără a se mai da jos, reducând doar un pic uruitul motorului, sergentul întrebă:

– Lie a fost pe aici?

Urmă o tăcere încordată de câteva secunde.

– A fost ori n-a fost? reîntrebă sergentul.

– N-a fost, răspunse moş Iluţă Suflet cu glas hotărât.

– Orice tăgăduire a faptelor, cât şi adăpostul dat delicvenţilor sunt calificate conform codului penal ca act de complicitate şi se pedepsesc cu toată stricteţea prevăzută de lege. Punct! Sergentul îşi angrenă motorul, făcu un viraj brusc şi dispăru în pâcla dimineţii.

…Lie venea adeseori noaptea cu turma mea prin păşuni atunci când îl părăseam pe Sârghe. Mă transformasem într-un elev sârguincios. Lie mă învăţa să pricep şi să-mi însuşesc tainele ciobănitului: să schimb la timp felul ierbii, să ştiu când să adăp oile, să le bag la vreme în strungă. Mă învăţa să desluşesc limba păsărilor, mersul norilor, năravul cârlanilor.

– Unde… ţi-ai pierdut matale mâna? îl întrebai odată noaptea.

– Mâna mea, măi Andrei, cum îi spuneam eu atunci turcaletului celuia, a rămas lângă lacul Balaton în 45, împreună cu ciolanele lui Nicoară Pascu, Ştefănică Aramă, Sandu Boghiţă, să le fie ţărâna uşoară, şi cu piciorul lui Chiricoi frizerul…

– Primeşti pensie?

– Decât să mă duc la poştă fiecare lună tot cu gândul la biata mână, mai bine nu mă duc de loc. Stânga mea cu ruble n-o cumpără nimeni… Stânga mea costă scump, măi Andrei. Cu ea am prins-o pe Anuţa mea de mijloc, cu ea am dus-o în casă şi am mângâiat-o, şi tot cu stânga i-am scos cămăşuica în prima noastră noapte… Când loveam cu stânga boul în frunte, se clătina şi se frângea din picioare.

Sâmbătă ieşirăm la păşunat mai devreme. Dormisem un somn lung şi tulbure. Duminică dis-de-dimineaţă ne-am pornit la Nistru să ne scăldăm.

Bărbaţii se opriră lângă o bulboană cu apă caldă. Mai la vale, iute ca o zvârlugă, înota Ioana. Se lua la întrecere cu apa repede a Nistrului, tăind-o în lung şi-n lat, şi râdea, râdea, naiba ştie de ce râdea atâta!

Pe când ne îmbrăcam, se auziră semnalele insistente ale unui camion.

– Zamfir! strigă bucuros Sârghe, rupând-o la fugă în direcţia stânei.

Era într-adevăr Zamfir Gabjă, venit cu ciubere, poloboace, primeneală, cu de-ale gurii şi în special cu nelinişte şi zvonuri rele despre Lie Cruntu.

– L-a căutat miliţia în sat. Noi ziceam că-i aici la Valea Albă, cuvântă cu tristeţe şi îngândurare Zamfir, deşertând vin din polobocul proaspăt adus de la Călimana.

– Să le spui în sat să nu mai facă zarvă degeaba. Toate se vor termina degrabă şi se vor termina cu bine!

Calmul meu nu-l prea molipsi pe şofer.

– Dacă zici mata… mai ştii… Dar unde-i Lie atunci, că doar nu-şi paşte oile pe lună!

Zamfir deşertă încă o dată paharul şi-l izbi cu putere de masă.

– Lie e aici, cuvintele mele avură efectul dorit.

– Unde? aruncă, tresărind, Sava Milciu.

Oamenii se priviră nedumiriţi între ei, cercetându-mă apoi cu privirea.

– Aici. În fiecare din noi, am rostit. Dumneata, Burtă, ori tu, Sârghe, l-aţi uitat de acum? Ori tu, Ioană? Spune şi mata, moş Iluţă, l-ai uitat? Cum dispare omul, îl uităm cu toţii, ai? Uitarea, se ştie bine, e soră cu moartea… Spuneţi-mi, să ştiu şi eu, l-am îngropat pe Lie Cruntu ori ba?

– Lie… îi om cu şapte vieţi, rosti ca pentru sine moş Iluţă.

– Toarnă! cuvântă Burtă hotărât. Cana asta e pentru norocul lui Lie.

Ciocnirăm în tăcere, deşertând cănile până la fund. Vorbisem ca din carte şi nu-mi plăcea. Cuvintele răscoliseră, totuşi, inima oamenilor şi neliniştea ne făcu mai apropiaţi.

– Ioană, cântă-mi ceva de drum… Ceva de inima albastră, se rugă Zamfir Gabjă.

Am stat aşa vreme lungă, cu frunţile rezemate în palme şi am băut din unda înfiorată a cântecului pe care îl începuse Ioana cu ochii pierduţi spre păduri:

…Cu oile mele
Prin văi şi vâlcele,
Dincoace de stele…
Cu amar şi jele,

Dorurile mele
Zboară singurele
Dincolo de stele…

Ioana avea o voce limpede, izvorâtă din adâncul pieptului. O priveam ţintă, uitând de oameni, uitând de toate grijile lumeşti.

– Nu cânta aşa de dulce, fetico, că mă tem să nu facem nuntă la toamnă! rosti mai în glumă, mai în serios Burtă.

Oamenii zâmbiră cu bunătate şi mai deşertară un rând de căni.

La numai câţiva metri, culcat în iarba înaltă, mângâindu-l frăţeşte pe Moţ, dulăul său credincios, îi asculta Lie Cruntu şi se simţea peste măsură de fericit.

XV

Sava Milciu adânceşte jgheabul. Toporul se înfige în trunchiul de stejar şi muşcă cu sete lemnul.

– Ştii de ce-i spune lui Sava „Aleluia"? mă descusu Sârghe. Umbla după popă cu cădelniţa când a fost mic… Uite-aşa…

Sârghe luă biciul de curea şi, cădelniţând cu el, începu să cânte: „Aleluia, aleluia, cu mâna-n traista altuia!".

Cele ce urmară s-au petrecut fulgerător.

Sava şi-a îndreptat grumazul. Stătea nemişcat. Nici un muşchi nu-i tresărise în faţa arămie, întinsă ca un pergament.

A lăsat mâna spre coada toporului. Toporul a zburat din palma lui scurt, ca o scăpătare de fulger. S-a înfipt în arţarul sub care, înţepenit, cu faţa pământie, stătea Sârghe. S-a înfipt la două palme deasupra capului.

Am simţit cum mă izbeşte sângele în tâmple, puternic, ca o lovitură de ciocan.

Sava izbucni în râs. Râdea sălbatic, aproape neomeneşte. Râdea cu poftă. Râdea sincer, şi nimeni n-ar fi putut desluşi în ochii lui urmă de răutate.

Căţaţi-l pe Sârghe la pantaloni! Mă tem că-s uzi! Sava continua să râdă cu poftă, nepotolit.

– De ce… măi Aleluia?... vocea lui Sârghe tremura. Sub gene se înfiripară lacrimi mari, fierbinţi, lacrimi de copil obijduit.

– De ce? Păi să te faci şi tu bărbat, Sârghe! Nu muiere cu pantaloni, bre!

Sava continua să râdă zgomotos.

– Şi… să nu-mi mai zici Aleluia, că te trimit pe loc şi-n dumnezeii mă-tii, şi înapoi la Călimana. Auzi?.. Asta e pentru toţi… Eu poruncesc aici!

– Dumneata puteai ucide un om! Îţi dai seama?!

– Of, orăşene, orăşene. Sava părea a vorbi blând, ciudat de blând. Nu-ţi băga nasul unde nu-ţi fierbe oala, că stricăm caşul…

M-am întors abătut spre colibă.

– Sârghe, adă-mi toporul! porunci scurt Sava.

O clipă doar şi toporul era din nou în palma lui Sava.

– Uite-ncoa, se zborşi la mine Milciu. Toporul zbură din nou şi se înfipse adânc în scoarţa stejarului. Du-te şi vezi.

Toporul se înfipsese cu câţiva centimetri mai sus de vechiul semn.

– Ei, se răsti Sava, te-ai potolit, orăşene?

Avea azi poftă mare de harţă Sava Milciu. Bătea sângele aprins în el şi era azi mai puţin mut decât în alte dăţi. Se apropie ţanţoş, cu pas legănat, de Ioana. Fata sără caşul şi-l rânduia în butoaie.

– Bărbatul să aibă putere de taur şi punga plină, atunci e bărbat! se îndârji Sava nu se ştie împotriva cui. Uite colea…

– Ce faci, Sava? apucă să rostească speriată Ioana, în timp ce Milciu o ridică într-o mână şi o purtă pe sus până sub genele mele.

– Ia încearcă şi matale, orăşene, rosti subţirel, cu batjocură, Sava, coborând-o uşor pe Ioana.

L-am cântărit pe cioban din ochi şi m-am apropiat de fată.

– Nu te superi, Ioană?..

– Nu.

Ochii Ioanei îmi încuviinţară hotărârea.

M-am aplecat luând fata cu amândouă mâinile şi o pusei de-a latul braţelor. Sava Milciu izbucni în râs. Bătea aerul cu mâinile, râdea şi striga, de parcă-şi ieşise din minţi: „Iote, bre, viteazul!.. Iote, bre, bărbatul!".

Râdea şi Burtă-mocanu, căci fusese martor la cele petrecute. Râdea şi Sârghe. Moş Iluţă şi el şi tot zicea întruna fără noimă, scărpinându-se la ceafă: „Ia nebuni! Ia nebuni!".

– Ce vrei să faci? întrebă Sava, potolindu-şi pe-o clipă râsul.

– O duc până-n vârful dealului.

– Aoleu, bă! Aulică! Să nu crape rânza-n mătăluţă! rânchează Sava.

Nu mai auzeam nimic. Îmi încordasem puterile pentru a le cheltui cu socoteală. Mă aştepta un drum lung şi anevoios.

Urmat de tot alaiul, de râsul ciobanilor, îmi duceam povara, caldă şi gingaşă, cu paşi mari, egali, de-a lungul cărării, spre colnic.

Stropi de sudoare din ce în ce mai mari, mai fierbinţi şi mai grei îmi acopereau fruntea, îmi alunecau în ochi (le simţeam sarea sub pleoape, pe gât, pe piept).

– Copil mai eşti matale… Andrei. Mai rău ca Sârghe… sună ca un clinchet de clopoţel glasul Ioanei.

Vorbele fetei îmi răcoriră fruntea. Sau poate fusese o adiere de vânt?

La fel ca şi braţele ce-o încolăceau strâns, fiecare deget se înfipsese adânc în trupul ei zvelt şi tânăr. Ioana mă ţinea în bătaia ochiului. Mâna fetei se ridică sfios spre gât. Cu degete tremurânde îmi desfăcu cămaşa – un nasture, pe urmă al doilea, pe urmă al treilea…

Am încercat să-i mulţumesc, dar buzele nu s-au supus. S-au mişcat greu şi au amuţit din nou. Puţin câte puţin mâinile îmi amorţeau şi m-am temut că vor cădea pe neaşteptate, că degetele se vor descleşta fără să mai asculte porunca minţii. Mi-am încordat într-un suprem efort braţele, mi-am lăsat capul pe spate trăgând cu înghiţituri mari şi repezi aerul fierbinte al amiezii. Palma Ioanei trecu peste obraz, peste gură, peste gât, ştergând sudoarea.

– Ţine-te!.. Ţine-te strâns!.. Mi se părea că strig, dar Ioana abia îmi desluşi vorba.

Oamenii încetaseră demult să râdă. Mergeau mai încet, privindu-mă dintr-o parte.

Încă zece paşi, ultimii, cei mai grei. Genunchii se frâng. Pământul mă atrage ca un magnet puternic. Mădularele şi-au pierdut tăria. Le simt strivite, neputincioase. Când am ajuns în vârful colnicului, mâinile, bărbia, buzele fură cuprinse de un tremur mărunt, pe care nu mi l-am putut stăpâni. Nici braţele nu le-am putut descleşta. Ioana alunecă uşoară pe pământ. Coborî domol din braţele mele şi gura fetei îmi atinse în treacăt obrazul, apoi un colţ de gură. În creierul meu acoperit de negurile ostenelii se aprinse un soare mare şi incandescent…

XVI

Zilele deveneau din ce în ce mai scurte, iar nopţile din ce în ce mai lungi şi mai friguroase. Se abăteau uneori şi ploile – scurte, cu stropul cald încă.

Zamfir Gabjă venise între timp de două ori. Adusese cu el, în afară de ciubere şi primenealâ, cuvinte de mare laudă din partea lui Niculaie Panta, preşedintele, şi a întregului colhoz.

Laudă mare, pentru că dăduserăm producţie întreită, şi caşul era bun la gust şi aducea mult venit. Gabjă venise totodată cu multă nelinişte pentru soarta lui Lie Cruntu despre care nu se ştia nimic în sat. Iar oamenii, mă rog, sunt ageri la scornitul vorbelor. Zamfir luase cu el la Călimana, în afară de cele cuvenite, şi o scrisoare pentru nevasta lui Lie, pe care i-o dădusem eu în mare taină.

Se înnegurase şi ne pregăteam să ieşim la păşunat. Mi-am aruncat sumanul pe umeri şi am pornit-o spre ţarc. Când trecui pe aproape de stufăriş, Lie îmi făcu semn să mă apropii.

– Scoate turma şi las-o pe un ceas lui Sârghe. Eu te aştept la izvoare...

– Bine…

Nu mult timp, că mă aflam la locul cuvenit, în adâncul unor râpe, acoperite cu tufe de soc şi alun.

– Aici îs, mă cheamă Lie, văzând că nu l-am observat. Ne-am pornit fără zgomot, călcând cu băgare de seamă printre bolovanii colţuroşi.

– Nu avem mult de mers… mă privi Lie.

Sârghe a lui Sârghe şi moş Iluţă Suflet ieşiră mai târziu decât toţi cu turmele. Sârghe din pricină că-i crăpaseră pantalonii, iar moş Iluţă din pricina celor două lumânări, pe care le pusese naiba ştie unde…

– De ce te chinui, măi Sârghieş?... îi zise moş Iluţă băiatului, văzând cum se războieşte cu acul, să-i fi dat Ioanei…

– Eu îs bărbat cu obraz, îl lămuri mândru de sine Sârghe, şi nu dau pantalonii să mi-i cârpească fetele în fund!

– Că pentru asta-s fetele: să ajute în toate bărbatului! Eşti tu încă prost şi verde, măi Sârghe…

– Poate… zise Sârghe, dar eu pantalonii tot nu-i dau pe mâna lor…

Moş Iluţă nu mai dădu de lumânări şi se duse să bată plocoane lui Sârghe:

– Măi zgârie-brânză, dă-mi şi mie v-o două lumânări din cele care le ţii tu pentru orăşean.

– Iar te duci la schit?

– Nu e treaba ta! îl repezi moş Iluţă.

– Bine, moş Iluţă, şi mata chiar crezi că există Dumnezeu pe lumea asta?..

Moş Iluţă primi din mâna lui Sârghe lumânările, îi mulţumi din ochi şi, pitindu-le într-un fund de buzunar, îi zise băiatului cu zâmbet şiret şi glas blajin:

– Pentru tine, măi Sârghe, nu este şi nici nu-ţi trebuie, că tu eşti tânăr, măi Sârghe, şi ai o viaţă de trăit. Da eu mâine-poimâine mor şi dacă este, dacă dau eu de el sus, acolo, ce mă fac, măi Sârghe? Pe unde-mi scot cămaşa?..

Lie scoase din buzunar lanterna şi acoperind-o dintr-o parte cu palma, făcu lumină. În dosul unor stânci mai înalte se găseau câteva ostroave de aluniş des ca peria. În mijlocul lor, un ţarc mititel cu şase cârlani tineri, frumoşi, aleşi pe sprânceană.

– Ce-i cu asta?

– Stâna lui Sava, îmi explică Lie cu un zâmbet batjocuritor în colţul gurii. Proprie… de furat.

– Bine, şi ce face cu ei?

– Îi vinde. Îi îngraşă bine şi-i scoate la târg.

Lie stinse lumina şi ne întoarserăm spre stână pe un alt drum prin pădure.

– Sava are o boală a lui… începu de departe Lie. Ştii de ce-i zicem noi „Aleluia?" De mic umbla cu căldelniţa în urma popii şi strângea banul! De atunci l-a ars boala banului. De atunci tot strânge şi nu-i mai ajunge… Are plin chimirul. Roagă-te să ţi-l arate, că ţi-l arată. E mândru tare, că l-a burduşit cu bani… Poate vorbeşti matale cu el? întrebă într-un târziu Lie.

– Să încerc, i-am răspuns în doi peri baciului. Naiba ştie ce-o să iasă din asta.

În stânga, acolo unde se rărea pădurea, licări o lumină.

– Aici e un schit… lămuri baciul.

– Se… slujeşte-n el?

– E părăsit de mult.

– Cine atunci…

– Moş Iluţă… văd lumină… şi Lie zâmbi cu bunătate şi înţelegere…

Ne apropiarăm şi mai mult de schit. Acesta se profila suplu şi romantic pe fondul vânăt al cerului, în veghea unor stejari împietriţi…

În schit, la lumina slabă a celor două lumânări, între umbre uriaşe, sta moş Iluţă nemişcat asemeni pietrei de schit, asemeni pădurii în această noapte fără vânt.

Lie îmi făcu semn cu capul. Ne-am retras în tăcere.

– Moş Iluţă… s-a cununat aici… Era nevoiaş moş Iluţă şi n-avea bani de popi şi biserică… i-a alăturat sub patrafie un călugăr… A iubit-o pe Cristinia lui… aşa nu ştiu a iubi toţi. N-au avut noroc de copii. Doi au făcut şi amândoi s-au prăpădit. Pe Ioana la cincizeci de ani a făcut-o. Cristinia a murit la naştere…

A doua zi era duminică.

– Ce-ar fi să le dăm drumul lui Sârghe şi Ioanei să meargă în sat, să vadă şi ei un film, să mai danseze?.. i-am propus lui Sava în timp ce stam la masă.

– Să ia şi oile cu ei, rosti îmbufnat Sava.

– Pentru oi mă tem că n-o să ajungă bilete… mi-am dat eu cu părerea.

Moş Iluţă îmi făcu semn din ochi şi zâmbi solidar.

– Eu zic să meargă. Noi cu Burtă le scoatem şi pe ale lor, ce zici, Burtă?

– Scoatem!... bodogăni acesta.

– Eu zic: nu!... Eu răspund aici! se îndârji Sava.

– Ce-ar fi zis nea Lie, dacă l-am fi rugat pe el? Ar fi zis să ne ducem! rosti Ioana, clipind şiret din ochi.

– Iar noi din vorba lui nea Lie nu ieşim! turnă gaz pe foc Sârghe.

Mâncarăm în tăcere, ciocnind harnic cu lingurile de lemn. Băurăm la sfârşit câte un gât de vin.

– Sava, avem o vorbă…

L-am luat pe cioban de-o parte, făcând alături vreo zece paşi. I-am spus direct. Fără nici o introducere:

– Adă cârlanii la loc.

Cuvintele îl izbiră pe Sava drept în frunte.

– Căţea de pândă! scrâşni printre dinţi ciobanul.

Nu m-am putut stăpâni. Ceva fierbinte, ameţitor, mai tare decât calmul omenesc îmi întunecă mintea. Braţul, împins ca de un resort, ţinti bărbia lui Sava. Acesta îmi prinse braţul din zbor, strângându-mi în menghina palmei. Rosti cu ochi injectaţi:

– Bine. Îi aduc… Bine…

Am desluşit totuşi în aceste cuvinte alt sens, cu totul altul.

Noaptea veni împreună cu tărăgănatul cântec al lui Burtă:

Cioban de la ciobănie,
Cu căciulă brumărie,
Căciulă cu găietan,
Din mieluţ de astrugan,
Să-l dai câinelui caş dulce,
Când te culci, să nu se culce,
Somnul să ţi-l ocrotească,
De om rău să te păzească,
Căci de piaza cea rea
Te-o păzi dragostea mea!..

Turmele se întoarseră târziu de tot. Ioana şi Sârghe, fericiţi din cale afară, nu mai prindeau să-şi împărtăşească impresiile…

– Să-l fi văzut matale pe Sârghe cum ţopăia! exclamă de câteva ori la rând Ioana. Să-l fi văzut numai!

– Acela se cheamă charles, explică Sârghe… charles… şi mai departe dracu ştie cum se mai cheamă!..

– Charleston… uitucule, îi aminti Ioana.

– Matale ştii cum împuşcă ăia de le zice „cai-boi"? Uite-aşa!

Sârghe demonstră în cinci minute filmul american „Cei şapte magnifici", într-o variantă, aparţinând exclusiv fanteziei dumisale: „Pac, pac, pliosc, trosc, bum!"

…La masă mâncarăm cu poftă. Ioana a fiert porumb proaspăt şi ne-a copt bostani cu miez lăptos şi dulce. Sava lipsi la masă. Apăru numai spre sfârşit. I-am ieşit în cale, deoarece îmi terminasem primul cina şi-l aşteptam cu intenţia de a-mi cere scuze pentru brutalitatea comisă. Eram convins că Sava întârziase aducând cârlanii înapoi.

– I-ai adus?

– Ce să aduc?

– Cum, ce să aduci?.. cârlanii.

– Care cârlani?

Sava îşi bătea joc de mine în mod evident.

– Uite ce e, Sava… Eu nu mă joc cu dumneata…

– Nici eu.

– Ai ascuns oile în altă parte?..

– Du-te şi le caută, îmi aruncă în faţă Sava, dispărând în colibă.

Nu ştiam ce să fac. Nu l-aş fi crezut capabil pe Sava de una ca asta nici în ruptul capului.

Sava ieşi din colibă, ţinând în mâini un teanc de hârtii. Am tresărit. Era manuscrisul.

– Pune hârtiile la loc!

– P-asta n-o vrei? Sava îmi arătă fundul. Desfăcându-le în ambele mâini, Milciu băga hârtiile în ochii oamenilor, vorbind repede, cu glas răguşit, fără să răsufle, de parcă turbase:

– Uitaţi-vă! Beleşte ochii, Sârghe, că de! eşti cu carte, om mare, cată aici, Burtă! Ai văzut? Umblă cu bârfă, scrie pâră la stat. Pe Lie l-ai îndemnat la rău, acu vrei să mă bagi la apă pe mine? strigă Sava, ştergându-şi gura de bale. Cu mine nu-ţi merge!

Oamenii priveau încremeniţi, neînţelegând ce se petrece.

– Sava, ai furat şase cârlani. Azi dimineaţă ai recunoscut singur şi ai promis să-i pui la loc…

– Minţi, minţi, urlă Sava, n-am zis nimic!

– Ai furat şase oi, Sava, am repetat calm.

– Ai martori? rânji Sava, convins că aplică lovitura de moarte.

Eram neputincios. M-am resemnat.

– Nu. N-am.

– Atunci să nu mai scrii bazaconii, auzi?

Sava mototoli hârtiile şi le aruncă în foc.

– Şi acu, ascultă. Eu scap oaia de moarte – n-a crăpat, e a mea. Eu am scăpat-o, nu tu şi nici satu. Când mi-o plăti mie statul cât mi se cuvine pentru munca mea, pentru că putrezesc

aici în câmp, atunci să-mi pună funia-n gât, dacă m-o prinde cu furatul. Eu ştiu ce-i al meu! Ştiu!... Şi mai… cară-te-n mă-ta de aici… Ce vrei de la noi?.. Ce vrei?..

Am privit cu luare aminte ochii oamenilor. Ciobanii nu se dumiriseră încă şi părea că nici nu vor s-o facă.

M-am pornit cu paşi înceţi spre pădure…

…Focul era aproape stins şi ciobanii se cufundaseră demult în somn. M-am aşezat la masă, sprijinindu-mi capul în palme. Mă chinuia un singur gând – de ce tăcuseră oamenii? Oare zilele petrecute împreună nu le-au spus nimic despre mine, oare atât de orbi sunt aceşti oameni? Sau, mă fulgeră dureros alt gând, poate într-adevăr am meritat tăcerea lor?..

Din umbră s-a desprins cineva. Am ridicat privirea: era Ioana. Fata se apropia tiptil de masă – era în cămăşuică de noapte, desculţă – duse un deget la buze, îmi făcea semn să tac. Veni ca într-o unduire pân-la mine şi, lăsând pe masă paginile arse ale manuscrisului, se depărtă tot aşa precum venise.

Am mai stat aproape un ceas de vreme singur. Mă gândeam la ciobani, la baciul lor, la Ioana. Mai mult decât la toţi poate… M-am dus apoi să mă culc, trecând prin bordeieşul Ioanei. Pe chipul Ioanei se răspândise liniştea nopţii, amestecată cu tremurul albăstrui al stelelor. I-am sărutat fruntea. Pe urmă gura.

Mi s-a părut pentru o clipă că Ioana nu doarme.

XVII

Moş Iluţă se îmbolnăvise. Îl dureau şalele şi avea fierbinţeli.

– A răcit bătrânul, îl informai pe baci, în timp ce treceam prin stufărie spre sat. Aduc eu prafuri şi tablete şi-l facem flăcău de horă!

Păşeam umăr lângă umăr şi mă simţeam bine alături de Lie. Între mine şi baci se ţesuse păienjenişul fin al unor sentimente adânci.

– Îi cumpăr lui Burtă un polonic, dacă nu găsesc o lingură ca lumea… se chinuie omul, sărmanul…

– Păcat că lingurile nu se vând la fel ca bocancii… pe numere. A mea, de pildă, ar fi 42, al lui Burtă – 56.

Mai departe am mers singur, iuţind pasul.

La o cotitură de drum, aproape de ieşirea din stufărie, apăru Sava Milciu.

– Am eu o vorbă cu mata, rosti fără grabă acesta. O vorbă scurtă…

Am văzut cum îşi ţine bâta. O apucase de jos, să-i lase liberă gămălia. De vorbit n-avea nici un rost. M-aş fi înjosit în faţa lui Sava, mai mult nimic.

Sava ridică bâta:

– Hristoşii şi dumnezeii mă-tii! Cu mine te pui?

Aştept lovitura. „Acum". Braţul lui Sava s-a smuls înainte. Mă aplec brusc în dreapta. Bâta vâjâie pe lângă urechea mea. Sava îşi pierde echilibrul pentru o secundă, timp necesar, ca să-i arunc un „astâmpără-te!..".

Sava nu mă aude. Îşi saltă bâta în palmă a doua oară.

În clipa ceea, răsărit ca din pământ, alături, Lie dădu drumul câinelui. Moţ se prăbuşi ca un trăsnet peste Sava…

– Du-te, porunci baciul. Eu rămân cu el.

Picioarele îmi păreau de plumb, înrădăcinate aici, în stufărie.

– Du-te, repetă baciul, de astă dată cu un ton care nu îngăduia nici o împotrivire.

Ochii baciului păreau tăiaţi în sticlă. Scăpărau rece, înfricoşător.

…Sârghe parcă înnebunise. Ţopăia şi-l trăgea pe baci când de mână, când de haină:

– Lie a venit! Lie!

Ciobanii se adunară în câteva clipe. Feţele lor erau numai lumină. Vorbeau fără noimă, câte-n lună şi stele, bucurându-se de sosirea baciului…

– O clipă, zise baciul, încruntându-se. Mergem, îi făcu semn lui Sava şi se apropiară de prima strungă.

Sava călca cu fruntea în pământ, negru la faţă.

– Astăzi Sava mulge oile. Pe toate. Singur.

Ochii lui Sava se acoperiră de spaimă şi se măriră.

– Singur, repetă baciul, lăsându-l pe Moţ lângă Sava şi porucindu-l să nu se mişte…

Mâncară zdravăn şi deşertară polobocul cu tot ce mai rămăsese în el. Lie le lămuri ciobanilor cum stau lucrurile: rău, chiar rău de tot, însă oamenii – una şi bună. N-are a face – bine că e cu ei. Se auzi apoi de la o vreme zgomot de maşină. Două puncte, luminând puternic, se apropiau de ciobani cu viteză.

Zamfir! strigă victorios Sârghe. Zamfir! Să vezi, nea Lie, cum o să se mai bucure Gabjă, că tare-ţi mai ducea dorul!

XVIII

Din frunză de fag
Să mă cânţi de drag,
Din frunză de nucă
Să mă cânţi de ducă…
Pădure, pădure,
Frumoasă pădure,
De ploi bătută,
Plină de cucută
Galbenă şi slută…
. . . . . .

Ploua mărunt… Ploua de o zi şi o noapte, şi moş Iluţă Suflet îmi explicase cum că asta-i ploaie ciobănească din care se nasc cântecele de jale şi mahnă.

Ciobanii îşi aruncară sumanele pe spate, adunând în firul de lână umezeala ploii, sarea şi tristeţea ei.

Turmele se aflau cu toate într-o vale mai dosită, unde nu şfichiuia atât de aspru vântul de toamnă, amestecat cu boabe reci de ploaie.

Sârghe, Burtă-mocanu, Ioana se adăpostiseră sub nişte stânci, reuşind să înjghebe o vatră pentru rugul dătător de căldură şi vorbe sfătoase.

Burtă, tupilat într-un colţ întunecos, adăuga ploii tristeţea cântecelor sale.

Lie Cruntu stătea cu fruntea întoarsă spre zări şi privea la mersul norilor. Ochiul său ager dibuia după goana, după culoarea şi mărimea lor cum va să cadă ziua de mâne.

– Pân-dimineaţă conteneşte… Cum se zvântă pământul, ne pornim şi noi…

– Te roade dorul, Lie… zâmbi înţelegător moş Iluţă.

…De gheorghina din fereastră, De copii şi de nevastă,
Verde camulastră, Verde camulastră, –

Lie însăilă vorbele şi patima, le făcu fierbinţi, de parcă erau cărbuni din inima rugului.

– De nevastă mai mult, de nevastă ştiu eu!.. râse hoţeşte moş Iluţă, că ea, sărmana, din trupul ei şi dragostea ta îţi zămisleşte urmaşii. Pe Ioana mea la cincizeci de ani am făcut-o – mai mare ruşinea! – dar am pus în ea, măi Lie, fierbinţeala din urmă a sângelui şi patima pentru Cristinia – toate câte s-o adunat peste ani – şi de aceea a ieşit Ioana frumoasă, leit maică-sa…

– Ne pornim mâne după amiezi, rosti curgător Lie, cu gândul departe, la Călimana…

Singuratic, ascuns în pâcla serii, abătut şi negru la faţă, Sava Milciu se proptise în trunchiul unui stejar detunat.

O, nu! Creierul lui nu era scuturat de frigurile remuşcării, nici pe departe. Sava blestema ceasul în care îşi plămădise planurile, căci n-a fost ceas cu noroc. Îşi blestema ursita, căci i-a stat protivnică şi nu i-a fost piază bună cum s-ar fi căzut să fie… Ştia că banii sunt în chimir – puternici, dătători de curaj şi semeţie, iar lumea e mare şi nu se termină la Călimana…

Siluietele celor trei ciobani se profilau cu o deosebită claritate pe fondul pâclei albicioase şi umede ca aburul de lapte. Stâncile, aidoma unor porţi de piatră în lumea toamnei – deschideau priveliştea mohorâtă a văii. Turmele păreau a pluti fără zgomot prin apa pâclei…

Oamenii stăteau lângă rug, împărţind căldura şi bucurându-se de ea.

„Cu sute de ani în urmă, într-o toamnă târzie poate, s-a născut din durere, din adevăr crud şi din frumuseţe „Mioriţa". Din ritmul lent al ploilor de toamnă s-a iscat cadenţa stihurilor, iar omul care le-a rostit pentru prima oară avea sufletul îngheţat de fior şi patimă".

Buzele se mişcară fără voie, dintr-o nestăpânită pornire, din simţământul meu pentru Ioana, din râsul sclipitor al lui Sârghe, din tăria şi îndârjirea baciului Lie Cruntu…

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei…

Rosteam cuvintele rătăcind cu privirea în vale, spre baci. Îl vedeam puternic, primind ploaia în faţă cu jind, citind mersul norilor, chinuindu-se de dor, gândindu-se la toate şi la toţi şi numai nu la el…

…Şi cu cel vrâncean,
Mări se vorbiră
Şi se sfătuiră,
Pe la-apus de soare,
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovan,
Că-i mai ortoman,
Ş-are oi mai multe,
Mândre şi cornute…
. . . . . .

Turmele se mişcau fără zgomot, înotând în pâclă. Tălăngile răspândeau sunete moi, sfioase. Dulăii, lipiţi de picioarele bacilor, îşi ciuleau urechile la răbufnirile de vânt, la trosnetul crengilor, la glasul ciobanilor.

…Şi cai învăţaţi,
Şi câini mai bărbaţi…

Flăcările rugului dănţuiau vesele, nepăsătoare şi neştiutoare de griji. Ioana îşi purta palma deasupra lor, mişcând-o necontenit încolo şi încoace, de parcă descânta focul jucăuş. Şi pentru că eu contenisem, fata reluă:

…Dar cea mioriţă
Cu lână plăviţă,
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace.
Iarba nu-i mai place.
Mioriţă laie,

Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace,
Ori iarba nu-ţi place,
Ori eşti bolnăvioară,
Drăguţă mioară?..

Sava Milciu tresări din lumea gândurilor sale. Moţ, dulăul lui Lie, îl sfredelea cu ochii sticloşi, mârâind înrăit. Sava vru să-l alunge, dar se temu. Câinele simţi frica omului. Îşi bătea joc de el, ţinându-l în nelinişte şi spaimă. Apoi se sătură de om şi, lăsându-l în plata domnului, se depărtă.

Ioana trecu în fugă pe lângă cioban. Sava ridică privirile şi ochii îi sticliră aprins. Fata se pierdu în aluniş, chemându-şi mieii porniţi în plimbări singuratice de-a lungul şi de-a latul pădurii.

Stăpâne, stăpâne…
Mai cheamă-ţi ş-un câine,
Cel mai bărbătesc
Şi cel mai frăţesc…

Sava apăru în faţa Ioanei pe neaşteptate, ivindu-se dintr-alt capăt al alunişului. Fata îl privi întrebător.

– Ţine-le! Sava scoase un şirag de arginţi prinşi în salbă, pe care i-l întinse Ioanei.

Fata continua să rămână nemişcată.

Sava se apropie de ea să-i îmbrace salbele.

Ioana făcu un gest de împotrivire. Obrazul ciobanului păli. În aceeaşi clipă îi strânse fetei mâinile la spate, îmbrăcându-i şirul de arginţi cu de-a sila. Fata se zbătu în tăcerea pădurii, cu ochii închişi, cu buzele încleştate.

Bărbatul îi săruta genunchii, dezgoliţi pentru o clipă.

– Ioană, tu eşti moartea mea, Ioană… bâigui Sava. Smulse ciobul de oglindă din chimirul fetei şi i-l puse în faţă. O întoarse apoi spre oglindă. Ioana se privi îndârjită. Şiragul de arginţi o prindea bine, lucind stins în jurul grumazului alb, punctat cu patru alunele.

Sava îi dădu drumul.

Fata scoase domol arginţii şi-i puse în palma bărbatului.

Avea ochii plini de lacrimi.

…Ca să mă îngroape
Pe-aici pe aproape,
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi,
În dosul stânii,
Să-mi aud câinii…

Glasul lui Sârghe sună puţin tremurat, pentru că Sârghe străbate cu gândul prin vreme şi-i pare rău că baciul e sortit morţii. Sârghe nu se împacă cu acest gând. El şi-a încleştat pumnii, strâns detot…

Iar mieii umblă cîte unul pe muchiile stâncilor, oprindu-se pe câte o clipă, căci se miră şi ei de ce tot picură şi picură de sus, că doar nu trec pâraiele pământului deasupra lor!.. De pe măcieşii roşii picură stropi albi şi mieii se miră de ce nu picură stropi roşii, de culoarea măcieşilor?..

Astea să le spui…
Iar la cap să-mi pui
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag,
Fluieraş de os,
Mult zice duios,
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc!

Lie şi-a pus pe umeri un mieluţ din cale-afară de obraznic şi dornic de plimbări singuratice prin pădure. A fluierat prelung şi a prins a coborî la vale, spre stână, în dulce glăsuire de clopoţei şi tălangă. Lie cobora semeţ. Aşa cobora acel baci din baladă, care nu ştia de frica morţii, căci dragostea lui, ca şi dragostea lui Lie, era împărţită pământului şi turmelor, pădurilor şi stelelor, iar stingerea trupului nu înseamnă stingerea celor sfinte şi dragi.

…Să le spui curat,
Că m-am însurat
C-o mândră crăiasă,
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea,
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa…

Vântul se înteţise şi cutremură pădurea. Frunzele cădeau la pământ, zbătându-se scurtă vreme în aer, asemeni unor păsări rănite de moarte…

Ciobanii risipiră focul şi se pregătiră de drum.

Motocicleta veni cu viteză. Apoi a stopat brusc în faţa bordeiului. Trei oameni în uniformă înconjurară poieniţa. Ciobanii priveau nedumiriţi.

– Unde e Lie? întrebă locotenentul de miliţie, cercetând cu atenţie feţele oamenilor.

– Era aici, pe-aproape, îl lămuri respectuos Sava.

– Cercetaţi stufărişul… comandă locotenentul, apoi se întoarse spre ciobani. Era stânjenit parcă. Părea să nu priceapă de ce-l privesc cu un vădit interes. Mi se adresă destul de sincer:

– Să nu mi-o luaţi în nume de rău… E vorba de datoria… De altfel, sunt la curent cu petiţia dumneavoastră şi nu mă îndoiesc de buna ei credinţă, de sinceritatea şi onestitatea ei…

– Locotenent Axenciuc? I-am întins mâna prieteneşte, spre deplina lui mirare.

– De unde mă cunoaşteţi?..

– Pentru un ofiţer de miliţie memoria vizuală e un lucru obligatoriu…

– Un moment… Axenciuc îşi încordă memoria. O!.. Dumneata aici!..

– Alături de eroul reportajului „Abnegaţie înainte de toate"… Reportajul a fost cam lipsit de nerv, dar, crede-mă, nu e din cauza lipsei mele de admiraţie faţă de persoana dumitale. Pur şi simplu, un pic de talent mai mult şi dumneata ai fi fost imortalizat…

Locotenentul râse afectuos.

– Eşti prea sever cu dumneata.

– Încerc să te imit.

Sergenţii se întoarseră, raportând cu o vădită indispoziţie:

– Tovarăşe locotenent…

– Bine, băieţi… nu e nevoie… văd…

– Tovarăşe Milciu, îmi pare rău că informaţia dumitale a fost totuşi imprecisă… Mi-ar fi făcut o deosebită plăcere întâlnirea cu Lie Cruntu… După cât îmi permite intuiţia, e vorba de o persoană cu totul deosebită. Ce zici, tovarăşe gazetar?

– Dacă nu mă înşel, aţi achiziţionat la dosar o scrisoare destul de laconică, aparţinând baciului Lie Cruntu?..

Locotenentul zâmbi bine dispus. „Mă întorc la sfârşit de sezon", cită amuzat Axenciuc. E o fire romantică acest Lie…

– Poate chiar prea romantică pentru… Crede-mă, Lie nu-şi calcă cuvântul…

– Intuitiv, te cred…

Se auzi zornăitul unui lanţ şi oamenii îşi întoarseră capul aproape mecanic, tulburaţi de acest unic zgomot strecurat în tăcerea poienei. Era dulăul lui Lie. Se zmulsese din pripon, dispărând în stufării.

– Vino cu mine… i-am spus cu glas strivit, după o scurtă pauză, locotenentului.

Străbăturăm cărăruia spre stufărie, ieşind peste câteva clipe la drum. Îmi simţeam inima bătând puternic. Nu mă înşelasem: la câţiva zeci de metri, cu pas domol, de-a lungul drumului, păşea Lie Cruntu… Câinele îl ajunsese din urmă, se gudura la picioarele stăpânului şi îl urma credincios în calea sa.

– La revedere, Axenciuc…Pentru oameni ca Lie Cruntu cinstea este virtutea supremă. Unica. Dacă poţi, nu uita, acest lucru…

…Motocicleta urui, făcu un scurt viraj şi părăsi poiana cu aceeaşi viteză cu care venise.

Burtă-mocanu se apropie de Sava Milciu. Îşi dădu capul pe spate, pregătindu-se să lovească cu fruntea între ochi – lovitură de moarte.

– Arsene! strigă Sârghe, ca atunci cu două luni în urmă, Lie Cruntu, în pragul tarlalei cu lucernă. Şi Burtă-mocanu se supuse. Îl privi pe Sava din cap până la glezne, aşa cum priveşte pentru întâia oară în viaţă stârvul unei şopârle veninoase, care în urmă cu o clipă te-ar fi putut muşca de moarte. Îl privi lung şi rosti cu scârbă, printre dinţii încleştaţi:

– Curvă-n pantaloni!

XIX

…Fă-mă, maică, val de vânt În calea ciobanului,
Pe bădiţa să-l alint, Să mă culc sub pasul lui,
Fă-mă drumul dealului Ca pulberea drumului…

– Uite aici m-ai adus matale atunci… de prima dată, zise fata şi însemnă locul cu vârful cizmei.

– Colnicul Ioanei… De azi înainte pe toate hărţile lumii va figura un nou punct geografic… Colnicul Ioanei…

Copila râse uşurel, alintat.

– Îţi place matale să umbli cu năzdrăvănii şi tot felul de fantezii…

– Cărarea asta… s-o numim Calea Domniţei… Uite – acolo, în stânga, se întinde… valea pletelor tale.

Am ridicat-o uşor, culcând-o apoi de-a latul braţelor. Ochii Ioanei s-au tulburat într-o clipă şi lumina din străfundul lor s-a zbătut scurt, ca aripa unui hulub înspăimântat. O rotii o dată, de două ori, cu mişcări încete, asemănătoare unui început de poveste. Capul Ioanei urca spre mine în spiralele mişcării. Obrazul Ioanei smead şi rece, mirosind a iarbă şi vânt, trecu deasupra gurii mele, zăbovind o clipă şi tresărind.

Simţeam în mine chemarea sângelui. Această chemare venea din trupul fetei, din frumuseţea şi neprihănirea ei, din aerul tare al pădurii, pe care îl simţeam aievea, materializat, din părul Ioanei, zbătându-se pe braţul meu, alunecându-mi pe gât, pe gură… Pământul mă chema cu răcoarea lui. Îi simţeam porunca.

Ioana tresări ca la o primejdie şi se lipi strâns de mine: capul ei răsturnat pe spate se mişcă violent, şi fata aproape că strigă:

– Andrei… uite-te!

Mi-am întors privirea. Dinspre Carpaţi veneau nori mari de culoare vânătă. Veneau asemeni unor păsări uriaşe de pradă, sătule după ospăţ. Lumina zilei păli. Prin aer trecu pripit unda frigului.

– Vine iarna, bădiţă Andrei… am desluşit anevoie vorba fetei.

Sârghe învârti harapnicul în toată lungimea braţului şi, pocnind prelung, cutremură valea. Ecoul răspândi până hăt departe trosnetul, apoi trosniră alte bice, şi voci puternice îndemnară turma la drum. Puhoaiele cenuşii se frământară o clipă pe loc, apoi se revărsară nestăvilite prin stufării, cu zgomot surd şi greu.

Oile părăsiseră demult împrejurimile stânii, însă moş Iluţă Suflet continua să stea singur cuc în pustietatea poienelor.

Mi-am contenit mersul, scrutându-l din ochi pe bătrân. Moş Iluţă Suflet sta nemişcat, rezemându-şi podul palmei în bâtă.

Între timp, turma se depărtase de-a binelea. O bănuială întunecată se strecură în mintea mea. Dintr-o răsuflare am ajuns în dreptul moşului.

– Mergem… Neprimind nici un răspuns, am adăugat insistent: Mergem, moş Iluţă!

Moş Iluţă îşi întoarse fruntea spre mine.

– Lasă-mă…

Bătrânul fu scuturat de un acces de tuse. Se uită în direcţia schitului, apoi bătu pământul cu bâta de câteva ori la rând de parcă i-ar fi încercat tăria.

– Eu aici nu mai vin, dragul moşului, vorbele lui moş Iluţă izvorau simple şi sigure din liniştea păsurilor sale, că abia de mai puteai ghici în ele umbra părerii de rău. Pe Lie eu l-am adus aici acum doi ani. Mi-era dor… Aici am iubit-o pe Cristinia, Dumnezeu s-o ierte… Şi lumânarea la schit am pus-o de sufletul călugărului care ne-a cununat… Aici am ciobănit eu, la boieri… Două războaie au trecut de atunci. Multă lume s-a dus… S-a dus şi Cristinia mea… Învăţaţii spun că mărimea zilei se iscă din rotirea pământului, aşa-i, orăşene?

– Aşa-i.

– Prea repede… Pământul se învârte… prea repede… sfârşi moş Iluţă Suflet.

– Cocoarele s-o dus, berzele s-o dus, lişiţele s-o dus… Amu ne ducem şi noi. Şapte ierni aş da eu pe-o vară, vorba ţiganului, zise Burtă-mocanu.

– Las-că şi iarna-i bună. Fă-ţi sanie şi vino şi matale în deal!

– Îmi arde mie de sanie, măi Sârghe…

– Atunci dă-te cu fundul.

Ioana a întors capul şi s-a oprit. Îşi făcu o vreme de lucru, zorind cârlanii. O făcea ca să nu prea bată la ochi aşteptarea. Moş Iluţă se pierdu în stânga, îndemnându-şi turma. M-am

apropiat de fată. Ioana părea să nu mă observe. Se mişca iute ca zvârluga şi tot striga şi striga, când cu rost, când fără: „Hăi, cârlanii ţacăi, hăi!...". Pe urmă se întoarse brusc spre mine şi-mi făcu semn să mă apropii:

– Vezi salcia? Zăboveşte niţel…

Un soare de culoarea vişinei putrede bătea turma drept în frunte, şi pulberea stârnită de pasul oilor devenea şi ea vişinie şi tremura deasupra lor. Ciobanii îşi grăbiră pasul. Turmele se supuseră. Dangătul tălăngii şi clinchetul clopoţeilor se rostogoleau acum mai sprinten.

Fata se rezemase de salcie cu spatele.

Pitulită în umbra trunchiului de salcie, Ioana îşi desface cu mâna tremurândă scurta subţire de lână. Ochii ei s-au deschis larg, ca două porţi în ţara luminii. Pupilele dilatate au încremenit, luminând straniu, încordat. Ioana şi-a scos de la gât mărgeluţele, s-a ridicat pe vârfuri şi mi le-a îmbrăcat pe gât. Şirul de bobiţe, cărunte şi roşii ca agrişul, tremurau viu în bătaia unei raze de soare rătăcită prin frunzişul bogat al salciei.

– Să uiţi tot ce a fost, auzi? îngână Ioana cu glas topit. Am clătinat din cap. Atât. Căutam cu înfrigurare cuvintele şi mă temeam în acelaşi timp să le găsesc.

Nu, nu le-am găsit. Ioana nu avea să le audă niciodată. Niciodată. Pentru că povestea Călimanei am scris-o mult mai târziu, de-a lungul nopţilor de iarnă, în veghea florilor de gheaţă şi a păienjinişului de lumini ţesut peste întunericul oraşului, peste străzile şi pieţele sale pustii… Apoi veni primăvara cu grijile ei, şi vara cu grijile ei, şi iarăşi toamna…

„A fost o dragoste?... Ioană, Ioană, vânt fierbinte din miez de vară, pui drag de om de la Călimana, cine te-o iubi, tot ca mine să te poarte în gândurile lui…".

Apoi veni din nou iarna… Dar zăpezile nu se aşternură peste amintirea Ioanei. Ea venea câteodată în gândurile mele şi stătea acolo, tăcută şi sfioasă, ceasuri întregi. Nici soţie, nici ibovnică – pui de om din Călimana, din inima Basarabiei…

Turma s-a întors în sat mai frumoasă şi mai zdravănă decât plecase, iar oamenii, de bucurie, au făcut mare risipă de flori,

întâlnindu-i pe ciobani cu gheorghine, astre şi busuioc. Moş Iluţă făcea pe supăratul:

– Ho, muierilor, că numai la mort atâta floare se cheltuie!

Moş Iluţă Suflet avea să mai trăiască încă multă vreme. Ba în ceartă cu doftorii din pricină că prea se are bine cu vinul, ba în ceartă mare cu vinul, că prea iute se mântuie…

Burtă-mocanu îşi ogoia sufletul, înfoindu-şi sărăcia de armonică, iar când s-a rupt de tot, a îngropat-o cu mare cinste sub fereastră (căci i-a slujit vreme lungă şi cu credinţă), a băut o litră de vinaţ pe nerăsuflate şi s-a dus la prăvălie să-şi cumpere alta, nouă…

Sârghe a lui Sârghe umblă la şcoală, face năzdrăvănii cu duiumul, se laudă că ştie limba cârlanilor şi a pus rămăşag mare că la vară pleacă la oraş să se facă artist la circ…

Sava Milciu a plecat din sat…

…Lie Cruntu… Cum a fost, aşa a rămas şi în ziua de azi. Până s-au limpezit apele cu totul, a mai pătimit mult…

Se pare c-ar fi albit o ţâră la tâmplă, dar tot chipeş şi mândru se poartă în lume, şi nu e om la Călimana să se înfrunte cu Lie Cruntu. „Lie, omul cuvântului", cum i se spune în sat şi peste…

„Îndârjitul", cum l-a poreclit nu ştiu cine.

LĂUTARII

IO, TOMA ALISTAR…

Nu am reuşit nicicând să-i privesc în linişte, dintr-o parte. De fiecare dată privirile noastre se încrucişau şi ochii rămâneau pironiţi, fixându-se reciproc.

Lăutarii – unul câte unul – se uitau spre mine din IERI în AZI…

Îi surprindeam pipăind gâtul prelung al viorilor, trecându-şi palmele peste ţambal ori cobză, cosând cu aţă groasă coviltorul ori petrecându-şi palma în semn de mângâiere peste făptura pirpirie a căluţului roşcovan, scăldat în sudoare.

În bătaia privirii mele lunecau albăstrimi de cer amestecate cu negrul păsărilor planând jos, deasupra capetelor, verdele topit în ceaţă al colinelor împădurite, roşul spălăcit al focului de paie şi liniile proieminente ale braţelor strunind alăuta. Urcam discret privirea spre chipul omului, de departe, la depărtare de mai bine de un secol. Speram să-l surprind în forfota treburilor zilnice, dar de fiece dată îi întâlneam privirea aţintită spre mine. Avea ochii calmi, cu umbra pădurii răsturnată în ei, deschişi mai larg poate ca de obicei sub semnul unei atente aşteptări…

„Acest popor de lăutari a dăinuit mai bine de cinci veacuri. A străbătut lumea de la un capăt la celălalt. Pe drum de om şi pe drum de lup.

Nicolaus Copernic a descoperit că pământul se învârte. Ei, lăutarii, au descoperit că pământul cântă.

Mai marii lumii au prins de pieptul lor stele de aur şi argint. Au cunoscut gloria. Au murit însă de foame şi boli. Aproape nicicând de bătrâneţe. Au murit în singurătate şi uitare.

Leagăn le-au fost câmpiile Moldovei. Acoperământ – imensitatea cerului sudic. Numele lor s-a şters de pe lespezi. Trupul lor s-a unit cu pământul. A rămas numai cântecul. De pe umerii lor pasărea de foc cu glas de cântec a trecut pe umerii noştri.

Aceşti lăutari cu faţa întoarsă spre tine au fost ultimii. Ultimii din seminţia lor".

Gâtul fetei, înalt şi subţire, cu pielea albă, răcoroasă sub care vinele pulsau fierbinte şi repede, se legăna în palmele lui Toma. Părul negru, despletit se rotea în răbufnirile vântului, acoperind când palmele băiatului, când faţa fetei în întregime, când, aruncat peste cap, lăsa pentru câteva clipe în tăria luminii de vară obrajii încinşi. Leanca respira adânc cu gura întredeschisă, şi dunga sclipitoare, umedă a dinţilor se ivea la tresărirea buzelor, aruncând lumină peste tot chipul.

Toma Alistar nu putu scăpa îndelung de această imagine cuibărită atât de adânc în fiinţa sa. De ani de zile ea răbufnea

la răstimpuri apropiate, învăluindu-le minţile, ca apoi, dispărând la fel de brusc după cum se ivise, să lase în el durere şi istovire. Se lipi cu spinarea înfierbântată de zidul masiv, pătruns de igrasie al încăperii cazone şi lespezile reci îi domoliră febra. Pereţii proaspăt acoperiţi cu var răsfrângeau cu putere lumina incandescentă a amiezii, înţepându-i ochii. În aceiaşi clipă zăpezile, desfăşurându-se în linii moi pe colinele şi văile adânci ale Carpaţilor, îi inundară amintirea. Luciul alb îl obosea la fel ca şi pojghiţa proaspătă de var de aici, din odaie. Inima sălta înnebunită în coşul pieptului, rotundă şi grea, ca un bulgăre de plumb înroşit. Iancio şi tatăl său ţineau lupoaica în bătaia armelor. Toma se lipi de şoldul părintelui, simţind metalul jungherului de la brâu pe obrazul său înfierbântat. De pe marginea vizuinii lupoaica îi fixa resemnat cu ochii săi verzui, pâlpâitori. Se frământa pe loc, înţelegând parcă cu tot instinctul ei de fiară, că pierduse lupta. Se lăsă pe labele dinainte, întinzându-şi gâtul blănos pe zăpadă. Părea căzută în toropeală. Iancio făcu un pas înainte, pe urmă încă unul… Lupoaica ţâşni într-un salt înalt spre gâtul bărbatului.

Armele detunară una după alta şi trupul jivinei se frânse în zbor.

Inima lui Toma îngheţase şi părul sub cuşmă i se zburlise ţepos. Parcă avea zăpadă în urechi, căci abia la a doua chemare îşi auzi părintele poruncind:

– Du-te şi scoate căţelandrul din vizuină…

Toma îşi privi părintele mut, fără înţelegere.

– Lasă-l, Toma-baci, e mic tare! Se sperie şi rămâne peltic o viaţă… interveni ungurul cu blândeţe.

– Asta-i călirea omului. Călirea îi bună din timp, i-o reteză aspru părintele şi, împingându-l pe Toma cel mic de umăr, porunci:

– Du-te!

Cu paşi împleticiţi băiatul se porni spre bârlog. Trecu pe lângă hoit fără să-l privească.

Gaura vizuinii, neagră şi fără fund, îi opri paşii. Se lăsă într-un genunchi. La un pas de el, printre rădăcinile fagului

sclipeau ca două ţinte ochii căţelandrului. Se uitară unul la altul fără noimă. Ameţiţi. Braţele lui Toma se întinseseră singure spre puiul de lup. Acesta veni şontâc-şontâc, cu pas de raţă dolofană şi se opri în palmele băiatului. Toma îl aduse la piept cu multă grijă şi se porni înapoi zorit. La trei paşi de lupoaică căţelandrul se porni pe tânguială. Glasul său frânt, uniform, se rostogolea în liniştea văii albe. Cu toată fiinţa încordată, scuturată de un tremur mărunt, puiul de lup îşi întindea gâtul înapoi, înfigâdu-şi cu putere ghearele sale mici în unicul său punct de sprijin – braţul lui Toma.

Cei doi bărbaţi îl petreceau cu privirea. Iancio ar fi vrut să-l înveselească, dar gluma se pierdu în nişte cuvinte seci şi greoaie: „De-amu te-ai înfrăţit cu lupii…"

Iar Toma cel mic îşi încleştase dinţii ca plânsul să nu-l podidească până acasă.

Calul necheză prelung şi zăpezile alergară înapoi, în munţi, lăsând mintea lăutarului surdă şi goală, ca o fântână secată.

Calul mai necheză o dată, umplând de larmă ograda vătăşiei. Adulmecase mirosul de lup şi se frământa acum strivind pământul sub copite. Un slujbaş de-al vătăşiei încerca precaut să-l potolească, bătându-l pe gât cu palma, de la distanţă. Prin fereastra zăbrelită Toma Alistar zări lupul, pitindu-se în fundul căruţei, în paie. Zâmbi.

Vătăşelul intrase în odaie, trântind uşa după el. Puse pe masă o lădiţă mică, dreptunghiulară şi îi desfăcu apoi capacul.

Cei şase bărbaţi se uitară miraţi către perniţa îmbibată cu cerneală neagră.

– Acu luaţi aminte de ce vă zic eu…

Lăutarii îşi încordară auzul. Liniştea coborî apăsătoare în odaia înaltă, cu pereţi albi, cazoni. Aşteptau ţepeni, cu gâturile întinse şi răsuflarea oprită, vorbele vătăşelului.

– Lăutarul carele-i *zice* cu vioara sau cu altă unealtă de cântare pe la târguri şi pre la sboruri nu poate să ia fată de om bun sau boiariu, căci unii ca aceia sunt batjocura lui

Dumnezeu şi a oamenilor. Şi nici la ţintirime nu se vor odihni laolaltă cu preacredincioşii, ci pre la margini şi la spovedanie vor fi cei din urmă şi tot cei din urmă la slobozirea păcatelor…

Soarele izbea în feţele năpădite de sudoare ale celor şase lăutari, înfierbânta şi mai mult sângele încins şi pielea, ustura ochii încordaţi, secătuia gâtlejele.

– …Ne legăm cu supuşenie să plătim avaet în tot anul 300 de taleri şi ne legăm breslaşi în breasla lăutărească. Io… vătăşelul ridică ochii de pe hârtie şi, ajutându-se prin gesturi, se adresă primului din dreapta: Spui numele, moi degetul ăl mare aici şi apeşi pe hârtie…

Lăutarul se apropie de masă, se uită lung la perniţa umedă, rânji ca la bâlci, ca la araba cu minuni, şi puse degetul cum se cuvine.

– Io, Cosma Creţu.

– Io, Sile Clonţ, lăutarii se perindau gravi prin faţa perniţei.

– Io, Manole Ghioca.

– Io, Dărdăilă…

– Cuuum?!

– Dărdăilă…

– Dărdăilă şi mai cum? îl repezi vătăşelul.

– Dărdăilă şi gata, să trăiţi, îngână ţiganul.

– Pe tat-tu cum l-o chemat?

– Nu ştiu, să trăiţi, că ne-o lepădat de mici…

– Aşa vasăzică… şi după o pauză nu prea îndelungată vătăşelul exclamă victorios: Dărdăilă Lepădatu, aşa scriem…

– Aşa, să trăiţi, confirmă ţiganul bucuros, ştergându-şi ceafa asudată.

– Io, Toma Alistar, starostele bandei…

Vătăşelul îl măsură pe tânăr din cap până-n picioare. Privirile lor se încrucişară, pătrunzătoare şi bătăioase, cea a lui Alistar – atentă, ba chiar binevoitoare, cu cea a vătăşelului, om vârstnic, îndoit în şale, cu părul aproape alb.

– Toma Alistar, repetă vătăşelul. Eu numele ista îl ştiu… L-am mai scris. Mulţi ani în urmă… Să fi fost tot tu?

– Tătâne-meu, aşa cred, rosti cu demnitate Toma.

– Toma Alistar… Şi tu şi tat-tu la fel?! se miră vătăşelul.

– La fel, încuviinţă tânărul staroste.

– Mare lăutar a fost… Eram şi eu tânăr pe atunci… Mă uit la tine şi cerc a-l aminti pe el. S-a risipit, s-a risipit din mintea mea. De auzit parcă-l mai aud… Da de văzut?.. Tu ţi-l mai aduci aminte?..

TATA

Prin pâclă abia se zărea sania ruteanului. Toma Alistar păşea zorit cu fiu-său dinapoi. Înaintau greoi prin zăpada sticloasă, încătuşată de ger. Preda, care venise primul, se ghemuise lângă urs în fundul săniei, împrejmuindu-se cu paie până la bărbie. Gerul de bobotează frigea pielea şi Preda se uita lung şi rugător la Omelca-ruteanul până ce acesta îi întinse bărdăcuţa de lemn înflorat. Preda smulse dopul cu dinţii, apoi deşertă un sfert de şip în celălalt colţ al gurii.

Aburul greu se înfăşurase pe boturile cailor şi tremura albind zăbala. Muntele, satul, oamenii se înfăşuraseră şi ei în abur. Omelca ruteanul abia îi desluşi pe ceilalţi, desprinzându-se din pâclă la câţiva paşi de el.

Lăutarii călcau zgribuliţi cu instrumentele băgate adânc în cojoacele lor peticite.

Omelca făcu un pas înaintea lor şi le dădu bineţe cu glasul său şters şi tărăgănat.

– Praznic pe vreme ca asta, pan Omelca?

– Praznicul îi bun pe orice vreme, pan Iancio…

Celălalt bărbat, scund, cu umeri puternici şi faţă tuciurie, întinse spre rutean palma desfăcută, întrebând cu o sclipire hoţească în ochi:

– Cât pui în palmă, pan Omelca?

– Două coroane, pan Toma, şi după o mică pauză adăugă mărinimos: Două, nu una! Pentru Iancio şi Preda câte două coroane şi trei coroane pentru scripca matale, pan Toma.

– Puţin! tună glasul scripcarului.

– Ne degeră buricu până sus… sări lancio.

– …Trei colaci şi un şip cu gorilcă de brad în fiece traistă, continuă netulburat ruteanul.

– Da pe ista micu de ce nu-l treci la cont?

– Aista până ce un sfanţ nu face, pan Toma Alistar.

– Bate mai bine dairaua ca Preda, să ştii matale…

– Credem în Toma.

– O corană, merge?

– Nu luăm, pan Toma… încheie blând Omelca.

Ruteanul se urni din loc. Cei doi îl urmară supuşi, făcându-şi loc pe câte-o margine de sanie.

Omelca scotoci şumuiagul de paie de sub picioare, dând la iveală o gură de traistă. Vârî mâna înăuntru şi scoase doi hulubi rumeni – captură huţulească de la praznic.

– Măi omulean, măi, cum te cheamă? rosti Omelca îmbietor, întorcând spre băiat faţa sa mare, rotundă.

Omuleanul privea cu îndârjire vârfurile ţuguiate ale opincilor şi se făcea că nu aude.

– Cum te cheamă, măi dihanie? repetă Omelca râzând.

– Toma, ca pe mine – Toma Alistar, interveni împăciuitor lăutarul.

Omelca întinse palmele sale roşii, degerate spre copil. Cei doi hulubi rumeni, cu ochi mici de cărbune îl aşteptau în podul palmelor. Băiatul se uită chiorâş la rutean apoi îngână un „bogdaproste" pe sub nas şi vârî copturile în sân.

Omelca struni caii, biciuşca cu sfârc purpuriu la capăt pocni scurt şi sania, smulsă din loc, se cufundă în pâclă.

Toma Alistar îşi zări feciorul gonind în urma saniei. Alerga cu paşi de cocostârc speriat prin zăpada înaltă. Îi ajunse, în cele din urmă, şi, gâfâind, cu o supremă sforţare, îşi încleştă palma pe loitră. Cele două capete – al copilului şi al părintelui – se aplecară unul spre celălalt pentru câteva clipe.

– Hai Tomo, hai!.. Nici lupii să nu te-ntreacă! îl întărâta tătâne-său.

Iar Toma, în loc de răspuns, râdea îndrăcit şi se pierdea împreună cu râsul său sonor în spulberul zăpezii.

Răbufnirile scurte de vânt aruncau rotocoale de păr negru şi lucios pe faţa şi gâtul Leancăi. Şi gâtul ei înalt, acel gât tremurând fierbinte în palmele lui Toma, răsări din nou în mintea acestuia, aşa precum în alte dăţi, aievea şi atât de aproape…

BANDA

Pătrunsă de amorţirea iernii, toamna se apropie de sfârşit.

Căruţa înaintează alene, scârţâind înfundat. Roţile trag urme negre, pronunţate. Prin nesfârşirea galbenă a luncii basarabene urmele roţilor se întorc înapoi la dunga orizontului, legând acest punct migrator de imensitatea spaţiului albastru.

…Cei şase moţăiau toropiţi de somn, îmbibaţi de umezeala toamnei, de aburul pătrunzător al vântului bătut până în târziu de noapte.

Chipurile lor ţepoase se legănau cadenţat, ivindu-se în crăpăturile coviltirului. Feţele apăreau şi dispăreau în lumina moale a dimineţii, purtau pe ele pecetea unui somn greu, încordat.

Iapa măruntă, roasă la încheieturi, măsura lunca cu pas domolit. Îşi purta pântecul umflat prin iarba ţepoasă. În smocurile de păr roşcat adunase ciulini şi curnuţi.

Banda lui Toma Alistar cobora din susul Prutului spre târgul Căpreştilor, căutând drumuri neumblate şi hanuri dosnice. Acolo, în funduri de ţară, lăutarii aveau trecere şi câştig, iar dregătorii de pe la fisc nu se încumetau să răzbească glodul şi pădurile – le aţineau calea, mai ales, în târgurile mari, la hanuri şi la răspântii de drum.

Vântul de câmpie se înteţea şi coviltirul peticit se umflase ca o pânză de corabie. Oamenii se cuibăriră unul în celălalt. Dingă, un lungan ciolănos şi smolit, moţăia cu hăţurile în mână cocoţat sus pe capră. Îşi dosea faţa de vânt în gulerul înalt al sumanului.

Pe neaşteptate osia căruţei pârâi scurt şi se frânse în două. Căruţa se izbi puternic, răsucindu-se într-o coastă. Lăutarii se rostogoliră claie peste grămadă, buimaci de somn, neînţelegând ce se petrece. Se auzi trosnet de lemn uscat, ţiuitură de strună, icneală de om.

Pe măsură ce-şi veneau în fire, sudălmile şi blestemele se înteţeau. Îşi pipăiau mădularele, îşi adunau straiele răvăşite, petreceau degetele de-a latul strunelor, ciocăneau lemnul instrumentelor. Dairaua o găsiră la vreo zece paşi rostogolită în iarbă…

Se trezeau în larma propriilor glasuri.

Toma Alistar, bărbat scund, ciolănos, cu braţe lungi şi puternice, îşi cercetă vioara – două corzi rupte şi deja plesnită. Faţa i se mohorî. Stătu câteva clipe nemişcat. Vântul îi încâlcea pletele cărunte, i le juca pe chipul brăzdat adânc, i le trecea în zbateri scurte peste ochii sticloşi, măcinaţi de febră.

Puse vioara cu grijă în coşul carului.

– Asta era sârmă de la Viena, auzi bre Dingă… Alta ca asta nu mai am.

Smulgând de lângă capră biciul cu codirişcă scurtă, el îl plesni pe Dingă de-a latul fundului.

Dingă băieţandrul scăpă dairaua din mâni, urlând ca din gură de şarpe.

– Ştii tu câţi ani are scripca asta?

Dacă plesnea, îţi plesnea şi ţie fundul…

Asta e scripca tatii, Dingă… Scripca tătânelui meu… Să zici bogdaproste, măi, rosti cu blândeţe Toma Alistar, băgându-se sub căruţă. Ceilalţi, în afară de Dingă care se ţinea la distanţă, îl urmară.

– D-aia mă baţi? mormăi acru Dingă încercând şi o notă de revoltă. D-aia?!

– Zi bogdaproste, auzi! ameninţă glasul de sub căruţă.

– Bogdaproste… rânji împăciuitor Dingă.

Toma Alistar săltă căruţa în spate. Mănăilă şi Velcu băteau piroane în capetele frânte ale osiei. Dragomir şi cu Sile Clonţ

înnodau o bucată de otgon în jurul piroanelor. Trebăluind, Alistar îşi continua discuţia cu Dingă:

– Acu zi după mine, Dingă: „…Şi de câte ori oi adormi cu hăţurile în mâini…".

Dingă repeta docil cuvintele rostite de lăutar:

„ – …De câte ori oi da în gropi ziua în amiaza mare, de câte ori oi cânta strâmb, să mă ardă starosta cu biciuşca, că bătaia îi ruptă din rai. Amin!"

…Dingă mergea la câţiva paşi înaintea calului cu ochii ţintă la drum. Ceilalţi cinci păşeau de-a stânga căruţei. Îşi fumau tăcuţi ciubucurile. Dinspre păduri se pornise vânt rece şi tăios.

Toma Alistar asculta cum cânta întinderea galbenă. Tumultul unor voci joase, adânci, îi umplea fiinţa. Glasurile, ca nişte izvoare subterane, vuiau sub talpa lui, urcau prin el şi prin oamenii lui şi se risipeau în ţiuitul prelung al vânturilor. Peste ei sunau vânturile de stepă – viori albastre cu glas albastru suitor, răspunzând vocilor venite din străfundurile acestor lunci galbene. Lăutarii ascultau muzica întinderii galbene şi dacă Toma Alistar le-ar fi dat poruncă, ar fi adunat-o fir cu fir pe strună şi pe gură de fluier.

…Abia atunci când drumul coborî în valea Călăraşilor şi dunga roşietică a pădurilor răsări subţire dinspre soare-răsare, zăriră călăreţii în galop. Trei la număr, pe cai buni, se vedeau de departe ţepeni în şea.

Mai întâi Dragomir, căci el îi zărise, apoi ceilalţi se uitară lung şi bănuitor spre călăreţi.

– Dingă, trage calul pe după dâmb… porunci Toma Alistar.

Lăutarii se strânseră mănunchi în jurul căpeteniei. Îşi continuau pasul în tăcere, aşteptând vorbă nouă de la Alistar. Intrară după dâmb. Călăreţii dispăruseră din raza ochiului.

– Care aveţi bani mi-i daţi mie. Mănăilă, scoate lumânarea, porunci Toma Alistar.

Coborau la vale spre stânile pustii, îngrădiri negre şi mohorâte, unde stăpâneau vânturile de şes şi vulpile roşcovane.

Călăreţii îşi domoliră cu greu caii înfierbântaţi, cu boturile înspumate.

– Banda lui Toma Alistar?

– A fost a lui Alistar, Dumnezeu să-l ierte… lămuri Mănăilă cu căciula în mână. Se depărtă pios de căruţă, făcându-şi semnul crucii.

Călăreţii se apropiară de gura coviltirului. Priviră lung, la început nedumeriţi, apoi cu ciudă.

Toma Alistar, întins ţeapăn pe paie cu mâinile încrucişate şi cu un muc de lumânare, pâlpâind la împreunarea degetelor sale mari şi butucănoase, îşi dormea somnul de veci. La picioare, lângă tălpile scâlciate şi găurite ale ciubotelor, se afla scripca cu cele nouă corzi plesnite şi cuşma strâmtă de caracul negru roasă la margini.

– Şi cine-i mai mare peste voi acu?

– Eu parcă… rosti în doi peri Dragomir.

– Toma Alistar s-o făcut datornic vătăşiei cu 300 de taleri avaiet pe anul ista şi 300 rămaşi din celălalt an, vorbi aspru călăreţul din mijloc, mai marele lor.

– Cincizeci de taleri pe cap de lăutar – nu e mult, îi luă cu binişorul călăreţul din dreapta, al treilea.

– Dacă-i ai… bombăni Mănăilă.

– Ne fugăresc boierii de la curţi, nu mai au nevoie de noi. La târguri ne fugăresc domniile voastre, că n-avem cu ce plăti aşa avaiet mare nici dacă ne vindem pielea, lămuri cu demnitate Dragomir.

– La Hotin, la bâlci aţi cântat? îi reteză vorba mai marele.

– Pe mâncare şi băutură, zise Dragomir senin.

– La Mihăileni, la mort aţi cântat?

– Pe colivă şi nutreţ pentru gloaba asta…

– …Coliva mă-tii… scăpă mai marele de sub mustaţă. La hanul lui Vasca Muscalu aţi cântat?

– Pe bănuţi de aramă şi pe pumni la ceafă. Uitaţi-vă, semnul, dacă nu credeţi, şi Dragomir îşi dezveli umărul stâng. A fost bătaie cu cuţite. De moarte…

– Daţi-vă buzunarele pe dos! porunci călăreţul din stânga, descălecând sprinten. Scuturaţi-vă chimirele! adăugă acesta apropiindu-se de lăutari.

Oamenii se supuseră, desfăcându-şi chimirele, scuturându-le cu stăruinţă – îşi arătau dosurile buzunarelor slinoase şi peticite.

– Ăştia ţin paralele în sân ori prin ciubote, îi ştiu eu, vulpoi bătrâni! îşi dădu cu părerea cel din mijloc.

– Jos ţoalele, ordonă scurt omul vătăşiei.

Lăutarii se uitară lung la călăreţi.

– E mare păcatul… îndrăzni Sile Clonţ. De faţă cu mortul…

– Jos ţoalele! se răsti a doua oară cel coborât din şa.

– Ne facem ţurloaie de gheaţă… bodogăni Mănăilă împiedicându-se în cracii brăcinarelor.

– Vă dezgheţăm noi iute, mai marele îşi trecu cravaşa peste carâmb. N-aveţi grijă! Ştiţi ce fierbinte muşcă? şi cravaşa plesni scurt în aer.

– Scuturaţi-vă ţoalele! Mai vârtos, ciorilor, mai cu inimă!

– Dacă pică ceva, apăi numa păduchi… făcu a lehamite călăreţul din dreapta. Ceilalţi doi râseră deşălat. Râse şi al treilea.

– Aşa-i că, zău! se linguşi Dingă.

– Ai îngheţat, dihanie nespălată? îl întrebă oarecum înţelegător mai marele.

– Îngheţat rău, săru-mâna, se jelui din suflet Dingă, frecându-şi coatele învineţite.

Călăreţul din mijloc dădu pinteni calului. Acesta se smulse din loc spre Dingă. Băiatul sări cât colo şi cravaşa trecu pe lângă faţa lui, ţiuind prin aer. Dingă se răsuci scurt pe loc şi o rupse la fugă. Călăreţul îl urmări de aproape, însemnându-l cu vârful cravaşei când pe spinare, când la obraz.

Făcură de câteva ori înconjurul căruţei şi Dingă abia mai răsufla. Se făcuse roşu, îl năpădiseră sudorile şi o spumă albă

se năclăia în colţul gurii. La un moment dat se poticni şi se frânse sub picioarele calului. Acesta cabră, nechezând prelung şi, răsucindu-se în aer, trecu pe lângă trupul vlăguit al lui Dingă.

Căpetenia se opri în loc, îşi desfăcu gulerul la veston şi se adresă plictisit celui ce descălecase:

– Ia cu tine scripca mortului, poate scoatem ceva pe ea de la jupân Levi Mozes. Cine ştie. O fi scumpă… Toma Alistar înnebunea cu ea lumea…

– Are strunele plesnite… două…

– Ia-o. De-un chef tot iese.

Călăreţul încercă o senzaţie de teamă, apropiindu-se de Toma. Şovăi o clipă, apoi luă cu o mişcare repezită instrumentul, şi, abia urcând în şa, răsuflă uşurat. Sentimentul acela nelămurit şi apăsător îl părăsise.

– Măi ciorilor, mai marele se răsuci în şa amenin ţător. S-a zis cu banda lui Toma Alistar. Să vă răspândiţi ca potârnichile, că, dacă vă prind laolaltă şi cu avaietul neplătit, vă putrezesc oasele în beciul vătăşiei!

Călăreţii porniră în buiestru scurt de-a latul văilor, spre drumul mare, spre târgul pestriţ şi gălăgios al Călăraşilor.

Toma Alistar zâmbi mucalit şi suflă în mucul de lumânare. Se coborî domol din căruţă în timp ce lăutarii cu straiele strânse ghem la piept îşi reveneau din ameţeala încordării.

Se apropie de bietul Dingă, îl întoarse cu faţa în sus, ştergându-i cu grijă obrajii de ţărână şi lacrimi.

– Am plătit cu dosul lui Dingă avaietul pe doi ani de zile…

Dingă zâmbi strâmb printre lacrimi şi dinţii săi albi se dezveliră în toată lumina lor. Lăutarii râseră zgomotos, revenindu-şi din amorţeală. Îşi trăgeau de zor straiele pe dânşii, sărind când pe un picior, când pe altul. Toma Alistar îşi scormoni chimirul, scoţând la iveală un pumn de bănuţi arămii. Desfăcu pumnul şi-l întinse – fiecare îşi luă partea sa.

– Fără mătăluţă, bade Toma, ne zvântau şi de ăştia…

Călcau pe frunzişul gros de două palme, ca pe un ţol roşu cu pete galbene, pierdute ici-colo şi ţolul acela fâşâia la tot

pasul ca o mătase ruptă în două. Se afundau în pădure călcând greu pământul lipicios în care mustea apa ploilor de toamnă. Păsările ţâşneau din copacii goi, săgetau tufarii despuiaţi, lăsând pe urma lor trăsnetul ascuţit al crengilor.

Toma Alistar întoarse capul iscodind cu privirea desişurile sumbre ale pădurii…

SEMNUL

Puiul de lup se zgribulise în colţul odăii privind cu neîncredere spre Toma. Acesta se lăsă şi el „în patru labe" înaintând fără zgomot spre puiul de fiară. Ţinea în mâna dreaptă dairaua, săltând-o ritmic lângă botul fiarei. Se ridică apoi într-un genunchi şi dezlănţui o serie întreagă de ritmuri bine ticluite când mai lente, când mai repezi ca o grindină de vară. Căţelandrul clipea din ochii săi verzi şi sticloşi, lipindu-se de perete de parcă ar fi vrut să se cuibărească în el.

– Ce stai, bre, năuc, c-ai mâncat azi cât trei! la ţopăie, hai! şi luându-l de laba dinainte îl ridică în sus cu dreapta, iar cu stânga continuând să salte dairaua. Ţopăie, bre! Ţopăie, că-ţi dau lapte!

Apucă ulcica cu lapte şi o ridică deasupra căţelandrului. Acesta se poticni în amândouă labele, întinzându-şi botul spre ulcică. Toma o sălta în ritmul dairalei şi bietul animal se lăsa momit de mirosul ademenitor al laptelui.

Toma nu-şi mai încăpea în piele de bucurie.

– Ai, priceput, vezi? Mare hoţoman mai eşti… îl dojeni prietenos băiatul, turnându-i câteva picături de lapte de-a dreptul în gură. Se aşeză şi el ostenit pe scăunelul cu trei picioare, sorbind câteva guri de lapte din aceeaşi ulcică. Îşi şterse faţa şi gâtul de sudoare şi picură de pe fundul ulcelei ultimii stropi de lapte în gura puiului de lup.

– Uite-aşa ca fraţii… Eu ţie, tu mie…

Toma nu observase că între timp prin uşa deschisă îşi făcură apariţia îndărătul său, cu paşi de pisică, Leanca-nebuna,

groaza mahalalei, Miluţa cu cei doi fraţi gângavi şi bătăuşi, Uţa-chioara şi încă vreo trei nepoftiţi. Se înghesuiră în jurul băiatului fără să scoată o vorbuliţă, de parcă ar fi pus cineva pe ei lacătul muţeniei. Toma îi cercetă cu privirea ostil şi bănuitor – prea hoţeşte scăpărară ochii Leancăi, prea neastâmpăraţi…

Dădu să se ridice de jos şi atunci, ca la comandă, droaia de copilandri se năpusti asupra lui. Îl apucară de picioare şi Toma se prăvăli peste ei. Îi întoarseră mâinile la spate şi le ţineau strâns, câte trei de un braţ.

Bietul Toma doar atât putea – să strige cât îl ţinea gura şi să-i scuipe.

– Ce vreţi?! răcni băiatul mânios.

– Ho, Toma, ho! Că nu te junghie nime, se zborşi Leanca la el. Te facem frumos, frumos de tot, să te pupe Scaraoţchi, când te-o vedea…

– Leanca-nebuna… Leanca…

Palma Leancăi astupă cu putere gura lui Toma. Şara şi Leanca se apucară de zor să-i strângă părul în două cosiţe groase, împletite la capăt cu cârpe roşii.

– Ori ne dai lupul de bună voie, ori te scoatem în văzul lumii… Aşa frumos cum eşti! vorbi Leanca răspicat cu ton de povaţă.

Toma se smunci cu furie din prinsoarea lor, dar stăruinţele fură zadarnice.

Puiul de lup tremura în ungherul său, rotindu-şi ochii speriat.

Toma pândi bine clipa. Tocmai atunci când îl crezuseră mai împăcat cu soarta ca oricând, băiatul se smulse ca o furtună din strânsorile braţelor, izbind orbeşte şi urlând ca-n ceasul morţii.

Speriaţi, copiii se năpustiră spre uşă, lăsând bojdeuca pustie. Numai Leanca-nebuna rămăsese locului, privind spre Toma cu ochi năstruşnici, provocatori, gata să-şi continue joaca.

Toma se repezi scrâşnind la ea, cu braţul întins înainte, gata să-l înfigă în părul revărsat cu dărnicie până mai jos de umeri. Fata se feri dibace cu o fulgerătoare mlădiere de corp şi Toma se pomeni cu nasul în perete.

Se întoarse în aceeaşi clipă şi mai întârâtat şi ochii i se îngustară, pândind viclean. Făcu brusc un salt spre fată şi Leanca se pomeni strânsă în braţele băiatului şi doborâtă la pământ.

– Leanca-nebuna, duhul necuratului… scrâşni Toma, cât pe ce să-şi scape adversara. Furios, îşi înfipse dinţii în urechea fetei, în partea de jos, la sfârc. Muşcătura îi limpezise minţile dintr-o dată, îi potolise furia şi Toma se ridică de jos speriat.

Se sculă şi Leanca cu mişcări nesigure, adormite. Stătea buimacă în mijlocul bojdeucii, cu chipul palid, lipsit de expresie. Braţul urcase în dreptul feţei, rămânând înţepenit, neîndrăznind să atingă sfârcul înălbit de muşcătură, sfârcul pe care se iviră una după alta trei bobiţe roşii.

– Sună… îngână fata într-un târziu şi abia atunci degetele ei apăsară puternic pe lobul urechii, încercând să oprească durerea. Sună… Uşa scârţâi distinct de câteva ori, tăind în fâşii înguste tăcerea odăii. Aerul rece pătrundea cu violenţă în casă.

Puiul de lup adulmecă mireasma de pădure venită odată cu aerul înţepător de afară. Ţâşni din colţul său şi trecu peste prag ca o nălucă. Toma se răsuci în călcâie şi aşa cum era, cu straiele răvăşite şi părul prins în cosiţe, se luă după căţelandru. Sărea cu paşi mari prin zăpada înaltă, dar distanţa dintre el şi micul animal se mărea cu fiece clipă. Copiii mahalalei îl urmăreau cu râsul lor gălăgios din urmă. Puiul de lup se pierdu în curând în tufarii de la marginea pădurii.

– Ce-i cu tine? auzi în dreptul său o voce şi Toma îl văzu pe Iancio, lăutarul zgribulit în sumanul său însemnat cu petice. Era nebărbierit şi tras la faţă. Se uita lung la copil, temându-se parcă a-şi continua vorba.

Pe coamele munţilor se rostogoli o chemare îndepărtată de bucium.

Sunau munţii de la Borşa-Veche spre Laura, de la Rameş la Stavila. Buciumele adăugau glas peste glas şi geamătul adânc călătorea pe muchia albă şi zimţată a munţilor dinspre soare-apune spre soare-răsare.

Buciumele sunau de moarte.

Femeile duceau palma la gură şi clătinau din cap în neştire. Bătrânele îşi făcură cruce de multe ori la rând. Oamenii schimbau între ei aceleaşi cuvinte scurte, pripite, încărcate de taină, de presimţiri, de teamă: „Unde, unde, oare?..“ „Cine, cine?..“

– Toma-baci o murit, rosti Iancio tărăgănat.

Băiatul se uita neclintit la Iancio, cu răsuflarea oprită, cu gura uscată, întredeschisă. Aştepta.

– S-o răsturnat peste noi zăpada muntelui. Toma-baci şi Preda au murit. Iancio îi întinse vioara şi arcuşul. Le vârî cu de-a sila în palmele băiatului. Acesta rămase singur în mijlocul zăpezilor.

Buciumele sunau a moarte.

FĂINA ROŞIE

–Aici, arătă Toma Alistar spre luminişul din pădure de unde venea către ei clipocitul apei şi unde moara veche de bârne nelegiuite mărginea cu scunda clădire a hanului.

Era după o amiază târzie şi sumbră de sfârşit de toamnă. Lăutarii, clătinându-se de oboseală, îşi ciupiră instrumentele şi la semnul starostelui le duseră sus la piept gata în fiece secundă să dezlănţuie melodia.

Toma le văzu mutrele negre acre şi sleite şi le porunci cu îmbărbătare:

– Cu foc, haramanilor! Aici îi omul nostru – ăsta, când dă, nu se uită!

Toma mişcă energic din cap şi melodia zbură aprigă, sonoră.

– „La moară la Negostin,
Între Larga şi Hotin
Vin tâlharii să bea vin,
Mestecat cu rozmarin.
Vin pe caii lor fugari
Tâlharii de fete mari,

La capătul plaiului
Să bea vinul raiului,
Între Larga şi Hotin
La moară, la Negostin!“

Toma Alistar împinse cu piciorul cele două jumătăţi de uşă. Încăperea era goală şi în lumina amurgului grinzile, mesele de brad, laviţele aruncau umbre grele. Peste tot coborâse un praf gros, la geamuri şi prin unghere se ţesuseră păienjenişuri…

Lăutarii se priviră nedumeriţi. Toma făcu câţiva paşi spre tejgheaua pustiită:

– Hei, Gheorghe Negostin! Gheorghe!

Nu răspunse nimeni. Ieşiră în curte, dar nici aici nu zăriră ţipenie de om.

Poarta masivă a morii de apă scârţâi uşor. Destrămase tăcerea de piatră, făcându-i pe toţi să tresară şi să-şi întoarcă privirile.

Un bărbat înalt, de o statură neobişnuită, stătea sprijinit de stâlpul porţii, fumând cu braţele încrucişate dintr-o lulea scurtă de lut. Era îmbrăcat într-un suman negru, cu guler înalt încheiat la gât în copcă de aramă. Lăutarii se apropiară de el, neştiind cum să înceapă vorba cu acest straniu şi unic oaspete al împrejurimilor. Stăteau la doi paşi de el fără să-i vadă ochii, căci pălăria cu boruri mari îi era trasă adânc pe frunte, lăsând umbră grea pe o jumătate de faţă.

– Lăutari, care vasăzică…

– Se vede… îi răspunse Toma apatic.

– Umblaţi după câştig… constată ironic bărbatul.

– Că doar n-om căta ziua de ieri? se burzului starostele.

– Certaţi cu legea? continuă cu aceeaşi notă ironică omul cu pălăria pe ochi.

– Ea cu noi, i-o reteză Toma.

Bărbatul zâmbi. În semiîntuneric dinţii albi, puternici, luminară o clipă. Moara de lemn trosni din toate încheieturile sale. Lăutarii tresăriră din nou. Dingă îşi făcu repede semnul crucii de trei ori la rând. Omul cu suman negru fuma nemişcat, dus

pe gânduri. Se auzea lămurit clipocitul apei şi bătaia valului căzut pe aripile roţii, în stăvilar. Din spatele lor răsări o făptură pirpirie, adusă puţin din spate.

– Am tras stavila… rosti acesta.

– Aud, omul în suman se întoarse spre lăutari.

– Voi doi daţi-i o mână de ajutor la cărat. Dingă cu Mănăilă se supuseră pe dată tonului poruncitor. Omul cu suman ridică un sac cu grăunţe şi se porni cu el să-l toarne în coş.

– Unde e Gheorghe Negostin? întrebă Toma, apropiindu-se de necunoscut să-l ajute la măcinat. Acesta urcă scăriţa de lemn şi dădu drumul la piatră.

– La ocnă, taie sare.

– La ocnă?... repetă Toma, ţinând sacul în mâni descumpănit. Necunoscutul veni lângă dânsul, îi luă sacul din mâni şi turnă o parte şi el în coş.

– Mai curat om ca Gheorghe Negostin n-a ştiut lumea… îngână Toma.

– Ce, crezi că sarea o taie hoţii? Hoţii stau sus, în capul ţării… rosti calm, cu o notă de resemnare necunoscutul. Trecu sacul în braţele lui Toma şi luând de pe geamlâc o lumânare groasă, îi dădu foc, scăpărând de câteva ori la rând amnarul. Veni cu lumânarea aprinsă în dreptul coşului, lângă Toma, privind cum se scurg grăunţele şi ascultând scrâşnetul pietrelor de moară. Ceilalţi lăutari vegheau scurgerea făinii jos, în jgheab.

– Tu cine eşti? întrebă Toma, revenindu-şi.

Necunoscutul cântări îndelung răspunsul, apoi rosti:

– Radu Negostin.

– Frate cu Gheorghe?

– Nu se prea vede? ironiză omul.

– Saltă pălăria, rosti Toma neîncrezător.

– Ce vrei?

– Să-ţi văd ochii.

Privirile celor doi se întâlniră aşa cum se întâlnesc muchiile cuţitelor înainte de a se încrucişa. Cu o mişcare înceată necunoscutul ridică borul pălăriei.

Toma îl privi îndelung, cu luare aminte, căutând asemănarea în trăsături şi în limpezimea ochilor. Văzu fruntea necunoscutului, brăzdată de o urmă adâncă. Era urmă de fier ascuţit, de tortură.

– Ai stat şi tu?

– Am stat, Radu Negostin zâmbi strâmb.

– Acum te faci morar în locul lui Gheorghe?

– M-am făcut… Numa că moara mea macină ciocoi. Ciocoi şi domni, şi dintre pietre curge făină roşie. Curge şi multă are să mai curgă făină roşie, frate Toma Alistar…

Lăutarul nu-i mai recunoştea chipul şi nici glasul, atâta ură şi sete de răzbunare zvâcniră în omul acesta. Pietrele scrâşneau, strivind grăunţe şi Toma auzi sunând în ureche „făina roşie, făina roşie…"

Lăutarii lucrau cu râvnă, adică se străduiau să apară unul în ochii altuia morari sadea.

Se trezise pentru câteva clipe uitata deprindere de gospodar. Mirosul crud şi proaspăt al făinii le gâdila plăcut nările şi lăutarii îşi înfundau palma în pulberea albă. O strecurau printre degete ridicând palma până-n dreptul ochilor şi praful alb, împânzind aerul, puse în curând stăpânire pe încăperea morii.

Anafură învioră focul din vatră cu câteva cioturi. Radu Negostin îşi desfăcu plosca de la brâu şi o puse alături de el. Se săturase de morărit şi acum se încălzea lângă vatră, afară.

Lăutarii, în frunte cu Mănăilă care ducea un sac dolofan aburcat în spate, se apropiară de vatră.

Veneau cu instrumentele subsuoară, mândri de isprava făcută. Mănăilă puse sacul jos lângă picioarele lui Radu. Acesta îi întinse plosca: „Deşertaţi-o!"

Mănăilă o duse la gură, dar peste o clipă i-o trecu lui Toma. Acesta trase lacom câteva înghiţituri şi o trecu mai departe camarazilor.

Negostin se mai uită o dată la ei îi privi lung de parcă ar fi venit de pe cealaltă lume, şi izbucni într-un râs cu hohote nedomolite.

Lăutarii se uitară miraţi la dânsul, apoi unul spre celălalt şi se puseră şi ei pe râs. Erau albi cu toţii, pătrunşi de praf până la piele. Bărbile şi pletele, mustaţa şi genele le erau ninse.

– Preasfinţii părinţi şi cucernicii arhangheli în ospeţie la lupii cu două picioare! nu mai contenea să se veselească Radu Negostin.

Lăutarii dădură să se şteargă.

– Nu! îi opri Radu cu glas tunător. Nu! Şi treceţi, mă rog, aici în mijlocul curţii, să vă vază lumea şi să-mi cântaţi de dor şi dragoste, de ţâţă de fată mare!

– Aveţi cu ce plăti? îl fixă Toma cu privirea, căci tot bâlciul acesta începuse să nu-i mai fie pe plac. Se întrecuseră cu măsura.

– Avem, îl fulgeră Radu, dându-şi în lături poala sumanului. La brâu străluciră câteva pistoale şi hangere scumpe, bătute cu argint şi însemnate cu os de fildeş.

– Noi plată de asta nu luăm, la fel de aprig fu răspunsul lui Toma.

– O să luaţi ce vă dăm noi, rânji pe sub mustaţă Radu şi fluieră lung.

De prin copaci, de prin pătulele de porumb, din snopii cu fân răsăriră oameni cu chipuri mohorâte şi priviri grele. Se apropiară în tăcere de masa scundă de lemn, rămânând în picioare lângă căpetenia lor.

– Cântă, mai porunci o dată Radu.

Lăutarii se supuseră.

Melodia se revărsă caldă şi tremurătoare şi inimile oamenilor se strânseră. De pe chipul lor pieri cruzimea şi muţenia şi ochii luciră a tristeţe şi aducere-aminte.

Numai Anafură îşi vedea de treburile sale. Termină de mestecat mămăliga şi se puse pe copt lipiile. Le aşeza pe pereţii înfierbântaţi ai cuptorului cu mişcări agere şi dibace.

Melodia trecea prin aer ca o tânguire uşoară.

Radu Negostin se aplecă spre ei şi le grăi încet, cu vocea sa adâncă, acoperind tânguirea instrumentelor:

– Eu te ştiu demult, Toma Alistar, cuvântă Radu pe gânduri. De când veneai la frate-meu Gheorghe, care mult te iubea. Dar ne iubea şi pe noi şi ne ascundea. Iar când a dat fără veste potera peste noi aici, la moară, s-a pus cu patru pistoale în faţa lor şi le-a ţinut piept până am ajuns noi la pădure… Pe el, cum era numai rană, l-au prin în fiare şi l-au dus la ocnă. Să-i mănânce sarea trupul şi sufletul… Astăzi e ziua plăţii pentru frate-meu Gheorghe. Azi până la miezul nopţii oi măcina făină roşie… Noi suntem gemeni cu Gheorghe – amu şi la păr ne potrivim. Suri ca lupii… Amândoi…

Radu Negostin puse pălăria pe masă. Muzica contenise. Anafură răsturnă mămăliga în tăcere. Tot în tăcere haiducii puseră ploştile cu vin pe masă, câte un boţ de brânză sărată şi puţină slană.

– Aşezaţi-vă… îi îmbie Radu pe muzicanţi. Aceştia se grăbiră să-l împlinească ruga.

Anafură tăie cu o coardă mămăliga mare cât un munte, împărţind hrinci egale tuturor.

Radu duse plosca la gură, dar nu gustă din bucate. Scoase pistolul cu ţeavă lungă din şerpar, trase cocoşul şi-l apropie de buze. Cânta cu el ca din fluier, cânta cu tonuri joase, adânci şi sunetul vibra îndelung, risipind în jur ceva apăsător ca o chemare înnăbuşită, ca o jelanie de moarte.

Îl puse jos peste un răstimp.

– Asta e doina mea de moarte. Mă prohodesc singur pe mine, că popă la cap nici n-am să am, da nici nu-mi trebuieşte. S-o ţii minte, dacă-ţi place, şi s-o numeşti doina haiducului care n-a apucat zorile… Că nimeni dintre noi şi nici Dumnezeu nu ştie, care mai prinde mâne plosca între dinţi…

– Să ţi-o cânt eu? îl întrebă, zâmbind provocator Toma.

– Mai întâi s-o-nveţi… S-o-nveţi bine…

Toma duse fluierul său la gură şi repetă melodia întocmai. Partea a doua o acompaniară şi ceilalţi lăutari, căci toţi erau meşteri în ale fluierului şi purtau în brâie câte unul.

Haiducii se uitau cu adâncă mirare la Toma, ca la un făcător de minuni.

Ragu Negostin puse braţele larg pe masă şi rosti cu glas dârz peste melodia fluierelor:

– „Cine e voinic, voinic,
Iese noaptea la colnic
Făr' de băţ, făr' de nimic
Numa cu palmele goale
La brâu cu şapte pistoale:
Patru pline şi trei goale
Învelite-n muşamale.
Dac-oi prinde un ciocoi
De piele o să-l despoi,
Dac-oi prinde o cucoană
O jupoi s-o fac pastramă…"

Când termină de spus, trânti cu pumnul în masă. Închise ochii şi capul său cărunt, se înclină uşor pe spate. Părea că ascultă.

Într-adevăr, se desluşi în curând un tropot repezit de copite şi din pădure ţâşni înaintea lor un cal negru, lucind în pete de sudoare.

Călăreţul descălecă şi se înfăţişă respirând greoi înaintea căpitanului.

– Zi-i! porunci Radu, căci observase nehotărârea călăreţului pricinuită de prezenţa lăutarilor.

S-au pornit. Au drum de două ceasuri până aici. Înainte merg iscoadele. La două poşte în urmă vine Grosu.

– Câţi de tot?

– Peste o sută.

– Îl duc pe Florea legat înainte, între săbii. Dacă nu dau de tine, îi pun lui capul în vârful parului!

– Dac-or putea… spuse Radu ursuz. La un semn al căpeteniei haiducii se risipiră pe la posturile lor. Anafură aruncă apa în vatră. Radu răsturnă masa dintr-o lovitură de picior. Călăreţul fluieră scurt şi calul se pierdu în desişul pădurii. Căruţa lăutarilor rămase singuratică în mijlocul ogrăzii – stăpânii ei se strânseră involuntar unul lângă celălalt în tăcere şi nedumerire.

– Voi o luaţi pe după moară. Este un drum prin fundul râpei. Vă scoate bine…

Lăutarii se urcară în căruţă. Tăcerea se lăsă adâncă şi netulburată peste oameni şi împrejurimi. Radu Negostin stătea de unul singur în răspântia ogrăzii. Amurgul lăsa umbre lungi şi întunecate, învăluind în pâclă uşoară, albăstrie luminişul.

– Să plecaţi tot cum aţi venit c-aveţi mutre de gropari şi nu-mi plac! le aruncă din urmă Radu Negostin.

Căruţa cu coviltir se urni, legănându-se, la drum. Dinlăuntrul ei se porni melodia veselă, săltăreaţă, plină de duh chefliu şi lumină:

– „La moară la Negostin,
Între Larga şi Hotin,
Vin tâlharii se bea vin
Mestecat cu rozmarin…"

Din pătulele cu coceni, de prin vârfuri de brad, din podul morii (Anafură chiar din cornul casei îşi ridică mutra pudrată cu funingine) haiducii îi petreceau cu privirea.

Iar din mijlocul ogrăzii, înalt şi drept ca pălimarul, cu braţele în chimirul ghintuit îi privea îngândurat Radu Negostin.

Căruţa sui cu greu vârful dealului. Pădurea rămăsese ca o insulă mare şi neagră acolo jos la împreunarea văilor.

Lăutarii împingeau căruţa cu eforturi supreme. Încă un pas, încă unul, şi cel mai greu… ultimul…

De departe se auzi ecoul unor împuşcături răzleţe. Lăutarii tresăriră. Îşi conteniră pasul, întorcându-şi frunţile spre pădure. Împuşcăturile se înteţiră. Dâre de fum albăstriu se ridicau deasupra copacilor, transformându-se în nouraşi diformi. Apoi se făcu linişte de mormânt.

Lăutarii stăteau încremeniţi, privind către adâncimea văilor. Toma îşi scoase cuşma şi aprinse mucul de lumânare. Ceilalţi se lipiră strâns de el.

– Maică precistă, fecioară Marie, ascultă-ne pe noi păcătoşii, şi dă puteri celor năpăstuiţi de soartă şi de lege… Ajută-i preacurată…

Toma răsuflă adânc. Şi deodată, cu o şi mai mare violenţă, izbucniră salvele de armă şi pistol.

– Ne-o auzit! ţipă Dingă cu ochii sticlind de bucurie. Ne-o auzit preacurata!

Toma îi închise gura cu palma şi lăutarii continuară împietriţi să prindă cu urechea mersul acelei lupte pe viaţă şi pe moarte.

Vechilul trase de sus, din pridvorul conacului şi detunătura armei potoli gălăgia din ograda boierească.

– Tu, tu, tu… Tu nu… boierul îi măsura din talpă până în creştet cu ochii săi cenuşii, iscoditori, îi pătrundea cu privirea sub straie, le pipăia mădularele şi abia la urmă braţul înmănuşat tăia prin aer semnul hotărâtor: Tu, tu… Tu nu…

În curtea conacului boieresc gloata pestriţă a lingurarilor, fierarilor, ciurarilor, pălmaşilor se frământa în tăcere şi aşteptare.

Domnia sa boier Sima Vidu îşi vindea robii. Domnia sa boier Aristide Cerni îi cumpăra.

– …Fierar?

– Întocmai, sărut mâna.

– Ai tăi? boierul îşi roti privirea peste copiii lui Preda fierarul. Cam mulţi…

– Aşa a vrut Dumnezeu, sărut mâna.

– Numai Dumnezeu? faţa boierului scăpă un zâmbet ironic. Îşi opri ochii asupra Leancăi, cea mai mare dintre odraslele lui Preda.

Leanca împlinise paisprezece nu demult. Pielea netedă, curată, părul pieptănat cu grijă, uns cu untură de căprioară cădea cuminte până mai jos de sâni, lăsând vederii gâtul lung, subţire cu vinişoare albăstrii. Numai ochii mari cât pruna, negri, sclipind bătăios, o aminteau pe Leanca-nebuna, capul răutăţilor, urgia ţigăniei din Pajura. În dreapta ei Toma, de o statură cu dânsa, părea în vârstă datorită umerilor săi mari, puternici, feţei aspre, arse de soare, de fumul înecăcios şi fierbinte al fierăriei – supt la faţă, osos, nu atât din fire, cât din puţinul mâncării.

– Frate? o întrebă boierul pe Leanca.

– Pripăşit la noi, sărut mâna, că n-are pe nime… răspunse Preda, luând vorba fetei.

– Nu, şi boierul trecu mai departe.

Leanca întoarse capul spre băiat. Toma se făcuse alb la faţă şi fata îi simţi mâna rece şi tot rece era sudoarea ce se ivi deasupra buzelor.

Leanca simţi cum urcă prin toată fiinţa ei ceva fierbinte, amărui, cu gust de cenuşă, urcă, strângându-i gâtlejul. Îşi muşcă buza şi-l călcă pe Toma cu vârful piciorului desculţ.

– Lasă, îi şopti Leanca la ureche, cu glas înecat, lasă…

Preda se apropie de băiat şi-l bătu de câteva ori pe umăr.

– Nu se prăpădeşte un om ca tine. Preda fierarul încerca să fie bine dispus. Îţi las din sculele mele câte ceva…

Boierii se urcară în pridvor. Gonţa vechilul le strigă cu glas tunător:

– Spre amiază să fie tot omul cu boccelele şi sculele strânse, iar carele să stea în drum gata de pornire. Daţi-i zor!

Larma se ridică din sânul gloatei, ca o apă impetuoasă, scăpată de stavile. Glasurile muiereşti şi bărbăteşti se amestecară între ele, ţipetele se contopeau cu bocetele, chemările cu sudălmile. Forfota se răspândi pe la acareturi, prin casele slujnicilor, pe uliţi.

– La vărărie! îi aruncă din mers Toma şi fata încuviinţă din cap. Toma se uită lung după ea cum trece mlădioasă prin vârtejul de oameni, ducându-şi de mână cârdul de surori.

În văgăuna albă cu guri albe de peşteră, de unde scoteau oamenii piatra de var, nu se auzea nici freamăt de iarbă, nici trosnet de crengi. O linişte albă, amestecată cu mult soare, acoperea pământul acesta arid şi colţuros.

– Toma, îl chemă fata încetişor, căutând cu prudenţă în jurul său. Nu văzu, însă, pe nimeni şi nimeni nu-l răspunse. Toma! repetă mai tare Leanca, dar strigătul ei se izbi de pereţii albi ai văgăunii şi se întoarse înapoi fără nici un răspuns.

Deodată, două braţe puternice o cuprinseră de la spate, strângându-i umerii ca două menghine.

– Toma! Ţipătul ţâşni fierbinte din gura fetei. Toma! Leanca îşi răsturnase capul pe spate, căutându-l cu ochii. Cerul se adunase în pupilele negre, scăpărătoare şi pe această pânză nesfârşită de un albastru transparent văzu capul băiatului aplecat peste capul ei.

Braţele lui Toma îi apropiau umerii de ai săi. Lipită de pieptul băiatului, îi simţea dogoarea trupului, izbiturile inimii, coastele, ridicându-se şi coborând în răstimpuri neregulate.

– Tomo, scorpie blestemată, vulpe vicleană cu bot turtit, dă-mi drumul, auzi tu?

Băiatul o eliberă din strânsoare. Leanca se întoarse spre el uşoară şi sprintenă, adăugându-i cu ciudă:

– Aşa stârpitură de om nu cumpără boierii! N-o iau nici de pomană!..

– Ştiu, Leanco, Toma o privi trist şi din jalea băiatului izvorî ca un ecou: Leanca-nebuna, Leanca…

Fata îi astupă gura cu latul palmei. Băiatul îşi puse pe deasupra palma sa. Cu cealaltă mână trase capul fetei mai aproape.

Degetele coborâră de pe creştetul capului pe urechea dreaptă şi se opriră. Pe urmă lunecară cu grijă peste sfârcul alb cu trei gropiţe abia vizibile jos, lângă cercel.

– Asta nu mai trece… Pomana ta… Fata îşi adună braţele la piept şi zâmbetul ei năstruşnic, ca o izbucnire de lumină, se aşternu peste toată faţa.

Mâna băiatului coborî pe gâtul lung, întins ca o strună. Îşi petrecu degetele de multe ori peste gât cu mângâieri domoale de la grumaz în sus, cufundându-şi palma în părul des. Îi cuprinse gâtul şi cu a doua mână şi îl ţinea între palmele sale ca pe un hulub venit de bună voie în căuşul palmelor.

– Te uiţi la mine, ca la un altar de biserică. Îţi place tare să te uiţi?

– Eu, Leanco, am să vă dau de urme… Eu numai dacă-s mort nu vin. Dacă-s viu vă găsesc şi-n gură de şarpe.

Toma îşi lipi gura de gâtul ei alb şi-l sărută cuminte o dată, de două ori, de trei…

– Eu nu-s mână de popă să mă săruţi aşa şi nici cruce de aur…

– Leanca… îngână băiatul, sărutând-o apăsat pe gât cu ochii închişi, cu toate simţurile pierdute în cea mai curată şi dulce beţie a vieţii sale, în prima şi ultima, în irepetabila beţie a celei dintâi dezlănţuiri.

Gâtul fetei se zbătea în palmele lui Toma, se zbătea înfierbântat şi tot ceia ce pe urmă Toma dusese cu sine, de-a lungul întregii sale vieţi până în ceasul morţii mai drag şi mai sfânt, neîntinat şi neîmpărţit cu nimeni, ceea ce-i răvăşea minţile, tulburându-i-le, ceea ce punea stăpânire pe braţele sale, purtându-le în neştire peste lădiţa de lemn cu patru sârme, era imaginea acestui gât lung şi alb, în jurul căruia degetele sale alergau fără să conteneascâ.

Leanca îşi smuci gâtul, capul se aplecă cu putere spre Toma, dinţii fetei îşi scăpărară pentru o clipă albeaţa, apoi se înfipseră în sfârcul urechii, muşcând crud şi adânc. Capul lui Toma se lăsă moale pe tâmpla fetei.

Leanca se potolise. Împietrise cu faţa lipită de obrazul osos al băiatului. Lacrimile lor se amestecară, după cum se amestecară părul, răsuflarea, simţurile. Plângeau amândoi în tăcerea văgăunii albe, nemişcaţi, duşi în lumea lor, lăsând plânsul să se revarse din tainiţele sale nestăvilite şi curate.

Arnăuţii îşi descărcară pistoalele şi convoiul de care se porni la drum, escortat de cele trei slugi călări ale boierului Aristide Cerni.

Toma îi întâlni mai jos de marginea satului, după perdeaua de stuf, păşind hoţeşte alături de ei cu scripca şi dairaua strânsă într-un suman aspru şi peticit.

Toma trecu pe lângă vitraliul uriaş, ce ocupa o jumătate de perete, fascinat fiind de jocul colorat al bucăţilor de sticlă. O faţetă de vitraliu era întredeschisă şi Toma se opri în dreptul ei.

Boierul Aristide Cerni stătea în fundul odăii într-un jilţ adânc, lângă sfeşnicul cu trei lumânări şi părea acum mai bătrân, mai obosit.

Toma se ridică în coate pe pervazul ferestrei.

– Sărut mâna, boierule! glasul i se înecă de emoţie şi băiatul, fâstâcindu-se, coborî în vârful picioarelor pe parapetul de piatră.

– Cine-i acolo?! boierul se ridică contrariat din jilţ, făcând cîţiva paşi spre fereastră.

– Eu, sărut mâna, Toma Alistar, boierule, răspunse acesta speriat, ridicându-se în coate. Se poate să trec?

– Păduchi n-ai? se interesă boierul, cercetându-l cu suspiciune.

– N-am, sărut mâna, boierule, că-n toată ziua mă spăl! se grăbi Toma să-i lămurească.

– Bine faci, încuviinţă mulţumit boierul şi-l pofti să intre. Mă rog, bagă-te…

Toma aruncă mai întâi bocceluţa, apoi trecu sprinten pervazul şi, apucând mâna boierului, o sărută. Zise pe nerăsuflate:

– Eu, boierule, mă rog cu plecăciune să mă cumpăraţi şi pe mine, că eu am fost de-al boierului Vidu, da-acum îs fugit şi mă cumpăraţi, cum s-ar zice, pe degeaba. De pomană…

– Să-mi scoată boier Vidu ochii că-i fur oamenii? rosti boierul Cerni cu un aer, totuşi, de complice.

– Dacă mata nu-i spui, dacă eu nu-i spun, de un-să ştie?

Boierul zâmbi bine dispus.

– Apoi după cum te văd eu, nu eşti neam de ţigan?

– Nu-s, da dacă-i nevoie mă fac, rosti Toma cu servitudine.

– Te faci rob de bună voie?

Boierul Cerni privi ţintă la băieţaşul smolit cu privire deschisă, pătrunzătoare. Acesta se lăsă pe genunchi şi, desfăcându-şi bocceaua, continuă ca o morişcă:

– Eu, să trăiţi, boierule, n-am pe nimeni în lumea asta, iar cei cu care m-am crescut i-a cumpărat domnia ta. Potcovesc caii, ştiu să cânt – şi la nai, şi la drâmbă, şi la scripcă, şi dairaua ştiu s-o bat… Mata, pune-te în jilţ şi m-ascultă. Dacă ţi-o plăcea…

– Văd c-ai început să-mi porunceşti din prima zi… îl mustră boierul.

– Nu, sărut mâna, da-n jilţ îi mai bine şi mai moale, continuă Toma cu aceeaşi repeziciune de teamă să n-apuce boierul să-şi schimbe gândurile şi să-l dea afară. Îşi legase dairaua de genunchiul stâng, în cap îşi pusese pălărioara cu clopoţei, duse scripca la piept, ţinând în mâna stângă şi drâmba şi, ploconindu-se adânc boierului, după legea lăutărească, îl întrebă: matale ce-ţi doreşte sufletul – de jale, de dragoste, de bucurie ori de moarte?

Boierul trase cu sete din lulea, se uită lung la băiat şi-l întrebă într-o doară:

– Şi tu pe toate le ştii?

– Pe toate, boierule?

– Atunci, de bucurie, Toma Alistar, de bucurie, Tomo…

Şi Toma se porni într-o vijelie de sunete şi ritmuri pe care la un moment dat nici nu le mai putu stăpâni. Nu le putu stăpâni nu numai din cauza inimii care se zbătea de teama greşului, ci mai mult de chipul Leancăi, care stătea în faţa lui, priveghindu-l şi înzecindu-i puterile…

BOIERUL CEL TÂNĂR

Ploua mărunt de cu noapte. Pământul se desfundase şi căruţa intra în curtea conacului îngrelată de glod. O lăsară lângă poartă.

…Acelaşi conac cu vitraliu după patruzeci de ani.

Pereţii s-au cam scorojit, din vitraliu lipsesc bucăţi de sticlă colorată. De aceea vitraliul pare ştirb. Cei şase lăutari lipiţi de zid, sub streaşină, la picioarele scării de piatră ce ducea sus, către pridvorul încăpător, aşteptau să se întoarcă sluga cu răspunsul… Între timp, Dingă şi, după el Dragomir se ridicară câteva trepte mai sus, trăgând cu urechea la sunetele lungi şi ascuţite ca nişte ecouri, sunete neauzite până acum de nici unul din ei.

Prin fereastra deschisă se putea zări clavecinul, iar dinaintea instrumentului, pe un scăunel înalt, un băieţaş bucălat, în hainele de catifea şi alături de el un domn uscăţiv şi grav, cu ochelari coborâţi pe vârful nasului, îşi mişca mâna energic şi autoritar, indicând tacturile.

Sunetele lungi, curgătoare, vibraţiile sonore îi uluiră pe lăutari.

– O fi nemţească drăcovenia… Nemţii îs doctori în scule drăceşti… îşi dădu cu părerea Dragomir, privind cu respect instrumentul.

– E de-a franţujilor… Clavecină îi zice, îşi lămuri Toma Alistar tovarăşii.

– Clavecină… repetară lăutarii, încercând cuvântul cel nou în vârf de limbă.

– O fi cântărind cât căruţa noastră, îşi dădu Mănăilă cu părerea.

– Cam cât crezi matale că face? se interesă Dingă, întorcându-şi privirea spre Toma.

– Vrei s-o cumperi? îl luă peste picior Mănăilă.

Toma Alistar se uita în jurul său, căutând din ochi feţe cunoscute, urme vechi. Cu privirea încordată trecu pe lângă vitraliu, îl pipăi cu degetele, apoi braţele i se lăsară resemnate de-a lungul trupului gârbovit.

– Vă place? întrebă boierul cel tânăr şi lăutarii se întoarseră fâstâciţi spre el. Îşi scoaseră acoperămintele şi se închinară.

– Ne place, îngânară vreo doi dintre ei.

– Voi, de… V-aţi cam mâncat mălaiul… rosti pe ton de scuză boierul cel tânăr.

– O fi… nu zic… răspunse Toma mai mult ca să curme pauza care părea nesfârşită.

– Ar trebui să vă întoarceţi şi voi urechile spre Europa. De acolo vine muzica cea mare, cea adevărată, le explică binevoitor boierul.

– Dacă nu vă supăraţi, îndrăzni Dingă, în care parte vine Europa?

– Nu mă supăr, şi boierul cel tânăr plin de spirit democratic lămuri. Încolo, înspre soare apune… Braţul său desemnă un gest larg, imperial.

– De la Bălţi la vale, spre Perjeni… Pe lângă satul nostru… strigă Mănăilă bucuros că a descoperit atât de uşor Europa.

– O nu, nu! Cu mult mai departe… Boierul râse îngăduitor.

– Boierule… ia uite, matale, bine, de mine nu-ţi aminteşti defel? zise Toma ridicându-se cu două trepte mai sus.

Boierul cel tînăr îşi încordă privirea, cercetându-l amănunţit pe încărunţitul lăutar.

– Nu, meştere, te văd pentru întâia dată, spuse acesta sigur de el.

Toma scoase iute drâmba din chimir. O duse la gură şi degetele sale se mişcară vioi, iscând sunete guturale, jucăuşe.

– Cine vă făcea drâmbe de tot felul, şi fluiere, încercă din nou Toma stăruitor şi fierbinte să-i trezească memoria. Mai ştiţi a cânta?

– Nu… Nu ţin minte… rosti oarecum pierdut boierul cel tânăr.

– Când v-o trimis boierul cel mare, să-i fie ţărâna uşoară, că suflet ales o fost, când v-o trimis în Franţia la pensiune, la carte, îl rugarăţi cu lacrimi în ochi să vă lase să-l luaţi pe Toma Alistar cu domnia voastră… încheie Toma cu ochii umezi.

– A… vag de tot… ca prin ceaţă… Da, da, îmi amintesc… Tu eşti Toma… Alistar?..

– Apăi sărut mâna, boierule, eu sunt… şi Toma se mai închină o dată, iar lăutarii răsuflară uşuraţi şi bucuroşi.

– Papa ţinea la voi… De!.. Bătrânii cu slăbiciunile lor… rezumă boierul cel tânăr. Ai cam îmbătrânit…

– Nevoile noastre, ca ploile de primăvară…

– Hagibec, se adresă boierul slugii sale cu ochi înguşti. Du-i la bucătărie, să mănânce oamenii, să se mai încălzească… Dacă slugile vor, să le cânte câte ceva…

– Mulţumim neavoastră, îl reţinu Toma, căci boierul cel tânăr dădu să plece. Noi suntem cu altceva… Nu vă fie cu supărare…

– Ei, poftim, numai repejor!... se învoi mărinimos boierul cel tânăr. Poftim, începe! adăugă nerăbdător, văzând că Toma tărăgănează vorba.

– Noi, boierule, am ajuns la mare ananghie. Scripca mea a luat-o fiscul, că n-avem bani cu ce plăti avaietul. În timp ce vorbea, lăutarul scoase din chimir un pătrăţel de piele, îl desfăcu în două, desprinzând dinăuntru o hârtie groasă, îngălbenită, cu marginile roase. Boierul cel mare, tatăl domniei voastre, mi-o dat mie hârtia asta albă pentru zile negre, când m-a slobozit. O zis boierul cel mare, când mi-o ajunge cuţitul la os şi funia la gât, atunci şi numai atunci în cel mai negru ceas să vin s-o schimb pe o mie de galbeni la el, ori la feciorii lui, ori la feciorii feciorilor lui, că hârtia asta cu scrisul şi cu iscălitura lui n-are moarte. Aşa a zis, Dumnezeu să-l ierte.

Toma Alistar întinse preţiosul document cu grijă şi evlavie.

Boierul cel tânăr îl parcurse în grabă şi, împăturindu-l la loc, răspunse într-un ton glumeţ:

– De unde, meştere, atâta bănărie?.. Ce-s eu, tâlhar de codru, adun banii din jafuri?

– Dumnealui o zis că banii iştea îi lasă în testament cu limbă de moarte, să nu-i atingă numeni din urmaşi…

– Eu aşa ceva n-am citit nici n-am auzit, îi explică boierul cel tânăr cu promptitudine.

– Boierul cel mare nu putea să zică minciună, rosti dârz lăutarul, eu capul mi-l pun.

– Adică mint eu! îşi ridică glasul ameninţător boierul cel tânăr.

– N-am zis… rosti pocăit Toma. Poate nu acum, nu azi… Poate ne daţi nădejde pe altă dată…

– Oameni buni, nu vă mai faceţi iluzii deşarte şi dormiţi liniştit la noapte! încheie vorba boierul cel tânăr rupând hârtia în patru, apoi încă în patru, şi încă…

– De ce faci una ca asta, boierule… Calci jurământul tătânelui… Ferească Dumnezeu pe cel ce…

– Eşti obraznic, auzi! Obraznic… strigă boierul peste capetele aplecate supus, peste feţele amărâte şi îngheţate ale

lăutarilor. Plecaţi de aici… La plug. La tăiat sare, la păscut porcii! Vremea voastră a trecut, şi n-are să se mai întoarcă în vecii vecilor…

Lăutarii se întoarseră cu spatele la boier, pornind cu pas târât prin glodul curţii, urmaţi de Hagibec, de glasul înveninat al boierului, de ochiul necruţător al acestuia.

Ajunşi lângă poartă, se răspândiră în jurul căruţei, să-i ajute bietului animal s-o urnească din loc.

Hagibec îi petrecu din ochi, aruncându-le din urmă:

– Dacă Hagibec prinde la voi aici, Hagibec lasa câinii peste voi!

Dragomir îşi întoarse privirea injectată spre slugă şi, împingând cu putere căruţa înglodată, scăpă printre dinţi:

– Doamne fereşte să te întâlnesc eu noaptea pe undeva, Hagibecule…

Intrară în ploaia măruntă ca-ntr-un fum rece şi înecăcios.

Toma mai întoarse o dată capul spre pridvor…

FUGA

Acolo, în acel pridvor, stătea boier Aristide Cerni în halat de mătase vişinie tivit cu şireturi.

– Ei, şi de ce, mă rog, atâta război? Arde lumea?

– O fugit, o fugit antihristu, vedea-l-aş ars şi bătut în cuie! Cu aşa podoabă a fugit! Cu lumina şi bucuria noastră! se văicăra Preda fierarul cu tot neamul său în faţa pridvorului boieresc.

– Podoabă, nepodoabă, s-o dus fata de bună voie, interveni boierul mai mult ca să-i facă necaz lui Preda.

– O fermecat-o, boierule, cu vrăji şi ierburi o fermecat-o! Şi cu blestemata ceia de scripcă, usca-i-s-ar mâinile, o scos-o din minţi! urla balabusta lui Preda.

– Bine, şi ce vreţi voi acu de la mine? Să vi-i aduc eu?

– În genunchi vă rugăm, boierule, să ne daţi iertare şi să ne mai daţi şi doi cai din cei arapi, să-i încalece Tetea şi Şcorobete şi să-i aducă pe antihrişti! se rugă în genunchi Preda.

– Dă-le caii, Ivanciule, c-au înnebunit de tot, se adresă boierul către vechil şi se retrase din pridvor, urmat de un potop întreg de „bogdaproste", „sărut mâna", şi „să trăiţi boierule"…

Era o tarla întinsă de cartofi cu cuiburile răscolite. Toma şi Leanca reuşeau, totuşi, să dibuiască prin ţărnă câte un cartof, doi, uitaţi la fundul cuiburilor. Cei abia găsiţi erau aruncaţi în foc în locul celorlalţi, pe care îi scotea Leanca din spuză, frigându-se pe degete. Mâncau cu poftă şi ascultau glasurile păsărilor de câmp, aşezaţi în jurul focului cu picioarele strânse la gură.

Toma desfăcu bocceluţa, scoase vioara, ciupi strunele, potrivindu-le înălţimea şi, ducând-o sub bărbie, începu să imite glasurile zburătoarelor.

Lenca era încântată. Îl întrerupea de fiecare dată cerându-i altceva, după cum i se năzărea, încercând până la urmă să-l biruie pe Toma cu cerinţele sale.

– Da ca ciocârlia poţi?.. Da ca turtureaua?.. Da ca mierla? Ca mierla eu pun capul că nu poţi…

Însă Toma le putea pe toate. Le putea mai bine chiar decât îşi imaginase fata în aşteptările sale şi de aceea după fiecare tril ea îl scuipa cu vârful limbii şi-l descânta:

– Ptiu, să nu te deochi!

– Ptiu, să-i crape rânza cui te-o deochea!

– Ptiu, să-i sară ochii cui s-o uita strâmb la tine!

Şi când Leanca se sătură să tot asculte glas de păsări, îi opri arcuşul pentru a cere de astă dată ceva cu totul deosebit:

– Ca lupul, uite ca lupul să faci… Să-mi sară mie ochii dac-ai să poţi!

Toma, vădit încurcat, se puse pe gânduri. Peste câteva clipe aşeză cu grijă vioara deasupra boccelei, se lăsă pe mîni şi, scoţând un urlet lung, fioros, făcu un salt elastic, fulgerător spre Leanca, apucându-i umărul cu dinţii.

– Dă drumu! tăbărî fata cu pumnii pe el mai mult în şagă. Dă drumu! striga Leanca şi râsul ei sonor se pierdea de-a lungul câmpiei.

Toma sări de lângă ea şi se pregăti din nou s-o atace. Fata o luă la goană peste cuiburile de cartofi sărind ca un cocostârc de pe un picior pe altul. Toma o ajunse din urmă şi se aruncă s-o prindă de mână, se poticni însă şi în cădere reuşi să-l prindă glezna piciorului. Fata bătu aerul cu braţele şi se izbi cu putere de pământ.

Când vru să se ridice, o durere ascuţită îi străpunse şoldul. Toma se înălbi, rămânând câteva clipe în neştire. Se repezi apoi la Leanca, pipăindu-i cu vârful degetelor piciorul.

– S-a scrântit… şopti fata cu ciudă.

– Numai rele îţi fac eu, Leanco, numai rele… Arde-mi câţi pumni vrei, calcă-mă în picioare, că eu numai rele-ţi fac! vorbi Toma aprins.

– Ba nu, rosti fata cu seninătate, aşa a fost să fie. Asta vine de la un blestem, de la vorbă rea…

– Usca-li-s-ar limba celora ce vorbesc de rău, trăsni-i-ar sfântul Ilie cu fulgerul drept în inimă… zise Toma furios.

– Nu grăi aşa, că pot fi chiar mâca şi tata… Ne blestemă c-am fugit…

Păşeau în tăcere, urcând dâmbuleţul de la marginea câmpului. Leanca şchiopăta din ce în ce mai tare. Toma o privea cu coada ochiului. Se simţea vinovat de suferinţa ei.

Se opri, deci, înaintea fetei, o apucă de mâini, aburcând-o uşurel în spate. Leanca încercă să protesteze.

Toma se aplecă şi, ridicând de jos cu mâna stângă bocceluţa, se porni cu pas apăsat în susul dâmbului.

Leanca era uşoară şi caldă şi Toma se simţea nespus de bucuros acum, când putea să-i ofere mărinimia şi puterea sa.

– În trei-patru zile ajungem noi cu tine, măi Leanco, începu Toma cu ton de poveste lungă şi enigmatică, spusă înainte de somn. Ajungem sus pe munte, la Orliţa, de unde ne tragem noi toţi. Acolo a rămas casa noastră… Tu mai ţii minte, Leanco, când te-am muşcat eu de ureche?.. Ne duceam la Ianciobaci, tu-l mai ţii minte, Leanco? Cel cu şase fluiere în brâu, şi

mă ia el pe mine lăutar în banda lui şi ne primblăm noi cu tine prin ţara ungurească, şi prin cea leşască, şi prin cea huţulească şi strângem bani mulţi şi ne cumpărăm cal şi căruţă cu coviltir, iar ţie ciuboţele roşii cu ciucuri… Şi o se ne dea lumea colaci şi miere de floare tomnatică! Iară tu, Leanco, când o să mai creşti o ţâră, te faci mireasa mea şi eu îţi pun în deget ineluş de aur roşu cu numele meu bătut pe el… Inel strâmt, când îl îmbraci, să nu-l mai poţi scoate niciodată!

Fata adormise cu obrazul lipit de tâmpla lui Toma, încrucişându-şi braţele pe grumazul băiatului.

Ajuns în vârful dâmbului Toma se opri. Nu departe, între marginea pădurii şi răscrucea drumului doi călăreţi se opriseră, scrutând împrejurimile. Unul din ei pusese palma streaşină la ochi şi se uita spre ei. Toma nu se mişcă. Un fior puternic îl străbătu din talpă în creştet. Ar fi vrut să-l înşele presimţirile.

O scoborî încetişor pe Leanca din spate. Fata se trezi şi, simţind instinctiv că se întâmplă ceva primejdios, se lipi strâns de Toma.

Călăreţii dădură pinteni şi-n câteva clipe fură pe creasta dâmbului lângă cei doi fugari. Toma îi recunoscu de departe.

– Verii tăi, şopti acesta şi simţi cum Leanca păleşte.

– Ziua bună, haraminilor. Bine v-am găsit, le strigă Şcorobete, frânând calul. Pe feţele celor doi se putea citi mulţumirea, şi Tetea adaose:

– Dumnezeu îi mare şi pământul îi mic… De!..

– Ce vreţi de la noi? îi întrebă Toma dârz.

Şcorobete icni dojenitor.

– Măi Tetea, ia zi-le tu ce vrem noi…

– Să vă înturnaţi frumuşel înapoi. Că altfel… Plânge cucu de mila voastră… le vorbi Tetea mieros.

– O să mă vezi tu înapoi, când ţi-o creşte ţie păr în palmă, se încrâncenă Leanca.

– Mort-copt, vă ducem noi plocon acasă, n-aveţi nici o grijă, vorbi fălos Şcorobete.

Cei doi descălecară concomitent, lăsând frâurile pe coama cailor.

Toma smuci cuţitul de la brâu şi verii se opriră.

– Măi Tetea, eu vă dau doi arginţi că mai mulţi n-am… Şi voi le spuneţi că ne-aţi pierdut urma, bine?

Verii schimbară câte-o privire şi Tetea, neîncrezător, îi aruncă lui Toma:

– Amăgeşti şi tu oamenii degeaba…

– Uite, na… îl linişti Toma, vârând mâna în brâu. Scotoci câteva clipe până dădu de beşica de bou, în care îşi ţinea cele două monede.

În clipa în care răsturnă conţinutul băşicei în palma dreaptă, în care ţinea cuţitul, Şcorobete îl izbi cu putere în glezne, cosindu-l dintr-o lovitură la pământ.

…Îi legară cobză pe amândoi, petrecându-le frânghia pe după braţe şi, astfel, prinşi unul de altul, Toma şi Leanca fură mânaţi înapoi. Cei doi mergeau călări pe la margini. Leanca păşea greu, şchiopătând, blestemându-şi la fiece pas verii:

– Mă, Şcorobete, mă! Să-ţi ciugulească corbul ochii de viu, să-ţi scoată rânza cu pliscu! Şi ţie, Teteo, să ţi se moaie mădularele ca nişte cârpe, să mergi în patru labe pe sub garduri şi să paşti mătrăgună!

Tetea şi Şcorobete, obişnuiţi cu de-al de astea, zâmbeau mulţumiţi şi îngăduitori.

Îi legară de stâlpii dinapoia grajdurilor unde erau de obicei ţinuţi caii pe vreme bună. Cu braţele răsucite, faţă în faţă, Toma şi Leanca aşteptau cu dinţii încleştaţi loviturile de bici.

Leanca închise ochii, strângând cu putere pleoapele. Vântul îi purta părul într-un vârtej negru, şuviţele nimereau pe faţa lui Toma, pe ochii lui, pe gură.

– Vezi, Leanco, eu numai rele îţi aduc…

Şcorobete – dintr-o parte, Tetea – din alta izbiră spinările costelive. Biciul sfâşia straiele, lăsând urme umede, roşii.

– Ajunge… porunci Preda fierarul după a zecea lovitură, şi verii, adunându-şi biciurile din mers, o dezlegară mai întâi pe Leanca. Scăpat din strânsoarea frânghiilor, trupul ei se prăbuşi

frânt în ţărână. Cei doi o ridicară de subsuori. Fata deschise ochii săi mari, împăienjeniţi. Se uită lung, încercând să-i desluşească pe cei ce o ridicaseră şi, în sfârşit, recunoscându-i, trase aer mult în piept şi-i scuipă cu străşnicia unui blestem drept în faţă.

LEVI MOZES

– Ioi! Văleu!... Solomon, Hana, Busea! Iosic, Şoil! Săriţi! Jupân Levi venea spre Toma cu mâinile ridicate spre cer într-o stare de surescitare şi euforie, strigându-şi o bună parte a arborelui său geneologic.

– Jupân Toma, ciupiţi la mine, mă rog! Nu vă uitaţi aşa, pişcaţi pe Levi Mozes! Asta-i visare, Levi Mozes visează… între timp ceilalţi membri ai familiei, răspunzând chemării, se adunaseră în jurul lăutarului. Ei, ghevolt. Pişcaţi pe omul ista cu tăţii! Zău că-i aratare. Curat strigoi… şi toţi cei prezenţi tăbărâră asupra lui Toma, trăgând de el şi ghiontindu-l.

Toma îl bătu pe umeri cu simpatie şi emoţie pe îndesatul şi guralivul jupân Mozes, în timp ce acesta se învârtea în jurul său ca un titirez.

– Stai, jupâne, potoleşte-te, eu sunt în carne şi oase… râse Toma, împingând uşurel de lângă dânsul ceata năvălitorilor.

– Mort ai fost şi ai înviat! conchise evreul cu glas de profet. Şezi! Luându-l de umeri îl duse în dreptul jilţului vechi, soios, obligându-l să ia loc. Se întoarse pe urmă spre ai săi şi desfăcând braţele, îi conduse spre uşă: Tătă lumea marş! Cine nu munceşte, nu mănâncă! Janca, fuguţa înapoi cu ţuica şi cu măslina!

În sfârşit, odaia rămase goală şi tăcerea coborî peste pereţii încărcaţi cu tot ceea ce-i putea trece omului prin cap şi chiar cu ceia ce nu-i putea trece.

Ceasuri cu cuc şi fără, servicii de ceai şi cafea, porţelanuri de Karlsbad şi covoare de Turkestan şi Izmir, metale scumpe încrustate din Anatolia, amanetate de boiernaşii scăpătaţi, tobe,

săbii şi trompete, proteze pentru mâini şi picioare, arme de vânătoare şi pistoale, ceaune şi site.

Levi Mozes trebăluia pe sub tejghea, despăturind un obiect lung învelit cu postav greu de culoare stacojie.

– Nu-mi spui nimic nou, jupâne? îl atacă Toma.

– Nou şi bun! Totamu! răspunse triumfător şi enigmatic neguţătorul, înaintând cu mâinile la spate.

– Nu şugui… Ceva despre Leanca? rosti aproape şoptit lăutarul.

– Uite aici, frate! şi negustorul îi arătă victorios vioara. Îl văzu pe Toma abătut, rezemându-se de braţele fotoliului jerpelit. Nu te bucuri?

– Mă bucur, rosti într-o doară Toma mai mult ca să-l împace pe jupân.

Negustorul îi puse vioara pe genunchi. Palmele lăutarului trecură fascinate peste rotungimile instrumentului.

– Lipseau la ea două strune… Se poate aşa scripcă fără strune?.. se indigna Levi, douăzeci de ani în urmă, bineînţeles…

– Eu te-aş pune, Levi, între sfântul Petre şi sfântul Ilie, numa păcat că eşti mata jidan…

– Treaba asta aranjăm noi cumva mai încolo, când ne-o veni timpul, rosti Levi cu glasul sugrumat de emoţie. Levi Mozes, comerciant infailibil, era un om sentimental.

– Când ţi-au adus vătăşeii scripca, ai crezut că-s gata, spune drept!

– Da de unde? Levi îşi scărpină bărbuţa cugetând. Eu te ştiu om cu obraz pe mata! Cum să mori aşa, fără să întorci datoria?

– Nici acum nu ţi-o întorc. N-am bani, Levi…

– La ora asta nimeni n-are bani… În afară, cred că, de cei care… îi au, filozofă Levi Mozes.

Hana veni cu o tavă mare, pe care în afară de două ceşculiţe fumegânde mai erau şipul cu ţuică veche şi două farfurioare cu măsline.

– Mulţumim frumos, mamzelă Hana…

– Mamzelă… Ai văzut ce dulce îţi zice badea Toma… „Mamzelă!“ Te chem curând să cânţi la nunta lui Hanca. Să crăpe Ianchelă cu tot taraful lui de nechaz, da tot pe mata te chem!

– Ianchelă are taraf bun, rosti categoric Toma.

– Bun-nebun, tot pe mata te chem! nu se dădu bătut jupânul.

Toma Alistar bău ţuica, îşi mai turnă una şi o dădu şi pe aceasta peste cap. Bău şi Levi. O picătură-două sorbite cu vârful gurii.

– De sufletul duşmanilor noştri… Levi făcu din ochi, zâmbind hâtru. Să le fie ţărâna uşoară.

– Jupân Levi, spune-mi, rosti lăutarul cu voce nesigură, făcând pauze mari. De Leanca mea nimic… Nimic de tot?…

Mâinile negustorului se frământară în semn de adâncă tulburare. Citi în ochii lui Toma aceeaşi nădejde, ca şi acum douăzeci de ani, aceeaşi căutătură înfierbântată.

– Ca să găseşti un fir de nisip la fundul mării nu ajunge o sută de vieţi, cugetă Levi cu voce stinsă. De douăzeci de ani şi mai bine şi mata şi eu facem totul… Totul ce poate face un om muritor… Dumnezeu nu vrea la noi să ajute… Poate până la urmă are să vrea…

Toma desfăcu chimirul, scotocind în cel mai îndepărtat buzunăraş, în cel mai tainic. Scoase de acolo un ceas rotund cu lanţ. Metalul avea sclipiri nobile. I-l întinse lui Levi. Acesta îl cercetă atent, apăsă pe „ţâmburuc“ şi capacele, unul după altul, de desfăcură, jucând în lumină.

– Lucru bun. Lucru scump… rosti cu pricepere negustorul.

– Mi l-o dat marele cneaz de la Sanct-Peterburg. Cântam la Krestovschii sad. Boceau boierii când cântam, turnau şampanie în pahare şi boceau. Strigau „maladeţ“. Cneazul cel mare s-o apropiat de mine, m-o bătut pe umăr şi mi l-o pus în palmă, glasul lui Toma suna sec, vorbea ca şi cum ai vorbi despre un mort pe care nici nu l-ai cunoscut. Ţi-l dau. Plăteşti la vătăşie avaietul pe doi ani, pe numele meu. Din ce rămâne îţi iei partea dumitale, restul îl dai pentru iscoade… Ajunge?

– Ajunge, răspunde negustorul îngândurat.

Toma se ridică greu din jilţ. Se ridică şi Levi Mozes. Îşi întoarse cu hotărâre capul spre lăutar şi, după o clipită de cumpănire, rosti:

– Frate Toma, cu câţi bani ai dat matale pe iscoade, eh-ei, făceai o avere.

– Voia mea e s-o găsesc pe Leanca! Moartă – vie. Să dau de urma ei. Eu, dacă mor şi nu dau de Leanca, să ştii că am trăit degeaba, jupâne…

– Mata nu te supăra… rosti blajin şi împăciuitor Levi. Da n-am trimis eu iscoade şi scrisori şi la Segheşbar şi la Buda?! Şi prin tătă pusta ungurească am cătat-o, şi peste Nistru pân-la Crâm, şi dincolo de Lvov şi ţara leşească, şi până la sârbi pe malul Dunării am dat zvon…

– Şi până-n ceasul morţii am s-o caut. Or mai veni bănişorii pe la mine, mulţi! Ca-n alte vremuri! Pe toţi îi dau până la unu, numai să-mi daţi urma Leancăi…

– Vezi mata… Vremurile s-au stricat. Lăutarii câştigă amu cu puţintelu… Pică, da nu prea curge. Vin bătrâneţele. Ar trebui să pui mata de o parte bani albi pentru zile negre…

– Fără Leanca zilele mi-s toate negre.

– Omul trăieşte ca în toamna vieţii să se bucure de roade… negustorul îşi rosti cu demnitate crezul.

– Omul trăieşte pentru o pasăre. Mare noroc e s-o vadă. Şi mai mare norocul, dacă pasărea se aşază în palma omului, ochii lui Toma se împăienjiniră şi glasul răbufni mânios, nestăpânit, şi lăutarul abia îl strivi în gâtlej. Mie mi-au furat pasărea din podul palmei, jupân Levi! Taman când se aşezase. Atunci mi-au furat-o…

Toma îi găsi pe ceilalţi lăutari la „bărbieria Mozes – radere, lipitori şi scoaterea de măsele". Solomon, fiul cel mare al negustorului, ţinea cu două ajutoare această binevenită instituţie.

Cu obrajii săpuniţi, cei cinci se odihneau înfofoliţi în cearşafuri albe, întâlnindu-şi mutrele cu multă curiozitate în unica oglindă, aflată la mijlocul peretelui.

– Ia şi mata loc, îl îmbie Solomon. Facem fercheş, facem tânăr, bun di dus la cununie…

– Dacă mă rogi chiar aşa… termină-i pe ăştia, eu mai am când… zise Toma, aşezându-se pe bancheta din colţ.

– Doriţi cumva lipitori? se interesă amabil Solomon.

– Eu, măi Solomon, m-am cam săturat de lipitori… oftă lăutarul. Până peste cap…

Uşa din spate se deschise şi apăru Şoil mezinul, dus de mână de către Levi. Mărunţel şi pistruiat, ducea subsuoară o vioară cam cât el de mare. Levi Mozes îi puse mâna pe creştet, şi întorcându-l spre lăutar, îl recomandă:

– Şoil, bucuria mea! şi, frecându-şi mâinile mulţumit, îi solicită mezinului o confirmare a celor spuse de el. Măi Şoilă, ia scoate scripca să vadă badea Toma ce minuni poate Şoilă!

Mărunţelul se puse fără a crâcni, şi în curând bărbieria se umplu de sprinţara melodie a berarilor berlinezi: „O, main liben Augustin…".

Jupân Levi privea cu ochi umezi. Toma, cu zâmbet resemnat, ceilalţi nu ascultau deloc, doar Solomon, plin de săpun, îşi întorcea din secundă în secundă privirea cu multă seriozitate spre Şoilă.

Proaspăt bărbieriţi, cu părul bine pieptănat, unduit şi strălucitor Dragomir şi Ilie Velcu se apropiară de Toma, şoptindu-i la ureche:

– Noi până dimineaţă suntem lipsă… Cucoane!.. Faine foc!

– Ne pornim la Movilău cum se crapă de ziuă.

– Să nu vă cat prin cârciumi… şi Toma le arătă pumnul, făcându-le din ochi.

– Doamne fereşte… rostiră cei doi cu umilinţă prefăcută.

Şoilă terminase de cântat şi Toma îl lăudă. Levi se sculă de la locul său şi, pregătindu-se de plecare, îl luă de mână pe Şoilă zicând:

– Cândva, Şoil, ai să te lauzi la oameni că însuşi Toma Alistar te-o ascultat ş-o spus: „Brava, Şoil", încheie negustorul, ţinând degetul arătător în sus.

Toma păru câteva clipe absent – stătea nemişcat pe laiţa din colţ privindu-şi mâinile sale mari, butucănoase, proptite pe genunchi. Se ridică apoi, se apropie de oglindă şi se uită lung la chipul său obosit, la urmele adânci ale vremii întipărite pe faţă.

CARETA DE AUR

…Din nou înaintea lui Toma apăru chipul Leancăi scăldat în lumina intensă a soarelui de vară, dar lui i se părea că acest val de lumină intensă şi fierbinte se desprinde din părul ei revărsat pe braţele sale dezgolite, vine din fiecare por al pielii netede, cuprinse de un tremur uşor, pe care degetele lui îl simţeau şi îl culegeau în tăcere. Şi acel gât întins ca o strună pe care braţele lui îl legănau şi nu se mai săturau să-l legene… Şi de fiecare dată vedenia aceasta pătrundea în toată fiinţa lui cu aceeaşi putere, an de an…

Acum, când urmele de bici mai aduceau încă a rană netămăduită, imaginea fetei, pe care n-o văzuse de patru zile stârnea în ochii lui roiuri de scântei, făcându-l să uite durerea, să-şi poarte arcuşul într-o fugă sălbatică pe cele patru sârme ale viorii.

În odaia cea mare a conacului, scăldată în lumina discretă a celor câteva sfeşnice, moleşiţi de căldura căminului şi aţâţaţi de vinul greu, cu unduiri sângerii, opt bărbaţi şi numai trei cucoane gustau plăcerea unei seri de martie, ferite de protocolul plicticos şi obositor al recepţiilor urbane.

Leon Vitovschi îşi petrecea concediul departe de unitatea sa, trăindu-şi cu intensitate timpul liber, recreindu-se în antrenul micilor aventuri şi al nesfârşitelor călătorii. Tânărul conte, un blond clasic cu acei ochi întunecaţi, ageri de provenienţă balcanică, care trădau înrudirea sângelui său slav cu sânge iute, muntenesc, nimerise la acest conac prin vărul său, tânărul boier basarabean Andrei Duca şi el ofiţer al regimentului imperial de ulani, aruncat prin voia sorţii la poalele Caucazului…

De la apariţia lui Toma, de la primul sunet al viorii se trezi în el marea pasiune, pe care o înnăbuşise doar admiraţia sa infantilă pentru haina militară, cu mulţi ani în urmă când, fiind copil, obţinuse prin unchiul său, ofiţer de elită, un loc la şcoala Maiestăţii sale imperiale. Acum, alături de Andrei Duca încerca nu numai a se reîntoarce spre cele dragi, demult părăsite, ci mai mult, un contact sufletesc cu acest băiat smolit care privea în jurul său ursuz şi iscoditor.

Când Toma şi cei doi lăutari de lângă el coborâră instrumentele şi, ducând supuşi mâna la piept, se închinară adânc, Leon Vitovschi se smulse din jilţ.

– Domnii mei… Doamnelor… chipul său radia. Neputinţa de a găsi cuvintele potrivite, expresia de copil extaziat contrastau atât de nostim cu trupul său de uriaş, care domina încăperea, acoperind cu umbra sa jumătate de perete. Luă în palmă pocalul de cristal şi aruncă trei galbeni în el. Turnă într-însul vin roşu – plin ochi – şi-l întinse băiatului.

Acesta şovăi o secundă, apoi bău vinul prinzând galbenii în dinţii săi puternici şi albi, dinţi de lup tânăr.

– Tu… Tu ai iubit vreo dată?… îl întrebă contele în ruseşte, punând palma sa pe inima băiatului. Acesta îl privi neînţelegător. Andrei, tălmăceşte-i…

În odaie se făcuse linişte, doar sfârâitul lumânărilor se deslușea monoton şi continuu.

– El, se adresă tânărul ofiţer lui Toma. El vrea să ştie, dacă tu ai iubit cândva…

Toma îi privi în ochi pe cei doi tineri cu o privire ştearsă, mută. Cei doi nu desluşiră nimic în ea, nimic în afară de beznă şi pustietate. Toma tăcea.

Atunci Vitovschi îi puse mâna pe umăr şi, întorcând privirea spre Andrei, i se adresă acestuia:

– În limba ta cum se spune „cântă"? Dar „frate", cum se spune?

Andrei traduse cuvintele, iar tânărul conte le pronunţă încet, prietenos, păstrându-şi mâna pe umărul lui Toma: „Cântă"… „Frate"…

Se întoarse apoi spre cei prezenţi, înclinându-şi energic fruntea şi vorbi după toate rigorile etichetei:

– Doamnele mele, domnilor, scuzele mele sincere şi adânci…

Toma ridică din nou arcuşul. În odaie pătrunse o undă de tristeţe amestecată cu palidul răsărit de soare al unei dimineţi venite prea devreme.

– Oamenii aceştia ar trebui să trăiască cât piramidele lui Cheops… şopti evaziv Leon.

Andrei Duca puse mâna pe umărul contelui:

– Abia atunci când vor înceta să mai existe, ne vom da seama ce au însemnat pentru noi…

– Sunt robii dumitale? se adresă respectuos Leon boierului Cerni.

– El nu… A venit singur, n-are pe nimeni… explică oarecum jenat stăpânul moşiei. Ceilalţi doi, da… Aici se nasc, aici mor… Să-i las liberi, tot aici s-ar întoarce…

– Lăsaţi-l să vadă lumea… Şi lumea să-l vadă pe el… Leon vorbi încet, dar cu o fierbinte insistenţă.

– Cugetul meu e curat… Nu l-am ţinut legat nicicând… îl domoli boierul Cerni pe conte. Facă-se voia celui de sus…

– Atunci cu voia celui de sus şi a dumitale, lasă-l să plece cu mine… rosti cu aceeaşi pasiune oaspetele, punând palma sa peste palma boierului.

– Conte, din clipa aceasta ne aparţii doar nouă, exclamă cu o prefăcută indignare tânăra doamnă în rochie de brocart cenuşiu. Andrei, treci în stânga mea…

Contele pocni din călcâie, aplecându-şi uşor fruntea. Andrei se pocăi galant:

– Sunt umbra dumitale!

Condusă la braţ de cei doi cavaleri, tânăra doamnă se îndreptă spre măsuţa cu cărţi de joc şi cafele.

Boierul Cerni le făcu semn cu mâna lăutarilor să tacă şi adăugă, plictisit:

– Hai, marş la aer… La aer…

Sofi opri datul cărţilor şi degetele ei subţiri atinseră bărbia contelui cu un gest tandru, uşor:

– Povesteşte-ne istoria acestui duel… degetul Sofiei stărui asupra semnului de pe bărbie. Andrei spune că ai fost grozav!

– E urma unui brici banal, doamnă… un brici tocit prost… şi contele sărută degetele Sofiei zâmbind obosit, cu urma unei triste amintiri.

Careta se afla trasă în dreptul scării centrale. Era o dimineaţă friguroasă şi surugiul înţepenise în sumanul său tivit cu fir negru, acolo sus, pe capră.

– Ce repede a trecut noaptea… Această noapte pentru care vă rămân adânc dator… se adresă respectuos contele Vitovschi către boier.

– Poate mai rămâneţi? O zi! Andrei îi reţinu mantaua.

– Între nepoţi mai întineresc şi eu… îl susţinu boierul Cerni.

– Vă previn sincer: mai mult de o zi devin insuportabil! Andrei şi contele se îmbrăţişară. Apoi Leon sărută mâna bătrânului boier.

Toma aştepta jos, în colţul scării. Zgribulit şi vânăt strângea la piept scripca şi o bocceluţă rudimentară.

– Sus, pe capră, Tomo! îi strigă boierul Cerni, coborând scările împreună cu ceilalţi.

Toma îl aşteptă să coboare şi-i sărută mâna, rostind un bâiguit „bogdaproste“.

Portiţa caretei fu dată în lături, cei patru lăutari atinseră cobza şi viorile, surugiul plesni din bici şi braţele celor rămaşi fluturară în semn de adio.

…Conacul dispăru după brâul de răchite. Ochii lui Toma căutau cu înfrigurare în pâcla dimineţii. Bojdeucile slugilor se perindară una după alta, strâmbe şi pipernicite. Copiii se spălau lângă ţgheabul cel mare din fundul curţii, împroşcându-se gălăgioşi cu apă.

– Leanca! strigătul ţâşni de la sine şi capul băiatului rămase încă multă vreme întors spre gloata de copii.

Leanca nu-l auzi, dar se întoarse la zgomotul caretei. Abia mai târziu îşi dădu seama că acolo, sus pe capră, figura aceea zgribulită, cu faţa întoarsă spre conac, era Toma.

El o văzu cu faţa şi părul scăldate în stropi de apă mărunţi şi strălucitori, stropi care se rostogoleau pe chipul ei cuprins de mirare, pe gâtul lung, întins ca o strună.

Contele îl urmărea prin gemuleţul din faţă. Luă pledul de pe picioarele sale şi-l întinse surugiului. Acesta dintr-o mişcare îl aruncă pe spatele lui Toma.

– Înfaşă-te strâns…

Ceea ce Toma făcu absolut mecanic, cu gâtul răsucit în direcţia conacului. Mai mult nu avea s-o revadă niciodată pe Leanca.

Acelaşi oraş mare cu miile sale de acoperişuri ţuguiate, cu case de piatră „puse una peste alta", cu graiul oamenilor răspicat şi pur, văzut de Toma de sus, de la gemuleţul mansardei nu era altceva decât unul din vechile burguri de la periferia imperiului austro-ungar.

– Com, com!.. îl chemă ajutându-se de gesturi acel om care pentru Toma constituia personificarea titanică a lumii în care nimerise. Era în fond majordomul, şi, ca orice majordom de casă bună, corect, ţapăn şi bine scrobit… Com ţu mir! insistă rugător majordomul şi Toma îşi dezlipi obrazul de geam.

Lângă majordom o fetiţă cu părul alb, îmbrăcată într-o rochie roză, strânsă pe mijlocul ei subţire, cu falduri largi, până la podea, întinse spre el cele două braţe, pe care se aflau hainele lui noi. Toma le luă, uitându-se pe rând la ele din toate părţile. Acest lucru îi făcu pe cei doi să pufnească în râs, dar Toma nu se sinchisi de lucrul acesta.

Privi cămaşa albă, dantelată, strălucind în bătaia luminii – mai văzuse el pe la boieri aşa ceva! Pe urmă pantalonii de atlas, ciorapii…

– Gut? îl întrebă majordomul, savurând scena.

– Gut, gut, răspunse Toma, intuind după expresia majordomului cam ce ar însemna acest cuvânt. Dar papucii. Toma ciocăni cu degetul ciuboţelele sale rupte. Papucii unde sunt?

– Pa…ppu…ccii?! silabisi majordomul şi pufni din nou în râs. A!!! Papucii!.. şi arătătorul său se îndreptă spre scrinul de lângă pat. Apoi majordomul mai vorbi ceva în păsăreasca lui, şi Toma nu înţelesese nimic în afară de faptul că pe fetiţă o cheamă Anelize şi că trebuie să tragă de şnurul roz cu pompon auriu la capăt, ca Anelize să vină la el.

Majordomul plecă în fugă, deoarece undeva aproape se auzi răsunând clopoţelul. Apoi fetişcana cea albă care semăna cu o păpuşă de ceară se înclină, lăsându-se pe un picior şi zise abia stăpânindu-şi râsul:

– Auviderzein, sinior Papuci!

Prin gaura cheii Anelize trase cu ochiul tocmai atunci când băiatul gol până la brâu îşi îmbrăca noua sa cămaşă dantelată. Privirea năstruşnică a fetiţei îngheţă: zărise spinarea dungată de bici. Îşi dezlipi încet obrazul de gaura cheii şi se porni în vârful picioarelor pe scara întortocheată de lemn.

– Bitte, sinior Papuci! îl îmbie Anelize şi Toma cu vioara subsuoară intră în sala mare, spaţioasă, cu candelabre strălucitoare şi înzorzonate. În fund, sala se termina într-un perete semirotund. Acolo, aplecaţi peste pupitre, orchestranţii răsfoiau notele, ciupind din când în când strunele, repetând o frază muzicală sau alta.

În mijlocul sălii contele Vitovschi, maiestrul dirijor şi, probabil, încă două persoane de-ale casei discutau cu aprindere. Observându-l pe Toma încetară discuţia, urmărind apropierea băiatului stingher, puţin ursuz.

– Bună ziua… se înclină respectuos Toma, înghiţind jumătăţi de cuvânt.

– Guten tag, răspunseră bărbaţii, iar contele cel tânăr, observând stânjeneala băiatului îi puse mâna pe umăr şi-l

bătu amical cu palma. Toma Alistar, muzicant de geniu! dar băiatul nu înţelese altceva decât propriul său nume.

– Îl vom asculta cu mare plăcere şi interes, dar nu astăzi, precizã dirijorul. Astăzi e ziua unei mari şi plăcute surprize. Manfred ne-a adus de la Viena un nou opus al tânărului şi formidabilului Ştraus! Un vals inedit, care va tulbura, fără îndoială, onorata noastră asistenţă obişnuită să caşte în umbra evantaiului, moţăind la seratele noastre muzicale…

– Ar putea rămâne protejatul meu cât mai mult timp lângă dumneavoastră?..

– Cu deosebită plăcere…

– Recunoştinţa mea şi bucuria acestui băiat nu au margini…

Cei trei bărbaţi tineri se înclinară, îndreptându-se spre ieşire. Contele Vitovschi o rugă pe Anelize să aibă grijă de băiat, să-l ducă la timp la masă, să-i fie ca o soră.

Dirijorul îi cuprinse pe cei doi copii de umeri şi, îndreptându-se spre pupitru, se adresă lui Toma:

– Tu ştii notele?..

Acesta privi lung la dirijor, răspunzând într-un zâmbet timid.

– Notele? repetă acesta, lovind cu beţişorul cartonaşele de pe pupitru, notele, le poţi citi?

Toma nu pricepu o iotă din cele spuse şi, ca să scape de tot chinul acesta, dădu negativ din cap.

Dirijorul le arătă celor doi copii un divan scund în colţul din dreapta şi, ridicând bagheta sa magică, obţinu o tăcere de mormânt.

Bagheta zvâcni energic în sus, apoi coborî cu aceeaşi putere şi un torent de sunete, asemeni unei ploi fierbinţi de vară, inundă sala.

Prin tunelul înalt care ducea în incinta palatului, una după alta, caretele îşi făceau apariţia, lunecând maiestos.

Elita acelui oraş îşi făcuse totala ei prezenţă la serata muzicală, oferită de Carl fon Sechendorf. Sala, împestriţată de roşul auriu şi argintiu risipit mărinimos în toate părţile, fremăta în aşteptarea apariţiei sacramentale a dirijorului.

Lornioanele căutau cu discreţie în stânga şi în dreapta lor, evantaiele dansau în degetele prelungi, inelate, tinerii se înclinau adânc persoanelor suspuse, iar celor de sex opus le dăruiau surâsuri pline de subtext şi enigmă.

Contele Vitovschi, alături de o tânără doamnă, împărţea emoţia aşteptării.

Pe uşiţa din fund Anelize îl conduse pe Toma în spatele orchestrei, oferindu-i un loc pe lădiţa de lemn în care se găseau vrafuri de note:

– Bitte, signior Papuci!

– Nu, nein Papuci… Ih Toma… Toma…

– Tu bist Papuci! repetă cu însufleţire fetiţa, făcându-se că nu înţelege, Astşnses, signior Papuci! şi ochii ei sclipiră odată cu dantura sa albă.

Apariţia dirijorului stârni aplauze. O voce anunţă triumfal:

– Iohan Ştraus, opus 124…

Muzicanţii fixară notele cu privirea, bagheta zvâcni şi muzica se revărsă cu violenţă şi înfiorare.

Toma reţinuse în timpul repetiţiilor notă cu notă faimoasa melodie. Acum, cuprins de vârtejul sunetelor, o urmărea cu sufletul copleşit de simţuri, iar degetele sale alergau mecanic pe gâtul viorii, însoţind muzica notă cu notă.

Pe neaşteptate lumina se stinse. Lampioanele cu gaz păliră brusc. Muzica se frânse la jumătate de frază. O clipă sala tăcu uluită, apoi un freamăt uşor trecu printre muzicanţi, transmiţându-se mai departe publicului.

Şi atunci Toma instinctiv, aşa cum sărea de obicei în ajutorul prietenilor săi de joacă, aşa cum se obişnuise întotdeauna să-şi apere tovarăşii de rele, svâcni în picioare, duse vioara la piept şi continuă melodia.

Cu toate variaţiile şi fioriturile cuvenite, cu suflul impetuos şi cuceritor al muzicii lui Ştraus, uitând de toţi şi de toate, Toma îşi avânta arcuşul tot mai departe, mai departe…

Servitorii intrau în vârful picioarelor, ducând în braţe sfeşnicele masive şi treptat-treptat, sala se umplu din nou de

lumină. Însă nimeni acum nu era în stare să-şi rupă privirea de la micul viorist, răsărit ca din pământ în spatele orchestrei.

Muzicanţii se dăduseră la o parte, făcând cărare până la el. Şi atunci când Toma termină de cântat, arcuşurile lor bătură deja în semn de admiraţie, sala izbucni în aplauze frenetice şi urale, câţiva din orchestranţi îl luară pe sus, ducându-l plocon în mijlocul publicului entuziasmat.

Spre Toma îşi făcu loc un bărbat înalt, cărunt, în haine militare cu multe ordine şi decoraţii pe surtucul albastru închis. Îşi desprinse de la piept una din acele stele octogonale, aurii şi o prinse la pieptul lui Toma, rostind scurt şi categoric cu vocea sa de bas:

– Bravo!

Toma se fâstâci şi, neştiind ce să răspundă, duse mâna la „chipiu" şi strigă soldăţeşte:

– Să trăiţi!

Leon era în culmea fericirii. Nu prididea să dea explicaţii. În larma care cuprinsese întregul salon, gesticulaţia febrilă a contelui Vitovschi era şi ea un fel de spectacol nostim şi entuziast.

Bărbatul, care se apropiase de conte, era doar cu câţiva ani mai în vârstă decât acesta. Într-un costum de o eleganţă impecabilă, care completa cu prisosinţă ţinuta sa sobră, dar nu distantă, se înclină celor din jur, cerându-şi scuze.

– Dragă Leon, pe o clipă te rog…

Contele îşi ceru scuze, urmându-şi prietenul prin labirintul de fracuri şi mătăsuri.

Trecură prin săliţa slab luminată, iar de acolo, printr-o intrare discretă, în cabinetul de lucru al tânărului fon Sechendorf.

Pe o tipsie de argint se afla o scrisoare acoperită cu patru sigilii mari. Leon privi nedumerit epistola, trecu apoi aceeaşi privire spre vechiul său amic.

– Mi s-a indicat s-o înmânez de urgenţă…

Leon despături cu mişcări repezi scrisoarea. Peste chipul său trecu umbra unei scurte nelinişti, pe urmă contele aruncă scrisoarea, răcăpătându-şi calmul său obişnuit.

– Ceva grav? se interesă tânărul fon Sechendorf.

– Nimic deosebit, Zigfrid. A început războiul cu Turcia…

– Dumnezeule! se rupse de pe buzele tânărului.

Leon îşi scoase ceasul din buzunarul de la vestă şi căpăcelul de aur sări în sus, picurând câteva sunete melodioase.

– Încă… Încă două ore de pace. Până careta va fi gata de drum…

Melodia celebrului Ştraus continua să răsune în memoria lui Leon şi trista veste se pierdu în potopul de surâse şi lumină, revărsat peste salon. Oamenii, obiectele, gândurile – toate se mişcau în acest ritm nou, îmbătător şi contele nu încetă să-l audă nici atunci când careta se opri la intrarea în palat, nici atunci când oraşul se topi în pâcla nopţii.

Plecă discret, condus doar de Zigfrid. Din gemuleţul său rotund Anelize îi petrecu îndelung cu privirea. Dar Toma nu o zări, cu toate că instinctiv întorsese capul de câteva ori.

…Drumuri de şes şi de munte, bariere orăşeneşti şi, în sfârşit, lunca Prutului. Careta împroşcată de noroi, prăfuită se opri la o răscruce de drum. Toma coborî. Prin uşa întredeschisă contele îl fixă cu privirea, pentru ultima dată.

– Merg cu mata, rosti Toma cu inima strânsă.

– Nu, Toma acasă! Toma liberte!... Cântă… Frate… Cântă…

Toma dădu din cap în timp ce lacrimile porniră să alerge pe obraji, sărate, grele, fierbinţi.

Careta se depărta cu repeziciune. Toma zări încă multă vreme prin micul geam de la spatele caretei chipul îngândurat al contelui Vitovschi.

ÎNTOARCEREA DE PE URMĂ

Toma trecea ca un cuceritor de ţări prin lumea mohorâtă a bojdeucilor. În straiele sale scumpe, orăşeneşti, urmat de un alai care creştea văzând cu ochii, se îndrepta spre casa lui Preda.

Dancii pletoşi şi gălăgioşi îl ciupeau din toate părţile, îi pipăiau hainele, năpădeau peste el cu tot soiul de întrebări. „Mo Didilică, mo!.. I-o zi, mo!..". El îi bătea pe umeri îngăduitor, mărinimos, fără a-l învrednici însă cu vreun răspuns.

Inima începu să-i bată cu putere – nu se aşteptase la aşa ceva, cu toate că emoţia îl cuprinsese încă de la intrarea în curtea conacului. Trase aer mult în piept şi ciocăni în uşă. O dădu înlături fără să aştepte vreun semn de răspuns.

Sura, nevasta lui Preda, şedea lângă foc cu mâinile până la coate în aluat. În jurul ei copiii făcuseră cerc, iar acum se chiorau la oaspetele neaşteptat. Preda, întins pe cuptor, se ridică în capul oaselor, clipind din ochi. Privi lung spre băiat.

Dadă Suro, neică Predule! Chemaţi-o pe Leanca şi pe ăştia micii – facem spartul târgului! strigă vesel Toma, dând la iveală lucrurile din tolbă. Cingătoarea-i a matale, neicule, şalu-i pentru dada Sura. Astea-s pentru Leanca, să n-o deoache careva. Toma scoase din tolbă o pereche de ciuboţele înalte de culoare roşie-aprinsă cu bănuţi de argint pe la margini, şi asta-i pentru voi, mâncăilor, încheie oaspetele, trântind pe masă trei legături de covrigi.

– Ia-le înapoi, mormăi Preda şi se puse turceşte.

– Păi de ce? se miră Toma, neînţelegând refuzul.

– E dată Leanca, i-o tăie scurt şi agresiv fierarul.

– Cui? zvâcni întrebarea.

– La om de seamă – ţigan ungur – cu aur în chimir şi minte la cap! se lăudă fierarul, măsurându-l pe Toma cu ochi batjocoritori. La vântură-lume aşa podoabe nu dăm!

Toma auzi cum ţiuie tăcerea în urechi, cum ţiuie prelung, ca un vânt de iarnă în stepele albe, troienite…

…Iar prin viforniţa deasă Toma urcă cele două sute de trepte spre mănăstirea săpată în piatră şi puse o sută de lumânări la toate icoanele, rugându-se necontenit:

„Ajută-mă, doamne, s-o găsesc".

Oameni mai în vârstă l-au învăţat să se ducă la roşcovanul neguţător din târgul Căpreştilor, de care zicea lumea că ţi-l

aduce şi pe Moise profetul viu în faţa ochilor, bineînţeles, dacă ai cu ce plăti.

Iar Levi Mozes şi pe atunci chel, şi pe atunci roşcovan şi cu sticle pe nas, l-a ascultat cu luare aminte:

– Uite! Ia-i pe ăştia ş-am să mai aduc alţii, câţi trebuie, vorbea Toma înfierbântat, punând galbenii pe tejghea. Iscodeşte, trimite vorbă până-n capătul pământului, ai oameni care ştiu să-i tragă şi pe morţi de limbă – găseşte-o pe Leanca, că matale poţi cât poate şi Dumnezeu, aşa zic oamenii!

Levi Mozes îl privi cu luare aminte şi-i spuse într-un târziu:

– Dumnezeu poate multe, dar face puţine. Levi Mozes poate puţine, dar va încerca.

…În strâmta frizerie era frig şi întuneric.

Toma Alistar stătea întins pe laiţă şi visa cu ochii deschişi. Se ridică într-un timp în capul oaselor şi, aprinzând mucul de lumânare, îşi cercetă din nou chipul în apele tulburi ale oglinzii… Noapte şi bătrâneţe.

CONACUL

Boierul cel tânăr suflă în lumânare şi trecu din săliţa de lucru în dormitor…

– S-o mai stins două ferestre, observă mulţumit Ilie Velcu.

Iatacul e dincolo, arătă Dragomir cu beţişorul plin de glod spre colţul conacului, unde se zărea o fereastră mare, înaltă, palid luminată.

Un câine lătră în partea din faţă a curţii. Alţii răspunseră dinspre grajduri. Nu departe de ei, în stânga, trecură două umbre, se auziră cuvinte repezi, strigate în grabă, apoi liniştea se restabili.

…Ilie Velcu şi Dragomir ajunseră către seară în spatele acelui conac, de unde în ajun plecaseră neîndreptăţiţi. Găsiră în curând un loc unde zidul se prăbuşise şi trecură astfel în interiorul curţii, între grajdurile ţuguiate şi stogurile de fân. Rezemaţi de o căpiţă, îşi şterseră feţele asudate, sarea dintre gene, apoi cu

ajutorul câtorva crenguţe uscate se apucară să-şi cureţe ciubotele de glodul greu şi lipicios.

Erau calmi şi convingerea reuşitei le întreia puterile – doar permanenţa pericolului le ascuţea privirea, mirosul, auzul şi, aidoma unor câini de veghe, cele cinci simţuri adulmecau împrejurimea fără încetare.

– Aici rămâi, îi şopti Dragomir lui Ilie, apoi îşi făcu semnul crucii, îngânând „doamne-ajută", se depărtă cu paşi repezi spre conac.

Ajuns lângă zid se ridică pe parapetul de piatră, lipindu-şi faţa de geamul întunecat. Era o săliţă nu prea mare cu scrinuri şi fotolii. Vârî vergeaua de fier sub cerceveaua ferestrei, o săltă în sus… Împinse fereastra şi, apucându-se cu o mână de pervaz, dintr-un salt se pomeni dincolo, în odăiţa întunecoasă.

Dedesubtul unei uşi înalte dâra de lumină se întrezărea puternică, energic desenată pe întunericul podelei.

Dragomir scoase pistolul şi încet, ca să nu-l sperie pe boier, deschise uşa iatacului.

Boierul cel tânăr şedea cu faţa la perete, scriind între două sfeşnice pe faţa de marmură a unei măsuţe înguste cu picioare subţiri, arcuite. Boierul era îmbrăcat de noapte, cu cămaşă dantelată şi halat de postav gros cu guler lung de atlas. La zgomotul produs de uşă îşi întoarse capul instinctiv, obişnuit la acea oră cu vizitele matrimoniale.

– Să nu ţipi că trag! rosti Dragomir dintr-o răsuflare.

– Nu… Nu… bâigui alb ca varul, boierul.

– Nu te speria… Dacă eşti om de treabă, isprăvim repede. Ăsta, dacă nu apeşi, nu trage… îl linişti Dragomir, simţind că n-ar putea până la urmă ucide fiinţa asta deşirată, slăbănoagă, tremurând toată ca o zdrenţuială de vânt şi gândul acesta îi îmbroboni fruntea de sudoare.

– Ce vrei de la mine? îngăimă cu greu boierul.

– Ce parcă nu ştii? Banii lui Toma toţi până la unul. Banii aceia îs doisprezece ani de trudă cânească!

– Nu am… Aici nu am nimic…

– Minţi. Ai ochi de târfă mincinoasă şi se vede-n ei până la fund. Dragomir apucă sfeşnicul de pe măsuţa de marmură. Scrum şi cenuşă s-alege din tine şi din conacul tău, dacă nu dai. Zicând acestea, Dragomir apropie sfeşnicul de perdelele iatacului.

– Nu păcătui, auzi! scăpă disperat boierul.

– Hristoşii şi parastasu mă-tii, tot eu păcătuiesc, ai? scrâşni Dragomir, apropiindu-se de boier şi-i vârî ţeava sub guşă. Acesta avu o mişcare convulsivă de braţ şi involuntar răsturnă clopoţelul de argint, aşezat în colţul mesei. Acesta se rostogoli cu zgomot până-n dreptul uşii.

Tresăriră amândoi. Încremeniţi, aşteptau urmările. Trecu o clipă, două, trei…

Dragomir simţi că umerii nu-l mai apasă atât de greu, şi abia atunci observă că-i tremură braţul.

Boierul cel tânăr zâmbi strâmb:

– Te temi… văd.

Dragomir asculta.

Se auziră paşi de bărbat. Din ce în ce mai aproape. Dragomir se aplecă spre boier şi ochi în ochi îi şopti cu glas de moarte:

– Dacă nu faci ce-ţi zic, îţi zbor creierii! Eu de moarte nu mă tem. Îl împrinse cu ţeava sub guşă. Scoală!

Uşa se deschise şi Hagibec abia reuşi să deschidă gura, căci Dragomir îl preveni tăios.

– Mâna pe cap! După o clipă de şovăială sluga se supuse. Vă zbor creierii la amândoi. Nu sunt singur.

Ochii înguşti ai lui Hagibec se făcură şi mai mici. Pândeau.

– Scoate banii, porunci Dragomir.

Boierul cel tânăr trase uşa scrinului, scoase dintr-un mic sertar o cheie argintie, se lăsă într-un genunchi şi încercă de câteva ori să nimerească gaura cheii cu braţul său slăbănog, cuprins de tremur.

– Mai iute, mişcă, rosti încrâncenat Dragomir, ţinându-i pe amândoi în bătaia pistolului.

Boierul scoase două pungi de piele şi le întinse pe măsuţa de marmură. Dragomir le băgă în sân. Luă apoi sfeşnicul, îl puse pe pervaz, deschise fereastra, o încălecă şi, apucând din nou sfeşnicul, îi preveni pe cei doi:

Dacă mişcaţi careva, aprind totul, arătă cu sfeşnicul spre grajduri şi fâneţuri. Nu scăpaţi nici voi, nici acareturile, s-aude!

– Du-te! îl imploră boierul. Du-te odată că-mi ies din minţi…

– S-auzim de bine… le ură Dragomir, sărind peste geam. Se depărta cu sfeşnicul prin livadă. Silueta sa se pierdea din ce în ce mai mult, doar punctul viu, tremurător al sfeşnicului îl descoperea în bezna densă a nopţii de toamnă.

Hagibec se hotărî. Cu o mişcare fulgerătoare îl trânti pe boier la podea şi, concomitent, suflând în lumânare, trase după Dragomir.

Glonţul nu-l nimeri. Dar sângele se aprinse în om şi Dragomir duse lumânarea la stogul de fân din spatele său, apoi se porni fără grabă în stânga, aprinzând încă două.

Hagibec sări în livadă, strecurându-se printre copaci nevăzut, ca o nălucă până aproape de lăutar. Îi vedea bine capul, braţele, ochii luminaţi de pălălaia încinsă. Când Dragomir se întoarse pentru a prinde cel de-al treilea stog, Hagibec trase focuri în spatele lui. Dragomir se frânse în două. Capul i se cufundă în fânul mirositor bine uscat, care-l cuprindea cu flăcări din toate părţile.

Când oamenii se adunară în jurul lui Hagibec, cineva strigă înspăimântat:

– Scoate-ţi-l bre, că-i om!

Hagibec ridică braţul şi potoli glasurile. Apoi rosti ca pentru sine cuvinte pe care chiar dacă le-ar fi rostit cu glas tare, nimeni în afară de el nu le-ar fi înţeles sensul: „Aur nu topeşte în foc de paie…".

Pe mirişte galbenă, desfundată şi vâscoasă patru oameni călări îl ajungeau din urmă pe Ilie Velcu.

Acesta fugea cu ochii ieşiţi din orbite şi de câte ori întorcea capul de atâtea ori zărea cele cinci stoguri arzând, ca cinci

limbi de foc suite până în cer şi călăreţii tot mai aproape, tot mai aproape de el.

Cei patru urmăritori îl împresurară din toate părţile şi patru harapnice îl izbiră, înfăşurându-se împrejurul său. I se păru că a fost smuls din rădăcină şi că pământul saltă înapoia lui, fugind de el, de sub braţele, de sub picioarele, de sub trupul lui. Ilie Velcu nu-şi mai dădea seama că e târât în goana cailor pe ţărâna ţepoasă şi, când bucăţile de glod sărite de sub copitele cailor îi acoperiră faţa, Ilie Velcu se coborî în noapte.

DRUM GALBEN

Toma mai trase o dată din pipă. Scutură scrumul de călcâiul ciubotei şi rosti hotărât:

– Destul, întoarce căruţa…

Bătu apoi la geamul de la bucătărie. Se ivi faţa rotundă, roşie ca sfecla a jupânesei Rafila şi peste câteva clipe apăru prin uşa din spate, călcând grăbit, jupân Levi Mozes.

– Chiar plecaţi?

– Păcătoşii… S-or fi luat la harţă ori zac beţi morţi pe sub vreo prispă… bodogăni Toma.

– Poate vremuiţi până deseară?

Toma clătină din cap. Se uită spre căruţă. Dingă ţinea hăţurile gata de drum, ceilalţi doi se instalaseră cât mai comod posibil.

– Dac-or da pe la mata să le dai câte-un pumn la ceafă.

– Doamne fereşte! Asta faci matale singur! refuză categoric negustorul.

– …Să le spui că ţinem calea spre Movilău, pe partea muntoasă a Nistrului, zise Toma ridicându-se în mâni pe marginea dinapoi a căruţei. S-auzim de bine, Levi Mozes…

– Numai de bine, se grăbi să-i răspundă negustorul, numai de bine…

Părăsiră ograda negustorului plină de butoaie goale, de sănii fărâmate şi faetoane fără roţi.

. . . . . .

Şi iar la drum…

Pe urmă de iepure şi pe urmă de lup, pe mirişti galbene sub semnul toamnei târzii.

BRĂDUŢUL

Omul se cocoţase pe două picioroange de lemn şi, dominând mulţimea dimprejurul său, umbla cu paşi mari de colo până colo în masca sa grotescă şi rudimentară strigând:

– „U-iu, iu, şi u-iu, iu!
Hai la jucat brăduţu,
Cine-l ţine sufletul!“

În dreapta lăutarilor stătea fata cu marama albă până mai jos de brâu, ţinând mândră lângă piept un pui de brad verde. Nu i se vedeau decât palmele albe. Conturul braţelor tinere, proeminenţa sânilor, gâtul înalt şi capul mândru aşezat se ghiceau în frumuseţea lor aţâţătoare sub vălul străveziu al maramei.

La picioarele ei, pe un ţolişor tărcat, se afla o tipsie în care se adunau, una câte una, piesele mărunte de aramă – tributul părtaşilor la joc.

Omul cu picioroange strigă peste capetele mulţimii:

– „Hai feciori şi fete mari,
C-avem meşteri lăutari,
O daira şi un cobzar
Şi pe Toma Alistar!
U-iu, iu şi u-iu, iu!...“

Trei flăcăi desfăcură chimirele şi, scoţând câte-o monedă ştearsă de aramă, o aruncară pe tipsie. Luară apoi cele cinci căni de lut umplute cu vin şi se înclinară spre fată, către lăutari şi către starostele jocului. Acesta rosti toastul:

– Pentru crăiţa şi stăpâna bradului, pentru lăutarii satului, pentru luptă dreaptă voinicească, cel voinic s-o biruiască!

Flăcăii băură, fata şi lăutarii răspunseră prin poclon adânc.

Apoi se auzi glasul subţire, înalt al fetei cu marama:

– „Aista este brăduţu,
Pui de brad pentru drăguţu,
Cine l-o juca mai bine
Să mă joace şi pe mine!“

Cei trei flăcăi se apucară bine de brâuri.

Muzica începu lent, dar cu fiece clipă ritmul se înteţea, urmând mişcările băieţilor, căci ei dădeau tonul.

Cei trei se ţineau în tact cu ea. Ochii lor sfredeleau ochii lăutarilor, încercând să le surprindă păsurile. Totuşi, până la urmă unul din cei trei se desprinse din lanţ şi, clătinându-se, porni abia răsuflând să-şi răcorească faţa cu apă.

Şi lăutarii şiroiau de sudoare. Cu plecarea celui de-al treilea starosta opri pe o clipă jocul. Cei doi rămaşi îşi desprinseră braţele amorţite. Starostele le întinse două căni de lut. Flăcăii le răsturnară peste cap dintr-o mişcare. Aruncară apoi pe tipsie câte încă o monedă şi se apucară de brâie.

– „Brăduţ, lumânare dreaptă,
Stau doi păunaşi la poartă,
Unu-i smead, altu-i bălan
Stau şi-aşteaptă de un an…“.

Iar omul în picioroange chiui:

– „I-iu, iu, şi u-iu, iu,
Să s-aleagă drăguţu“.

Cei doi porniră o dată cu vijelia sunetelor. Şi sărituri, şi căzături în genunchi, şi plesnituri de palme ţigăneşti, şi pas întins unguresc şi, mai ales, sârba sârbelor. Flăcăii cu ochii injectaţi, cu broboane mari de sudoare alergând pe obraz, pe braţe, pe gât, cu dinţii încleştaţi, muşcau aerul înfierbântaţi ca nişte cai sălbatici în arcane. Dansau în unghi şi deseori privirile lor se încrucişau tăioase şi dârze.

– Mai iute! strigă cel din dreapta starostelui şi lăutarii îşi iuţiră la maximum mişcările.

– Mă Gheo, mă! îl îmbărbătau flăcăii pe celălalt, dar Gheo îşi simţi picioarele, umplându-i-se de plumb.

Bătea numai dairaua, iuţind tot timpul ritmul. În liniştea de moarte se auzea gâfâitul flăcăilor, gâfâit de fiară înjunghiată.

La un moment dat, cel ce-i zicea Gheo se smulse de lângă tovarăşul său şi făcând un pas, se clătină acolo pe loc, ca un stejar înalt, aplecat de vânturi. Câţiva din ai lui se apropiară şi Gheo se prăvăli greu pe umerii lor.

Chiuituri şi urale cutremurară toloaca satului. Cel rămas se apropie dansând de fată, îi ridică marama şi, cuprinzând-o de la spate, porniră împreună în pas de horă.

DEGETELE LUI ILIE VELCU

– Sloboade-l, porunci căpitanul şi jandarmul de lângă sobă desfăcu lanţugul cu care Ilie Velcu era strâns de perete… Lanţul alunecă cu zgomot prin cele patru scoabe de fier bătute adânc în perete. Lăutarul se prăbuşi pe podea moale, ca o cârpă.

– Pe scaun! rosti căpitanul, aranjându-se de cealaltă parte a mesei, într-un jilţ înalt.

Ilie Velcu se lăsă târât şi cei doi oameni ai ordinei de stat îl trântiră pe scaun, postându-se dinapoia lui.

– Scoală, îl pofti căpitanul pe lăutar. Hai, scoală!..

– Nu pot, răspunse Velcu, mişcându-şi cu greu buzele crăpate.

– Scoală! repetă categoric căpitanul şi Ilie puse atunci braţele însângerate pe masă. Se sprijini în mâini încercând să se scoale. Se ridică cu greu pentru o clipă, dar se prăbuşi din nou.

– Aşa, porumbelule. De ce mă faci să fiu rău? îşi frecă mâinile căpitanul de jandarmi. Vezi, cu picioarele am terminat-o, cum s-ar zice… trecem la mâini, pe urmă la urechi, pe urmă la ochi… Eu te las viu, n-ai grijă, numai că tu, tu… O să mă rogi pe urmă să te scap de viaţă… Ei! căpitanul îi ridică bărbia. Ne spui? Cum îi cheamă şi încotro se duc? Mai mult nimic!

– V-am mai spus… Am fost numai doi, eu şi cel de-o murit, rosti cu bărbia tremurândă Ilie.

– Bine… căpitanul părea mulţumit de acest răspuns. Fiodor, se adresă el jandarmului pe acelaşi ton, la uşă, te rog…

Namila de jandarm, secondat de ajutorul său îl duseseră pe Ilie până-n dreptul uşii. Întorcându-l cu faţa la perete, îl sprijiniră pe colţul dărăpănat pe care îl făcea peretele cu uşa.

– Îţi mai rămâneau mâinile, ai fi avut cu ce să cânţi… îşi dădu cu părerea căpitanul, apropiindu-se de Ilie. Vorbise absent, abia i se auzea glasul, dar Ilie îşi simţi trupul răcindu-se.

Căpitanul crăpă uşa. Jandarmul pe nume Fiodor îi apucă braţele de la încheieturi, băgându-le în crăpătura uşii. Ilie se împotrivi slab, apoi închise ochii.

Căpitanul trase de uşă după el. Mai tare, tot mai tare… Se auzi un trosnet sec şi pe urmă strigătul lui Ilie prelung, neomenesc. Faţa lui albă, desfigurată, cu ochii ieşiţi din orbite, se zmulse de sub braţul jandarmului şi Ilie răcni:

– Spun tot. Lăsaţi-mă!

– Aşa, porumbelule, zise blând căpitanul şi împinse uşa în afară. Te ascult.

– Se duc la Movilău… Sile Clonţ, Mănăilă, Dingă şi Toma Alistar, starostele… Numa că nu-s vinovaţi cu nimic. Nu-s vinovaţi, pe crucea mea… şopti gâfâit Ilie.

– Asta vedem noi… Aşezaţi-l, scoase din sertar un şip metalic şi-l întinse lui Fiodor. Toarnă-i pe gât…

Acesta băgă gura şipului între dinţii lui Ilie strâns încleştaţi. Spirtul arse gura lăutarului, îi tăie răsuflarea. Ilie se înnăbuşi. Pentru câteva clipe îşi pierdu respiraţia, apoi îşi reveni, înviorându-se.

– Bine… pronunţă grav căpitanul. De ocnă ai scăpat. Vezi ce simplu?.. apoi se cufundă în meditaţie, părând sincer preocupat de soarta lăutarului. Cu vagabondajul s-a terminat, te facem om. Intri soldat la batiuşca ţarul şi-n douăzeci şi cinci de ani de slujbă ajungi să te căpătuieşti…

Ilie Velcu simţi frigul punând stăpânire pe el, urcându-se la cap, pătrunzând în miezul mădularelor. Frigul morţii.

– Nu, nu vreau. Aţi zis că mă sloboziţi… se încrâncenă Ilie.

– Eşti slobod, Ilie Velcu şi taica ţarul te cheamă sub aripa lui, declară solemn căpitanul, adăugând cu intimitate: Anii trec iute…

– Nu! mugetul neomenesc al lui Ilie cutremură încăperea şi lăutarul, smulgându-se de pe scaun, se izbi din toată puterea cu capul de gratiile ferestrei. Nu!..

Apoi se făcu linişte şi trupul lui Ilie Velcu rămase fără glas, atârnat de gratii.

LUMÂNAREA

Poighiţa albă se topea pe maluri, devenind tot mai străvezie, apa clipocea în Nistru, mirosind a primăvară.

Dingă adusese ceaunul plin şi Mănăilă se grăbi să pună cartofii la fiert. Sile Clonţ îşi număra banii, împărţindu-i pe fişicuri după mărimea şi valoarea monedei. Toma îşi acorda vioara.

Casa lui Colţea podarul cu acoperişul spart şi pereţii înjumătăţiţi stătea singuratică pe malul Nistrului – loc de vremuială pe timp de ploaie. Podarul venea din sat la vreme cunoscută să-şi treacă muşterii de pe un mal pe celălalt.

…Se auzi un sunet scurt, ca un vaiet de om. Plesnise o coardă la vioara lui Toma.

– Semn rău, se încruntă lăutarul.

– Ehe! S-a zis cu semnele rele, rânji Mănăilă.

– S-o întors norocul cu faţa spre noi! confirmă Sile Clonţ, admirând fişicurile. Ca-n toamna şi iarna asta demult n-am avut câştig, întări cele spuse Sile, săltând banii în palmă cu gingăşie de cămătar.

– Semn rău, vă zic eu, rosti îngândurat Toma. Că eu ca fiarele le miros pe toate de la depărtare, se îndărătnici lăutarul.

– Numai pe Dragomir şi pe Ile nu i-ai mirosit, îi reproşă Sile.

– Treaba lor. De altfel, nici pe voi nu vă ţin…

– Ce te-o apucat azi, tataie? îl întrebă Dingă ofensat. Te-ai săturat de noi matale, asta e!

– Nu ştiu… Mi-e frig, lăutarul se chirci lângă foc, strângându-se şi mai mult în suman.

– Dragomir şi Ile s-or întoarce, să vezi mata! În genunchi vor cere iertare! zise Mănăilă cu glas de prost neguţător, gustând ciorba de peşte cu degetul. De la mine câte-un picior în dos! De asta nu scapă ei!

Toma puse vioara de o parte.

– Am să vă zic astăzi un secret, că tot pentru voi îl păstrez. Toma îşi pregătea luleaua, rostind vorbele lent o dată cu mişcările degetelor. Dac-o fi cu mine ceva, Dingă rămâne cap peste voi. Scripca mea lui i-o las… Am plătit avaiet pe doi ani înainte. La jupân Levi Mozes este document scris pe numele meu. Îl luaţi voi şi-i puneţi data din ziua luării. Auzi, Dingă?

– Aud, afirmă Dingă cu gura plină.

– Arăţi documentul şi, fiindcă e scris pe numele meu, zici că tu eşti Toma Alistar şi doi ani n-ai de grijă… Auzi Dingă?

– Aud, sărut mâna…

– Adu, măi Dingă, nişte vreascuri… se rugă Mănăilă.

– Eu curăţ peştele, zise vajnic băiatul. Să meargă Sile…

– Auzi-l ce frumos porunceşte… îl batjocori ţambalistul. S-o şi umflat în pene… Te dezumflu eu, dacă-i nevoie, îl ameninţă Sile în glumă, ieşind afară.

Toma dădu la o parte sumanul şi-i arăta lui Dingă decoraţia strălucitoare, prinsă pe jiletă:

– Asta tot tu s-o iei… Pe urmă… E tocmai din ţara Austriei, de la un rege de-al lor, rosti mândru Toma.

Ochii băiatului străluciră lacomi.

– Şi chiar ai stat matale cu regele lor de vorbă? se miră Dingă nespus de mult.

– Ce, crezi că numai cu nespălaţi ca voi am avut eu de-a face toată viaţa? făcu Toma pe ofensatul.

Cei doi călăreţi îl zăriră pe Sile în clipa când acesta se întorcea cu braţul plin de uscături. Sile îi zărise mai de mult şi se grăbi să le spună celor dinăuntru.

Se strânseră cu toţii la geamlâcul dinspre drum. Erau călăreţi în haine militare.

– Dracu să-i ia, zise acru Toma şi primul plecă de la fereastră.

– Dacă ne întreabă de avaiet, de documente? făcu speriat mănăilă.

– Să ne ascundem instrumentele, propuse Sile Clonţ, luminat la faţă de propria sa agerime.

– Mă, da deştept mai eşti tu! dădu din cap Dingă. Ia arată unde? Sile deschise gura şi rămase cu ea căscată.

Călăreţii se apropiaseră la vreo douăzeci de paşi şi ţineau calea în mod evident spre casa podarului.

– Ar fi păcat de părăluţele noastre, sărmanele, că abia le-am prins mirosul… se tângui Sile Clonţ, pipăindu-şi chimirul, ce zici, Toma, scoatem lumănărica?

– Ce vi-s eu, bre, măscăriciul vostru, se oţărî lăutarul. M-am săturat.

– Numai acuşica… O dată încă… rosti cu înfrigurare Sile Clonţ, scoţându-şi banii din chimir. Şi ceilalţi făcură în grabă acelaşi lucru, întinzându-i banii lui Toma.

Călăreţii descălecară, priponindu-şi caii. Unul din ei rămase afară, celălalt se porni spre casă.

– Care din voi e podarul? întrebă vajnic călăreţul trecând pragul.

– Podarul vine la amiază din sat, şi noi aşteptăm, zise suspinând Mănăilă.

Când se obişnui un pic cu întunericul, călăreţul desluşi pe laviţa dinspre cuptor mortul.

– A… rosti uluit acesta, făcându-şi o cruce grăbită, Dumnezeu să-l ierte…

Uşa se deschise şi intră şi cel de-al doilea călăreţ. Clipi câteva ori din ochi până se obişnui cu semiîntunericul. Se uită lung la Dingă, apoi la Sile Clonţ.

– Ce staţi aşa parc-aţi fi înghiţit câte-o suliţă, zise noul venit şi se apropie de Mănăilă, privindu-l în ochi.

– Mă, munte cu munte nu se întâlneşte, da om cu om dă nas! şi trântindu-i o palmă zdravănă peste umăr adăugase: Mă, tu eşti din banda lui Toma Alistar, aşa-i?

– A fost a lui Toma, Dumnezeu să-l ierte, zise trist lăutarul, arătându-i spre laviţă.

– Mă! Ce credeţi, că nu vă ştim noi şmecheriile! Pe de rost le ştim. Ăla a murit de vreo cincizeci de ori până acu, zise călăreţul bine dispus şi, apropiindu-se de laviţă, îl trase şi pe camaradul său după el. Acesta se cam fâstâci. Ei, lasă, cine ştie?

– Mă! Voi pe mine nu mă ţineţi minte? Acu trei ani în drum spre Hotin! Tot cu mortu aţi scăpat de plata birului… şi, râzând cu hohote, se aplecă spre Toma. Brava! Acu v-a secat apa la moară!

Toţi priveau cu groază, urmărind cele ce se întâmplă. Călăreţul smulse lumânarea dintre degetele lui Toma. O ridică un pic mai sus, lăsând câteva picături fierbinţi să picure pe mâna lui Toma. Una, două, trei… Toma nici măcar nu tresări.

– Se ţine zdravăn, afurisitul, îl lăudă călăreţul şi duse mucul de lumânare deasupra ochilor. Îl coborî la cîţiva centimetri de pleoape şi picură câţiva stropi fierbinţi. Pleoapa nu făcu nici o mişcare.

Călăreţul se dădu la o parte speriat. Camaradul său rosti nătâng:

– Ai văzut, ţi-am zis, mergem de aici…

Cu paşi şovăiţi, bodogănind, cei doi părăsiră încăperea. Lăutarii se apropiară de starostele lor cu inimile strânse de tot felul de presimţiri.

– Mă, Toma, al naibii mai eşti tu! I-ai dat gata pe ăştia! rosti Mănăilă cu un zâmbet strâmb pe faţă.

Toma Alistar murise, într-adevăr…

VREMEA COCORILOR

Strigătul păsărilor de primăvară inunda povârnişul înalt, presărat cu cruci modeste de lemn.

Groparul, ajutat de Mănăilă, săpa groapa la o margine de cimitir, departe de lumea înghesuită a crucilor strâmbe şi sărăcăcioase.

– De ce nu dincolo, cu oamenii în rând, întrebă Dingă pe peracliser.

– Nu se cade… Voi sunteţi batjocura lui Dumnezeu şi a oamenilor, îi ispitiţi la rele. Sunteţi negri de păcate!

– Noi, de… poate. Toma Alistar, însă, n-a făcut la oameni decât bine. Mult bine, rosti învrăjbit Dingă abia reţinându-şi lacrimile.

– Dumnezeu vede toate… se mulţumi să răspundă paracliserul cu cugetul împăcat.

În dreapta gropii, la câţiva paşi mai jos, se vedea un mormânt proaspăt cu o cruce albă, înaltă, din lemn de mesteacăn.

– Şi acolo… Tot un lăutar? întrebă Dingă de paracliser cu privirea dusă spre moviliţa neagră şi crucea fără nume.

Ăhă! rânji paracliserul. Cela o cântat din trei pistoale ş-un jungher! Tâlhar de codru, mare tâlhar… Cică împărţea banii pe din două cu sărmanii. Cine ştie… L-o pândit potera şi l-o culcat cu zece gloanţe deodată, drept în faţă…

– Cum îl chema?

– Radu Negostin, tâlhar vestit!

– Radu Negostin… repetă Dingă.

– …Tâlharii cu lăutarii! bombăni paracliserul. Fainã pereche!

Sile Clonţ se apropie de cei doi. Venea dinspre căruţa cu coviltir în care se afla sicriul din scânduri negeluite cu trupul lui Toma Alistar.

– Mai du-te bre odată după popă! Îţi dăm şi ţie, îi dăm şi lui. Plătim bine, c-avem, Sile învârti galbenul între degete.

– Geaba. Nu vine popa nici pe năsălie adus. Eu, vezi, am venit, ultimele cuvinte le rosti, subliniind valoarea apariţiei sale personale.

Groparul şi Mănăilă aruncară lopeţile. Groparul sări în groapă şi-o măsură cu statura lui. Apoi rosti autoritar:

– Îi ajunge…

Bătură nouă scânduri late, necioplite peste raclă. Pentru ultima dată, Dingă zări steaua cu opt colţuri pe pieptul lăutarului.

Mănăilă bocea şi-l pricita pe mort. Ceilalţi aveau ochii uscaţi şi gâtlejurile mute. De durere.

Paracliserul rosti:

– Şi se va curăţa de păcate şi-l va primi domnul de-a dreapta lui… Amin.

PUMNUL

La hanul lui Mereuţă Socolon, între târgul Bălţilor şi cel al Orheiului, la capătul stepei bălţene se adunase puzderie de lume în ziua cea fierbinte de iulie. Pe lângă ţărani şi cărăuşi, veniţi cu peşte proaspăt dinspre stufării, mai răsărise dinspre Soroca şi o şatră de ţigani.

În fundul unei săli lungi, lângă ferestrele dinspre cerdac cântau lăutarii. O droaie de ţigani ageri şi gălăgioşi dădură buzna înăuntru, cerând vin şi aşezându-se în faţă, aproape de lăutari. Ascultau cu respect şi încântare.

– A cui este banda, om bun, se interesă un ţigan îndesat, molfăindu-şi pipa între dinţi.

– A lui Toma Alistar! Îl vezi cum scapără cu arcuşu? Zici că-i beat ori că-i trăsnit, când cântă…

Într-adevăr, vioristul interpreta una din doinele de dragoste, pe care Toma Alistar le răspândise cu mulţi ani în urmă, şi care îi adusese faima. Era într-o stare de uitare completă, pierdut în lumea acelor sunete tulburătoare ca-ntr-o adâncă beţie:

Femeia de lângă ţigan, înaltă, căruntă, cu semne de frumuseţe trecută, tresărise la auzul numelui. Când vioristul, lăsându-şi obosit vioara, trecu spre fereastra din dreptul cerdacului, femeia se ridică de la masă şi se apropie de el, străbătând cu pas domnesc sala cârciumii.

– Tu eşti Toma Alistar? îl întrebă ea, ţintindu-l cu ochii.

– Da… răspunse Dingă într-un târziu.

Femeia zâmbi straniu: îl măsură cu privirea de sus până jos, pe urmă duse mâna la urechea dreaptă a lăutarului şi o

pipăi. Lăsă apoi braţul să-i cadă jos şi rosti domol, cu o nesfârşită tristeţe în priviri:

– Nu eşti Toma Alistar.

– …Ce crezi, că-n toată lumea e numai un singur Toma Alistar? se grăbi să-i răspundă Dingă, simţind cum i se împleticeşte limba în gură.

Femeia dădu obosită din cap.

– Ascultă, dacă nu crezi! şi Dingă încrâncenat duse vioara sub bărbie.

. . . . . .

Fetiţa cu gât alb, gât lung şi alb, întins ca o strună, cu faţa iradiind lumină, cu părul revărsat pe umeri, pe sâni, purtat de vânt în vârtej negru sclipitor îşi legănă capul cuprins în palmele băiatului de cincisprezece ani pe nume Toma Alistar.

. . . . . .

În spatele hanului se afla un câmp întins, cu cuiburi de cartofi de curând răvăşite. Femeia căruntă, cu urme de frumuseţe trecută pe chip se aplecă, culegând un pumn de ţărână. Strânse ţărâna uscată între degete, ridică braţul sus, în lumina incandescentă a cerului alb de vară, desfăcu palma şi vântul, amestecat cu razele drepte şi ascuţite ale soarelui de iulie, vântură pulberea pământului într-o singură clipă.

1966–1969

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

Emil Loteanu este unul din cei mai strălucitori poeţi ai poeziei moldoveneşti tinere. Prin cartea sa *Chemarea stelelor* el se afirmă, nu ştiu cum, în afara noţiunii de vârstă. Aceasta este o poezie foarte vie, răsunătoare şi contemporană. Talentul lui nu se grăbeşte spre desăvârşire ci se zbate într-o nesăţioasă, se poate spune chiar plină de hazard, luptă a întrebărilor. Eu pricep lirica lui Loteanu ca o pătrundere adâncă în realitatea înconjurătoare, poezia lui în multe privinţe coincide cu devotamentul meu în artă. Omul păşeşte pe drumul nou al vieţii, pe acele culmi, greutăţi şi frumuseţi ale lumii, de dragul cărora face să trăieşti cu sufletul la gură, să lupţi şi să suferi.

Andrei LUPAN

Zbucium e prima carte de versuri a tânărului poet Emil Loteanu. E zbuciumul inimii sale, e chiar inima sa cu tot ce conţine ea mai bun şi pe care poetul o închină semenilor săi... Remarcăm la Emil Loteanu folosirea cu pricepere a tezaurului nostru lingvistic. Pe de o parte lipsa greşelilor iritabile în ceea ce priveşte limba caracteristică pentru tinerii noştri autori, pe de altă parte, utilizarea unor expresii şi nuanţe potrivite contribuie mult la confirmarea artistică a poeziei sale. Se evidenţiază imagini inedite, proaspete, originale.

Gheorghe MALARCIUC

Deceniul al cincilea al veacului nostru grăbit îl aduce printre noi, tinerii sosiţi de la sate în aulele instituţiilor de învăţământ din Basarabia pe foarte tânărul Emil Loteanu coborât şi el din nordul provincial, de pe meleagurile Clocuşnei, dintr-o vecinătate cu casa şi monumentul înaintaşului scrisului nostru Constantin Stamati, pe tânărul cu cea mai curată poezie în seninul ochilor săi, din gura căruia cuvântul sună proaspăt şi limpede de o rară plasticitate şi care ne luase pe toţi sub puterea lui cu adevărat fermecătoare. Tânărul Emil Loteanu, poetul zbuciumului tineresc cu o gândire matură, graţie unor favorabile împrejurări în care crescuse, aducea cu el cuvântul bine limpezit, aşezat, şlefuit în apele sufletului, transparent ca bobul de rouă în

razele soarelui, cuvântul cel de toate zilele al străbunului grai, dar primenit în hainele potrivite cu simţul şi priceperea pe care le avea întru strălucirea lui firească.

Gheorghe VODĂ

Literatura moldovenească l-a primit de curând pe Emil Loteanu. Cartea lui de versuri *Zbucium* aduce cu ea adieri noi, tulburătoare, adevărate adieri primăvăratice. Emil Loteanu învaţă de la Eminescu, de la Coşbuc muzicalitatea versului, încearcă să-şi facă izvor al creaţiei sale comoara folclorului. Poetul caută multe trăsături caracteristice pentru creaţia sa în romantismul hiperbolic al chipurilor lui Maiacovski şi Hikmet, de la ei se învaţă a vorbi atât de înflăcărat.

Chiril KOVALGI

Cartea de versuri *Chemarea stelelor* este un nou succes al poetului Emil Loteanu. Cititorul îl cunoaşte pe Loteanu din culegerea *Zbucium* şi are prilejul de a întâlni un poet maturizat, original, bine situat în contemporaneitate. Am satisfacţia de a vorbi despre el oricărui cititor de la noi, cititor doritor de o aleasă slovă poetică a vremii noastre.

Nicolai COSTENCO

De la prima plachetă *Zbucium* până la *Chemarea stelelor* l-a dus probabil un drum greu, dar l-a dus în urcuş pe Emil Loteanu. Şi l-a purificat de multe accesorii nefolositoare, nu mai afli multe vorbe de dragul vorbei în versurile lui, nici zorzoane din cele ce plac la unii în copilăria poetică. Şi nu declaraţii pompoase face el contemporaneităţii, ci stă de vorbă cu ea ca de la egal la egal. Emil Loteanu creşte deopotrivă cu ziua năvalnică şi poetică de azi şi nu-i pot dori decât numai să nu-şi piardă cadenţa. Şi, vorba lui, să înveţe şi din căderi. Din zboruri – mai mult...

Aureliu BUSUIOC

După *Zbucium*, prin *Chemarea stelelor* Emil Loteanu se afirmă ca un poet al patosului şi al energiei romantice. Vibrând mereu la suflul marilor idei contemporane, în lumina înaltelor idealuri ale omului, poetul, prin acest volum vine să aprofundeze conţinutul ideologic al poeziilor din prima culegere *Zbucium* şi să-şi extindă cu mult universul liric. Creaţia lui poetică care pare să denote şi unele afinităţi cu cele ale poetului rus Evghenii Evtuşenco, impresionează prin

profunzimea mesajului, prin sinceritatea sentimentului, prin îndrăzneala cu care poetul atacă temele majore ale contemporaneităţii, prin artisticitatea-i sporită.

Mihail DOLGAN

Prin anii 55-56, (uite că a trecut de atunci chiar o jumătate de veac!) poetul Anatol Gugel, secretar de redacţie la ziarul *Tinerimea Moldovei*, porni să promoveze pe paginile publicaţiei un cuvânt de bun augur, o fotografie şi poezii, o serie de tinere talente care, cu trecerea timpului, au ajuns a fi gala poeţilor noştri de azi. Primii dintre ei au fost Emil Loteanu şi Vitalie Tulnic. Eram elev şi decupam din ziar aceste superbe prezentări care au fost şi au rămas trepte ale mele de ucenicie. Începuturile mele literare au stat, categoric, sub semnul prezenţei lui Emil Loteanu – el era zeul neîncoronat al spiritualităţii noastre tinere.

Anatol CIOCANU

Chiar şi cei care contestă, doar câte ceva pot, până la urmă, contesta la acest atât de fulgurant poet, atât de cu gust şi mereu surprinzător cineast, în acest atât de incontestabil (măcar chiar în acest domeniu incontestabil, oricui şi tuturora) – descoperitor şi răbduriu cultivator de talente care se cheamă Emil Loteanu. Ca un meteor i-a fost tinereţea, lăsând dâră sclipitoare pe cerul poeziei tinere de la noi (şi poate nu numai pe-a celei de la noi?!). Ca un călăreţ printre pedeştri, apoi, ca bărbat, a fost printre cineaştii de la „Moldova-Film“ (cei mai mulţi închistaţi, între anodine, uneori chiar anoste scenarii şi procedee provinciale – el străbătând spre alte peisagii, cu alţii, la figurat, ca şi la propriu, înflăcăraţi eroi, cântându-i el, răspunzându-i cu cânt ei – când înfocat ţigăneşte, când dulce şi adânc româneşte... Acesta a fost şi este Emil Loteanu, în fondul său, dincolo de unele patimi ce l-au bântuit, drept e şi aceasta, şi pe care, cu atâta ieftină meschinărie, unii, au căutat să i le substituie fondului şi să i le umfle, invidioşi şi cârtitori. Călător cu expresele şi cu transatlanticele fiind acum, către vârsta tot mai deplinelor împliniri, şi când faima, de talie internaţională, nici măcar oricât de răuvoitori ai săi nu i-o mai pot contesta.

Alexandru COSMESCU

În poezie Emil Loteanu a adus prospeţimea imaginii şi curăţenia expresiei. Gestul său poetic, larg şi vibrant, năzuia plinătatea [...]. În

cinematografie Emil Loteanu ecenţializează epoci întregi, tot cu mijloace poetice, dar cu participarea colectivă a unui popor înzestrat cu har. Emil Loteanu a dovedit că o tradiţie în cinematografia naţională constă în confruntarea fără compromis a artistului cu viaţa, cu fapta ei, care îi asigură mişcarea înainte. Filmele lui Loteanu au ripostat inerţiei şi au destrămat ideea preconceputǎ a lipsei de talente la noi. Talente pentru arta de film. De aici şi eroismul muncii sale, care constă şi în descoperirea şi promovarea multor valori, azi de o incontestabilă notorietate.

Ion GHEORGHIŢĂ

Omul, poetul, filozoful şi luptătorul din el îl ridicau uneori până la gradul de „general de armată“. Atunci, în toiul filmărilor, sărea din fugă pe un cal şi o zbughia în galop spre zările albastre, întrecându-se cu vântul... Se întorcea obosit, dar fericit. Şi artistul din el iar aşternea poezia şi pitorescul, agerimea şi clarviziunea în viitoarea peliculă...

Iulian CODĂU

Întâlnirea cu Emil Loteanu a însemnat pentru mine nu numai o întorsătură radicală în viaţa şi destinul meu, ci mi-a hotărât alegerea profesiei şi într-o măsură deosebită îmi proiectă caracterul drumului meu de mai departe în cinematografie, iar apoi şi în teatru. Producându-mă în filmul *Poienele roşii*, am simţit o satisfacţie rară pentru un novice – libertatea în faţa camerei de luat vederi. Misiunile pe care le punea în faţa mea regizorul nu mi se păreau de nerealizat, ele cereau din partea mea o transformare radicală de ordin interior. Dimpotrivă, toate vrerile lui Loteanu parcă răspundeau aspiraţiilor mele şi accentuau şi mai mult particularităţile personale şi liniile de caracter ale eroinei mele, Ioana.

Svetlana TOMA

Rar de tot ni se dă posibilitatea să vedem într-o operă cinematografică (*Poienele roşii*) o asemenea curăţenie şi putere de înfiripare a sentimentului de dragoste. Puterea şi curăţenia, exprimată nu prin replici şi nici prin felul de a proceda al eroilor, dar „prin ceva“ ce se află dincolo de ecran se poate discuta la infinit dacă acest lucru e rezultatul măiestriei filmărilor sau a jocului actorilor, a regiei, însă e clar de la sine un lucru: aceasta este comportarea realizatorilor filmu-

lui faţă de eroii lui. Este comportamentul regizorului Emil Loteanu faţă de adevărul şi sinceritatea iubirii.

Vladimir ORLOV, Moscova

Prea poate că importanţa filmului ne-a părut peste măsură în raport cu operele mediocre pe care a trebuit să le suporte în prealabil. Şi totuşi, *Lăutarii* este un film foarte important apropiat de cele semnate de Paragianov şi Tarcovski. Este o operă de mare anvergură care şi-a făcut apariţia şi noi o salutăm cu mult entuziasm.

Revista *La revue du cinema*, Paris

Evident, Loteanu încearcă să ne prezinte o epopee a vieţii lăutăreşti, romantizând-o intens până la contururi de vis etern neîmplinit, de fapt reducând-o la o nostalgie după tinereţea şi dragostea pătimaşă, ca în cazul lui Toma Alistar, personajul central. Caracterul convenţional al acestui personaj ni se comunică prin faptul că, indiferent de ceea care iau prima vioară, în memoria poporului român există un singur Toma Alistar – eroul e învăluit în aburi de legendă şi, în cele din urmă, ajuns simbol... Avem de a face deci cu o peliculă lirico-simbolică în care faptele sunt romantizate şi generalizate, până a se transforma într-o poveste cinematografică, într-o legendă sau chiar într-o parabolă.

Mihai CIMPOI

Ce sunt, de fapt, *Lăutarii* lui Emil Loteanu? Este un film despre destinul geniului de esenţă folclorică în ipostaza dramatică a ultimilor săi reprezentanţi, la cântecul lor de lebădă. Un film despre acea *ars longa* care îşi găseşte expresia sa sublimată, sfidând materialul, cu uşoara ei nuanţă de predestinare, înconjurată în concepţia de secole a poporului într-o aureolă legendară. Un film despre dragoste. Dar despre o dragoste absolută, ideală, nerealizată, condamnată de la bun început nerealizării, o dragoste care se apropie de mit ca să participe prin simbioza vieţii şi a morţii, la eternitate... Serghei Lunchevici în rolul lui Toma Alistar este o prezenţă tulburătoare într-o atitudine de proroc şi de zeu păgân totodată.

Valentina TĂZLĂUANU

Toţi cei care au scris despre Loteanu încep cu aceea că el este poet. Da, într-adevăr, este un poet – în primul rând şi în formaţia lui iniţială... Şi totuşi, profesia lui este aceea de cineast. În calitatea-i de

regizor şi dramaturg, scriind scenarii pentru toate filmele sale, Loteanu încearcă să corecteze tradiţionala, aşa-numita origine „realistă“ a spectacolului cinematografic. Inventând o rară situaţie a subiectului sau o mizanscenă de efect, câştigătoare, el recurge la aceasta din simţul său poetic. Sufletul său de poet se multiplică prin cel al dramaturgului şi al regizorului.

Filmele lui Loteanu sunt POEZIA ÎNTR-UN CADRU PATRAT.

V. DIOMIN, Moscova

Precum opera lui Eminescu este măsura etică a spiritualităţii noastre, aşa şi filmul artistic *Luceafărul* va rămâne, cred, drept punct de referinţă pentru ceea ce urmează să fie realizat în acest gen de artă. Anumite secvenţe ale filmului ar putea trezi şi obiecţii, dar parcă aceasta contează? Scenaristul şi regizorul Emil Loteanu ne aduce pe ecran valoarea naţională supremă – pe Eminescu şi pe primul erou cu adevărat naţional – LUCEAFĂRUL, pe care ni l-a coborât spre noi şi ne-a ridicat spre EL... În calitatea-mi de compozitor aş mai adăuga că Eugeniu Doga a realizat o partitură muzicală convingătoare, demnă de pana unui mare profesionist al genului.

Tudor CHIRIAC

Pe parcursul unei singure săptămâni de la lansarea filmului *Luceafărul* am întâlnit atâta, atâta lume – bărbaţi, femei, prieteni, într-un cuvânt – toţi vorbeau de faptul că pruncii lor l-au văzut pe Eminescu. Şi o invidie din cele mai sănătoase, fireşte, mi s-a trezit atunci în suflet şi eu am regretat grozav că nu l-am văzut pe Eminescu încă din copilărie, că alţii, ca şi mine, nu l-au văzut pe Eminescu din copilărie...

Haralambie MORARU

Filmul lui Emil Loteanu *Găoacea* a răsunat ca o replică dată dezmăţului, violenţei, bineînţeles în cheia proprie regizorului, în intonaţie romantică. Emblematic îmi pare acel clopot care dă alarma, tot el, clopotul, insuflând şi speranţa. Dacă e să evidenţiez o notă pur personală, din mesajul filmului se desprinde pietatea pe care a nutrit-o întotdeauna Loteanu pentru vechea intelectualitate basarabeană. Încătuşată, deportată, decimată, a supravieţuit prin însuşi spiritul ei, ocrotind de pieire valorile perene, afirmând în spaţiul de la est de Prut continuitatea culturii şi a civilizaţiei româneşti. În acest sens aş putea spune că ni s-a oferit o operă omagială, străină însă de orice declarativism şi supralicitări.

Alexandru GROMOV

Emil Loteanu a fost un magician. Orice ar fi atins se transformă în poezie. Poetice erau prozele lui, poetice erau reportajele publicistice, poetice erau peliculele lui, şi el mărturisea într-un interviu că de fapt ar putea să transforme în poezie chiar şi o carte de telefoane.

Omul se naşte cu har. Unii îl descoperă, luptă pentru recunoaşterea lui, marea majoritate, însă, preferă să se ocupe cu lucruri banale, de platitudine, de aceea, pe fundalul acelor mulţi, poeţii ca Loteanu sunt priviţi cu o doză de zeflemea şi ironie. Ce a făcut Emil Loteanu? El a încercat să descopere cine suntem noi, care l-am privit când cu admiraţie, când cu răceală, când cu ură. Iar el a stat în umbra eroilor săi din *Poienele roşii, Această clipă, Aşteptaţi-ne în zori, Lăutarii*, *O şatră urcă spre cer, Gingaşa şi tandra mea fiară, Luceafărul, Ana Pavlova, Găoacea sau Miting la Poşta Veche* şi ne-a privit, şi poate avea să ne privească şi din *Abisul* pe care l-a început, dar nu l-a terminat.

Vă amintiţi cât de frumos începe capodopera lui *Lăutarii*! Cu magistrala frază domnească *Io, Toma Alistar...*

„Nu am reuşit nicicând să-i privesc în linişte, dintr-o parte. De fiecare dată privirile noastre se încrucişau şi ochii rămâneau pironiţi, fixându-se reciproc.

Lăutarii – unul câte unul – se uitau spre mine din IERI în AZI...

Îi surprindeam pipăind gâtul prelung al viorilor, trecându-şi palmele peste ţambal ori cobză, cosând cu aţă groasa coviltirul ori petrecându-şi palma în semn de mângâiere peste făptura pirpirie a căluţului roşcovan, scăldat în sudoare.

În bătaia privirii mele lunecau albăstrimi de cer amestecate cu negrul păsărilor planând jos, deasupra capetelor, verdele topit în ceaţă al colinelor împădurite, şi roşul spălăcit al focului de paie şi liniile proeminente ale braţelor strunind alăuta. Urcam discret privirea spre chipul omului, de departe, la depărtare de mai bine de un secol. Speram să-l surprind în forfota treburilor zilnice, dar de fiece dată îi întâlneam privirea aţintită spre mine. Avea ochii calmi, cu umbra pădurii răsturnată în ei, deschişi mai larg poate ca de obicei sub semnul unei atente aşteptări...

Acest popor de lăutari a dăinuit mai bine de cinci veacuri. A străbătut lumea de la un capăt la celălalt pe drum de om şi pe drum de lup. Nicolaus Copernic a descoperit că pământul se învârte. Ei, lăutarii, au descoperit că pământul cântă.

Mai marii lumii au prins de pieptul lor stele de aur şi argint. Au cunoscut gloria. Au murit însă de foame şi boli. Aproape nicicând de bătrâneţe. Au murit în singurătate şi uitare.

Leagăn le-au fost câmpiile Moldovei. Acoperământ – imensitatea cerului sudic. Numele lor s-a şters de pe lespezi. Trupul lor s-a unit

cu pământul. A rămas numai cântecul. De pe umerii lor pasărea de foc cu glas de cântec a trecut pe umerii noştri.

Aceşti lăutari cu faţa întoarsă spre tine au fost ultimii. Ultimii din seminţia lor".

Noi nu l-am înţeles pe Loteanu, nu l-am preţuit pe omul care ne-a adus cele mai mari premii internaţionale şi pe care îl recunoştea drept egal marea elită cinematografică a lumii. Nu i-am dat bani să facă filmele pe care şi le-a dorit, n-am ştiut să-i dăm o bursă guvernamentală ca să creeze în voie, nestingherit de probleme materiale, am avut prea puţine ordine şi titluri ca să-i încununăm măiastra-i operă. Am fost invidioşi, mult prea mici pentru a-l înţelege şi a-l preţui.

El ne-a descifrat, a înţeles cine suntem, cei mulţi. Suntem cu toţii personaje din Caragiale.

L-am întâlnit acum un an, lângă casa lui de pe strada Ismail. Timp de două ore ne-a povestit cum va arăta viitorul lui film după motivele lui Caragiale.

A fost la Bucureşti să caute bani pentru acest film, la Chişinău, a plecat şi la Moscova; dar n-a găsit...

Noi suntem oamenii lui Caragiale. Aceste personaje care el le vedea coborând din trenul Chişinău-Bucureşti, personajele viitorului film eram chiar noi.

Visa să aibă editată o carte de poezie, nu spera să vadă editat un volum de proză şi poate nici nu-şi imagina că cineva îi putea edita un album cu secvenţe din filme şi din biografia marelui cineast, aşa cum se obişnuieşte în lumea întreagă.

Au plecat la Moscova să-l înmormânteze acei care, de fapt, nu aveau dreptul să-i pomenească numele. Mă refer la delegaţia guvernamentală, compusă din marii funcţionari de stat, care n-au făcut nimic să-i dea o şansă noului film semnat de Emil Loteanu.

Cu excepţia marelui actor Grigore Grigoriu, ei n-au avut dreptul să se apropie de scrisul lui. Aşa ar face-o nişte oameni de cultură în care sălăşluieşte un cod al onoarei...

A fost înmormântat la Moscova, în pământ străin, unde s-a simţit mai bine ca acasă. Şi este vina noastră că Acasă s-a simţit mai străin decât printre străini.

În epitaful publicat în volumul de versuri *Sufletul ciocârliilor* (Chişinău, 1974) a scris:

Eu am cântat aşa cum am ştiut
Din frunza aspră a iubirii mari.
Senin voi coborî să dorm în lut
Printre ţăranii, voievozi şi lăutari.

Dar acest epitaf nu mai este valabil, fiindcă poetul a plecat în neant, aşa cum a trăit, luptând singur împotriva tuturor. Şi poate, aşa cum a scris într-un alt epitaf din aceeaşi carte:

Arhaică pădure de cuvinte
Spre tine vin din secolii târzii
şi te sărut nostalgic şi cuminte,
Iubita mea din anul două mii.

E ochiul meu ascuns aici în carte,
Iscoada stinsului demult străbun –
şi te privesc de dincolo de moarte
Neruşinat de vesel şi de bun.

Iurie COLESNIC

În primii ani de studii scria versuri şi le publica în presa republicană. În ultimi doi ani de învăţătură, vara, a făcut două lucrări de curs la studioul Moldova-Film, unde ne-am întâlnit din nou şi unde lucram redactor la jurnale şi filme documentare. S-a manifestat ca un romantic în filmul documetar *La horă*, în care realitatea adusă pe ecran emoţiona ca nişte secvenţe actoriceşti, un film intiresant, frumos, înălţător.

Boris MOVILĂ, *Literatura şi Arta*, 2003, nr. 17, pag. 7.

Creaţia lui Emil Loteanu ocupă, incontestabil, un loc aparte în arta cinematografică. Filmele sale vădesc un stil unic, inconfundabil, reliefându-se cu pregnanţă pe fundalul panoramei generale a producţiei cinematografice.

[...] Creaţiile profund originale, semnate de Loteanu-Doga, alte mostre ale cinematografului poetic moldovenesc, precum şi lucrările „în proză“, merită o atenţie deosebită pentru aspectul lor muzical.

Eugeniu CIBOTARU

Mereu animat, neliniştit, angajat în relaţii cu oamenii si arta, Emil Loteanu şi-a păstrat o frumoasă proprietate a personalităţii si talentului său: capacitatea de a surprinde, de a fi interesant, necesar şi mereu aşteptat în noile sale manifestări, una dintre care este recenta peliculă televizată, inspirată din viaţa şi opera Marelui Eminescu.

[...] Cineastul Emil Loteanu atrage atenţia încă de la nuveleta cinematografică *A fost odată un băiat* – vibrantă imagine a copilăriei lui Ion Creangă.

Emil Loteanu e un nume de personalitate, un nume popular.

Leo BUTNARU

Zeii mor şi ei. Lăsând în urma lor un gol imens. În care se pot înjgheba alte religii sau – nişte înnegurări banale. Au prins să moară unul câte unul, tocmai când ne obişnuiserăm cu ei. Şi credeam că-i vom avea veşnic. Iar dânşii – au trăit între oameni. Au dus-o ca noi. La fel de încâlcit. Se certau, bârfeau, cobeau, oftau şi ei ca şi noi. Şi ni-i consideram egali. Şi ne bucuram enorm că ne seamănă în toate. Nu ne semănau doar într-un amănunt care ni se părea irelevant, nesemnificativ: ştiau să muncească şi au muncit ca nişte zei. Creând lumi, universuri, destine. Şi după ce le-au modelat, după ce le-au dat viaţă, le-au făcut să trăiască – tocmai atunci ne-au părăsit, mutându-se la ai lor, în ceruri. Ele, acele lumi, universuri, destine, cărţi, poeme, imagini, cântece, speranţe au rămas să trăiască şi să ne iubească în continuare în locul lor.

...Şi zeii mor.

Au deprins şi ei slăbiciuni omeneşti şi au învăţat de la oameni cum să se răzbune pe cei între care au ales să trăiască, părăsindu-i tocmai când aceştia din urmă aveau cea mai mare nevoie de dânşii.

Ei au ştiut să însemne pe acest pământ: destinul împlinit, înălţarea prin muncă, demnitatea şi curajul, viaţa şi moartea. Şi mai mult decât atât.

Neuitaţi-i!

Nicolae DABIJA, *Literatura şi Arta*, 2003.

În jurul lui Emil Loteanu cei adunaţi stăteau ca pe craterul unui vulcan aşteptând să ţâşnească lava lui. Emil Loteanu, muncind o viaţă întragă în sudoarea frunţii, a luptat pentru a învinge. Şi a învins.

Ion CUZUIOC, *Literatura şi Arta*, 2003.

SE DUC ARTIŞTII

În memoria artiştilor plecaţi la strămoşi

Se duc, ne părăsesc artiştii,
Acoperiţi de mari cununi,
Se duc şi veselii şi triştii,
Se duc artiştii cei mai buni.

Văzându-i, în sfârşit, în voie,
A spus fin slavă Dumnezeu:
„Voi de n-aveţi de ei nevoie,
Îi iau la mine-n ceruri eu“.

Aice, noi
Mai suntem dezbinaţi

Mai suntem dezbinaţi.
Păcat mai vechi la fraţi!
Voi cum vă împăcaţi,
Voi cum vă împăcaţi,
Voi, cei în Cer plecaţi?!

Crezând în marea dimineaţă,
Se duc artiştii-n necuprins.
S-au agăţat mai mult de viaţă,
Dar şi de moarte s-au fost prins.

Văzându-i, în sfârşit, în voie,
A spus din slavă Dumnezeu:
„Voi de n-aveţi de ei nevoie,
Îi iau la mine-n ceruri eu".

Aice, noi
Mai suntem dezbinaţi
Mai suntem dezbinaţi.
Păcat mai vechi la fraţi!
Voi cum vă împăcaţi,
Voi cum vă împăcaţi,
Voi, cei în Cer plecaţi?!

Se duc artiştii-n altă soarte,
Se duc săraci şi princiari,
Jeliţi târziu, abia în moarte,
Se duc artiştii cei mai mari.

Văzându-i, în sfârşit, în moarte,
A spus cu slavă Dumnezeu:
„Voi de n-aveţi de ei nevoie,
Îi iau la mine-n ceruri eu".

Aice, noi
Mai suntem dezbinaţi
Mai suntem dezbinaţi.
Păcat mai vechi la fraţi!
Voi cum vă împăcaţi,
Voi cum vă împăcaţi,
Voi, cei în Cer plecaţi?!

Grigore VIERU, 19 aprilie 2003.

CUPRINS

Tabel cronologic 7

POEZII

ZBUCIUM, 1956

Patriei 18
Credo 19
Cântec pentru baştina mea 20
**** Mi-i cântecul din vână de ţăran...* 22
La douăzeci de ani neîmpliniţi 23
Baladă despre oameni şi codri 25
Legendă nistreană 31
Mamei 34
Cântec de leagăn 35
Rânduri despre praf 37
Fetei de pe Lorelei 38
Din prag de mai 39
Iubitei 40
Balada soarelui 41
Despărţire 42
Pastel 43
Cuvinte de dor 44
La răscruce 46
**** Să-i mulţumesc...* 47
**** Adumbrite-s drumurile Ocniţei...* 48
**** Plaiule...* 49
**** Draga mea de noapte nu se teme...* 50
**** Dragoste, îţi dărui totul ţie...* 51
**** Ochii mei lumina vor s-o stingă...* 52
**** Şoim semeţ de munte...* 53
Primăverilor lumii 54
Basarabia 56
Celui pentru care scriu 57

CHEMAREA STELELOR, 1962

Zbor 58
Chemarea stelelor 59
Hulubii de pe uliţa mea 62
Globul 65
Balada zăpezii albastre 68
Suprema chemare 70
Istorie 71
Tăietorii de piatră 72
Sinucigaşul 74
Cerul la două noaptea 76
Necunoscutei 77
Târg de flori 79
Cocostârcul 81
Din lunca 81
Dorului 81
Nimic nu se repetă… 84
Zurgălăii 86
**** Îmi pare rău că toamna a trecut...* 87
Plopii 88
Peştii 89
Înţelepciune 90
Umbra arcaşului 91
Zăbranic 94
Răvaş 97
Paisie 99
Lăutăreasca 101
Nouă garoafe albe 103
Cântec pentru tine 106
**** Ochii care nu se văd, se uită...* 108

RITMURI, 1965

Aici, în stânga… 109
Poveste 112
Muntenească 112
Despre mine 112
Prometeu 116
Pădure nordică 118
**** M-am logodit cu cea mai depărtată stea...* 119
Alba ca zăpada 120
Îndemn 123

Beau vin *124*
Hiroshima în mine *126*
Elegia majoră *127*
An nou *129*
Cerul în ochii bărbaţilor *130*
Rug *133*
Gorunii *135*
Scrisoare lui bădia anisim *136*
Livădarul, care nu i-a fost *136*
Niciodată trimisă *136*
**** Mi-e dor nebun de chipul tău, zeiţă...* *138*
Spune-mi, e neagră *139*
Culoarea cerului? *139*
Ultima şansă *141*
**** Nu vă promit nimic...* *142*
Pământul *143*
Ţarcul *144*
**** Primiţi-mă, păduri, în fiecare seară...* *145*
Mart *146*
Mâini de plebeu *147*
Monolog în pragul *149*
Unui crâng *149*
Amurg dunărean *151*
**** Mai întâi ochii...* *153*
**** De-asupra ta coboară bezna nopţii...* *155*
Poem în ritmul unui cântec de leagăn *156*
Niciodată *157*
Inscripţie *159*
Cu negru *159*
**** Veniţi, poştaşilor, la timp...* *160*
Tăcerea de aur *161*
**** Vin toamnele, prieteni, toamnele...* *164*
O lecţie de istorie *165*
Oamenii din cântecele mele *169*

SUFLETUL CIOCÂRLIILOR, 1974

Spaimă *171*
Aici *174*
Dubla spirală *176*
Cartea *183*
Descântec pentru *185*

Adusul cocorilor 185
Viţa de vie 187
Rebelul alb 189
Omul cu lăuta 191
Schimbul de noapte 193
Relief 194
Necontenire 195
Somnul cu ochii deschişi 196
Verticala 198
Tobe de nuntă 201
Gustul gurii 203
Dezlănţuire 205
**** Femeile pe care le-am iubit...* 209
Ceas târziu 211
Metamorfoză 213
Reflux 215
Ecouri 217
Colindul numelui tău 218
Gustul gurii 219
**** Cu pliscuri lungi şi tari ca nişte cuie...* 224
**** Ah, cerul! Ochiul meu uriaş...* 225
**** Suflete, suflete...* 226
**** Îmi pare rău că toamna a trecut...* 228
Mireasa 229
Pasărea măiastră 231
Natură moartă 232
Cetăţile de pâclă 234
Ovidiu 236
Rabelaisiana 239
Bocet pentru Garsia Lorca 242
Sadoveanu 244
Clopote pentru 246
Pablo Neruda 246
Epitafuri 264

PROZĂ

Vioara albă 266
Calea 268
Maestrul 275
Cel care nu se va întoarce 283
Charles, dragul meu Charles! 288

Cronica studioului „Albatros“ *293*
Bucolica *300*
Un prolog care ar putea să pară de prisos *301*
Lăutarii *367*
Io, Toma Alistar… *367*
Tata *372*
Banda *374*
Semnul *380*
Făina roşie *383*
Boierul cel tânăr *396*
Fuga *400*
Levi Mozes *405*
Careta de aur *410*
Întoarcerea de pe urmă *419*
Conacul *421*
Drum galben *425*
Brăduţul *426*
Degetele lui Ilie Velcu *428*
Lumânarea *430*
Vremea cocorilor *433*
Pumnul *435*

Referinţe istorico-literare *437*

În atenţia librarilor şi vânzătorilor cu amănuntul:

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul Uniunii Scriitorilor din România nr. 2511.1-171.1/ROL, deschis la B.C.R., Filiala sector 1, Bucureşti